Sed per iurgia quo malus et iracundus angustiat ... contra eum. Iracundus enim melius per alium
iracundum castigatur. sicut equus rapidus alium equum rapidum stare [illegible]. noli esse velox ad irascendum. quia
ira quiescit in [illegible] in corde tuo. [illegible] non [illegible] [illegible]. ut saltem sic ad motum quia ira
in sinu stulti requiescit. quia plus est quam tardum esse ad motum
Ne dicas: [illegible] ut aliquis. quid putas causae est quod priora tempora. scilicet Habrahe et Ysaac et Iacob et Moysi sive
meliora fuere quam nunc. scilicet sub Christo. sed non est ita. [illegible] omnino multa erant [illegible] et pauci fide-
les. modo plures sunt fideles quam tunc. licet plurimi infideles ut non est tempore gratie. tempore autem
legis ut sub lege non multi erant [illegible]. non regnavit diutius. non aperta erat ianua paradisi sed erat
clausa. [illegible] erant [illegible]. non tamen [illegible] [illegible] sicut eorum. Si dicas
quia fiebant tunc plura miracula. Respondeo opus erat tunc [illegible] dulcius est sola voluntas
dei et sapientia et patientia eius. quia omnia ordinavit. et modo per [illegible] suo tempore
[illegible]. omnia enim ad gloriam suam et maximam utilitatem facit sicut [illegible] potentissime.
sapientissime optime decet facere. De [illegible] [illegible] [illegible]. quia
sunt illa tempora [illegible]. et nos qui [illegible] plano et pleno
videbamus quia est dare debuit et nobis negavit sicut [illegible]. Da mihi [illegible] thimotheum [illegible]
[illegible] cum auro et [illegible] cum balsamo. sic et deus. Da mihi [illegible] Habraham ut [illegible]
[illegible] et dabo tibi omnes divitias mundi et [illegible] et gloriam. Sed quid aliquis [illegible]
[illegible] multiplicantur flagella in mundo. Respondeo [illegible] super flumina [illegible] tribulationes [illegible] [illegible]
[illegible] voluptatis et cupiditatis. [illegible] tribulationis super flumina [illegible] [illegible]
[illegible] tribulationes [illegible] [illegible] babylonis amaritudine.
[illegible] voluptatum [illegible] ablactentur. Vel sic [illegible] quid putas causae
est quod priora tempora. scilicet beati Benedicti et Augustini meliora fuere. ad bene operandum et contemplandum
vacandum oportuna quam nunc sunt. Respondeo manifesta est causa. quia [illegible] non habebat [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible]
[illegible] ambrosius. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] illa tempora meliora fuerunt. stulta est [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] quia nullum tempus melius est alio. [illegible] [illegible] suum tempus et melius est atque [illegible]
[illegible] gratia. [illegible] tempus melius atque [illegible]. est tempus [illegible] tribulatio-
[illegible] [illegible]. fortitudinis [illegible] et [illegible] tempus occupationis et laboris. Obedientie et
[illegible] magnanimitatis [illegible] [illegible] [illegible] ardua [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] armatus tempore belli [illegible] [illegible] bellicosus. et est tempus [illegible] et [illegible]
[illegible] tempore pacis [illegible] pacificus. et [illegible] tempore bonum et [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] dispositione divina. [illegible]. stulta est hec interrogatio. quia
supponit tempora alia aliis esse meliora. [illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible]

H. n. 70.

INV. 1920

[illegible]

[illegible]

[illegible] Laertii [illegible] vita [illegible] Catonis [illegible] contradictionis [illegible]
[illegible] Symposium Socratis [illegible]
commentaria [illegible] plato [illegible] Cyri
[illegible] in [illegible] plato [illegible]
[illegible] ille de platone [illegible]
[illegible]

Cic. ad Quin. fratre

Cyrus ille a Xenophonte non ad hist(oriae)
fidem scriptus sed ad effigiem iusti im
perii quod quidem libros non sine causa
noster ille Africanus de manibus
numquam ponere solebat nullum est enim
praetermissum in his diligentis et moderati
imperii

1/

161

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
βιβλία ὀκτώ.

XENOPHONTIS
Cyri Pædiæ libri octo.

Louanii apud Theodoricum Martinũ
Alostensem An. M. D. XXVII.
Mense Iunio.

Ex [illegible] Laertii in vita Xenophontis

Xenophon Grylli filius Atheniensis pago [illegible] fuit
verecundus ad modum et solertia [illegible] [illegible]
Socratis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dicebantur
[illegible] [illegible] in publicum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] Cyri amicitia [illegible] [illegible] [illegible] familiaris [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Cyro [illegible]
et [illegible] [illegible] Cyrum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et Cyro [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Socrati [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad Cyrum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] Cyrum [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] memorabilia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Socratis [illegible] [illegible] [illegible] floruit [illegible] [illegible]
anno [illegible] [illegible] quarto olympiadis [illegible] anno
[illegible] [illegible] [illegible] olympiadis [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ad [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] appellabatur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] facultate

[illegible]

ΞΕΝΟΦΩΝ-

ΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ἔννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο ὅσαι δημοκρατίαι κατελύθησαν, ὑπὸ τῶν ἄλλως πως βουλομένων πολιτεύεσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν δημοκρατίᾳ. ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι. ὅσαι τε ὀλιγαρχίαι, ἀνῄρηνται ἤδη ὑπὸ δήμων, καὶ ὅσοι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες, οἱ μὲν αὐτῶν, καὶ ταχὺ πάμπαν κατελύθησαν, οἱ δὲ κἂν ὁποσονοῦν χρόνον ἄρχοντες διαγένωνται. θαυμάζονται ὡς σοφοί τε καὶ εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγενημένοι. πολλοὺς δ' ἐδοκοῦμεν καταμεμαθηκέναι καὶ ἐν ἰδίοις οἴκοις, τοὺς μὲν ἔχοντας καὶ πλείονας οἰκέτας. τοὺς δὲ, καὶ πάνυ ὀλίγους, καὶ ὅμως οὐδὲ τοῖς ὀλίγοις τούτοις πάνυ τι δυναμένους χρῆσθαι πειθομένοις τοὺς δεσπότας. Ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐνενοοῦμεν, ὅτι ἄρχοντες μέν εἰσι καὶ οἱ βουκόλοι τῶν βοῶν. καὶ οἱ ἱπποφορβοὶ τῶν ἵππων. καὶ πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομεῖς. ὧν ἂν ἐπιστατῶσι ζώων, εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοιντο. πάσας τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἐδοκοῦμεν ὁρᾶν, μᾶλλον ἐθελούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν, ἢ τοὺς ἀνθρώπους τοῖς ἄρχουσι, πορεύονταί τε γὰρ αἱ ἀγέλαι, ᾗ ἂν αὐτὰς εὐθύνωσιν οἱ νομεῖς. νέμονταί τε χωρία, ἐφ' ὁποῖα ἂν αὐτὰς ἐφιῶσιν. ἀπέχονταί τε ὧν ἂν αὐτὰς ἀπείργωσι. καὶ τοῖς καρποῖς τοίνυν τοῖς γιγνομένοις ἐξ αὐτῶν ἐῶσι τοὺς νομεῖς χρῆσθαι οὕτως, ὅπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται. Ἔτι τοίνυν, οὐδεμίαν πώποτε ἀγέλην ᾐσθόμεθα συστᾶσαν ἐπὶ τοὺς νομέας, οὔτε

ὡς μὴ πείθεσθαι, οὔτε ὡς μὴ ἐπιτρέπειν τῷ καρπῷ χρῆσθαι. ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ἢ τοῖς ἄρχουσί τε αὐτῶν, καὶ ὠφελουμένοις ὑπ' αὐτῶν. ἄνθρωποι δὲ ἐπ' οὐδένας μᾶλλον συνίστανται, ἢ ἐπὶ τούτους, οὓς ἂν αἴσθωνται ἄρχειν αὐτῶν ἐπιχειροῦντας. Ὅτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνεθυμούμεθα, οὕτως ἐγινώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὡς ἀνθρώπῳ πεφυκότι, πάντων τῶν ἄλλων ζώων εἴη ῥᾷον, ἢ ἀνθρώπων ἄρχειν. Ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν, ὅτι κῦρος ἐγένετο πέρσης, ὃς παμπόλλους μὲν ἀνθρώπους ἐκτήσατο πειθομένους αὐτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις, πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ τούτου δὴ ἠναγκαζόμεθα μετανοεῖν, μὴ οὔτε τῶν ἀδυνάτων, οὔτε τῶν χαλεπῶν ἔργων ᾖ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἤν τις ἐπισταμένως τοῦτο πράττῃ. κύρῳ γοῦν ἴσμεν ἐθελήσαντας πείθεσθαι, τοὺς μὲν, ἀπέχοντας παμπόλλων ἡμερῶν ὁδόν. τοὺς δὲ, καὶ μηνῶν. τοὺς δὲ, οὐδ' ἑωρακότας πώποτε αὐτόν. τοὺς δὲ καὶ εὖ εἰδότας, ὅτι οὐδ' ἂν ἴδοιεν. καὶ ὅμως ἤθελον αὐτῷ ὑπακούειν. καὶ γάρ τοι τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων, καὶ τῶν πατρίους ἀρχὰς παρειληφότων, καὶ τῶν δι' ἑαυτῶν κτησαμένων, ὥστε ὁ μὲν σκύθης, καίπερ παμπόλλων ὄντων σκυθῶν, ἄλλου μὲν οὐδενὸς δύναιτ' ἂν ἔθνους ἐπάρξαι. ἀγαπῴη δ' ἂν εἰ τοῦ ἑαυτοῦ ἔθνους ἄρχων διαγένοιτο. καὶ ὁ θρᾷξ, θρᾳκῶν. καὶ ὁ ἰλλυριὸς, ἰλλυριῶν. καὶ τἆλλα δὲ ὡσαύτως ἔθνη ἀκούομεν. τὰ γοῦν ἐν τῇ εὐρώπῃ, ἔτι καὶ νῦν αὐτόνομα εἶναι λέγεται. καὶ λελύσθαι ἀπ' ἀλλήλων. κῦρος δὲ παραλαβὼν ὡσαύτως οὕτω καὶ τὰ ἐν τῇ ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα, ὁρμηθεὶς σὺν ὀλίγῃ περσῶν στρατιᾷ, ἑκόντων μὲν ἡγήσατο μήδων. ἑκόντων δὲ ὑρκανίων. κατεστρέψατο δὲ, σύρους, ἀσσυρίους, ἄραβας, καππαδόκας, φρύγας ἀμφοτέρους, λυδοὺς, κᾶρας, φοίνικας, βαβυλωνίους. ἦρξε δὲ καὶ βακτρίων, καὶ ἰνδῶν, καὶ κιλίκων. ὡσαύτως δὲ σακῶν, καὶ παφλαγό-

νων καὶ

Cyri prestantia

Gentes quibus Cyrus imperavit

νων, καὶ μεγαδινῶν. καὶ ἄλλων δὲ παμπόλλων ἐθνῶν, ὧν οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν. ἐπῆρξε δὲ καὶ ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ ἀσίᾳ. καταβὰς δὲ ἐπὶ θάλατταν, καὶ κυπρίων, καὶ αἰγυπτίων, καὶ τοίνυν τῶν ἐθνῶν τούτων ἦρξεν οὐδ' ἑαυτῷ ὁμογλώττων ὄντων, οὔτε ἀλλήλοις. καὶ ὅμως ἠδυνήθη, ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσαύτην γῆν τῷ ἀφ' ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλῆξαι πάντας, καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ. ἠδυνήθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν τοσαύτην τοῦ πάντας ἑαυτῷ χαρίζεσθαι, ὥστε ἀεὶ τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ ἀξιοῦν κυβερνᾶσθαι. ἀνηρτήσατο δὲ τοσαῦτα φῦλα, ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ἐστίν, ὅποι ἂν ἄρξηται τις, ἀπὸ τῶν βασιλείων. ἐάν τε πρὸς ἕω, ἐάν τε πρὸς ἑσπέραν· ἤν τε πρὸς ἄρκτον, ἤν τε πρὸς μεσημβρίαν. ἡμεῖς μὲν δὴ ὡς ἄξιον ὄντα θαυμάζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα, ἐσκεψάμεθα τίς ποτε ὢν γενεὰν, καὶ ποίαν τινὰ φύσιν ἔχων, καὶ ποίᾳ τινὶ παιδείᾳ παιδευθεὶς, τοσοῦτο διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώπων. ὅσα οὖν καὶ ἐπυθόμεθα, καὶ ᾐσθῆσθαι δοκοῦμεν περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγήσασθαι. Πατρὸς μὲν δὴ λέγεται ὁ κῦρος γενέσθαι καμβύσου, περσῶν βασιλέως. ὁ δὲ καμβύσης οὗτος, τοῦ περσειδῶν γένους ἦν. οἱ δὲ περσεῖδαι, ἀπὸ περσέως κλήζονται. μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται μανδάνης γενέσθαι. ἡ δὲ μανδάνη αὕτη, ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ, τοῦ μήδων βασιλέως. φῦναι δὲ κῦρος λέγεται καὶ ᾄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων, εἶδος μὲν κάλλιστος. ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος, καὶ φιλομαθέστατος, καὶ φιλοτιμότατος. ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλῆναι. πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι, τοῦ ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα. φύσιν μὲν δὴ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς μορφῆς, τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται. ἐπαιδεύθη γε μὴν, ἐν περσῶν νόμοις. οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι, ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελούμενοι. οὐχ ὁμοίως γὰρ ταῖς πλεί-

σταις πό

quid differunt p(er)sarum leges ab aliarum [illegible] legib.

σουσι πόλεσιν ἄρχονται. αἱ μὲν γὰρ πλεῖσται πόλεις ἀφεῖσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλοι τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους ὅπως ἐθέλωσι διάγειν, ἐπιτάττουσιν αὐτοῖς, μὴ κλέπτειν, μὴ ἁρπάζειν, μὴ βίᾳ εἰς οἰκίαν παριέναι, μὴ παίειν, ὃν μὴ δίκαιον, μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι. καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα, ὡσαύτως. ἢν δέ τις τούτων τι παραβαίνῃ, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθεσαν. οἱ δὲ περσικοὶ νόμοι, προλαβόντες, ἐπιμέλονται, ὅπως τὴν ἀρχὴν, μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται, ὥστε πονηροῦ τινος ἔργου ἢ αἰσχροῦ, ἐφίεσθαι. ἐπιμέλονται δὲ, ὧδε. ἔστιν αὐτοῖς ἐλευθέρα ἀγορὰ καλουμένη. ἔνθα τά τε βασίλεια, καὶ τὰ ἄλλα ἀρχεῖα πεποίηται. ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὤνια, καὶ οἱ ἀγοραῖοι, καὶ αἱ τούτων φωναὶ, καὶ ἀπειροκαλίαι, ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον. ὡς μὴ μιγνύηται ἡ τούτων τύρβη, τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμίᾳ. διῄρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα, εἰς τέτταρα μέρη. τούτων δ' ἔστιν, ἓν μὲν παισίν. ἓν δὲ ἐφήβοις. ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι. νόμῳ δ' εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων πάρεισιν. οἱ μὲν παῖδες, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες. οἱ δὲ γεραίτεροι, ἡνίκ' ἂν ἑκάστῳ προσχωρῇ. πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις. ἐν αἷς δεῖ αὐτοὺς παρεῖναι. οἱ δὲ ἔφηβοι, καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα, σὺν τοῖς γυμνικοῖς ὅπλοις. πλὴν τῶν γεγαμηκότων. οὗτοι δὲ οὔτε ἐπιζητοῦνται, ἢν μὴ προρρηθῇ παρεῖναι, οὔτε πολλάκις ἀπεῖναι καλόν. ἄρχοντες δὲ ἐφ' ἑκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσὶ δώδεκα. δώδεκα γὰρ καὶ περσῶν φυλαὶ διῄρηνται. καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παισὶν, ἐκ τῶν γεραιτέρων ᾑρημένοι, οἳ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεικνύναι. ἐπὶ τὸ τοῖς ἐφήβοις, ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν, οἳ ἂν αὐτοὺς τοὺς ἐφήβους, βελτίστους δοκῶσι παρέχειν. ἐπὶ δὲ τοῖς τελείοις

ἀνδρά

ἀνδράσιν, οἳ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιοῦντας. καὶ τὰ παραγγελλόμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς. εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ᾑρημένοι οἳ προστατεύουσιν, ὅπως καὶ αὐτοὶ τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν. ἃ δὲ ἑκάστῃ ἡλικίᾳ προστέτακται ποιεῖν, διηγησόμεθα. ὡς μᾶλλον δῆλον γένηται ᾗ ἐπιμέλονται, ὡς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται. οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες, διάγουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην. καὶ λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἔρχονται. ὥσπερ παρ' ἡμῖν, οἱ τὰ γράμματα μαθησόμενοι. οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν, διατελοῦσι, τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίγνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ ἀνδράσιν ἐγκλήματα, καὶ κλοπῆς, καὶ ἁρπαγῆς, καὶ βίας, καὶ ἀπάτης, καὶ κακολογίας, καὶ ἄλλων οἵων εἰκός. οὓς δ' ἂν γνῶσι τούτων τι ἀδικοῦντας τιμωροῦνται. κολάζουσι δὲ, καὶ οὓς ἂν ἀδίκως ἐγκαλοῦντας εὑρίσκωσι. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος οὗ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα. δικάζονται δὲ οὐχ ἥκιστα ἀχαριστίας. καὶ ὃν ἂν γνῶσι, δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δὲ, κολάζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυρῶς. οἴονται γὰρ τοὺς ἀχαρίστους, καὶ περὶ θεοὺς ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν, καὶ περὶ γονέας. καὶ πατρίδα καὶ φίλους. ἕπεσθαι δὲ δοκεῖ μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ, ἡ ἀναισχυντία, καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχρὰ ἡγεμών. διδάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας, καὶ σωφροσύνην. μέγα δὲ συμβάλλεται, εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς, ὅτι καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς, καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσι. μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρῶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκρα

τῆς εἶναι γαστρὸς καὶ ποτοῦ. μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους, οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γαστρὸς ἕνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες. καὶ ὅτι οὐ παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. φέρονται δὲ οἴκοθεν, σῖτα μὲν, ἄρτους. ὄψον δὲ κάρδαμον. πιεῖν δὲ ἤν τις διψῇ, κώθωνα ὡς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσασθαι. πρὸς δὲ τούτοις, μανθάνουσι τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἓξ ἢ ἑπτακαίδεκα ἐτῶν ἀπὸ γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν. ἐκ τούτου δὲ εἰς τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. οὗτοι δ' αὖ οἱ ἔφηβοι διάγουσιν ὧδε δέκα ἔτη ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα ὥσπερ προείρηται. καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης. δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία μάλιστα, ἐπιμελείας δεῖσθαι. παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς ἄρχουσι χρῆσθαι, ἤν τι δέωνται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. καὶ ὅταν μὲν δέῃ, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα. ὅταν δὲ ἐξίῃ βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμίσειαν τῆς φυλακῆς. ποιεῖ δὲ τοῦτο, πολλάκις τοῦ μηνός. ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς ἐξιόντας, τόξα παρὰ τὴν φαρέτραν καὶ ἐν κολεῷ, κοπίδα, ἢ σάγαριν. ἔτι δὲ γέρρον. καὶ παλτὰ δύο. ὥστε τὸ μὲν, ἀφιέναι. τῷ δ' ἂν δέῃ ἐκ χειρὸς χρῆσθαι. διατοῦτο δὲ δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται. καὶ βασιλεὺς ὥσπερ καὶ ἐν πολέμῳ ἡγεμὼν αὐτοῖς ἐστι. καὶ αὐτός τε θηρᾷ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται, ὅπως ἂν θηρῶσιν. ὅτι ἀληθεστάτη δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον εἶναι. καὶ γὰρ πρωῒ ἀνίστασθαι ἐθίζει. καὶ ψύχη καὶ θάλπη ἀνέχεσθαι. γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις. ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεῦσαι θηρίον. καὶ ἀκοντίσαι ὅπου ἂν παραπίπτῃ. καὶ τὴν ψυχὴν δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι ἐν τῇ θήρᾳ, ὅταν τι τῶν ἀλκίμων θηρίων ἀνθιστῆται. παίειν μὲν γὰρ δεῖ, τὸ ὁμόσε γιγνόμενον. φυλάξασθαι δὲ τὸ

δὲ τὸ ἐπιφερόμενον. ὥστε οὐ ῥᾴδιον εὑρεῖν τί ἐν τῇ θήρᾳ τι ἄπεστι τῶν ἐν πολέμῳ παρόντων. ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ τὴν θήραν, ἄριστον ἔχοντες, πλεῖον μὲν ὡς τὸ εἰκὸς τῶν παίδων. τἄλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες μὲν, οὐκ ἂν ἀριστήσαιεν. ἢν δέ τι δέῃ, θηρίου ἕνεκα ἐπικαταμεῖναι, ἢ ἄλλως βουληθῶσι διατρῖψαι περὶ τὴν θήραν, τὸ ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες, τὴν ὑστεραίαν αὖ, θηρῶσι μέχρι δείπνου. καὶ μίαν ἄμφω τὰς ἡμέρας λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι. τοῦτο δὲ ποιοῦσι, τοῦ ἐθίζεσθαι ἕνεκα. ἵνα καὶ ἐάν τι ἐν πολέμῳ δεήσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὄψον δὲ τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικοῦτοι, ὅ,τι ἂν θηράσωσιν, εἰ δὲ μή, τὸ κάρδαμον. εἰ δέ τις αὐτοὺς οἴεται, ἢ ἐσθίειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ, ἢ πίνειν ἀηδῶς ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω, πῶς μὲν ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν. πῶς δὲ ἡδὺ ὕδωρ, διψῶντι πιεῖν. αἱ δ' αὖ μένουσαι φυλαὶ, διατρίβουσι μελετῶσαι τά τε ἄλλα ἃ παῖδες ὄντες ἔμαθον, καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. καὶ διαγωνιζόμενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι τούτων ἀγῶνες. καὶ ἆθλα προτίθεται. ἐν ᾗ δ' ἂν τῶν φυλῶν πλεῖστοι ὦσι δαημονέστατοι καὶ ἀνδρικώτατοι, καὶ εὐπιστότατοι ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅστις αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. χρῶνται δὲ τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαὶ, ἤν τι ἢ φρουρῆσαι δεήσῃ, ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι, ἢ λῃστὰς ὑποδραμεῖν, ἢ καὶ ἄλλο τι, ὅσα ἰσχύος ἢ τάχους ἔργα ἐστί. ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι πράττουσιν. ἐπειδὰν δὲ τὰ δέκα ἔτη τελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας. ἀφ' οὗ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνου ἐκ τῶν ἐφήβων, οὗτοι αὖ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διάγουσιν ὧδε. πρῶτον μὲν ὥσπερ οἱ ἔφηβοι παρέχουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι ἤν τι δέῃ περὶ τοῦ κοινοῦ ὅσα φρονούντων τε ἤδη ἔργα

ἔστι, καὶ ἔτι δυνάμενοι. ἢν δ' ἔπου δεήσῃ στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ οὕτω πεπαιδευμένοι οὐκέτι ἔχοντες οὐδὲ παλτὰ στρατεύονται. τὰ δ' ἀγχέμαχα ὅπλα καλούμενα, θώρακά τε περὶ τοῖς στέρνοις καὶ γέρρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἷόν περ γράφονται οἱ πέρσαι ἔχοντες, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν ἢ κοπίδα καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται, πλὴν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι. ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἴησαν μὲν ἂν οὗτοι, πλεῖόν τι ἢ πεντήκοντα ἔτη γεγονότες ἀπὸ γενεᾶς. ἐξέρχονται δὲ τηνικαῦτα, εἰς τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. οἱ δ' αὖ γεραίτεροι οὗτοι, στρατεύονται μὲν, οὐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῶν. οἴκοι δὲ μένοντες, δικάζουσι τά τε κοινὰ πάντα, καὶ τὰ ἴδια. καὶ θανάτου δὲ οὗτοι κρίνουσι. καὶ τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας αἱροῦνται. καὶ ἤν τις ἢ ἐν ἐφήβοις ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν, ἐλλίπῃ τι τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστον. καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος. οἱ δὲ γεραίτεροι ἀκούσαντες, ἐκκρίνουσιν. ὁ δὲ ἐκκριθεὶς, ἄτιμος τὸν λοιπὸν βίον διατελεῖ. ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι. νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθείη διὰ τὰ προειρημένα. λέγονται μὲν γὰρ πέρσαι, ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι. τούτων δ' οὐδεὶς ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν. ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας, εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας, πέμπουσιν. οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι, οὐ πέμπουσιν. οἳ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι. τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως, οὐκ ἔξεστιν. οἳ δ' ἂν ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἄνδρας συναλίζεσθαι, καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν. οἳ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς παισὶ μὴ διατελέσωσιν, ἢ ἐν τοῖς ἐφήβοις,

οὐκ

οὐκ εἰσέρχονται εἰς τοὺς τελείους. οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαγένωνται ἀνεπίληπτοι οὗτοι τῶν γεραιτέρων γίνονται. οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται. καὶ ἡ πολιτεία αὕτη ᾗ οἴονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι. καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτυρία, καὶ τῆς μετρίας διαίτης αὐτῶν. καὶ τοῦ ἐκπονεῖσθαι τὴν δίαιταν. αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἐστι πέρσαις, καὶ τὸ ἀποπτύειν καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι, καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι. αἰσχρὸν δὲ ἔτι καὶ τὸ ἰόντα που, φανερὸν γενέσθαι, ἢ τοῦ οὐρῆσαι ἕνεκα, ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου. ταῦτα δὲ οὐκ ἂν ἐδύναντο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτῃ μετρίᾳ ἐχρῶντο. καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλισκον, ὥστε ἄλλῃ ποι ἀποχωρεῖν. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων περσῶν ἔχομεν λέγειν. οὗ δὲ ἕνεκα ὁ λόγος ὡρμήθη, νῦν λέξομεν, τὰς κύρου πράξεις, ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός. Κῦρος μὲν γὰρ μέχρι δώδεκα ἐτῶν, ἢ ὀλίγῳ πλεῖον, ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη καὶ πάντων τῶν ἡλίκων διαφέρων ἐφαίνετο. καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν ἃ δέοι, καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐκ δὲ τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο ἀστυάγης, τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα, καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς. ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκουε καλὸν κἀγαθὸν αὐτὸν εἶναι. ἔρχεται δ' αὐτή τε ἡ μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸν κῦρον τὸν υἱὸν ἔχουσα. ὡς δὲ ἀφίκετο τάχιστα, καὶ ἔγνω ὁ κῦρος τὸν ἀστυάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθύς, οἷα δὴ παῖς φιλόστοργος ὢν φύσει, ἠσπάζετό τε αὐτόν, ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντεθραμμένος καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο. καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον, καὶ ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ, καὶ χρώματος ἐντρίψει, καὶ κόμαις προσθέτοις. ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν μήδοις, ταῦτα γὰρ πάντα μηδικά ἐστι. καὶ οἱ πορφυροῖ χιτῶνες καὶ οἱ κάνδυες, καὶ οἱ στρεπτοὶ περὶ τῇ δέρῃ. καὶ τὰ ψέλια περὶ ταῖν χεροῖν. ἐν πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι, καὶ νῦν ἔτι πολὺ καὶ ἐσθῆτες φαυλότεραι, καὶ δίαιται εὐτελέστεραι. ὁρῶν δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐ-

πῷ, ἔλεγεν. ὦ μῆτερ, ὡς καλός μοι ὁ πάππος. ἐρωτώσης δὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν, πότερος δοκεῖ καλλίων αὐτῷ εἶναι, ὁ πατὴρ ἢ οὗτος, ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ κῦρος, ὦ μῆτερ, περσῶν μὲν, πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατήρ. μήδων μέντοι ὅσων ἑώρακα ἐγὼ, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπὶ θύραις, πολὺ οὗτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος. ἀντασπαζόμενος δὲ αὐτὸν ὁ ἀστυάγης, καὶ στολὴν καλὴν ἐνέδυσε. καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελλίοις ἐτίμα, καὶ ἐκόσμει. καὶ εἴ που ἐξελαύνοι, ἐφ' ἵππου χρυσοχαλίνου περιῆγεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύεσθαι. ὁ δὲ κῦρος, ἅτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος, ἥδετο τῇ στολῇ. καὶ ἱππεύειν μανθάνων, ὑπερέχαιρεν. ἐν πέρσαις γὰρ διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἱππεύειν, ἐν ὀρεινῇ οὔσῃ τῇ χώρᾳ, καὶ ἰδεῖν ἵππον πάνυ σπάνιον ἦν. δειπνῶν δὲ ὁ ἀστυάγης σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ κύρῳ, βουλόμενος τὸν παῖδα ὡς ἥδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἧσσον τὰ οἴκαδε ποθοίη, προσῆγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας, καὶ παντοδαπὰ ἐμβάμματα, καὶ βρώματα. τὸν δὲ κῦρον, ἔφασαν λέγειν. ὦ πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ δείπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεκάνια ταῦτα διατείνειν τὰς χεῖρας, καὶ ἀπογεύεσθαι τούτων, τῶν παντοδαπῶν βρωμάτων. τί δὲ φάναι τὸν ἀστυάγην, οὐ γὰρ πολύ σοι δοκεῖ κάλλιον τόδε τὸ δεῖπνον εἶναι τοῦ ἐν πέρσαις; τὸν δὲ κῦρον πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι λέγεται, οὐχὶ ὦ πάππε, ἀλλὰ πολὺ ἁπλουστέρα καὶ εὐθυτέρα παρ' ἡμῖν ἡ ὁδός ἐστιν ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι, ἢ παρ' ὑμῖν. ἡμᾶς μὲν γὰρ, ἄρτος καὶ κρέας εἰς τοῦτο ἄγει. ὑμεῖς δὲ, εἰς μὲν τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε. πολλοὺς δέ τινας ἑλιγμοὺς ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι, μόλις ἀφικνεῖσθε, ὅποι ἡμεῖς πάλαι ἥκομεν. ἀλλ' ὦ παῖ φάναι τὸν ἀστυάγην, οὐκ ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα. γευόμενος δ' ἔφη καὶ σὺ, γνώσῃ ὅτι ἡδέα ταῦτά ἐστιν. ἀλλὰ καὶ σὲ φάναι τὸν κῦρον ὦ πάππε, μυσαττόμενον ταῦτα τὰ βρώματα ὁρῶ.

καὶ

καὶ τὸν ἀστυάγην ἐπερέσθαι. καὶ τίνι δὴ σὺ τεκμαιρόμενος ὦ παῖ λέγεις; Ὅτι σε φάναι ὁρῶ ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου ἅψῃ, εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀποψώμενον. ὅταν δὲ τούτων τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκαθαίρεις τὴν χεῖρα εἰς τὰ χειρόμακτρα, ὡς πάνυ ἀχθόμενος, ὅτι κατάπλεά σοι ἀπ᾽ αὐτῶν ἐγένετο. πρὸς ταῦτα δὴ τὸν ἀστυάγην εἰπεῖν· εἰ τοίνυν οὕτω γιγνώσκεις ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γε εὐωχοῦ, ἵνα νεανίας οἴκαδε ἀπέλθῃς. ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα, πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν, καὶ θηρία καὶ τῶν ἡμέρων. καὶ τὸν κῦρον, ἐπεὶ ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα εἰπεῖν, ἦ καὶ δίδως μοι ὦ πάππε ταῦτα πάντα τὰ κρέα, ὅτι ἂν βούλωμαι αὐτοῖς χρῆσθαι; Νὴ δία φάναι ἐγώ σοι ὦ παῖ. ἐνταῦθα δὴ τὸν κῦρον λαβόντα τῶν κρεῶν, διαδιδόναι τοῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπευταῖς, ἐπιλέγοντα ἑκάστῳ. σοὶ μὲν, τοῦτο, ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις. σοὶ δέ, ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας. τοῦτο γὰρ νῦν ἔχω. σοὶ δέ, ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις. σοὶ δέ, ὅτι μου τὴν μητέρα τιμᾷς. τοιαῦτα ποιεῖν, ἕως διεδίδου πάντα ἃ ἔλαβε κρέα. σάκᾳ δὲ φάναι τὸν ἀστυάγην τῷ οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ οὐδὲν δίδως; ὁ δὲ σάκας ἄρα καλός τε ὢν ἐτύγχανε, καὶ τιμὴν ἔχων προσάγειν, τοὺς δεομένους ἀστυάγους. καὶ ἀποκωλύειν οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν. καὶ τὸν κῦρον ἐπερέσθαι προπετῶς ὡς ἂν παῖς μηδέπω ὑποπτήσσων, διατί ὦ πάππε τοῦτον οὕτω τιμᾷς. καὶ τὸν ἀστυάγην σκώψαντα εἰπεῖν, οὐχ ὁρᾷς φάναι, ὡς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; οἱ δὲ τῶν βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνοχοοῦσι, καὶ καθαρείως ἐγχέουσι. καὶ διδόασι τοῖς τρισὶ δακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάλην. καὶ προσφέρουσιν ὡς ἂν ἐνδοῖεν τὸ ἔκπωμα, εὐληπτότατα τῷ μέλλοντι πίνειν. κέλευσον δή φάναι ὦ πάππε τὸν σάκαν, καὶ ἐμοὶ δοῦναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα κἀγὼ καλῶς σοι πιεῖν ἐγχέας, ἀνακτήσωμαί σε ἢν δύνωμαι. καὶ τὸν κελεῦσαι δοῦναι. λαβόντα δὲ τὸν κῦρον, οὕτω μὲν εὖ

κλύσαι

κλίσαι τὸ ἔκπωμα, ὥσπερ τὸν σάκαν ἑώρα. οὕτω δὲ στήσαντα τὸν πρό-
σωπον, σπουδαίως καὶ εὐσχημόνως προσενεγκεῖν καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιά-
λην τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ ἀστυάγει, πολὺν γέλωτα παρα-
σχεῖν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν κῦρον ἐγγελάσαντα, ἀναπηδῆσαι πρὸς τὸν πάπ-
πον, καὶ φιλοῦντα ἅμα εἰπεῖν. ὦ σάκα, ἀπόλωλας. ἐκβαλῶ σε ἐκ τῆς τι-
μῆς. τά τε γὰρ ἄλλα φανοῦμαι σοῦ κάλλιον οἰνοχοήσω, καὶ οὐκ ἐκπίομαι
αὐτὸς τὸν οἶνον. οἱ γὰρ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσι τὴν φι-
άλην, ἀρύσαντες ἀπ᾽ αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμε-
νοι, καταῤῥοφοῦσιν. τοῦ δή, εἰ φάρμακα ἐγχέοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐ-
τοῖς. ἐκ τούτου δὴ ὁ ἀστυάγης ἐπισκώπτων, ἔφη. καὶ τί δὴ ὦ κῦρε τὰ ἄλ-
λα μιμούμενος τὸν σάκαν, οὐκ ἀπεῤῥόφησας τοῦ οἴνου. ὅτι νὴ Δί᾽ ἔφη ἐ-
δεδοίκειν, μὴ ἐν τῷ κρατῆρι, φάρμακα μεμιγμένα εἴη. καὶ γὰρ ὅτε εἱστί-
ασας σὺ τοὺς φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον, φάρμακα αὐ-
τὸν ὑμῖν ἐγχέαντα. καὶ πῶς δὴ ἔφη σὺ ὦ παῖ τοῦτο κατέγνως. ὅτι
νὴ Δί᾽ ἔφη ὑμᾶς ἑώρων, καὶ ταῖς γνώμαις, καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομέ-
νους. πρῶτον μὲν γάρ, ἃ οὐκ ἐᾶτε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα αὐτοὶ
ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκράγειτε. ἐμανθάνετε δέ, οὐδὲν ἀλ-
λήλων. ᾔδετε δέ, καὶ μάλα γελοίως. οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ᾄδοντος,
ὀμνύετε ᾄδειν ἄριστα. λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν ἑαυτοῦ ῥώμην, ἐπεὶ
ἀνασταίητε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ὀρθοῦ-
σθαι ἐδύνασθε. ἐπιλέλησθε δὲ παντάπασι, σύ τε, ὅτι βασιλεὺς ἦσθα,
οἵ τε ἄλλοι, ὅτι σὺ ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον,
ὅτι τοῦτ᾽ ἄρα ἦν ἡ ἰσηγορία, ὃ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε. οὐδέποτε γοῦν ἐσι-
ωπᾶτε. καὶ ὁ ἀστυάγης εἶπεν. ὁ δὲ σὸς πατὴρ ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκε-
ται; οὐ μὰ Δί᾽ ἔφη. ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; διψῶν παύεται. ἄλλο δὲ κακὸν οὐ-
δὲν πάσχει. οὐ γὰρ οἶμαι ὦ πάππε σάκας αὐτῷ οἰνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶ-

πε

που. ἀλλὰ τί ποτε σὺ ὦ παῖ οὕτω τῷ σάκᾳ πολεμεῖς. τὸν δὲ κῦρον εἰπεῖν, ὅτι νὴ δία μισῶ αὐτόν. πολλάκις γάρ με πρὸς τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν, οὗτος ὁ μιαρώτατος ἀποκωλύει. ἀλλὰ ἱκετεύω φάναι ὦ πάππε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. καὶ τὸν ἀστυάγην εἰπεῖν. καὶ πῶς δὴ ἂν ἄρξαις αὐτοῦ. καὶ τὸν κῦρον φάναι. στὰς ἂν ὥσπερ οὗτος ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα ὁπότε βούλοιτο εἰσιέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν, ὅτι οὔπω δυνατὸν τῷ ἀρίστῳ ἐντυχεῖν. σπουδάζει γὰρ πρός τινας. εἶθ' ὁπόταν ἥκῃ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν, ὅτι λοῦται. εἰ δὲ πάνυ σπουδάζοι φαγεῖν, εἴποιμ' ἂν, ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν, ἕως παρατείναιμι τοῦτον. ὥσπερ οὗτος ἐμὲ παρατείνῃ ἀπὸ σοῦ κωλύων. τοιαύτας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δείπνῳ. τὰς δὲ ἡμέρας, εἴ τινος αἴσθοιτο δεόμενον ἢ τὸν πάππον ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθάσαι τοῦτο ποιήσαντα. ὅτι γὰρ δύναιτο ὁ κῦρος, ὑπερέχαιρεν αὐτοῖς χαριζόμενος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μανδάνη παρεσκευάζετο ὡς ἀπιοῦσα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐδεῖτο αὐτῆς ὁ ἀστυάγης, καταλιπεῖν τὸν κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο. ὅτι βούλοιτο μὲν ἂν ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι. ἄκοντα μέντοι τὸν παῖδα, χαλεπὸν νομίζειν εἶναι καταλιπεῖν. ἔνθα δὴ ὁ ἀστυάγης λέγει πρὸς τὸν κῦρον, ὦ παῖ, ἢν μένῃς παρ' ἐμοί, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσόδου σοί, οὐ σάκας ἄρξει. ἀλλ' ὁπόταν βούλῃ εἰσιέναι ὡς ἐμέ, ἐπὶ σοὶ ἔσται, καὶ χάριν σοι ἔφη μᾶλλον εἴσομαι, ὅσῳ ἂν πλεονάκις εἰσίῃς ὡς ἐμέ. ἔπειτα δὲ, ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσῃ. καὶ ἄλλοις ὁπόσοις ἂν βούλῃ. καὶ ὅταν ἀπίῃς, ἔχων ἄπει, οὓς ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς. ἔπειτα δὲ ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ μετρίως σοι δοκοῦν ἔχειν, ὁποίαν βούλῃ ὁδὸν πορεύσῃ. ἐπεὶ τά τε νῦν ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία, δίδωμί σοι. καὶ ἄλλα παντοδαπὰ συλλέξω ἃ σὺ ἐπειδὰν τάχιστα ἱππεύειν μάθῃς, διώξῃ. καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς, ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες. καὶ παῖδας δέ σοι ἐγὼ συμπαίκτορας

παρέξω

παρέξω. καὶ ἄλλα ὅσα ἂν βούλῃ λέγων πρὸς ἐμὲ, οὐκ ἀτυχήσεις. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον ὁ ἀστυάγης, ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν κῦρον. πότερα βούλοιτο μένειν, ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ, οὐκ ἐμέλλησεν. ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν, ὅτι μένειν βούλοιτο. ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρὸς διατί εἰπεῖν λέγεται, ὅτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλίκων, καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος εἶναι ὦ μῆτερ, καὶ τοξεύων, καὶ ἀκοντίζων. ἐνταῦθα δὲ εὖ οἶδα ὅτι ἱππεύων, ἥττων εἰμὶ τῶν ἡλίκων. καὶ τοῦτ' εὖ ἴσθι ἔφη ὦ μῆτερ, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιᾷ. ἢν δέ με καταλίπῃς ἐνθάδε καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὲν ἐν πέρσαις ὦ, οἶμαί σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ πεζικὰ, ῥᾳδίως νικήσειν. ὅταν δὲ εἰς μήδους ἔλθω ἐνθάδε, πειράσομαι τῷ πάππῳ ἀγαθῶν ἱππέων κράτιστος ὢν ἱππεὺς, συμμαχεῖν αὐτῷ. τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν τὴν δὲ δικαιοσύνην ὦ παῖ, πῶς μαθήσῃ ἐνθάδε, ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν διδασκάλων. καὶ τὸν κῦρον φάναι. ἀλλ' ὦ μῆτερ ἀκριβῶς ταύτην γε οἶδα. πῶς σὺ οἶσθα εἰπεῖν τὴν μανδάνην, ὅτι φάναι ὁ διδάσκαλός με ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν, καὶ τοίνυν φάναι ἐπὶ μιᾷ ποτε δίκῃ, πληγὰς ἔλαβον ὡς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη, τοιάδε. παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα, ἕτερον παῖδα μικρὸν, μέγαν ἔχοντα χιτῶνα ἐκδύσας αὐτὸν, τὸν μὲν ἑαυτοῦ, ἐκεῖνον ἠμφίεσε. τὸν δὲ ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. ἐγὼ γοῦν τούτοις δικάζων, ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις. τὸν ἁρμόζοντα ἑκάτερον ἔχειν χιτῶνα. ἐν δὲ τούτῳ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος λέγων. ὅτι ὁπότε μὲν κατασταθείην τοῦ ἁρμόττοντος κριτὴς, οὕτω δέοι ποιεῖν. ὁπότε δὲ κρῖναι δέοι ὁποτέρου ὁ χιτὼν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι, τίς κτῆσις δικαία ἐστί. πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν, ἢ τὸν ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι. ἔπειτα δὲ ἔφη· τὸ μὲν νόμιμον, δίκαιον εἶναι. τὸ δὲ ἄνομον βίαιον. σὺν τῷ νόμῳ οὖν ἐκέλευε δεῖν τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθε-

σθαι

ται. οὕτως ἐγώ σοι ἔφη ὦ μῆτερ, τά γε δίκαια, παντάπασιν ὅιδα ἀκριβῶς. ἢν δέ τι ἄρα προσδέωμαι, ὁ πάππος με ἔφη οὗτος ἐπιδιδάξει. ἀλλ' οὐ ταὐτὰ ἔφη ὦ παῖ παρά τε τῷ πάππῳ δίκαια καὶ ἐν πέρσαις ὁμολογεῖται. οὗτος μὲν γὰρ, τῶν ἐν μήδοις πάντων δεσπότην ἑαυτὸν πεποίηκεν. ἐν πέρσαις δὲ, τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ σὸς πρῶτος πατὴρ, τεταγμένα μὲν ποιεῖ ἃ ποιεῖ τῇ πόλει. τεταγμένα δὲ λαμβάνει. μέτρον δὲ αὐτῷ, οὐχ ἡ ψυχὴ. ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. ὅπως οὖν μὴ ἀπολῇ μαστιγούμενος, ἐπειδὰν οἴκοι εἴης, ἂν παρὰ τούτου μαθὼν ἥκῃς ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικὸν, ἐν ᾧ ἐστι, τὸ πλέον οἴεσθαι χρῆναι ἁπάντων ἔχειν. ἀλλ' ὅ γε σὸς πατὴρ εἶπεν ὁ κῦρος, δεινότερός ἐστιν ὦ μῆτερ, διδάσκειν μεῖον ἢ πλεῖον ἔχειν. ἢ οὐχ ὁρᾷς ἔφη ὅτι καὶ μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν, ἑαυτοῦ μεῖον ἔχειν. ὥστε θάρσει, ὡς ὁ σός γε πατὴρ, οὔτε ἄλλον οὐδένα, οὔτ' ἐμὲ μὴ διδάξας πλεονεκτεῖν ἀποπέμψεται. τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ κῦρος. τέλος δὲ ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε. κῦρος δὲ κατέμεινε, καὶ αὐτοῦ ἐτρέφετο. καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκρατο, ὥστε οἰκείως διακεῖσθαι. ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἀνήρτητο προσιών. καὶ ἔνδηλος ὢν, ὅτι ἠσπάζετο αὐτῶν τοὺς υἱεῖς. ὥστε καὶ εἴτι τοῦ βασιλέως δέοιντο, τοὺς παῖδας ἐκέλευον, κῦρον δεῖσθαι διαπράξασθαι σφίσιν. ὁ δὲ κῦρος ὅ,τι δέοιντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν, περὶ παντὸς ἐποιεῖτο διαπράττεσθαι. καὶ ὁ ἀστυάγης δὲ, ὅ,τι δέοιτο αὐτοῦ ὁ κῦρος, οὐδὲν ἐδύνατο ἀντιλέγειν, μὴ οὐ χαρίζεσθαι. καὶ γὰρ ἀσθενήσαντος αὐτοῦ οὐδέποτε ἀπέλιπε τὸν πάππον. οὐδὲ κλαίων ποτὲ ἐπαύετο. δῆλός τε ἦν πᾶσιν, ὅτι ὑπερεφοβεῖτο μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι. καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἴ τινος δέοιτο ἀστυάγης, πρῶτος ᾐσθάνετο κῦρος, καὶ πάντων ἀοκνότατα ἀνεπήδα ὑπηρετήσων

ὅ,τι οἴοιτο χαριεῖσθαι. ὥστε παντάπασιν ἀνεκτήσατο τὸν ἀστυάγην. καὶ ἦν μὲν ἴσως ὁ κῦρος πολυλογώτερος. ἅμα μὲν διὰ τὴν παιδείαν, ὅτι ἠναγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον ὧν ἐποίει. καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων ἃ δικάζοι. ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθὴς εἶναι, πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τοὺς παρόντας ἀνηρώτα πῶς ἔχοντα τυγχάνοι. καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῷτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι, ταχὺ ἀπεκρίνετο. ὥστε ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ. ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώμασιν, ὅσοι νέοι ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεταί τι αὐτοῖς νεαρόν, ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοετίαν, οὕτω καὶ κύρου. ἐκ τῆς πολυλογίας, οὐ θράσος διεφαίνετο. ἀλλ' ἁπλότης καὶ φιλοστοργία. ὥστε ἐπεθύμει ἄν τις ὅτι πλείω ἀκούειν αὐτοῦ, ἢ σιωπῶντι παρεῖναι. ὡς δὲ προῆγεν ὁ χρόνος αὐτὸν, σὺν τῷ μεγέθει εἰς ὥραν τοῦ πρόσηβον γενέσθαι. ἐν τούτῳ δή, τοῖς μὲν λόγοις βραχυτέροις ἐχρῆτο. καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρᾳ. αἰδοῦς δὲ ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι, ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τὸ σκυλακῶδες τὸ πᾶσι προσπίπτειν, οὐκέτι ὁμοίως προπετῶς εἶχεν. οὕτω δὲ ἡσυχαίτερος μὲν ἦν. ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις, πάμπαν ἐπίχαρις. καὶ γὰρ ὅσα διαγωνίζονται πολλάκις ἥλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἃ κρείσσω ᾔδει ὤν, ταῦτα προυκαλεῖτο τοὺς συνόντας. ἀλλ' ἅπερ εὖ ᾔδει ἑαυτὸν ἥττονα ὄντα, ταῦτα ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσειν καὶ κατῆρχεν ἤδη ἀναπηδῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους. ἢ διακοντιούμενος, ἢ διατοξευσόμενος ἀπὸ τῶν ἵππων, οὔπω πάνυ ἔποχος ὤν. ἡττώμενος δὲ, αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα. ὡς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ἡττᾶσθαι εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ἃ ἡττῷτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἱππικῇ τοῖς ἡλικιώταις. ταχὺ δὲ παρῄει διὰ τὸ ἐρᾶν τοῦ ἔργου. ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει, διώκων καὶ βάλλων καὶ κατακαίνων. ὥστε ὁ

ἀστυάγης, οὐκέτ' εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. καὶ ὁ κῦρος αἰσθόμενος, ὅτι βουλόμενος οὐ δύναιτό οἱ ζῶντα παρέχειν, πολλάκις ἔλεγε πρὸς αὐτόν· ὦ πάππε. τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα, πράγματα ἔχειν. ἀλλ' ἢν ἐμὲ ἐκπέμπῃς ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θείῳ, νομιῶ ὅσα ἂν ἴδω θηρία, σὲ μοι ταῦτα τρέφειν. ἐπιθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν, οὐκέθ' ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο ὥσπερ παῖς ὤν. ἀλλ' ὀκνηρότερον προσῄει. καὶ ἃ πρόσθεν τῷ σάκᾳ ἐμέμφετο, ὅτι οὐ παρίει αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον, αὐτὸς ἤδη σάκας ἑαυτῷ ἐγίγνετο· οὐ γὰρ προσῄει, εἰ μὴ προΐδοι, εἰ καιρὸς εἴη καὶ τοῦ σάκα ἐδεῖτο πάντως σημαίνειν αὐτῷ, ὁπότε τε ἐν καιρῷ εἴη εἰσιέναι. καὶ ὁπότε οὐκ ἐν καιρῷ. ὥστε ὁ σάκας ἤδη, ὑπερεφίλει αὐτόν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες. Ἐπεὶ δ' οὖν ἔγνω ὁ ἀστυάγης σφόδρα αὐτὸν ἐπιθυμοῦντα τῆς ἔξω θήρας, ἐκπέμπει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ. καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους. ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχερῶν, φυλάττοιεν αὐτόν. καὶ εἰ τῶν ἀγρίων τι φανείη θηρίων. Ο οὖν κῦρος τῶν ἑπομένων προθύμως ἐπυνθάνετο, ὁποίοις οὐ χρὴ θηρίοις πελάζειν, καὶ ὁποῖα χρὴ θαρροῦντα διώκειν. οἱ δ' ἔλεγον. ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας, διέφθειραν καὶ λέοντες καὶ κάπροι καὶ παρδάλεις. αἱ δὲ ἔλαφοι καὶ δορκάδες, καὶ ἄγριοι οἶες. καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγριοι, ἀσινεῖς εἰσιν· ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο. τὰς δυσχωρίας ὅτι δέοι φυλάττεσθαι οὐδὲν ἧττον, ἢ τὰ θηρία. πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακρημνισθῆναι. καὶ ὁ κῦρος ταῦτα πάντα ἐμάνθανε προθύμως. ὡς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος ὧν ἤκουεν, ἐδίωκεν οὐδὲν ἄλλο ὁρῶν, ἢ ὅποι ἔφυγε. καί πως διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος, πίπτει εἰς γόνατα. καὶ μικροῦ, κἀκεῖνον ἐξετραχήλισεν. οὐ μὴν, ἀλλ' ἐπέμενεν ὁ κῦρος μόλις πως, καὶ ὁ ἵππος ἐξανέστη. ὡς δὲ εἰς τὸ πεδίον ἦλθεν,

ἀκοντίσας καταβάλλει τὴν ἔλαφον. καλόν τι χρῆμα καὶ μέγα. ὁ μὲν δὴ, ὑπερέχαιρεν. οἱ δὲ φύλακες προσελάσαντες. ἐλοιδόρουν αὐτὸν καὶ ἔλεγον, εἰς οἷον κίνδυνον ἔλθοι. καὶ ἔφασαν, κατερεῖν αὐτοῦ τῷ πάππῳ. Ο οὖν κῦρος εἱστήκει καταβεβηκώς. καὶ ἀκούων ταῦτα ἠνιᾶτο. ὡς δ' ᾔσθετο κραυγῆς ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον ὥσπερ ἐνθουσιῶν. καὶ ὡς εἶδεν ἐκ τοῦ ἐναντίου κάπρον προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει. καὶ διατεινάμενος εὐστόχως, βάλλει εἰς τὸ μέτωπον, καὶ κατέσχε τὸν κάπρον. ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασύτητα ὁρῶν. ὁ δ' αὐτοῦ λοιδορουμένου, ὅμως ἐδεῖτο ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἐᾶσαι αὐτὸν δοῦναι εἰσκομίσαντα τῷ πάππῳ. τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν φασὶν, ἀλλ' ἢν αἴσθηται ὅτι ἐδίωκες, οὐ σοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ λοιδορήσεται ὅτι σε εἴων. κἂν βούληται φᾶναι αὐτὸν, μαστιγωσάτω. ἐπειδάν γε ἐγὼ δῶ αὐτῷ. καὶ σύ γε εἰ βούλει ἔφη ὦ θεῖε, τι μωρησάμενος ὅ, τι βούλει, τοῦτο ὅμως χάρισαί μοι. Καὶ ὁ κυαξάρης μέντοι τελευτῶν εἶπε, ποίει ὅπως βούλῃ. σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῶν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι. Οὕτω δὴ ὁ κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία, ἐδίδου τε τῷ πάππῳ καὶ ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηράσειεν ἐκείνῳ. καὶ τὰ ἀκόντια, ἐδείκνυε μὲν οὔ. κατέθηκε δὲ ᾑματωμένα, ὅπου ᾤετο τὸν πάππον ὄψεσθαι. ὁ δὲ ἀστυάγης ἄρα εἶπεν. ἀλλ' ὦ παῖ. δέχομαι μὲν ἔγωγε ἡδέως, ὅσα μοι δίδως, οὐ μέντοι δέομαί γε τούτων οὐδενὸς, ὥστε σε κινδυνεύειν.

Καὶ ὁ κῦρος ἔφη. εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέῃ, ἱκετεύω ὦ πάππε, ἐμοὶ δὸς αὐτά. ὅπως ἐγὼ διαδῶ τοῖς ἡλικιώταις. Ἀλλ' ὦ παῖ ἔφη ὁ ἀστυάγης. καὶ ταῦτα λαβὼν, διαδίδου ὅτῳ σὺ βούλει. καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσα ἐθέλεις. καὶ ὁ κῦρος λαβὼν, ἐδίδου τε ἄρα τοῖς παισὶ, καὶ ἅμα ἔλεγεν, ὦ παῖδες. ὡς ἄρα ἐφλυαροῦμεν, ὅτε τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθηρῶμεν. ὅμοιον γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, οἷόν περ εἴ τις δεδεμένα ζῷα

θηρῴη

θηρῶν. πρῶτον μὲν γὰρ, ἐν μικρῷ χωρίῳ ἦν. ἔπειτα καὶ μικρὰ καὶ ψωραλέα, καὶ τὸ μὲν αὐτῶν, χωλὸν ἦν. τὸ δὲ, κολοβόν. τὰ δ᾽ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία, ὡς μὲν καλά. ὡς δὲ μεγάλα, ὡς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο. καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι, ὥσπερ πτηναὶ ἥλλοντο πρὸς τὸν οὐρανόν. οἱ δὲ κάπροι ὥσπερ τοὺς ἄνδρας φασὶ τοὺς ἀνδρείους, ὁμόσε ἐφέροντο. ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος, οὐδὲ ἁμαρτεῖν οἷόν τε ἦν αὐτῶν. καλλίω δὲ ἔφη ἔμοιγε δοκεῖ, καὶ τεθνηκότα ταῦτα εἶναι, ἢ ζῶντα ἐκεῖνα τὰ περιῳκοδομημένα. ἀλλ᾽ ἆρα ἂν ἔφη, ἀφεῖεν καὶ ὑμᾶς οἱ πατέρες ἐπὶ τὴν θήραν; καὶ ῥαδίως γ᾽ ἂν ἔφασαν, εἰ ἀστυάγης κελεύοι. καὶ ὁ κῦρος εἶπε τίς ἂν οὖν ὑμῶν, πρὸς ἀστυάγην μνησθείη. τίς γὰρ ἂν ἔφασαν σοῦ γε ἱκανώτερος πεῖσαι. ἀλλὰ μὰ τὴν ἥραν ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ᾽ ὅστις ἄνθρωπος γεγένημαι. οὐδὲ γὰρ λέγειν οἷός τ᾽ εἰμί. οὐδ᾽ ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάππον ἐκ τοῦ ἴσου δύναμαι. ἢν δὲ τοσοῦτον ἐπιδιδῶ, δέδοικα ἔφη, μὴ παντάπασι, βλάξ τις καὶ ἠλίθιος γένωμαι. παιδάριον δ᾽ ὢν, δεινότατον λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον. πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα εἶναι, εἰ μηδὲ ὑπὲρ ἡμῶν ἄν τι δέῃ δυνήσῃ πράττειν. ἀλλ᾽ ἄλλου τινὸς ἡμᾶς τὸ ἐπὶ σοὶ, ἀνάγκη δεῖσθαι. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ κῦρος, ἐδήχθη. καὶ σιγῇ ἀπελθὼν διακελευσάμενος ἑαυτῷ τολμᾶν, εἰσῆλθεν. καὶ ἐπιβουλεύσας ὅπως ἂν ἀλυπότατα εἴποι πρὸς τὸν πάππον, καὶ διαπράξειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν ὧν ἐδέοντο. ἤρξατο οὖν ὧδε. εἰπέ μοι ἔφη ὦ πάππε. ἤν τις ἀποδράσῃ τῶν οἰκετῶν καὶ λάβῃς αὐτὸν, τί αὐτῷ χρήσῃ; τί δὲ ἄλλο ἔφη, ἢ δήσας, ἐργάζεσθαι ἀναγκάζω. ἢν δὲ αὐτόματός σοι πάλιν ἐπέλθῃ, πῶς ποιεῖς; τί δὲ ἔφη, ἢ μαστιγώσας αὐτόν γε ἵνα μὴ αὖθις τοῦτο ποιῇ, ἔπειτα ἐξ ἀρχῆς πάλιν αὐτῷ χρῶμαι. ὥρα ἂν ἔφη ὁ κῦρος παρασκευάζεσθαί σοι εἴη, ὅτῳ μαστιγώσεις με, ὡς βουλεύομαί σε ὅπως σε ἀποδρῶ, λαβὼν τοὺς ἐμοὺς ἡλι-

κιώτας

κιῶντας ἐπὶ θήραν. καὶ ὁ ἀστυάγης, καλῶς ἔφη ἐποίησας προειπών· ἔνδοθεν δ' ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. χάριν ἔφη εἰ ἕνεκα κρεαδίων, τῇ θυγατρὶ τὸν παῖδα ἀποβουκολήσαιμι. ἀκούσας ταῦτα ὁ κῦρος, ἐπείθετο μὲν καὶ ἔμενεν, ἀνιαρὸς δὲ καὶ σκυθρωπὸς ὤν, σιωπῇ διῆγεν. ὁ μέντοι ἀστυάγης, ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρίσασθαι, ἐξάγει ἐπὶ θήραν· καὶ πεζοὺς πολλοὺς καὶ ἱππέας συναλίσας καὶ τοὺς παῖδας. καὶ συνελάσας εἰς τὰ ἱππάσιμα χωρία τὰ θηρία, ἐποίησε μεγάλην θήραν. καὶ βασιλικῶς δὴ αὐτὸς παρὼν, ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν, πρὶν κῦρος ἐμπλησθείη βάλλων. ὁ δὲ κῦρος, οὐκ εἴα κωλύειν. ἀλλ' εἰ βούλει ἔφη ὦ πάππε ἡδέως με θηρᾶν, ἄφες πάντας τοὺς κατ' ἐμὲ, διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι, ὅπως ἕκαστος τὰ κράτιστα δύναιτο. Ἐνταῦθα δὴ ὁ ἀστυάγης ἀφίησι. καὶ στὰς, ἐθεᾶτο τοὺς ἁμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηρία καὶ φιλονεικοῦντας, καὶ διώκοντας, καὶ ἀκοντίζοντας. καὶ τῷ κύρῳ ἥδετο, οὐ δυναμένῳ σιγᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς. ἀλλ' ὥσπερ σκύλακι γενναίῳ, ἀνακλάζοντι, ὁπότε πλησιάζοι θηρίῳ, καὶ παρακαλοῦντι ὀνομαστὶ ἕκαστον. καὶ τοῦ μὲν, καταγελῶντα αὐτὸν ὁρῶν, εὐφραίνετο. τὸν δέ τινα καὶ ἐπαινοῦντα αὐτὸν ᾐσθάνετο, οὐδ' ὅπως τιοῦν φθονερῶς. τέλος δ' οὖν πολλὰ θηρία ἔχων ὁ ἀστυάγης ἀπῄει. καὶ τὸ λοιπὸν, οὕτως ἥσθη τῇ τότε θήρᾳ, ὥστε ἀεὶ, ὁπότε οἷόν τε εἴη, συνεξῄει τῷ κύρῳ. καὶ ἄλλους τε πολλοὺς παρελάμβανε, καὶ τοὺς παῖδας, κύρου ἕνεκα. Τὸν μὲν δὴ πλεῖστον χρόνον, οὕτω διῆγεν ὁ κῦρος. πᾶσιν, ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ τινὸς συναίτιος ὤν, κακοῦ δὲ οὐδενί. Ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκκαίδεκα ἔτη αὐτοῦ γενομένου, ὁ υἱὸς τοῦ τῶν ἀσσυρίων βασιλέως γαμεῖν μέλλων ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρόνον. ἀκούων οὖν ἐν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν καὶ τοῖς μήδων πολλὰ θηρία εἶναι, ἅτε ἀθήρευτα ὄντα διὰ τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. ὅ=

πως οὖν

πως ἂν ἀσφαλῶς θηρῴη, ἱππέας τε προσέλαβε πολλοὺς καὶ πελταστάς, οἵτινες ἔμελλον αὐτῷ τὰ θηρία ἐξελᾶν, εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα. ἀφικόμενος δὲ ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ φρούρια καὶ ἡ φυλακή, ἐνταῦθα ἐδειπνοποιεῖτο, ὡς πρωῒ, τῇ ὑστεραίᾳ θηράσων. ἤδη δὲ ἑσπέρας γινομένης, ἡ διαδοχὴ τῇ πρόσθεν φυλακῇ, ἔρχεται ἐκ πόλεως καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρεῖναι. δύο μὲν φυλακαὶ ὁμοῦ οὖσαι. πολλοὶ δὲ οὓς αὐτὸς ἔχων ἧκεν ἱππέας καὶ πεζούς. ἐβουλεύσατο οὖν κράτιστον εἶναι, λεηλατῆσαι ἐκ τῆς μηδικῆς καὶ λαμπρότερόν τε ἂν φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας καὶ ἱερείων πολλὴν ἀφθονίαν ἐνόμιζε γενήσεσθαι. οὕτω δὴ πρωῒ ἀναστὰς, ἦγε τὸν στρατόν. καὶ τοὺς μὲν πεζούς, καταλείπει ἀθρόους ἐν τοῖς μεθορίοις. αὐτὸς δὲ τοῖς ἵπποις προσελάσας πρὸς τὰ τῶν μήδων φρούρια, τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων μεθ᾽ ἑαυτοῦ, ἐνταῦθα κατέμενεν. ὡς μὴ βοηθεῖεν οἱ φρουροὶ τῶν μήδων ἐπὶ τοὺς καταθέοντας. τοὺς δ᾽ ἐπιτηδείους ἀφῆκε κατὰ φυλάς, ἄλλους ἄλλοσε καταθεῖν. καὶ ἐκέλευε περιβαλλομένους ὅτῳ τις ἐντυγχάνοι, ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον. σημανθέντων δὲ τῷ ἀστυάγει ὅτι πολέμιοί εἰσιν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὅρια σὺν τοῖς περὶ αὐτόν. καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς παρατυχοῦσιν ἱππόταις. καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὡς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν ἀσσυρίων συντεταγμένους, καὶ τοὺς ἱππέας ἡσυχίαν ἄγοντας, ἔστησαν καὶ οἱ μῆδοι. ὁ δὲ κῦρος ὁρῶν ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους πανσυδί, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτός. πρῶτον τότε ὅπλα ἐνδύς, οὔποτε οἰόμενος. οὕτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι. καὶ γὰρ μάλα καλὰ ἦν, καὶ εὖ ἁρμόττοντα αὐτῷ, ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ σῶμα ἐπεποίητο. οὕτω δὴ ἐξοπλισάμενος προσήλασε τῷ ἵππῳ. καὶ ὁ ἀστυάγης ἰδὼν, ἐθαύμασε μὲν, τίνος κελεύσαντος ἥκοι. ὅμως δ᾽

εἶπεν

εἶπεν αὐτῷ, μένειν παρ' ἑαυτόν. ὁ δὲ κῦρος ὡς εἶδε πολλοὺς ἱππέας ἀντίους, ἤρετο. ἦ οὗτοι ἔφη ὦ πάππε πολέμιοί εἰσιν, οἱ ἐφεστήκασι τοῖς ἵπποις ἠρέμα; πολέμιοι μέντοι ἔφη. ἦ καὶ ἐκεῖνοι ἔφη οἱ ἐλαύνοντες; καὶ ἐκεῖνοι μέντοι. Νὴ τὸν Δί' ἔφη ὦ πάππε, ἀλλ' οὖν πονηροί γε φαινόμενοι, καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἱππαρίων, ἄγουσιν ἡμῶν τὰ χρήματα. οὐκοῦν χρὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ' αὐτούς. Ἀλλ' οὐχ ὁρᾷς ἔφη ὦ παῖ, ὅσον τὸ στίφος τῶν ἱππέων ἕστηκε συντεταγμένον; οἳ ἢν ἐπ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτεμοῦνται πάλιν ἡμᾶς ἐκεῖνοι. ἡμῖν δὲ, οὔπω ἰσχὺς πάρεστιν. ἀλλ' ἢν σὺ μένῃς ἔφη ὁ κῦρος, καὶ ἀναλαμβάνῃς τοὺς προσβοηθοῦντας, φοβήσονται οὗτοι, καὶ οὐ κινήσονται. οἱ δ' ἄγοντες, ἀφήσουσιν εὐθὺς τὴν λείαν. ἐπειδὰν ἴδωσί τινας ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας. ταῦτ' εἰπὼν, ἔδοξέ τι λέγειν τῷ ἀστυάγει. καὶ ἅμα θαυμάζων ὡς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐγρηγόρει, κελεύει τὸν υἱὸν λαβόντα τάξιν ἱππέων, ἐλάσαι ἐπὶ τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. ἐγὼ δὲ ἔφη, ἐπὶ τούσδε ἢν ἐπὶ σὲ κινῶνται ἐλῶ. ὥστε ἀναγκασθήσονται ἡμῖν προσέχειν τὸν νοῦν.

οὕτω δὴ ὁ κυαξάρης λαβὼν, τῶν ἐρρωμένων ἱππέων τε καὶ ἀνδρῶν προσελαύνει. καὶ ὁ κῦρος ὡς εἶδεν ὁρμωμένους, συνεξορμᾷ εὐθύς. καὶ αὐτὸς πρῶτος ἡγεῖτο ταχέως. καὶ ὁ κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπελείποντο. ὡς δὲ εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας οἱ λεηλατοῦντες, εὐθὺς ἀφέντες τὰ χρήματα, ἔφυγον. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν κῦρον, ὑπετέμνοντο. καὶ οὓς μὲν κατελάμβανον, εὐθὺς ἔπαιον. πρῶτος δὲ ὁ κῦρος, ὅσοι δὲ παραλλάξαντες αὐτῶν ἔφθασαν, κατόπιν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ ἀνίεσαν, ἀλλ' ᾕρουν τινὰς αὐτῶν. ὥσπερ δὲ κύων γενναῖος ἄπειρος, ἀπρονοήτως φέρεται πρὸς κάπρον, οὕτω καὶ ὁ κῦρος ἐφέρετο, μόνον ὁρῶν τὸ παίειν τὸν ἁλισκόμενον, ἄλλο δ' οὐδὲν προνοῶν. οἱ δὲ πολέμιοι ὡς ἑώρων πονοῦντας τοὺς σφετέρους, προυκίνησαν τὸ

στίφος

ξίφος, ὡς παυσομένου τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν προσβεβηκότας. ὁ δὲ Κῦρος, οὐδὲν μᾶλλον ἀνίει. ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς, ἀνακαλῶν τὸν θεῖον, ἐδίωκε. καὶ ἰσχυρὰν τὴν φυγὴν τοῖς πολεμίοις ἐποίει κατέχων. καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο. ἴσως μὲν καὶ αἰσχυνόμενος τὸν πατέρα. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἵποντο, προθυμότεροι ὄντες ἐν τῷ τοιούτῳ εἰς τὸ διώκειν. καὶ οἱ μὴ πάνυ πρὸς τοὺς ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. Ὁ δὲ ἀστυάγης ὡς ἑώρα τοὺς μὲν, ἀπρονοήτως διώκοντας, τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ἀπαντῶντας, δείσας περί τε τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κύρου, μὴ εἰς παρεσκευασμένους ἀτάκτως ἐμπεσόντες πάθοιέν τι, ἡγεῖτο εὐθὺς πρὸς τοὺς πολεμίους. οἱ δ' αὖ πολέμιοι, ὡς εἶδον τοὺς Μήδους προκινηθέντας, διατεινάμενοι οἱ μὲν, τὰ παλτὰ, οἱ δὲ, τὰ τόξα, ἔστησαν. ὡς ἂν ἐπειδὴ εἰς τόξευμά γε ἀφίκοιντο στησομένους, ὥσπερ τὰ πλεῖστα εἰώθασι ποιεῖν. μέχρι γὰρ τοσούτου, ὁπότε ἐγγύτατα γίγνοιντο, προσήλαυνον ἀλλήλοις καὶ ἠκροβολίζοντο πολλάκις μέχρις ἑσπέρας. Ἐπεὶ δὲ ἑώρων τοὺς μὲν σφετέρους, φυγῇ εἰς αὐτοὺς φερομένους, τοὺς δ' ἀμφὶ Κῦρον ὁμοῦ ἐπ' αὐτοὺς ἑπομένους, τὸν δὲ ἀστυάγην σὺν τοῖς ἵπποις, ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύματος, ἐκκλίνουσι καὶ φεύγουσιν. Οἱ δὲ, ἅτε ὁμόθεν διώκοντες, ᾕρουν πολλοὺς ἀνακράτος. τοὺς μὲν ἁλισκομένους, ἔπαιον καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας. τοὺς δὲ πίπτοντας, κατέκαινον. καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν, πρὶν ἢ πρὸς τοῖς πεζοῖς τῶν ἀσσυρίων ἐγένοντο. Ἐνταῦθα μέντοι δείσαντες, μὴ καὶ ἐνέδρα τὶς μείζων ὑπείη ἐπέσχον. ἐκ τούτου δὴ ἀνήγαγεν ὁ ἀστυάγης, μάλα χαίρων τῇ ἱπποκρατίᾳ. καὶ τὸν Κῦρον οὐκ ἔχων ὅτι χρὴ λέγειν. αἴτιον μὲν εἰδὼς ὄντα τοῦ ἔργου. μαινόμενον δὲ γιγνώσκων τῇ τόλμῃ. καὶ γὰρ τότε ἀπιόντων οἴκαδε τῶν ἄλλων, μόνος ἐκεῖνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπτωκότας περιελαύνων ἐθεᾶτο. καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες, προσήγαγον τῷ

ἀστυάγει. μάλα ἐπίπροσθεν τὸ οὐ μόνον τοὺς προσάγοντας. ὅτι ἑώρα τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου, ἡγειμένον ἐπὶ τῇ θέᾳ τῇ αὐτοῦ. Ἐν μὲν δὴ μήδοις, ταῦτα ἐγεγένητο. καὶ οἵ τε ἄλλοι πάντες τὸν κῦρον διὰ στόματος εἶχον, καὶ ἐν λόγῳ, καὶ ἐν ᾠδαῖς ὅ, τε ἀστυάγης καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν, τότε ὑπερεξεπέπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ ὁ τοῦ κύρου πατὴρ, ἥδετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα. ἐπειδὴ δὲ ἤκουσεν ἀνδρὸς ἤδη ἔργα διαπραττόμενον τὸν κῦρον, ἀπεκάλει ὅπως τὰ ἐν πέρσαις ἐπιχώρια ἀποτελοίη. καὶ τὸν κῦρον δὴ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν, ὅτι ἀπιέναι βούλοιτο, μὴ ὁ πατήρ τι ἄχθοιτο, καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. τῷ οὖν ἀστυάγει ἐδόκει ἀναγκαῖον εἶναι ἀποπέμπειν αὐτόν. ἔνθα δὴ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς, οὓς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν, καὶ ἄλλα συσκευάσας παντοδαπὰ, ἀπέπεμπε. καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτὸν, καὶ ἅμα ἐλπίδας μεγάλας ἔχων ἐν αὐτῷ, ἄνδρα ἔσεσθαι ἱκανὸν, καὶ φίλους ὠφελεῖν, καὶ ἐχθροὺς ἀνιᾶν. ἀπιόντα δὲ τὸν κῦρον, προύπεμπον ἅπαντες. καὶ παῖδες, καὶ ἥλικες καὶ ἄνδρες καὶ γέροντες ἐφ' ἵππων, καὶ ἀστυάγης αὐτός. καὶ οὐδένα ἔφασαν ὅν τιν' οὐ δακρύοντ' ἀποστρέφεσθαι. Καὶ κῦρον δὲ αὐτὸν, σὺν πολλοῖς δακρύοις λέγεται ἀποχωρῆσαι. πολλὰ δὲ δῶρα διαδοῦναι αὐτὸν φασὶ τοῖς ἡλικιώταις, ὧν ἀστυάγης αὐτῷ ἐδεδώκει. Τέλος δὲ καὶ ἣν εἶχε στολὴν μηδικὴν ἐκδῦντα, δοῦναί τινι, δηλῶν, ὅτι τοῦτον μάλιστα ἠσπάζετο. τοὺς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ δῶρα, λέγεται ἀστυάγει ἐπενεγκεῖν. ἀστυάγην δὲ δεξάμενον, κύρῳ ἀποπέμψαι. τὸν δὲ, πάλιν τε ἀποπέμψαι εἰς μήδους καὶ εἰπεῖν ὦ πάππε, εἰ βούλει με καὶ πάλιν ἰέναι ὡς σὲ μὴ αἰσχυνόμενον, ἔα ἔχειν εἴ τῳ τι ἐγὼ δέδωκα. ἀστυάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα, ποιῆσαι ὥσπερ ὁ κῦρος ἐπέστειλεν. εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικοῦ

λόγου

λόγου μνησθῆναι, λέγεται ὅτε κῦρος ἀπῄει, καὶ ἀπηλλάττοντο ἀπ' ἀλλήλων, τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τὸν κῦρον τῷ στόματι, ἀποπέμπεσθαι αὐτὸν νόμῳ περσικῷ. καὶ γὰρ νῦν, ἔτι τοῦτο ποιοῦσι πέρσαι, ἄνδρα δή τινα τῶν μήδων, μάλα καλὸν κἀγαθὸν ὄντα, ἐκπεπλῆχθαι πολὺν δὴ χρόνον ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ κύρου. ἡνίκα δὲ ἑώρα τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας αὐτὸν, ὑπολειφθῆναι. ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ κύρῳ καὶ εἰπεῖν. ἐμὲ μόνον οὐ γινώσκεις ὦ κῦρε τῶν συγγενῶν; τί δὲ εἰπεῖν τὸν κῦρον. ἦ καὶ σὺ συγγενὴς εἶ; μάλιστα φάναι. ταῦτ' ἄρα εἰπεῖν τὸν κῦρον, καὶ ἐνεώρας μοι. πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γιγνώσκειν τοῦτο ποιοῦντα. προσελθεῖν γάρ σοι ἀεὶ βουλόμενος ἔφη, νὴ τοὺς θεοὺς, ᾐσχυνόμην. ἀλλ' οὐκ ἔδει φάναι τὸν κῦρον, συγγενῆ γε ὄντα. ἅμα δὲ προσελθόντα, φιλῆσαι αὐτόν. καὶ τὸν μῆδον φιληθέντα, ἐρέσθαι, ἦ καὶ ἐν πέρσαις, νόμος ἐστὶν οὗτος συγγενεῖς φιλεῖν; μάλιστα φάναι ὅταν γε ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου, ἢ ἀπίωσί ποι ἀπ' ἀλλήλων. ὥρα ἂν ἔφη εἴη σοι ὁ μῆδος, πάλιν φιλεῖν ἐμέ. ἀπέρχομαι γὰρ ὡς ὁρᾷς ἤδη. καὶ τὸν κῦρον πάλιν φιλήσαντα, ἀποπέμπειν καὶ ἀπιέναι. καὶ ὁδόν τε οὔπω πολλὴν διηνύσθαι αὐτοῖς. καὶ τὸν μῆδον ἥκειν πάλιν ἱδρῶντι τῷ ἵππῳ, καὶ τὸν κῦρον ἰδόντα, ἀλλ' ἦ φάναι ἐπελάθου τί ὧν ἐβούλου εἰπεῖν; οὐ μὰ Δία φάναι, ἀλλ' ἥκω διὰ χρόνου, καὶ τὸν κῦρον εἰπεῖν, νὴ δί' ὦ σύγγενες δι' ὀλίγου γε. ποίου ὀλίγου εἰπεῖν τὸν μῆδον. οὐκ οἶσθα φάναι ὦ κῦρε ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύττω χρόνον, πάνυ πολύς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐχ ὁρῶ σε τότε τοιοῦτον ὄντα; ἐνταῦθα δὴ τὸν κῦρον γελάσαι τε ἐκ τῶν πρόσθεν δακρύων, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ ἀπιόντα θαῤῥεῖν, ὅτι παρέσται αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου.

ὥστε ὁρᾶν σοι ἔξεστι κἂν βούλῃ ἀσκαρδαμυκτί. Ὁ μὲν δὴ κῦρος οὕτως ἀπελθὼν εἰς πέρσας, ἐνιαυτὸν μὲν λέγεται ἔτι ἐν τοῖς παισὶ γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἔσκωπτον αὐτὸν, ὡς ἡδυπαθεῖν μεμαθηκὼς ἐν μήδοις ἥκοι. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθίοντα αὐτὸν ἑώρων, ὥσπερ αὐτοὶ ἡδέως καὶ πίνοντα, καὶ εἴποτ' ἐν ἑορτῇ εὐωχία προσγένοιτ' ἂν ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τοῦ ἑαυτοῦ μέρους ᾐσθάνοντο, ἢ προσδεόμενον. καὶ πρὸς τούτοις δὲ, καὶ τἆλλα κρατιστεύοντα αὐτὸν ἑώρων περὶ ἅπαντα ἑαυτῶν. ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπτησσον οἱ ἥλικες αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὖ ἐδόκει κρατιστεύειν. καὶ μελετῶν ἃ χρῆν, καὶ καρτερῶν ἃ ἔδει, καὶ αἰδούμενος τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ πειθόμενος τοῖς ἄρχουσι.

προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ μὲν ἀστυάγης, ἐν τοῖς μήδοις ἀποθνήσκει. ὁ δὲ κυαξάρης ὁ τοῦ ἀστυάγους παῖς, τῆς δὲ κύρου μητρὸς ἀδελφὸς, τὴν ἀρχὴν ἔλαβε τῶν μήδων. ὁ δὲ τῶν ἀσσυρίων βασιλεὺς, καταστρεψάμενος πάντας σύρους φῦλον οὐ μικρὸν, ὑπήκοον δὲ πεποιημένος τὸν ἀραβίων βασιλέα. ὑπηκόους δὲ ἔχων ἤδη καὶ ὑρκανίους. πολιορκῶν δὲ βακτρίους, ἐνόμιζεν εἰ τοὺς μήδους ἀσθενεῖς ποιήσειε, πάντων γε ἂν τῶν πέριξ ῥᾳδίως ἄρξειν. ἰσχυρότατον γὰρ τῶν ἐγγὺς τοῦτο φύλων ἐδόκει εἶναι.

Οὕτω δὴ, διαπέμπεται πρός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτὸν πάντας. καὶ πρὸς κροῖσον τῶν λυδῶν βασιλέα. καὶ πρὸς τὸν καππαδοκῶν. καὶ πρὸς φρύγας ἀμφοτέρους. καὶ πρὸς κᾶρας. καὶ παφλαγόνας, καὶ ἰνδοὺς δὲ, καὶ πρὸς κίλικας. τὰ μὲν, καὶ διαβάλλων πρὸς αὐτοὺς, μήδους καὶ πέρσας. λέγων ὡς μεγάλα τε εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ, καὶ συνεστηκότα εἰς τὸ αὐτό. καὶ ἐπιγαμίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν καὶ συνεστήκοιεν εἰς ἕν, καὶ κινδυνεύοιεν εἰ μήτις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσει, ἐπὶ ἓν ἕκαστον τῶν ἐθνῶν ἰόντας καταστρέψασθαι. οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τούτοις πειθόμε-

νοι συμ

νοι, συμμαχίαν αὐτῷ ποιοῦνται. οἱ δὲ, καὶ δώροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι. πολλὰ γὰρ καὶ ταῦτα ἦν αὐτῷ. κυαξάρης δὲ ὁ τοῦ ἀστυάγους παῖς ἐπεὶ ᾐσθάνετο τήν τ' ἐπιβουλὴν καὶ τὴν παρασκευὴν αὐτῶν, συνισταμένων ἐφ' ἑαυτὸν, αὐτός τε εὐθέως ὅσα ἐδύνατο παρεσκευάζετο καὶ εἰς πέρσας δὲ ἔπεμπε πρός τε τὸ κοινὸν, καὶ πρὸς καμβύσην τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα, καὶ βασιλεύοντα ἐν πέρσαις, ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς κῦρον, δεόμενος αὐτοῦ πειρᾶσθαι ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἴ τινας πέμποι στρατιώτας, τὸ περσῶν κοινόν. ἤδη γὰρ καὶ ὁ κῦρος διατετελεκὼς τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη, ἐν τοῖς ἀνδράσιν ἦν. Οὕτω δὴ δεξαμένου τοῦ κύρου, οἱ βουλεύοντες γεραίτεροι, αἱροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς μήδους στρατιᾶς. ἔδοσαν δὲ αὐτῷ, διακοσίους τῶν ὁμοτίμων προσελέσθαι. τῶν δ' αὖ διακοσίων ἑκάστῳ, τέτταρας ἄνδρας ἐκ τῶν ὁμοίων ἔδωκαν προσελέσθαι. γίγνονται μὲν δὴ οὗτοι χίλιοι. τῶν δ' αὖ χιλίων τούτων ἔδωκαν προσελέσθαι ἑκάστῳ ἐκ τοῦ δήμου τῶν περσῶν. δέκα μὲν πελταστὰς, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας. καὶ οὕτως ἐγένοντο, μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταί, μύριοι δὲ σφενδονῆται. χωρὶς δὲ τούτων, οἱ χίλιοι ὑπῆρχον. τοσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ κύρῳ ἐδόθη. ἐπειδὴ δὲ ᾑρέθη τάχιστα, ἤρξατο μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν θεῶν. καλλιερησάμενος δὲ τότε προσῃρεῖτο τοὺς διακοσίους. ἐπεὶ δὲ προσείλοντο καὶ οὗτοι δὴ τοὺς τέτταρας ἕκαστοι, συνέλεξεν αὐτοὺς, καὶ ἔλεξεν ὁ κῦρος ἐν αὐτοῖς τότε πρῶτον, τάδε. Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑμᾶς, οὐ νῦν πρῶτον δοκιμάσας. ἀλλ' ἐκ παίδων ὁρῶν ὑμᾶς, ἃ μὲν καλὰ ἡ πόλις νομίζει, προθύμως αὐτὰ ἐκπονοῦντας. ἃ δὲ αἰσχρὰ ἡγεῖται εἶναι, παντελῶς τούτων ἀπεχομένους. ὧν δ' ἕνεκα αὐτός τε οὐκ ἄκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατέστην, καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα, δηλῶσαι ὑμῖν βούλομαι. ἐγὼ γὰρ κατενόησα ὅτι οἱ πρόγονοι οὐδὲν χεί-

ρους

γες ἡμῶν ἐγένοντο. ἀσκοῦντες τοίνυν κἀκεῖνα διετέλεσαν, ἅπερ ἔργα ἀρετῆς νομίζεται. ὅ,τι μέντοι προσεκτήσαντο τοιοῦτοι ὄντες, ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἀγαθὸν, ἢ αὐτοῖς, τοῦτο οὐκέτι δύναμαι κατιδεῖν. καίτοι ἔγωγε οἶμαι, οὐδεμίαν ἀρετὴν ἀσκεῖσθαι ὑπ' ἀνθρώπων, ὡς μηδὲν πλέον ἔχωσιν οἱ ἐσθλοὶ γενόμενοι τῶν πονηρῶν. ἀλλ' οἵ τε τῶν παραυτίκα ἡδονῶν ἀπεχόμενοι, οὐχ ἵνα μηδέποτε εὐφρανθῶσι τοῦτο πράττουσιν. ἀλλ' ὅπως διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν, πολλαπλάσια εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφραίνωνται, οὕτω παρασκευάζονται. οἵ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γενέσθαι, οὐχ ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται τοῦτο μελετῶσιν. ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὖ πείθοντες πολλοὺς ἀνθρώπους μεγάλα ἀγαθὰ διαπράξεσθαι. οἵ τε αὖ τὰ πολέμια ἀσκοῦντες, οὐχ ὡς μαχούμενοι μηδέποτε παύσωνται τοῦτ' ἐκπονοῦσιν. ἀλλὰ νομίζοντες καὶ οὗτοι τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ γενόμενοι, πολὺν μὲν ὄλβον, πολλὴν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τιμὰς καὶ αὐτοῖς καὶ τῇ πόλει περιάψειν. εἰ δέ τινες ταῦτα ἐκπονήσαντες, πρίν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσασθαι, περιεῖδον αὐτοὺς γήρᾳ ἀδυνάτους γενομένους, ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσι πεπονθέναι, οἷον εἴτις γεωργὸς ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι. καὶ εὖ σπείρων, καὶ εὖ φυτεύων, ὁπότε αὐτὸν καρποῦσθαι ταῦτα δέοι, ἐῴη τὸν καρπὸν ἀσυγκόμιστον, εἰς τὴν γῆν πάλιν καταῤῥεῖν. καὶ εἴτις ἀθλητὴς πολλὰ πονήσας καὶ ἀξιόνικος γενόμενος, ἀναγώνιστος διατελέσειεν, οὐδ' ἂν οὗτος ἔμοιγε δοκεῖ δικαίως ἀναίτιος εἶναι ἀφροσύνης. Ἀλλ' ἡμεῖς ὦ ἄνδρες, μὴ πάθωμεν ταῦτα. ἀλλ' ἐπείπερ σύνισμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ παίδων ἀρξάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὓς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι αὐτὸς ἰδὼν, ἰδιώτας ὄντας ὡς πρὸς ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. οὐ γάρ πω οὗτοι ἱκανοί εἰσιν ἀγωνισταὶ οἳ ἂν τοξεύωσιν ἢ ἀκοντίζωσιν, ἢ ἱππεύωσιν ἐπιστημόνως. ἢν δέ που

πονῆσαι δέῃ, τούτῳ λείπονται. ἀλλ' οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τοὺς πόνους. οὐδέ γε οἵτινες ἀγρυπνῆσαι δέον ἡττῶνται τούτου. ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τὸν ὕπνον. οὐδέ γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοί, ἀπαίδευτοι δὲ ὡς χρὴ καὶ συμμάχοις καὶ πολεμίοις χρῆσθαι. ἀλλὰ καὶ οὗτοι δῆλον ὅτι τῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσιν, ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δήπου ὅσαπερ οἱ ἄλλοι ἡμέρᾳ δύνασθε χρῆσθαι. πόνους δὲ τοῦ ζῆν ἡδέως ἡγεμόνας νομίζετε λιμῷ δὲ ὅσαπερ ὄψῳ διαχρῆσθε. ὑδροποσίαν δὲ, ῥᾷον τῶν λεόντων φέρετε. κάλλιστον δὲ πάντων καὶ πολιτικώτατον τὸ κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμισθε. ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι χαίρετε. τοὺς δ' ἐπαίνου ἐραστὰς, ἀνάγκη ἐπὶ τούτῳ πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον, ἡδέως ὑποδύεσθαι. εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ ὑμῶν ἄλλως γινώσκων, ἐμαυτὸν ἐξαπατῶ. ὅτι γὰρ μὴ τοιοῦτον ἀποβήσεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ ἐλλεῖπον ἥξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ, καὶ τῇ ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ, καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ, μὴ ψεύσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. ἀλλὰ θαρροῦντες ὁρμώμεθα. ἐπειδὴ καὶ ἐκποδὼν ἡμῖν γεγένηται, τὸ δόξαι τῶν ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι. νῦν γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι ἄρχοντες ἀδίκων χειρῶν. καλοῦσι δὲ ἡμᾶς οἱ φίλοι ἐπικούρους. τί οὖν ἐστιν ἢ τοῦ ἀλέξασθαι δικαιότερον, ἢ τοῦ τοῖς φίλοις ἀρήγειν κάλλιον. ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο ὑμᾶς οὐχ ἥκιστα οἶμαι θαρρεῖν, τὸ μὴ παρημεληκότα με τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον ποιεῖσθαι. πολλὰ γάρ μοι συνόντες ἐπίστασθε, οὐ μόνον τὰ μεγάλα, ἀλλὰ τι καὶ τὰ μικρὰ πειρώμενον ἀπὸ θεῶν ὁρμᾶσθαι ἀεί. τέλος ἔφη, τί δεῖ λέγειν ἔτι. ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἄνδρας ἑλόμενοι, καὶ ἀναλαβόντες, καὶ τἆλλα παρασκευασάμενοι, ἴτε εἰς Μήδους. ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα, πρόειμι δὴ ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ὡς τάχιστα μαθὼν οἷα δεῖ παρα-

σκευάσω

σκευάσω ὑμῖν ὅ,τι ἂν δύνωμαι, ὅπως ὡς κάλλιστα σὺν θεῷ ἀγωνιζοίμεθα. οἱ μὲν δὴ, ταῦτα ἔπραττον. κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε καὶ προσευξάμενος ἑστίᾳ πατρῴᾳ, καὶ διῒ πατρῴῳ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, ὡρμᾶτο ἐπὶ τὴν στρατείαν. συμπρούπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ. ἐπεὶ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ αὐτῷ αἴσιοι γενέσθαι. τούτων δὲ φανέντων, οὐδὲν ἔτι ἄλλο οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο ὡς οὐδένα ἂν λύσαντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα. προϊόντι δὲ τῷ κύρῳ, ὁ πατὴρ ἤρχετο λόγου τοιοῦδε. ὅτι μὲν ὦ παῖ θεοὶ ἵλεῴ τε καὶ εὐμενεῖς πέμπουσί σε, καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον, καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις. γινώσκεις δὲ καὶ αὐτός. ἐγὼ γάρ σε ταῦτα ἐπίτηδες ἐδιδαξάμην. ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἑρμηνέων, τὰς τῶν θεῶν συμβουλὰς συνιείης. ἀλλὰ αὐτὸς καὶ ὁρῶν τὰ ὁρατὰ, καὶ ἀκούων τὰ ἀκουστὰ, γινώσκῃς. καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν ἦς. οἱ εἰ βούλοιντό σε ἐξαπατᾶν, ἕτερα λέγοντες, ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα. μὴ δ' ἂν εἴποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιο, ἀποροῖς θείοις σημείοις ὅτι χρῷ. ἀλλὰ διὰ τῆς μαντικῆς γιγνώσκων τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλευόμενα, τούτοις πείθοιο. καὶ μὲν δὴ ἔφη ὦ πάτερ ὁ κῦρος. ὅπως γ' ἂν ἵλεῳ οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν, ὅσον δύναμαι κατὰ τὸν σὸν λόγον διατελέσω ἐπιμελούμενος. μέμνημαι γὰρ ἀκούσας ποτέ σου, ὅτι εἰκότως ἂν καὶ παρὰ τῶν θεῶν πρακτικώτερος εἴη, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων, ὅστις μὴ ὁπότε ἐν ἀπόροις εἴη, τότε κολακεύοι. ἀλλ' ὅτε ἄριστα πράττοι, τότε μάλιστα τῶν θεῶν μεμνῷτο. καὶ τῶν φίλων δὲ ἔφησθα χρῆναι ὡσαύτως ἐπιμελεῖσθαι. Οὐκοῦν, νῦν ἔφη ὦ παῖ δι' ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας, ἥδιον μὲν ἔρχῃ πρὸς τοὺς θεοὺς δεησόμενος. ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον τεύξεσθαι ὧν ἂν δέῃ, ὅτι συνειδέναι σαυτῷ δοκεῖς, οὐπώποτ' ἀμελήσας αὐτῶν. Πάνυ μὲν οὖν ἔφη ὦ πάτερ, ὡς προσφιλεῖς μοι τοὺς θεοὺς ὄντας, οὕτω διάκειμαι. Τί γὰρ ἔφη ὦ παῖ. μέμνησαι ἐκεῖνα

ἅποτε

ἄρτι ἐδόκει ἡμῖν. ὡς ὥσπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ μαθόντας ἀνθρώπους
βέλτιον πράξειν ἢ ἀνεπιστήμονας αὐτῶν ὄντας καὶ ἐργαζομένους μᾶλ-
λον ἀνύειν, ἢ ἀργοῦντας. καὶ ἐπιμελουμένους ἀσφαλέστερον ἂν διάγειν,
ἢ ἀφυλακτοῦντας τούτων. παρέχοντας ἑαυτοὺς οἵους δεῖ. Οὕτως
ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ παρὰ τῶν θεῶν. Ναὶ μὰ
Δία ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μέντοι ταῦτα ἀκούσας σου, καὶ γὰρ ἀνάγ-
κη ἦν, πείθεσθαι τῷ λόγῳ τούτῳ. καὶ γὰρ οἶδά σε λέγοντα ἀεί, ὡς οὐδὲ
θέμις εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν, οὔτε ἱππεύειν μὴ μαθόντας ἱππο
μαχοῦντας νικᾶν, οὔτε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τῶν
ἐπισταμένων τοξεύειν. οὔτε μὴ ἐπισταμένους κυβερνᾶν, σώζειν εὔχεσθαι
ναῦς κυβερνῶντας. οὐδὲ μὴ σπείροντάς γε σῖτον, εὔχεσθαι καλὸν αὐτοῖς
σῖτον φύεσθαι. οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖ-
σθαι. παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι. τοὺς
δὲ ἀθέμιστα εὐχομένους, ὁμοίως ἔφησθα εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυ-
χεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν, τοὺς παράνομα δεομένους.
ἐκείνων δὲ ἔφη ὦ παῖ ἐπελάθου ὁπότε ἐγὼ καὶ σὺ ἐλογιζόμεθα, ὡς
ἱκανὸν εἴη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον, εἴ τις δύναιτο ἐπιμεληθῆναι. ὅπως
ἂν αὐτός τε καλὸς κἀγαθὸς δόκιμος γένοιτο, καὶ τὰ ἐπιτήδεια, ὅπως
αὐτός τε καὶ οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν. Τὸ δὲ τούτου μεγάλου ἔργου οὔ
τως ὄντος εὑρίσκεσθαι, ἀνθρώπων ἄλλων προστατεύειν, ὅπως ἕξουσιν ἅπαν
τα τὰ ἐπιτήδεια ἔκπλεω, καὶ ὅπως ἔσονται πάντες οἵους δεῖ, τοῦτο
θαυμαστὸν δήπου ἐφαίνετο ἡμῖν εἶναι. ναὶ μὰ Δί᾽ ἔφη ὦ πάτερ μέ-
μνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος. συνεδόκει οὖν καὶ ἐμοί, ὑπερμέγεθες
εἶναι ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν. καὶ νῦν γ᾽ ἔφη ταὐτά μοι δοκεῖ ταῦτα.
ὅταν πρὸς αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. ὅταν μέντοι γε πρὸς
ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν κατανοήσω οἷοί τε ὄντες διαγίγνονται ἄρ-

χοντες. καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνισταὶ ἡμῶν ἔσονται, πάνυ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι, τοιούτους αὐτοὺς ὄντας ὑποπτῆξαι, καὶ μὴ ἐθέλειν ἰέναι αὐτοῖς ἀνταγωνιουμένοις· οὓς ἔφη ἐγὼ αἰσθάνομαι ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων, ἡγουμένους δεῖν τὸν ἄρχοντα, τῶν ἀρχομένων διαφέρειν, τῷ πολυτελέστερον δειπνεῖν. καὶ πλέον ἔνδον ἔχειν χρυσίον, καὶ πλείονα χρόνον καθεύδειν, καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρχομένων διάγειν. ἐγὼ δὲ οἶμαι ἔφη τὸν ἄρχοντα, οὐ τῷ ῥαδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῷ προνοεῖν τε καὶ φιλοπονεῖν προθυμούμενον. ἀλλά τοι ἔφη ὦ παῖ, ἔνιά ἐστιν, ἃ οὐ πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον. ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα. ὧν οὐ ῥᾴδιον εὐπόρως περιγενέσθαι. αὐτίκα δήπου οἶσθα ἔφη, ὅτι εἰ μὴ ἕξει ἡ στρατιὰ τὰ ἐπιτήδεια, καταλύσεταί σου εὐθὺς ἡ ἀρχή. Οὐκοῦν ταῦτα μὲν ἔφη ὦ πάτερ, κυαξάρης φησὶ παρέξειν, τοῖς ἐντεῦθεν πᾶσιν ἰοῦσιν, ὁπόσοι ἂν ὦσι.

Τούτοις δὲ ἔφη ὦ παῖ σὺ πιστεύων ἔρχῃ, τοῖς παρὰ κυαξάρῃ χρήμασιν. ἔγωγε ἔφη ὁ κῦρος. τί δὲ ἔφη. οἶσθα ὁπόσα αὐτῷ ἐστι; μὰ τὸν δία ἔφη ὁ κῦρος, οὐ μὲν δή. ὅμως δὲ τούτοις πιστεύεις τοῖς ἀδήλοις; ὅτι δὲ πολλῶν μέν σοι δεήσει· πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγκη δαπανᾶν, ἐκεῖνον οὐ γινώσκεις; γινώσκω ἔφη ὁ κῦρος. ἐὰν οὖν ἔφη ἐπιλίπῃ αὐτὸν ἡ δαπάνη, ἢ καὶ ἑκὼν ψεύσηται πῶς σοι ἕξει τὰ τῆς στρατιᾶς, δῆλον ὅτι οὐ καλῶς. ἀτὰρ ὦ πάτερ ἔφη σὺ εἰ ἐνορᾷς τινὰ πόρον καὶ ἀπ᾽ ἐμοῦ ἂν προσγενόμενον, ἕως ἔτι ἐν φιλίᾳ ἐσμὲν, λέγε. Ἐρωτᾷς ἔφη τοῦτο ὦ παῖ, εἴ τις ἂν ἀπὸ σοῦ πόρος προσγένοιτο; ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκός ἐστι πόρον προσγενέσθαι, ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν ἔχοντος. σὺ δὲ πεζὴν μὲν δύναμιν ἔχων ἐνθένδε ἔρχῃ. ἀνθ᾽ ἧς εὖ οἶδ᾽ ὅτι, πολλαπλασίαν ἄλλην οὐκ ἂν δέξαιο. ἱππικὸν δέ σοι ὅπερ κράτιστον τὸ μήδων σύμμαχον ἔσται. ποῖον οὖν ἔθνος τῶν πέριξ οὐ δοκεῖ σοι καὶ χαρίζεσθαι βουλόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσειν.

καὶ φο

καὶ φοβούμενον, μή τι πάθῃ, ἀρκεῖ σε κοινῇ σὺν κυαξάρῃ σκοπεῖσθαι. μή ποτε ἐπιλίπῃ τι ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν. καὶ ἔθους δὲ ἕνεκα μηχανᾶσθαι πρὸ σοῦ τοῦ πόρου. τόδε δὲ μάλιστα πάντων μέμνησό μοι. μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἔστ' ἂν ἡ χρεία σε ἀναγκάσῃ. ἀλλ' ὅτε μὲν μάλιστα εὐπορεῖς, τότε πρὸ τῆς ἀπορίας μᾶλλον μηχανῶ. καὶ γὰρ τεύξῃ μᾶλλον παρ' ὧν ἂν δέῃ μὴ ἀπορεῖν δοκῶν καὶ ἔτι ἀναίτιος ἔσῃ παρὰ τοῖς σαυτοῦ στρατιώταις, ἐκ τούτου δὲ μᾶλλον καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων, αἰδοῦς τεύξῃ καὶ ἤν τινας βούλῃ, τῇ δυνάμει εὖ ποιῆσαι, ἢ κακῶς, μᾶλλον ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ στρατιῶται, ὑπηρετήσουσί σοι. καὶ πιστοτέρους σάφ' ἴσθι λόγους δυνήσῃ τότε λέγειν, ὅταν περ καὶ ἐνδείκνυσθαι μάλιστα δύνῃ, εὖ ποιεῖν, ἱκανὸς ὢν καὶ κακῶς. Ἀλλ' ἔφη ὦ πάτερ· ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέγειν πάντα. καὶ ὅτι ἃ μὲν αὖ νῦν λήψονται οἱ στρατιῶται, οὐδεὶς αὐτῶν ἐμοὶ τούτων χάριν εἴσεται. ἴσασι γὰρ, ἐφ' οἷς αὐτοὺς κυαξάρης ἄγει συμμάχους. ὅτι δ' ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοις λαμβάνῃ τις. ταῦτα καὶ τιμὴν νομιοῦσι. καὶ χάριν τούτων πλείστην εἰκὸς εἰδέναι τῷ διδόντι. Τὸ δ' ἔχοντα δύναμιν, ᾗ ἔστι μὲν φίλους εὖ ποιοῦντας ἀντωφελεῖσθαι. ἔστι δὲ ἐχθροὺς ἔχοντα, πειρᾶσθαι τίσασθαι ἀπ' αὐτῶν, ἔπειτα ἀμελεῖν τοῦ πορίζειν, οἴει τι ἔφη, ἧσσον τοῦτο εἶναι αἰσχρὸν ἢ εἴ τις ἔχων μὲν ἀγροὺς, ἔχων δὲ ἐργάτας οἷς ἂν ἐργάζοιτο, ἔπειτα ἐῴη τὴν γῆν ἀργοῦσαν ἀνωφέλητον εἶναι; ὡς ἐμοῦ ἔφη μηδέποτε ἀμελήσοντος, τοῦ τὰ ἐπιτήδεια τοῖς στρατιώταις συμμηχανᾶσθαι, μήτ' ἐν φιλίᾳ μήτ' ἐν πολεμίᾳ. οὕτως ἔχε τὴν γνώμην. τί γὰρ ἔφη τῶν ἄλλων ὦ παῖ ὧν ἐδόκει ποτ' ἡμῖν ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, ἦ μέμνησαι; Οὐ γὰρ ἔφη μέμνημαι, ὅτε ἐγὼ μὲν πρός σε ἦλθον ἐπ' ἀργύριον ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοντί με στρατηγεῖν πεπαιδευκέναι, σὺ δὲ ἅμα διδούς μοι, ἐπηρώτας ὧδέ πως. ἆρά γε ὦ παῖ ἐν

τοῖς στρατηγικοῖς ἔργοις καὶ οἰκονομίας τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνήρ, ᾧ τὸν μισθὸν φέρεις; οὐδὲν μέντοι οἱ στρατιῶται ἧττον τῶν ἐπιτηδείων δέονται, ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται. Ἐπεὶ δ᾽ ἐγώ σοι λέγων τἀληθῆ εἶπον, ὅτι οὐδ᾽ ὁτιοῦν περὶ τούτου ἐπεμνήσθη, ἐπήρου με πάλιν, εἴ τι ὑγιείας μοι πέρι ἔλεξε καὶ ῥώμης. ὡς δεήσει καὶ τούτων ὥσπερ καὶ ὑπὲρ τῆς στρατηγίας τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι. ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἀπέφησα, ἐπήρου με αὖ πάλιν, εἴ τινα ἐπιμέλειαν ἐδίδαξέ με, ὡς ἂν ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, κράτιστοι ἂν σύμμαχοι γένοιντο, ἀποφήσαντος δέ μου καὶ τοῦτο, ἀνέκρινας αὖ σὺ καὶ τόδε, εἴ τι μ᾽ ἐπαίδευσεν, ὡς ἂν δυναίμην στρατιᾷ προθυμίαν ἐμβαλεῖν. Λέγων ὅτι τὸ πᾶν διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ, προθυμία ἀθυμίας. ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο ἀνένευον, ἤλεγχες αὖ σύ, εἴ τινα λόγον ποιήσαιτο διδάσκων περὶ τοῦ πείθεσθαι τὴν στρατιάν, ὡς ἄν τις μάλιστα μηχανῷτο. ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄρρητον ἐφαίνετο. τέλος δή με ἐπήρου, ὅ τί ποτε διδάσκων, στρατηγίαν φαίη με διδάσκειν. κἀγὼ δὴ ἐνταῦθα ἀπεκρινάμην ὅτι τὰ τακτικά. καὶ σὺ γελάσας διῆλθές μοι παρατιθεὶς ἕκαστον, ὅτι οὐδὲν ὄφελος εἴη στρατιᾷ τακτικῶν, ἄνευ τῶν ἐπιτηδείων. τί δ᾽ ἄνευ τοῦ ὑγιαίνειν. τί δ᾽ ἄνευ τοῦ ἐπίστασθαι τὰς εὑρημένας εἰς πόλεμον τέχνας. τί δ᾽ ἄνευ τοῦ πείθεσθαι. ὡς δέ μοι καταφανὲς ἐποίησας, ὅτι μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ τακτικά. ἐπερομένου δέ μου εἴ τι τούτων σύ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης, ἀπιόντα με ἐκέλευσας τοῖς στρατηγικοῖς ἀνδράσι νομιζομένοις εἶναι διαλέγεσθαι, καὶ πυνθάνεσθαι, πῆ ἕκαστα τούτων γίγνεται, ἐκ τούτου δὴ συνῆν τούτοις ἐγώ. οὓς μάλιστα φρονίμους περὶ τούτων ἤκουον εἶναι, καὶ περὶ μὲν τροφῆς, ἐπείσθην ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον, ὅτι Κυαξάρης ἔμελλε παρέξειν ἡμῖν. περὶ δὲ ὑγιείας, ἀκούων τε καὶ ὁρῶν, ὅτι καὶ πόλεις αἱ χρῄζουσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς αἱροῦνται. καὶ

του. καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἕνεκον, ἰατροὺς διάγουσιν. οὕτω
καὶ ἐγώ. ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει τούτῳ ἐγενόμην, εὐθὺς τούτου ἐπεμελήθην.
καὶ οἶμαι ἔφη ὦ πάτερ, πάνυ ἱκανοὺς τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἕξειν. ἄν-
δρας μετ' ἐμαυτοῦ. πρὸς ταῦτα δὴ ὁ πατὴρ εἶπεν, ἀλλ' ὦ παῖ ἔφη. οὗ-
τοι μὲν οὓς λέγεις, ὥσπερ ἱματίων ῥαγέντων εἰσί τινες ἀκεσταί, οὕτω καὶ
ἰατροί. ὅταν τινὲς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τούτους. σοὶ δὲ τούτου μεγαλοπρε-
πεστέρα ἔσται. ἡ τῆς ὑγιείας ἐπιμέλεια. τὸ γὰρ τὴν ἀρχὴν μὴ κάμνειν
τὸ στράτευμα τούτου σοι δεῖ μέλειν. καὶ τίνα δή ἔφη ὦ πάτερ ὁδὸν ἰὼν
ταῦτα πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι. ἂν μὲν δήπου χρόνον τινὰ μέλλῃς ἐν τῷ
αὐτῷ μένειν, ὑγιεινοῦ δεῖ πρῶτον στρατοπέδου μὴ ἀμελῆσαι. τούτου δὲ οὐκ
ἂν ἁμάρτοις, ἐάν περ μέλῃ σοι. καὶ γὰρ λέγοντες οὐδὲν παύονται οἱ ἄν-
θρωποι, περί τε τῶν νοσηρῶν χωρίων καὶ τῶν ὑγιεινῶν μάρτυρες δὲ σα-
φεῖς ἑκατέροις αὐτῶν παρίστανται, τά τε σώματα καὶ τὰ χρώματα. ἔ-
πειτα δὲ οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκέσει σκέψασθαι. ἀλλὰ μνήσθητι πῶς
πειρᾷ σὺ ἐπιμελεῖσθαι σεαυτοῦ, ὅπως ὑγιαίνῃς. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε. πρῶ-
τον μὲν πειρῶμαι νὴ Δία μηδέποτε ὑπερεμπίπλασθαι, δύσφορον γάρ.
ἔπειτα δὲ ἐκπονῶ τὰ εἰσιόντα. οὕτω γὰρ μοι δοκεῖ ἥ τε ὑγίεια μᾶλλον
παραμένειν, καὶ ἰσχὺς προσγίνεσθαι. οὕτω τοίνυν δεῖ ἔφη ὦ παῖ
καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι. ἦ καὶ σχολὴ ἔφη ἔσται ὦ πάτερ σωμασκεῖν
τοῖς στρατιώταις; οὐ μὰ Δί' ἔφη ὁ πατήρ, οὐ μόνον γε. ἀλλὰ καὶ ἀ-
νάγκη. δεῖ γὰρ δήπου στρατιάν, εἰ μέλλει πράξειν τὰ δέοντα, μηδέποτε
παύεσθαι, ἢ τοῖς πολεμίοις κακὰ πορσύνουσαν, ἢ ἑαυτῇ ἀγα-
θά. ὡς χαλεπὸν μὲν καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεσθαι. πολὺ δ' ἔτι ὦ
παῖ χαλεπώτερον οἶκον ὅλον. πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιὰν ἀρ-
γὸν τρέφειν. πλεῖστα γὰρ τὰ ἐσθίοντα ἐν στρατιᾷ καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὁρμώ-
μενα. καὶ οἷς ἂν λάβῃ, δαψιλέστατα χρώμενα. ὥστε οὐδέποτε προσήκει
στρατι

στρατιὰν ἀργεῖν. Λέγεις σὺ ἔφη ὦ πάτερ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥσπερ οὐδὲ γεωργοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ στρατηγοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος εἶναι. Τὸν δέ γε ἐργάτην στρατηγὸν, ἐγὼ ἔφη ἀναδέχομαι, ἢν μή τις θεὸς βλάπτῃ, ἅμα καὶ τὰ ἐπιτήδεια μάλιστα ἔχοντας τοὺς στρατιώτας ἀποδείξειν, καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντας παρασκευάσειν. Ἀλλὰ μήν τοι τό γε μελετᾶσθαι ἔφη ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας ἄν τινάς μοι δοκεῖ ὦ πάτερ προειπὼν ἑκάστοις, καὶ ἆθλα προτιθεὶς, μάλιστα ἂν ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι ἕκαστα. ὥστε ὁπότε δέοιτο, ἔχειν ἂν, παρεσκευασμένοις χρῆσθαι. Κάλλιστα λέγεις ἔφη ὦ παῖ. τοῦτο γὰρ ποιήσας, σάφ' ἴσθι ὥσπερ χοροὺς τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ προσήκοντα μελετώσας θεάσῃ. Ἀλλὰ μὴν ἔφη ὁ Κῦρος, εἴς τε τὸ προθυμίαν ἐμβαλεῖν στρατιώταις, οὐδέν μοι δοκεῖ ἱκανώτερον εἶναι, ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἀγαθὰς ἐμποιεῖν ἀνθρώποις. Ἀλλ' ἔφη ὦ παῖ, τοῦτό γε τοιοῦτόν ἐστιν, οἷόνπερ εἴ τις κύνας ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο ἀεὶ τῇ κλήσει, ᾗπερ ὅταν τὸ θηρίον ὁρῶσι. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, προθύμως οἶδ' ὅτι ἔχει ὑπακουούσας. ἢν δὲ πολλάκις ψεύδηται αὐτὰς τελευτώσας, οὐδ' ὁπόταν ἀληθῶς ὁρῶν καλῇ, πείθονται αὐτῷ, οὕτω καὶ περὶ τῶν ἐλπίδων ἔχει. ἢν πολλάκις προσδοκίας ἀγαθῶν ἐμβαλὼν ψεύδηταί τις, τελευτῶν, οὐδ' ὁπόταν ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιοῦτος, πείθειν δύναται. ἀλλὰ τοῦ μὲν αὐτὸν λέγειν ἃ μὴ σαφῶς εἰδείη, φείδεσθαι δεῖ ὦ παῖ. ἄλλοι δ' ἐνίοτε λέγοντες ταὐτὸ διαπράττοιεν ἄν. τὴν δὲ αὑτοῦ παρόρμησιν εἰς τοὺς μεγίστους κινδύνους δεῖ ὡς μάλιστα ἐν πίστει διασώζειν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ τὸν Δία ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν καὶ ἐμοὶ οὕτως ἥδιον. Τό γε μὴν πειθομένους παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας, οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ ἔχειν ὦ πάτερ. σύ τε γάρ με εὐθὺς ἐκ παιδίου ἐπαίδευες σαυτῷ πείθεσθαι ἀναγκάζων, ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας. καὶ

ἐκεῖνοι

ἐκεῖνοι αὖ ταὐτὸ τοῦτο ἔπραττον. ἐπεὶ δὲ ὡς ἐν τοῖς ἐφήβοις ἦμεν, ὁ ἄρχων ἡμῶν, αὐτοῦ τούτου ἰσχυρῶς ἐπεμελεῖτο. καὶ οἱ νόμοι δὲ οἱ πολλοὶ δοκοῦσί μοι, δύο ταῦτα μάλιστα διδάσκειν. ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. καὶ τοίνυν κατανοῶν περὶ τούτων ἐν ἅπασιν, ὁρᾶν μοι δοκῶ τὸ προτρέπον πείθεσθαι μάλιστα ὄν, τὸ τὸν μὲν πειθόμενον, ἐπαινεῖν τε καὶ τιμᾶν. τὸν δὲ ἀπειθοῦντα, ἀτιμάζειν τε καὶ κολάζειν. καὶ ἐπὶ μὲν γε τὸ ἀνάγκῃ πείθεσθαι ἔφη, αὕτη ὦ παῖ ἡ ὁδός ἐστιν. ἐπὶ δὲ τὸ πολὺ κρεῖττον τούτου τὸ ἑκόντας πείθεσθαι, ἄλλη συντομωτέρα ὁδός ἐστιν· ὃν γὰρ ἂν ἡγήσωνται περὶ τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι ὑπερηδέως πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοὺς ἐπιτάξοντας ὅ,τι χρὴ ποιεῖν, καλοῦσι. καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται· καὶ οὕς γ' ἂν νομίζωσί τινες βέλτιον ἑαυτῶν ὁδοὺς εἰδέναι, ὡς ἰσχυρῶς τούτου, οὐδ' ἀπολείπεσθαι θέλουσιν. ὁπότε δὲ οἴονται πειθόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, οὔτε ζημίαις πάνυ τοι θέλουσιν εἴκειν, οὔτε δώροις ἐπαίρεσθαι. οὐδὲ γὰρ τὰ δῶρα ἐπὶ τῷ ἑαυτοῦ κακῷ, ἑκὼν οὐδεὶς λαμβάνει. λέγεις σὺ ἔφη ὦ πάτερ εἰς τὸ πειθομένους ἔχειν, οὐδὲν εἶναι ἀνυσιμώτερον, τοῦ φρονιμώτερον δοκεῖν εἶναι τῶν ἀρχομένων. λέγω γὰρ οὖν ἔφη. καὶ πῶς δή τις ὦ πάτερ τοιαύτην δόξαν περὶ αὑτοῦ τάχιστα παρασχέσθαι ἂν δύναιτο. οὐκ ἔστιν ἔφη ὦ παῖ συντομωτέρα ὁδός, περὶ ὧν ἂν βούλῃ δοκεῖν φρόνιμος εἶναι, ἢ τὸ γενέσθαι περὶ τούτων φρόνιμον. καθ' ἓν δὲ ἕκαστον περὶ τούτων σκοπῶν, γνώσῃ ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. ἢν γὰρ βούλῃ μὴ ὢν ἀγαθὸς γεωργὸς δοκεῖν εἶναι ἀγαθός, ἢ ἱππεύς, ἢ ἰατρός, ἢ αὐλητής, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν, ἐννόει, πόσα γε ἂν δέοι σε μηχανᾶσθαι, τοῦ δοκεῖν ἕνεκα. καὶ εἰ δὴ πείσαις ἐπαινεῖν τέ σε πολλούς, ὅπως δόξαν λάβῃς, καὶ κατασκευὰς καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κτήσαιο.

ἄρτι τε δὴ

ἄρτι τε ἐξηπατηκὼς εἴης ἄν, καὶ ὀλίγῳ ὕστερον, ὅπου ἂν πεῖραν διδοίης, ἐξεληλεγμένος τ' ἂν εἴης. καὶ προσέτι ἀλαζὼν φαίνοιο. Φρόνιμος δὲ περὶ τοῦ συνοίσειν μέλλοντος, πῶς ἄντις τῷ ὄντι γένοιτο. Δηλονότι ἔφη ὦ παῖ, ὅσα μὲν ἔστι μαθόντα εἰδέναι μαθὼν ἂν ὥσπερ τὰ τακτικὰ ἔμαθες. ὅσα δὲ ἀνθρώποις οὔτε μαθητά. οὔτε προορατὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, διὰ μαντικῆς ἂν παρὰ θεῶν πυνθανόμενος, φρονιμώτερος ἄλλων ἂν εἴης. ὅ,τι δὲ γνοίης βέλτιον ὂν πραχθῆναι, ἐπιμελόμενος ἂν τούτου ὡς ἂν πραχθείη, καὶ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τούτου οὗ ἂν δέῃ, φρονιμωτέρου ἀνδρὸς, ἢ τὸ ἀμελεῖν. ἀλλὰ μὲν τοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ὅπερ ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι, δηλονότι ἡ αὐτὴ ὁδὸς, ἥπερ εἴτις ὑπὸ τῶν φίλων στέργεσθαι ἐπιθυμοίη. εὖ γὰρ οἶμαι δεῖν ποιοῦντα φανερὸν εἶναι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἔφη ὦ παῖ χαλεπὸν τὸ ἀεὶ δύνασθαι εὖ ποιεῖν, οὓς ἄντις ἐθέλῃ. τὸ δὲ συνηδόμενόν τε φαίνεσθαι ἤντι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίνῃ, καὶ συναχθόμενον ἤν τι κακὸν, καὶ συνεπικουρεῖν προθυμούμενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ προφοβούμενον μή τι σφαλῶσι, καὶ προνοεῖν πειρώμενον ὡς μὴ σφάλλωνται, ἐπὶ ταῦτα, πῶς δεῖ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν. καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων δὲ ἢν μὲν ἐν θέρει ὦσι, τὸν ἄρχοντα δεῖ τοῦ ἡλίου πλεονεκτοῦντα φανερὸν εἶναι. ἢν δὲ ἐν χειμῶνι, τοῦ ψύχους. ἢν δὲ δέῃ μοχθεῖν, τῶν πόνων. πάντα γὰρ ταῦτα, εἰς τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει.

Λέγεις σὺ ἔφη ὦ πάτερ, ὡς καὶ καρτερώτερον δεῖ πρὸς πάντα τὸν ἄρχοντα, τῶν ἀρχομένων. Λέγω γὰρ οὖν ἔφη. θάρρει μέντοι ἔφη ὦ παῖ. εὖ γὰρ ἴσθι τοῦτο, ὅτι τῶν ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐτοὶ πόνοι, οὐχ ὁμοίως ἅπτονται. ἄρχοντός τε ἀνδρὸς καὶ ἰδιώτου. ἀλλ' ἐπικουφίζει τι ἡ τιμὴ τοὺς πόνους τῷ ἄρχοντι. καὶ τὸ, αὐτὸν εἰδέναι, ὅτι οὐ λανθάνει, ὅ,τι ἂν ποιοίη. ὁπότε δὲ ὦ πάτερ ἤδη ἔχοιεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια οἱ στρατιῶται,

τιῶται. ὑγιαίνοιέν τε. πονεῖν δὲ δύναιντο. τὰς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἠσκηκότες εἶεν. φιλοτίμως δ' ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθοὶ φαίνεσθαι. τὸ δὲ πείθεσθαι αὐτοῖς ἥδιον εἴη τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἂν ἤδη τηνικαῦτα, σωφρονεῖν ἄν τις σοι δοκοίη διαγωνίζεσθαι βουλόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὡς τάχιστα; Ναὶ μὰ Δί' ἔφη, εἰ μέλλοιμί γε πλέον ἕξειν. εἰ δὲ μή, ἔγωγ' ἂν ὅσῳ οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι, καὶ τοὺς ἑπομένους βελτίους ἔχειν, τόσῳ δ' ἂν μᾶλλον φυλαττοίμην, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, ἃ ἂν οἰώμεθα, πλείστου ἡμῖν ἄξια εἶναι, ταῦτα πειρώμεθα, ὡς ἐν ἐχυρωτάτῳ ποιεῖσθαι. Πλέον δ' ἔχειν ὦ πάτερ πολεμίων, πῶς ἄν τις δύναιτο μάλιστα. Οὐ μὰ Δί' ἔφη οὐκέτι τοῦτο φαῦλον ὦ παῖ οὐδ' ἁπλοῦν ἔργον ἐρωτᾷς. ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα τοῦτο ποιήσειν, καὶ ἐπίβουλον εἶναι, καὶ κρυψίνουν καὶ δολερόν, καὶ ἀπατεῶνα, καὶ κλέπτην. καὶ ἅρπαγα. καὶ ἐν παντί, πλεονεκτεῖν. καὶ πολεμίων. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας, εἶπεν. ὦ Ἡράκλεις. οἷον σὺ λέγεις ὦ πάτερ δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι. Οἷος ἂν ἔφη ὦ παῖ δικαιότατός τε καὶ νομιμώτατος ἀνὴρ εἴης. Πῶς μὴν ἔφη παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφήβους, τἀναντία τούτων ἐδιδάσκετε· Ναὶ μὰ Δί' ἔφη καὶ νῦν γε πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πρὸς τοὺς πολίτας. ὅπως δέ γε τοὺς πολεμίους δύνασθε κακῶς ποιεῖν, οὐκ οἶσθα μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ δῆτ' ἔγωγ' ἔφη ὦ πάτερ. Τίνος μὴν ἔφη ἕνεκα, ἐμανθάνετε τοξεύειν. τίνος δ' ἕνεκα ἀκοντίζειν. τίνος δ' ἕνεκα δολοῦν ὗς ἀγρίους, πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι. τί δὲ ἐλάφους, ποδάγραις καὶ ἀρπεδόναις. τί δὲ λέουσι καὶ ἄρκτοις καὶ παρδάλεσιν, οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ πειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά. ἢ οὐ γινώσκεις, ὅτι ταῦτα πάντα κακουργίαι τινὲς καὶ ἀπάται καὶ δολώσεις καὶ πλεονεξίαι; Ναὶ μὰ Δί' ἔφη ὁ Κῦρος, θηρίων γε. ἀνθρώ-

τῶν δέ, εἰ καὶ δόξαιμι βούλεσθαι ἐξαπατῆσαί τινα, πολλὰς πληγὰς διαλαμβάνων. οὐδὲ γὰρ τοξεύειν οἶμαι ἔφη, οὐδ᾽ ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπετρέπομεν ὑμῖν. ἀλλ᾽ ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν ἐδιδάσκομεν. ἵνα γε νῦν μὲν μὴ κακουργοίητε τοὺς φίλους. εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, δύναισθε καὶ ἀνθρώπων στοχάζεσθαι. καὶ ἐξαπατᾶν δὲ καὶ πλεονεκτεῖν, οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύομεν ὑμᾶς, ἀλλ᾽ ἐν θηρίοις. ἵνα μηδ᾽ ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτοιτε. εἰ δέ ποτε πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τούτων ἀγύμναστοι εἴητε. οὐκοῦν ἔφη ὦ πάτερ εἴπερ χρήσιμά ἐστιν ἀμφότερα ἐπίστασθαι εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀνθρώπους, καὶ διδάσκειν ἀμφότερα ταῦτα ἔδει ἐν ἀνθρώποις. Ἀλλὰ λέγεται ἔφη ὦ παῖ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων, γενέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παίδων, ὃς ἐδίδασκεν ἄρα τοὺς παῖδας, τὴν δικαιοσύνην ὥσπερ σὺ κελεύεις μὴ ψεύδεσθαι, καὶ ψεύδεσθαι. καὶ μὴ ἐξαπατᾶν καὶ ἐξαπατᾶν. καὶ μὴ διαβάλλειν καὶ διαβάλλειν. καὶ μὴ πλεονεκτεῖν, καὶ πλεονεκτεῖν. διωρίζετο δὲ τούτων ἅτε πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον εἴη, καὶ ἃ πρὸς τοὺς ἐχθρούς. καὶ ἔτι δὲ προβὰς ταῦτα ἐδίδασκεν, ὡς τοὺς φίλους δίκαιον εἴη ἐξαπατᾶν, ἐπί γε ἀγαθῷ. καὶ κλέπτειν τὰ τῶν φίλων, ἐπί γε ἀγαθῷ. ταῦτα διδάσκοντα, ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἦν πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα ποιεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν πάλῃ φασὶ τοὺς Ἕλληνας, διδάσκειν ἐξαπατᾶν. καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. γενόμενοι οὖν τινες οὕτως εὐφυεῖς, καὶ πρὸς τὸ εὖ ἐξαπατᾶν, καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονεκτεῖν. ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν οὐκ ἀφυεῖς ὄντες, οὐκ ἀπείχοντο οὐδ᾽ ἀπὸ τῶν φίλων, τὸ μὴ οὐχὶ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειρᾶσθαι. ἐγένετο οὖν ἐκ τούτου ῥήτρα, ᾗ καὶ νῦν χρώμεθα ἔτι ἁπλῶς διδάσκειν τοὺς παῖδας, ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐτούς. διδάσκομεν ἀληθεύειν,

καὶ μὴ

καὶ μὴ ἐξαπατᾶν, μηδὲ κλέπτειν, μηδὲ πλεονεκτεῖν. εἰ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῖεν, κολάζειν. ὅπως σὺν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες, πρᾳότεροι πολῖται γένοιντο. ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλικίαν, ἥνπερ σὺ νῦν ἔχεις ἤδη, καὶ τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι διδάσκειν. οὐ δὲ γὰρ ἂν ἔτι ἐξενεχθῆναι δοκεῖτε, πρὸς τὸ ἄγριοι πολῖται γενέσθαι, ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους συντεθραμμένοι. ὥσπερ γε καὶ περὶ ἀφροδισίων οὐ διαλεγόμεθα πρὸς τοὺς ἄγαν νέους· ἵνα μὴ πρὸς τῇ ἰσχυρᾷ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῖς ῥᾳδιουργίας προσγενομένης, ἀμέτρως αὐτῇ χρῷντο οἱ νέοι. Νὴ Δί᾽ ἔφη ὡς τοίνυν ὀψιμαθῆ με ὄντα τούτων τῶν πλεονεξιῶν ὦ πάτερ, μὴ φείδου εἴ τι ἔχεις διδάσκειν, ὅπως πλεονεκτήσω ἐγὼ τῶν πολεμίων. μηχανῶ τοίνυν ἔφη ὁπόση ἐστὶ δύναμις, τεταγμένοις τοῖς αὐτοῦ, ἀτάκτους λαμβάνειν τοὺς πολεμίους. καὶ ὡπλισμένοις ἀόπλους, καὶ ἐγρηγορόσι, καθεύδοντας, καὶ φανεροὺς σοὶ ὄντας, ἀφανὴς ὢν αὐτὸς ἐκείνοις. καὶ ἐν δυσχωρίαις αὐτοὺς γιγνομένους, ἐν ἐρυμνῷ αὐτὸς ὢν ὑποδέξῃ. καὶ πῶς ἂν ἔφη τις τοιαῦτα ὦ πάτερ ἁμαρτάνοντας δύναιτο τοὺς πολεμίους λαμβάνειν. ὅτι ἔφη ὦ παῖ, πολλὰ μὲν τούτων ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πολεμίους πάσχειν. σιτοποιεῖσθαί τε γὰρ ἀνάγκη ἀμφοτέρους. κοιμᾶσθαί τε ἀμφοτέρους. καὶ ἕωθεν ἐπὶ τὰ ἀναγκαῖα, σχεδὸν ἅμα πάντας ἀποχωρεῖν δεῖσθαι, καὶ ταῖς ὁδοῖς ὁποῖαι ἂν ὦσι, τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. ἃ χρή σε πάντα κατανοοῦντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γιγνώσκῃς ἀσθενεστάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα φυλάττεσθαι. ἐν ᾧ δ᾽ ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνῃ, εὐχειρωτάτους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπιτίθεσθαι. Πότερον δ᾽ ἔφη ὁ Κῦρος ἐν τούτοις μόνον ἐστὶ πλεονεκτεῖν, ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί;

Καὶ πολύ γε μᾶλλον ἔφη ὦ παῖ. ἐν τούτοις μὲν γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάντας ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιοῦνται. εἰδότες ὅτι δέον-

του εἰ δ' ἐξαπατῶντες τοὺς πολεμίους, δύναιντο καὶ θαρρῆσαι ποιήσαντες, ἀφυλάκτους λαμβάνειν, καὶ διῶξαι παρεῖναι τοὺς ἑαυτοὺς ἀτάκτους ποιῆσαι καὶ εἰς δυσχωρίαν φυγῇ ὑπαγαγόντες. ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι. δεῖ δὲ ἔφη ὦ παῖ, φιλομαθῆ σε τούτων πάντων ὄντα, οὐχ οἷς ἂν μάθοις τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν, ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημάτων. ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ οἷς ἂν μάθωσι, τούτοις μόνον χρῶνται. ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέλη πειρῶνται ποιεῖν καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς, τὰ νέα καὶ ἀνθηρὰ εὐδοκιμεῖ. πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς μᾶλλον, τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμεῖ. ταῦτα γὰρ μᾶλλον καὶ ἐξαπατᾶν δύναται τοὺς πολεμίους. εἰ δὲ σύ γε ἔφη ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο μετενέγκοις ἐπ' ἀνθρώπους, ἢ τὰς μηχανὰς ἃς καὶ πάνυ ἐπὶ τοῖς μικροῖς θηρίοις ἐμηχανῶ, οὐκ οἴει ἂν ἔφη πρόσω πάνυ ἐλάσαι τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας. σὺ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰς ὄρνιθας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνιστάμενος, ἐπορεύου νυκτός. καὶ πρὶν κινεῖσθαι τὰς ὄρνιθας, ἐπεπήγωτό σοι ἐπὶ τούτῳ αἱ πάγαι αὐταῖς, καὶ τὸ κεκινημένον χωρίον, ἐξείκαστο τῷ ἀκινήτῳ. ὄρνιθες δὲ ἐπεπαιδευντό σοι, ὥστε σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρετεῖν. τὰς δὲ ὁμοφύλους ὄρνιθας ἐξαπατᾶν. αὐτὸς δὲ ἐνέδρᾳ ἐς ὥστε ὁρᾶν μὲν αὐτὰς, μὴ ὁρᾶσθαι δὲ ὑπ' αὐτῶν. εἶχες δὲ ἐπιμέλειαν, τοῦ φθάνειν ἕλκων τὰ πτερὰ πρὸ τοῦ φυγεῖν. πρὸς δ' αὖ τὸν λαγὼ ὅτι μὲν ἐν σκότει νέμεται, τὴν δὲ ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες, αἳ τῇ ὀσμῇ αὐτὸν ἀνευρίσκον. ὅτι δὲ ταχὺ ἔφευγεν ἐπεὶ εὑρεθείη, ἄλλας κύνας εἶχες ἐπιτετηδευμένας, πρὸς τὸ κατὰ πόδας αἱρεῖν. εἰ δὲ καὶ ταύτας ἀποφύγοι, τοὺς πόρους αὐτῶν ἐκμανθάνων, καὶ πρὸς οἷα χωρία φεύγειν αἱροῦνται οἱ λαγῷ, ἐν τούτοις τὰ δίκτυα δυσόρατα ἐνεπετάννυες. ἵνα ἐν τῷ σφόδρα φεύγειν αὐτὸς ἑαυτὸν ἐμπίπτων ἐνέδυε. τοῦ δὲ μὴ δ' ἐντεῦθεν διαφεύ

γειν, σκο

γειν, σκοποὺς τοῦ γιγνομένου καθίστης. οἳ ἐγγύθεν ταχὺ ἔμελλον ἐπιγνώσεσθαι. καὶ αὐτοὺς μὲν σὺ ὁπόθεν κραυγῇ οὐδὲν ὑστερίζουσῃ, τῷ λαγῷ βοῶν ἐξέπληττες αὐτόν, ὥστε ἀφρόνως ἁλίσκεσθαι. τοὺς δὲ ἔμπροσθεν σιγᾶν διδάξας ἐνεδρεύοντας, λανθάνειν ἐποίεις. ὥσπερ οὖν προεῖπον, εἰ τοιαῦτα ἐθελήσαις καὶ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους μηχανᾶσθαι, οὐκ οἶδ' ἔγωγε εἴ τινα λίποις ἂν τῶν πολεμίων. ἢν δέ ποτε ἄρα ἀνάγκη γένηται καὶ ἐν τῷ ἰσοπέδῳ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς ὡπλισμένους καὶ ἀμφοτέρους μάχην συνάπτειν. ἐν τῷ τοιούτῳ δὴ ὦ παῖ, αἱ ἐκ πολλοῦ παρεσκευασμέναι πλεονεξίαι μέγα δύνανται. ταύτας δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι, ὅταν τῶν στρατιωτῶν, εὖ μὲν τὰ σώματα ἠσκημένα ᾖ, εὖ δὲ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι. εὖ δὲ αἱ πολεμικαὶ τέχναι μεμελετημέναι ὦσιν. εὖ δὲ χρὴ καὶ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι ὁπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι πείθεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιώσουσι σὲ πρὸ ἑαυτῶν βουλεύεσθαι. μηδέ που οὖν ἀφροντίστως ἔχε. ἀλλὰ τῆς μὲν νυκτὸς προσκόπει τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἀρχόμενοι, ἐπειδὰν ἡμέρα γένηται. τῆς δὲ ἡμέρας, ὅπως τὰ εἰς νύκτα κάλλιστα ἕξει. ὅπως δὲ χρὴ τάττειν εἰς μάχην στρατιάν, ἢ ὅπως ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς, ἢ στενὰς, ἢ πλατείας ὁδοὺς, ἢ ὀρεινὰς, ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρατοπεδεύεσθαι ἢ ὅπως φυλακὰς νυκτερινὰς, ἢ καὶ ἡμερινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως πρὸς πολεμίους προσάγειν ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ ὅπως παρὰ πόλιν πολεμίαν ἄγειν, ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος ἄγειν, ἢ ἀπάγειν, ἢ ὅπως νάπας, ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἱππικὸν φυλάττεσθαι, ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ τοξότας. καὶ εἴγε δή σοι κατὰ κέρας ἄγοντι οἱ πολέμιοι ἐπιφανεῖεν, πῶς χρὴ ἀντικαθιστάναι. καὶ εἴ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι, ἄλλοθέν ποθεν οἱ πολέμιοι φανεῖεν. ἢ κατὰ πρόσωπον, πῶς χρὴ ἀντιπαράγειν, ἢ ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ἄντις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ σὰ, ἥκιστα οἱ πολέμιοι εἰδεῖεν. ταῦτα δὲ πάντα, τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι. ὅσα

τε γὰρ

τε γὰρ ἐγὼ ἔλεγον, πολλάκις ἀκήκοας. ἄλλως τε εἴ τις ἐδόκει τι τούτων ἐπίστασθαι, οὐδενὸς αὐτῶν ἀμελήκας. οὐδ' ἀδαὴς γεγένησαι. δεῖ οὖν πρὸς τὰ συμβαίνοντα οἶμαι τούτοις χρῆσθαι. ὁποίοις ἄν σοι ἀεὶ συμφέρειν τούτων δοκῇ. μάθε δέ μου ὦ παῖ, καὶ τἄλλα ἔφη τὰ μέγιστα. παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνοὺς, μήτ' ἐν σαυτῷ μηδέποτε μή δ' ἐν τῇ στρατιᾷ κινδυνεύσῃς κατανοῶν, ὡς ἄνθρωποι μὲν αἱροῦνται πράξεις εἰκάζοντες. εἰδότες δὲ οὐδὲν ἀπὸ ποίας ἔσται αὐτοῖς τἀγαθόν. γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν τῶν γιγνομένων. πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη πόλεις ἔπεισαν καὶ ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι πόλεμον ἄρεσθαι πρὸς τούτους. ὑφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέσθαι ἀπώλοντο. πολλοὶ δὲ πολλοὺς ηὔξησαν ἤδη καὶ ἰδιώτας καὶ πόλεις. ὑφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπαθον. πολλοὶ δὲ οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι, καὶ εὖ ποιεῖν, καὶ εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουληθέντες ἢ φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν. πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν ἡδέως. ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτυχον. πολλοὶ δὲ τὸν πολύευκτον χρυσὸν κτησάμενοι, διὰ τοῦτον ἀπώλοντο. οὕτως ἥ γε ἀνθρωπίνη σοφία, οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄριστον αἱρεῖσθαι, ἢ εἰ κληρούμενος ὅτι λάχοι τοῦτό τις πράττοι. θεοὶ δὲ ὦ παῖ αἰεὶ ὄντες, πάντα ἴσασι τὰ γεγενημένα καὶ τὰ ὄντα. καὶ ὅτι ἐξ ἑκάστου αὐτῶν ἀποβήσεται. καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς ἂν ἵλεῳ ὦσι, προσημαίνουσιν, ἅ τε χρὴ ποιεῖν, καὶ ἃ οὐ χρή. εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσιν συμβουλεύειν, οὐδὲν θαυμασόν. οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἐστιν, ὧν ἂν μὴ θελωσιν ἐπιμελεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν ὁρίων τῆς περσίδος, ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἀετὸς δεξιὸς φανεὶς προηγεῖτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἥρωσι τοῖς περσίδα γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, οὕτω διέβαινον τὰ ὅρια. ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσηύχοντο αὖθις θεοῖς τοῖς μηδίαν γῆν κατέχουσιν, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀσπασάμενοι ὥσπερ ἀλλήλους εἰκός, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς πέρσας ἀπῄει. κῦρος δὲ εἰς μήδους πρὸς κυαξάρην ἐπορεύετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ κῦρος εἰς μήδους πρὸς τὸν κυαξάρην, πρῶτον μὲν ὥσπερ εἰκὸς, ἠσπάσαντο ἀλλήλους. ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν κῦρον ὁ κυαξάρης, πόσον τι ἄγοιτο στράτευμα. ὁ δ' ἔφη τρισμυρίους μὲν, οἳ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι. ἄλλοι δὲ καὶ τῶν οὐδεπώποτε ἐξελθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων. πόσοι τινὲς ἔφη ὁ κυαξάρης; οὐκ ἂν, ὁ ἀριθμός σε ἔφη ὁ κῦρος ἀκούσαντα εὐφρανεῖ. ἀλλ' ἐκεῖνο ἐννόησον. ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμότιμοι καλούμενοι, πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων περσῶν, ῥᾳδίως ἄρχουσιν. ἀτὰρ ἔφη δέῃ τι αὐτῶν, ἢ μάτην ἐφοβήθης. οἱ δὲ πολέμιοι οὐκ ἔρχονται. ναὶ μὰ Δί' ἔφη καὶ πολλοί γε. πῶς τοῦτο σαφές; ὅτι ἔφη πολλοὶ ἥκοντες αὐτόθεν, ἄλλος ἄλλον τρόπον πάντες ταυτὰ λέγουσιν. ἀγωνιστέον ἄρα ἡμῖν, πρὸς τοὺς ἄνδρας γὰρ ἔφη ἀνάγκη. τί οὖν ἔφη ὁ κῦρος, οὐ καὶ τὴν δύναμιν ἔλεξάς μοι, εἰ οἶσθα, πόση τις ἡ προσιοῦσα. καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν. ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρας, πρὸς ταῦτα βουλευώμεθα. ὅπως ἄν, ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα.

Ἄκουε

Ἄκουε δὴ ἔφη ὁ κυαξάρης, κροῖσος μὲν ὁ λυδὸς ἄγειν λέγεται, μυρίους μὲν ἱππέας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας, πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτάμαν δὲ τὸν τῆς μεγάλης φρυγίας ἄρχοντα λέγουσιν, ἱππέας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς, οὐ μείους τετρακισμυρίων. ἀρίβαιον δὲ τὸν τῶν καππαδοκῶν βασιλέα, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς, οὐ μείους τρισμυρίων. Τὸν ἀράβιον δὲ μάραγδον, ἱππέας τε εἰς μυρίους, καὶ ἅρματα εἰς ἑκατὸν, καὶ σφενδονητῶν, πάμπολύ τι χρῆμα. τοὺς μέντοι ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ ἀσίᾳ οἰκοῦντας οὐδέν πω σαφὲς λέγεται εἰ ἕπονται. τοὺς δὲ ἀπὸ φρυγίας τῆς παρ' ἑλλήσποντον, συμβαλεῖν φασι γαβαῖον, ἔχοντα εἰς καΰστρου πεδίον, ἑξακισχιλίους μὲν ἱππεῖς, πελταστὰς δὲ εἰς μυρίους. κᾶρας μέντοι καὶ κίλικας καὶ παφλαγόνας παρακληθέντας, οὔ φασιν ἕπεσθαι. ὁ δὲ ἀσσύριος, ὁ βαβυλῶνα τε ἔχων καὶ τὴν ἄλλην ἀσσυρίαν, ἐγὼ μὲν οἶμαι ἱππέας μὲν ἄξειν, οὐ μεῖον δισμυρίων. ἅρματα δ' εὖ οἶδ' οὐ πλείω διακοσίων. πεζοὺς δὲ οἶμαι παμπόλλους. εἰώθει γοῦν ὁπότε δεῦρ' ἐμβάλλοι. Σὺ ἔφη ὁ κῦρος πολεμίους λέγεις, ἱππέας μὲν εἰς ἑξακισμυρίους εἶναι. πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας, πλέον ἢ εἴκοσι μυριάδας. ἄγε δὴ τῆς σῆς δυνάμεως, τί πλῆθος φῂς εἶναι. Εἰσὶν ἔφη μήδων, ἱππεῖς μὲν, πλείους τῶν μυρίων. πελτασταὶ δὲ καὶ τοξόται γένοιντ' ἂν ἐπὶ τῆς ἡμετέρας, κἂν ἑξακισμύριοι. Ἀρμενίων δ' ἔφη τῶν ὁμόρων ἡμῖν παρέσονται, ἱππεῖς μὲν τετρακισχίλιοι. πεζοὶ δὲ δισμύριοι. λέγεις σὺ ἔφη ὁ κῦρος ἱππέας μὲν ἡμῖν εἶναι, μεῖον, ἢ τρίτον μέρος τοῦ τῶν πολεμίων ἱππικοῦ. πεζοὺς δὲ σχεδὸν, ἀμφὶ τοὺς ἡμίσεις. τί οὖν ἔφη ὁ κυαξάρης. οὐ ὀλίγους νομίζεις περσῶν εἶναι, οὓς σὺ φῂς ἄγειν; ἀλλ' εἰ μὲν ἀνδρῶν προσδεῖ ἡμῖν ἔφη ὁ κῦρος εἴτε καὶ μὴ, αὖθις βουλευσόμεθα. τὴν δὲ μάχην μοι ἔφη λέξον ἑκάστων, ἥτις ἐστί.

σχεδὸν ἔφη ὁ κυαξάρης πάντων ἡ αὐτή. τοξόται γάρ εἰσι καὶ ἀκοντισταί, οἵ τ' ἐκείνων, καὶ οἱ ἡμέτεροι. Οὐκοῦν ἔφη ὁ κῦρος ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη ἐστί, τοιούτων γε τῶν ὅπλων ὄντων. ἀνάγκη γὰρ οὖν ἔφη ὁ κυαξάρης. Οὐκοῦν ἐν τούτῳ μὲν ἔφη ὁ κῦρος, τῶν πλειόνων ἡ νίκη. πολὺ γὰρ ἂν θᾶττον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιτρωσκόμενοι ἀναλωθείησαν, ἢ ὑπὸ τῶν ὀλίγων οἱ πολλοί. Εἰ οὖν οὕτως ἔχει ἔφη ὦ κῦρε, τί ἄν, ἄλλο τις κρεῖττον εὕροι, ἢ πέμπειν εἰς πέρσας. καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτούς, ὅτι εἴ τι πείσονται μῆδοι, εἰς πέρσας τὸ δεινὸν ἥξει. ἅμα δὲ αἰτεῖν, πλεῖον στράτευμα. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἔφη ὁ κῦρος εὖ ἴσθι, ὅτι οὐδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν πέρσαι, πλήθει γε, οὐκ ἂν ὑπερβαλοίμεθα τοὺς πολεμίους. Τί μὴν ἄλλο ἐνορᾷς ἄμεινον τούτου. Ἐγὼ μὲν ἂν ἔφη ὁ κῦρος, εἰ σὺ εἴην ἔχοιμι, ὡς τάχιστα ὅπλα ἐποιούμην πᾶσι πέρσαις τοῖς προσιοῦσιν, οἷά περ ἔρχονται ἔχοντες οἱ παρ' ἡμῶν, οἱ τῶν ὁμοτίμων καλούμενοι. ταῦτα δ' ἐστί, θώραξ μὲν περὶ τὰ στέρνα. γέῤῥον δὲ εἰς τὴν ἀριστεράν. κοπὶς δὲ ἢ σάγαρις, εἰς τὴν δεξιάν. κἂν ταῦτα παρασκευάσῃς, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἰέναι, ἀσφαλέστατον. τοῖς πολεμίοις δὲ, τὸ φεύγειν ἢ τὸ μένειν αἱρετώτερον. τάττομεν δὲ ἔφη ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς, ἐπὶ τοὺς μένοντας. οἵ γε μέντ' ἂν αὐτῶν φεύγωσι, τούτοις ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμομεν, ὡς μὴ σχολάζωσι μήτε φεύγειν, μήτ' ἀναστρέφεσθαι. Κῦρος μὲν οὕτως ἔλεξε. τῷ δὲ κυαξάρῃ, ἔδοξέ τε εὖ λέγειν. καὶ τοῦ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι οὐκέτι ἐμέμνητο. παρεσκεύαζε δὲ ὅπλα τὰ προειρημένα. καὶ σχεδόν τε ἕτοιμα ἦν. καὶ τῶν περσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν. ἔχοντες τὸ ἀπὸ περσῶν στράτευμα. ἔνθα δὴ εἰπεῖν λέγεται ὁ κῦρος συναγαγὼν αὐτοὺς, τάδε. Ἄνδρες φίλοι. ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν αὐτοὺς μὲν καθωπλισμένους οὕτως, καὶ ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους, ὡς εἰς χεῖρας συμμί-

ξοντας τοῖς πολεμίοις. τοὺς δ' ἑπομένους ὑμῖν πέρσας, γινώσκων ὅτι οὕτως ὡπλισμένοι εἰσὶν, ὡς ὅτι προσωτάτω ταχθέντες μάχεσθαι. ἔδει-σα μὴ ὀλίγοι ὄντες καὶ ἔρημοι συμμάχων, συμπίπτοντες πολεμίοις πολλοῖς, πάθοιέ τι. νῦν οὖν ἔφη σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν ἥκετε, οὐ μεμπτά. ὅπλα δ' ἔσαι αὐτοῖς, ὅμοια τοῖς ἡμετέροις. τάς γε μὴν ψυχὰς αὐτῶν θήγειν, ἡμέτερον ἔργον. Ἄρχοντος γάρ ἐστιν, οὐκ αὐτὸν μόνον ἀγα-θὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμελεῖσθαι ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσον-ται. ὁ μὲν, οὕτως εἶπεν. οἱ δ' ἥσθησαν μὲν πάντες, νομίζοντες μετὰ πλει-όνων ἀγωνιεῖσθαι. εἷς δ' αὐτῶν καὶ ἔλεξε τοιάδε. ἀλλὰ θαυμαστὰ μὲν ἔφη ἴσως δόξω λέγειν, εἰ κύρῳ συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὅπλα λαμβάνουσιν, οἱ ἡμῖν μέλλοντες συμμαχεῖσθαι. ἀλλὰ γινώ-σκω γὰρ ἔφη ὅτι οἱ τῶν ἱκανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι, οὗτοι καὶ μάλιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων. καὶ δῶρα ἢν διδῶσιν οἱ τοιοῦτοι, κἂν μείω τυγχάνῃ ὄντα, ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονος αὐτὰ τιμῶνται οἱ λαμβάνοντες. καὶ νῦν ἔφη οἱ πέρσαι παρακληθέντες ὑπὸ κύρου, πολὺ μᾶλλον ἡσθήσονται, ἢ ὑφ' ἡμῶν πα-ρακαλούμενοι. εἴς τε τοὺς ὁμοτίμους καθιστάμενοι, βεβαιοτέρως σφί-σιν ἡγήσονται ἔχειν τοῦτο, ὑπὸ βασιλέως τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατη-γοῦ γιγνόμενον, ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο ἄγοιντο. ἀπεῖναι μὲν τοι οὐδὲ τὰ ἡμέτερα χρή. ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θήγειν πάν-τως τὸ φρόνημα. ἡμῖν δ' ἔσαι τοῦτο χρήσιμον, ὅτι ἂν οὗτοι βελτίονες γένωνται. Οὕτω δὴ ὁ κῦρος καταθεὶς τὰ ὅπλα εἰς τὸ μέσον, καὶ συγ-καλέσας πάντας τοὺς περσῶν στρατιώτας ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες πέρ-σαι. ὑμεῖς καὶ ἔφυτε ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῖν χώρᾳ, καὶ ἐτράφητε. καὶ τὰ σώμα-τά γε ἡμῶν, οὐδὲν χείρονα ἔχετε. ψυχάς τε οὐδὲν κακίονας ὑμῖν προ-σήκει ἡμῶν ἔχειν. τοιοῦτοι δ' ὄντες, ἐν μὲν τῇ πατρίδι, οὐ μετείχετε τῶν

ἴσων

ἴσων ἡμῖν οὐχ ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες. ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τὰ ἐπιτήδεια, ἀ-
νάγκην ὑμῖν εἶναι πορίζεσθαι. νῦν δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἕξετε, ἐμοὶ μελή-
σει σὺν τοῖς θεοῖς. ἔξεστι δ' ὑμῖν εἰ βούλεσθε λαβοῦσιν ὅπλα οἷαπερ ἡ-
μεῖς ἔχομεν, καὶ εἴτι χείρονες ἡμῶν ἐστέ, εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον
ἐμβαίνειν. κἄντι ἐκ τούτων καλὸν κἀγαθὸν γίγνηται, τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀ-
ξιοῦσθαι. Τὸν μὲν οὖν πρόσθεν χρόνον, ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντι-
σταὶ ἦτε, καὶ ἡμεῖς. καὶ εἴτι χείρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμα-
στόν. Οὐ γὰρ ἦν ὑμῖν, σχολὴ ὥσπερ ἡμῖν τούτων ἐπιμελεῖσθαι. ἐν δὲ τῇ-
δε τῇ ὁπλίσει, οὐδὲν ἡμεῖς ὑμῶν προέξομεν. θώραξ μὲν γὰρ περὶ τὰ
στέρνα ἁρμόζων ἑκάστῳ ἔσται. γέῤῥον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ ὃ πάντες εἰθίσμε-
θα φορεῖν. μάχαιρα δὲ ἢ σάγαρις ἐν τῇ δεξιᾷ. ᾗ δὴ παίειν τοὺς ἐναντί-
ους δεήσει, οὐδὲν φυλαττομένους, μήτι παίσαντες ἐξαμάρτωμεν. τί
οὖν ἂν ἐν τούτοις ἕτερος ἑτέρου ἡμῶν διαφέροι, πλὴν ἐν τόλμῃ, ἣν οὐ-
δὲν ὑμῖν προσήκει ἧττονα ἡμῶν παρέχεσθαι. νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν, ἣ τὰ
καλὰ πάντα καὶ τὰ ἀγαθὰ κτᾶται καὶ σώζει, τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προ-
σήκει. κράτους τέ, ὃ πάντα τὰ τῶν ἡττόνων τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰ-
κὸς, ἡμᾶς μᾶλλον, ἢ καὶ ὑμᾶς τούτου δεῖσθαι. Τέλος εἶπεν ἀκηκόατε πάν-
τα. Ὁρᾶτε τὰ ὅπλα. ὁ μὲν χρήζων, λαμβανέτω ταῦτα καὶ ἀπογραφέ-
σθω πρὸς τὸν ταξίαρχον, εἰς τὴν ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν. ὅτῳ δ' ἀρκεῖ ἐν
μισθοφόρου χώρᾳ εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπηρετικοῖς ὅπλοις.
Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκούσαντες δὲ οἱ πέρσαι, ἐνόμισαν εἰ παρακαλούμε-
νοι ὥστε τὰ ὅμοια πονοῦντες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν, μὴ θελήσουσι ταῦτα ποιεῖν,
δικαίως ἂν διαπαντὸς τοῦ αἰῶνος ἀμηχανοῦντες βιοτεύειν. Οὕτω δὴ ἀ-
πογράφονται πάντες. ἀνέλαβόν τε τὰ ὅπλα πάντες. Ἐν ᾧ δὲ οἱ πο-
λέμιοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, παρῆσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειρᾶ-
το ὁ κῦρος, ἀσκεῖν μὲν τὰ σώματα τῶν μεθ' ἑαυτοῦ πρὸς ἰσχύω. διδά-

σκειν δὲ τὰ τακτικὰ, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πολεμικὰ, καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ κυαξάρου ὑπηρέτας, προσέταξεν ἑκάστοις τῶν στρατιωτῶν, ἱκανοὺς ὧν ἐδέοντο πάντα πεποιημένα παρέχειν. τοῦτο δὲ παρασκευάσας. οὐδὲν αὐτοῖς ἄλλο ἐλελοίπει, ἢ ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον. ἐκεῖνο δοκῶν καταμεμαθηκέναι, ὅτι οὗτοι κράτιστοι ἕκαστα γίγνονται, οἳ ἂν ἀφέμενοι τοῦ, πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν, ἐπὶ ἓν ἔργον τράπωνται. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν περιελὼν, καὶ τὸ τόξῳ μελετᾶν καὶ ἀκοντίῳ, κατέλιπε τοῦτο μόνον αὐτοῖς, τὸ σὺν μαχαίρᾳ καὶ γέῤῥῳ καὶ θώρακι μάχεσθαι. ὥστε εὐθὺς αὐτῶν παρεσκεύασε τὰς γνώμας, ὡς ὁμόσε ἰτέον εἴη ἐπὶ τοῖς πολεμίοις, ἢ ὁμολογητέον, μηδενὸς ἀξίους εἶναι συμμάχους. τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογῆσαι, οἵτινες ἂν εἰδῶσιν ὅτι οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο τρέφονται, ἢ ὅπως μάχωνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐννοήσας, ὅτι περὶ ὁπόσων ἂν γένωνται ἀνθρώποις φιλονεικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτα ἀσκεῖν. Ἀγῶνας τε αὐτοῖς προεῖπεν ἁπάντων, ὁπόσα ἐγίνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν. ἃ δὲ προεῖπε, τάδε ἦν. Ἰδιώτῃ μὲν ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῆ τοῖς ἄρχουσι καὶ ἐθελόπονον καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν, καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα. καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις. Πονταδάρχῳ δ' αὐτὸν ὄντα, οἷόνπερ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην, καὶ τὴν πεντάδα, εἰς τὸ δυνατὸν τοιαύτην παρέχειν. δεκαδάρχῳ δὲ τὴν δεκάδα. ὡσαύτως δὲ λοχαγῷ τὸν λόχον. ὡς δ' οὕτως ταξιάρχῳ. ὡς δ' αὔτως ἑκάστῳ τῶν ἄλλων ἀρχόντων, ἀνεπίκλητον ὄντα, ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῶν ὑφ' αὑτῷ ἀρχόντων. ὅπως ἐκεῖνοι αὖ ὧν ἂν ἄρχωσι, παρέξουσι τὰ δέοντα ποιοῦντας. Ἆθλα δὲ προὔφηνε τοῖς ταξιάρχοις, οἳ κρατίστας δόξαιεν τὰς τάξεις παρασκευάσαι, χιλιάρχους ἔσεσθαι. Τῶν δὲ λοχαγῶν, οἳ κρατίστους δόξειαν τοὺς λόχους ἀποδεικνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξιαρχῶν χώ

χῶν χώρας ἐπαναβήσεσθαι. τῶν δ' αὖ δεκαδάρχων τοὺς κρατίστους, εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καταστήσεσθαι. τῶν δ' αὖ πεμπαδαρχῶν, ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν δεκάρχων. τῶν γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς κρατιστεύοντας εἰς τὰς τῶν πεμπαδάρχων. ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τούτοις τοῖς ἄρχουσι, πρῶτον μὲν θεραπεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων. ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ αἱ πρέπουσαι ἑκάστοις συμπαρείποντο· Επανέτεινε δὲ καὶ μείζονας ἐλπίδας τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἴτι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἀγαθὸν μεῖζον φαίνοιτο. Προεῖπε δὲ νικητήρια, καὶ ὅλαις ταῖς τάξεσι, καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις καὶ ταῖς δεκάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, ἐὰν φαίνωνται εὐπιστόταται τοῖς ἄρχουσιν οὖσαι, καὶ προθυμότατα ἀσκοῦσαι τὰ προειρημένα. ἦν δὲ ταύταις τὰ νικητήρια, οἷα δὴ εἰς πλῆθος πρέπει. Ταῦτα μὲν δὴ προείρητό τε, καὶ ἤσκητο ὑπὸ τῆς στρατιᾶς. σκηνὰς δὲ αὐτοῖς κατεσκεύασε, πλῆθος μὲν ὅσοι ταξίαρχοι ἦσαν, μέγεθος δέ, ὥστε ἱκανὰς εἶναι τῇ τάξει ἑκάστῃ. ἡ δὲ τάξις ἦν, ἑκατὸν ἄνδρες. ἐσκήνουν μὲν δὴ οὕτω κατὰ τάξεις. Εν δὲ τῷ ὁμοσκηνοῦν, ἐδόκουν μὲν αὐτῷ ὠφελεῖσθαι πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα, τοῦτο. Οτι ἑώρων ἀλλήλους ὁμοίως τρεφομένους, καὶ οὐκ ἐνῆν πρόφασις μειονεξίας, ὥστε ὑφίεσθαί τε τινὰ κακιώτερον ἑτέρου εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. ὠφελεῖσθαι δὲ ἐδόκεσαν αὐτῷ, καὶ πρὸς τὸ γιγνώσκεσθαι ἀλλήλοις ὁμοσκηνοῦντες. ἐν γὰρ τῷ γιγνώσκεσθαι, καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι πᾶσιν ἐδόκει μᾶλλον ἐγγίγνεσθαι. οἱ δὲ ἀγνοούμενοι, ῥᾳδιουργεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ οἱ ἐν σκότει ὄντες. ἐδόκουν δὲ αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκριβοῦν μέγα ὠφελεῖσθαι διὰ τὴν ὁμοσκηνίαν. Εἶχον γὰρ οἱ μὲν ταξίαρχοι, ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κοιμωμένας, ὥσπερ ὁπότε εἰς ἕνα πορεύοιτο ἡ τάξις. οἱ δὲ λοχαγοί, τοὺς λόχους. ὡσαύτως οἱ δεκάδαρχοι τὰς δεκάδας. καὶ οἱ πεμπάδαρχοι, τὰς πεμπάδας. τὸ δὲ ἀκριβοῦν τὰς τάξεις, σφόδρα ἐ-

δόκει

ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι. καὶ εἰς τὸ εἰ ταραχθεῖεν, θᾶττον καταστῆναι, ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἃ ἂν δέῃ συναρμοσθῆναι, ἔστι κἂν ὁπωσοῦν καταβεβλημένα τύχῃ, συναρμόσαι ταῦτα εὐπετῶς, ἢν ἔχῃ γνωρίσματα. ὥστε εὔδηλον εἶναι, ἐξ ὁποίας χώρας ἕκαστον αὐτῶν ἐστιν. ἐδόκουν δὲ ὠφεληθῆναι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι, καὶ πρὸς τὸ ἧττον ἀλλήλους ἂν ἐθέλειν ἀπολείπειν. ὅτι ἑώρα καὶ τὰ θηρία τὰ ὁμοῦ τρεφόμενα, δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἤν τις αὐτὰ διασπᾷ ἀπ' ἀλλήλων. ἐπεμέλετο δὲ καὶ τοῦδε ὁ Κῦρος. ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι γενόμενοι, ἐπὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. ἢ γὰρ ἐπὶ θήραν αὐτοὺς ἐξάγων, ἱδρῶτα αὐτοῖς παρεῖχεν, ἢ παιδιὰς τοιαύτας ἐξευρίσκεν, αἳ ἱδρῶτα ἔμελλον παρέχειν. ἢ καὶ πράξας εἴτι δεόμενος τύχοι, οὕτως ἐξηγεῖτο τῆς πράξεως, ὡς μὴ ἐπανίοιεν ἀνίδρωτοι. τοῦτο γὰρ ἡγεῖτο, καὶ πρὸς τὸ ἡδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶναι, καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν. καὶ πρὸς τὸ δύνασθαί τι πονεῖν. καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ πρᾳοτέρους εἶναι, ἀγαθὸν ἡγεῖτο τοὺς πόνους εἶναι. ὅτι καὶ οἱ ἵπποι συμπονοῦντες ἀλλήλοις, πρᾳότεροι συνεστήκασι. πρός γε μὴν τοὺς πολεμίους, μεγαλοφρονέστεροι γίγνονται, οἳ ἂν ξυνειδῶσιν ἑαυτοῖς εὖ ἠσκηκότες. Κῦρος δὲ αὑτῷ σκηνὴν μὲν κατεσκευάσατο, ὥστε ἱκανὴν ἔχειν οὓς καλοίη ἐπὶ τὸ δεῖπνον. ἐκάλει δὲ ὡς τὰ πολλὰ τῶν ταξιαρχῶν οὓς καιρὸς αὐτῷ δοκείη εἶναι. ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν. καὶ τῶν δεκάρχων τινὰς καὶ τῶν πεμπαδάρχων ἐκάλει. ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν στρατιωτῶν. ἔστι δ' ὅτε καὶ τὴν πεμπάδα ὅλην. καὶ λόχον ὅλον, καὶ τάξιν ὅλην. ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα ὅτε τινὰς ἴδοι τοιοῦτό τι ποιήσαντας, ὃ πάντας ἐβούλετο ποιεῖν. Ἦν δὲ τὰ μὲν παρατιθέμενα ἀεί, ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπὶ τὸ δεῖπνον. καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸ στράτευμα δὲ ὑπηρέτας, ἰσομοίρους ἀεὶ πάντων ἐποίει. οὐδὲν γὰρ ἧττον τιμᾶν ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, τοὺς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρέτας, οὔτε κηρύκων, οὔτε πρέσβεων, καὶ

ων. καὶ γὰρ, πιστοὺς ἡγεῖτο δεῖν εἶναι τούτους καὶ ἐπιστήμονας τῶν στρατιωτικῶν καὶ
συνετούς. προσέτι δὲ σφοδροὺς καὶ ταχεῖς καὶ ἀόκνους καὶ ἀταράχους. πρὸς
δὲ τούτοις, καὶ ὅσα οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχουσιν, ἐγίνωσκεν ὁ κῦρος
δεῖν τοὺς ὑπηρέτας ἔχειν. καὶ τοῦτο ἀσκεῖν, ὡς μηδὲν ἀναίνοιτο ἔργον. ἀλ-
λὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς πράσσειν, ὅσα ἂν ὁ ἄρχων προστάτ-
τοι. ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ κῦρος, ὁπότε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐχαριστότα-
τοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσοιντο, καὶ παρορμῶντες εἰς τἀγαθόν. Ἀφίκετο
δ' οὖν καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λόγον. Ἆρά γε ἔφη ὦ ἄνδρες ἐνδεέστεροί
τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἑταῖροι, ὅτι οὐ πεπαίδευνται τὸν αὐτὸν
τρόπον ἡμῖν; ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσουσιν ἡμῶν οὔτε ἐν ταῖς συνουσίαις, οὔ-
τε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους δέῃ. καὶ ὁ ὑστάσπης ὑπολαβὼν
εἶπεν. ἀλλ' ὁποῖοι μέν τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους, οὔπω ἔγωγε ἐπί-
σταμαι. ἐν μέντοι τῇ συνουσίᾳ, δύσκολοι. ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἔνιοι αὐτῶν ἤδη
φαίνονται. πρῴην μέν γε ἔφη κυαξάρης ἔπεμψεν εἰς τὴν τάξιν ἑκάστην ἱε-
ρεῖα. καὶ ἐγένετο ἑκάστῳ ἡμῶν τρία κρέα, ἢ καὶ πλείω τὰ περιφερόμενα.
Καὶ ἤρξατο μὲν δὴ ἀπ' ἐμοῦ ὁ μάγειρος, τὴν πρώτην περίοδον περιφέ-
ρων. Ὅτε δὲ τὸ δεύτερον εἰσῄει περιοίσων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευ-
ταίου ἄρχεσθαι. καὶ ἀνάπαλιν περιφέρειν, ἀνακραγὼν οὖν τις τῶν κατὰ μέ-
σον τὸν κύκλον κατακειμένων στρατιωτῶν, μὰ Δί' ἔφη. τοῦτο μὲν οὐδὲν ἴσον
ἐστὶν εἴ γε ἀφ' ἡμῶν τῶν ἐν μέσῳ, οὐδεὶς οὐδέποτε ἄρξεται. καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἠχθέ-
σθην, εἴ τι μεῖον δοκοῖεν ἔχειν καὶ ἐκάλεσα εὐθὺς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. ὁ δὲ, μά-
λα τοῦτό γε εὐτάκτως ὑπήκουσεν. ὡς δὲ τὰ περιφερόμενα ἧκε πρὸς ἡμᾶς,
ἅτε οἶμαι ὑστάτους λαμβάνοντας τὰ σμικρότατα λελειμμένα ἦν, ἐνταῦθα
δὴ ἐκεῖνος πάνυ ἀνιαθεὶς δῆλος ἐγένετο. καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτόν. τῆς τύχης, τὸ
ἐμὲ νῦν κληθέντα δεῦρο τυχεῖν. καὶ ἐγὼ εἶπον. ἀλλὰ μὴ φρόντιζε. αὐτί-
κα γὰρ ἀφ' ἡμῶν ἄρξεται. καὶ σὺ πρῶτος λήψῃ τὸ μέγιστον. καὶ ἐν τούτῳ, περιέ-

φερε τὸ

φέρει τρίτον τὸ ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς· κἀκεῖνος ἔλαβε. μετ' ἐμὲ δεύτερος. ὡς δ' ὁ τρίτος ἔλαβε. καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μεῖζον ἑαυτοῦ λαβεῖν, καταβάλλει ὃ ἔλαβεν ὡς ἕτερον ληψόμενος. καὶ ὁ μάγειρος οἰόμενος, αὐτὸν οὐδέν τι δεῖσθαι ὄψου, ᾤχετο παραφέρων πρὶν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον. Ενταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος, ὥς τε ἀνήλωτο μὲν αὐτῷ ὃ εἰλήφει ὄψον. Ο δὲ ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλῆχθαί τε καὶ ὀργίζεσθαι τῇ τύχῃ δυσφορούμενος ἀνέτρεψεν. Ο μὲν δὴ λοχαγὸς ἐγγύτατα ἡμῶν ἰδών, συνεκρότησέ τε τῷ χεῖρε καὶ τῷ γέλωτι ηὐφραίνετο. Εγὼ μὲν τοι ἔφη προσεποιούμην βήττειν. οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἠδυνάμην κατέχειν τὸν γέλωτα. Τοιοῦτον μὲν δή σοι ὦ Κῦρε ἕνα τῶν ἑταίρων ἐπιδεικνύω ἔφη. Επὶ μὲν δὴ τούτῳ ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλασαν. Αλλος δέ τις ἔλεξε τῶν ταξιάρχων. Οὗτος μὲν δὴ ἔφη ὦ Κῦρε ὡς ἔοικεν, οὕτω δυσκόλῳ ἐπέτυχεν. Εγὼ δὲ ὡς σὺ διδάξας ἡμᾶς τὰς τάξεις ἀπέπεμψας, καὶ ἐκέλευσας, διδάσκειν τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον τάξιν, ἃ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ καὶ ἐγὼ ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποίουν. ἐλθὼν, ἐδίδασκον ἕνα λόχον. καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον, καὶ τάξας δῆτα ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν, καὶ τοὺς ἄλλους ᾗ ᾤμην δεῖν. ἔπειτα στὰς ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν βλέπων εἰς τὸν λόχον ἡνίκα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι προσιέναι ἐκέλευσα. καὶ ὁ ἀνήρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος. προσελθὼν τοῦ λοχαγοῦ ἔμπροσθεν, πρότερος ἐπορεύετο. κἀγὼ ἰδών, εἶπον. ὦ ἄνθρωπε. τί ποιεῖς. καὶ ὃς ἔφη. Προέρχομαι ὥσπερ σὺ κελεύεις. κἀγὼ εἶπον. ἀλλ' ἐγὼ οὐ σὲ μόνον ἐκέλευον, ἀλλὰ πάντας προϊέναι. καὶ ὃς ἀκούσας τοῦτο μεταστραφεὶς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν. οὐκ ἀκούετ' ἔφη προστάττοντος προϊέναι πάντας. καὶ οἱ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν, ᾔεσαν πρὸς ἐμέ. ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώριζεν,

ἐδυσφό=

ἐδυσφόρουν τε καὶ ἔλεγον· πότερῳ χρὴ πείθεσθαι. νῦν γὰρ ὁ μὲν κελεύει προϊέναι· ὁ δ' οὐκ ἐᾷ. ἐγὼ μέντοι ἐνεγκὼν ταῦτα πράως, ἐξαρχῆς αὐτίκα χωρίσας, εἶπον, μηδένα τῶν ὄπισθεν κινεῖσθαι, πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν ἡγῆται. ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὁρᾶν πάντας, τῷ πρόσθεν ἕπεσθαι. Ὡς δ' εἰς πέρ. ας τις ἀπιὼν, ἦλθε πρὸς ἐμὲ καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ἐπιστολὴν δοῦναι ἣν ἔγραψα οἴκαδε. κἀγὼ, ὁ γὰρ λοχαγὸς ᾔδει ὅπου ἔκειτο ἡ ἐπιστολὴ, ἐκέλευσα αὐτὸν δραμόντα ἐνεγκεῖν τὴν ἐπιστολήν. Ὁ μὲν δὴ ἔτρεχεν. ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος εἵπετο τῷ λοχαγῷ, σὺν αὐτῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κοπίδι. καὶ ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος ἰδὼν ἐκεῖνον συνέτρεχε. καὶ ἧκον οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολήν. Οὕτως ἔφη ὅ γε ἐμὸς λόχος σοι ἀκριβοῖ πάντα τὰ παρὰ σοῦ· οἱ μὲν δὴ ἄλλοι, ὡς εἰκὸς ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς ἐπιστολῆς. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν· ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοὶ, οἵους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἑταίρους, οἵ γε εὐθεράπευτοι μὲν οὕτως εἰσὶν, ὥς τε εἶναι αὐτῶν καὶ μικρῷ ὄψῳ παμπόλλους φίλους ἀνακτήσασθαι, ὥς τέ τινας αὐτῶν, ἔστι καὶ μικρῷ ὄψῳ πάνυ ἀνακτήσασθαι φίλους, πιθανοὶ δ' οὕτως εἰσί τινες, ὥς τε πρὶν εἰδέναι τὸ προσταττόμενον, πρότερον πείθονται. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ποίους τινὰς χρὴ μᾶλλον εὔξασθαι, ἢ τοιούτους στρατιώτας ἔχειν. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἅμα γελῶν, οὕτως ἐπῄνεσε τοὺς στρατιώτας. Ἐν δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγχανέ τις ὢν τῶν ταξιάρχων, Ἀγλαϊτάδας ὄνομα. ἀνὴρ, τὸν τρόπον, τῶν στρυφνοτέρων ἀνθρώπων, οὗτος ὧδέ πως εἶπεν. ἦ γὰρ οἴει ἔφη ὦ Κῦρε τούτους ἀληθῆ λέγειν ταῦτα; ἀλλὰ τί μὴν βουλόμενοι ἔφη ὁ Κῦρος ψεύδονται. Τί δ' ἄλλο γε ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέλοντες, ὑπὲρ οὗ λέγουσί τε ταῦτα καὶ ἀλαζονεύονται. καὶ ὁ Κῦρος· εὐφήμει ἔφη. μὴ λέγε ἀλαζόνας εἶναι τούτους. Ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι, ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις εἶναι ἢ εἰσὶ, καὶ ἀνδρειοτέροις, καὶ

ποιήσειν ἃ μὴ ἱκανοί εἰσιν ὑπισχνουμένοις. καὶ ταῦτα φανεροῖς γινομένοις, ὅτι τοῦ λαβεῖν ἕνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν. οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλωτα τοῖς συνοῦσιν, μή τε ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν κέρδει, μή τ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων, μή τε ἐπὶ βλάβῃ μηδεμιᾷ, πῶς οὐχ οὗτοι ἂν καὶ εὐχάριτες δικαιότερον ὀνομάζοιντο μᾶλλον ἢ ἀλαζόνες. Ὁ μὲν δὴ κῦρος, οὕτως ἀπελογήσατο, περὶ τῶν τὸν γέλωτα παρασχόντων. αὖθις δὲ ὁ λοχαγὸς ὁ τὴν τοῦ λόχου χαριτίαν διηγησάμενος, ἔφη. ἦ που ἂν ὦ ἀγλαϊτάδα, εἴγε κλαίειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρα ἂν ἡμῖν ἐμέμφου, ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν ᾠδαῖς καὶ ἐν λόγοις, οἰκτρὰ ἄττα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται ἄγειν. ὁπότε γε νῦν καὶ αὐτὸς εἰδώς, ὅτι εὐφραίνειν μέν τι σε βουλόμεθα, βλάπτειν δ' οὐδὲν, ὅμως οὕτως ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. ναὶ μὰ δί' ἔφη ὁ ἀγλαϊτάδας. καὶ δικαίως γε. ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ κλαίειν καθίζοντος τοὺς φίλους, πολλαχῇ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλάττονος ἄξια διαπράττεσθαι, ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχανώμενος. εὑρήσεις δὲ καὶ σὺ ἢν ὀρθῶς λογίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα κλαύμασι μέν γε καὶ πατέρες υἱοῖς σωφροσύνην μηχανῶνται. καὶ διδάσκαλοι παισὶν, ἀγαθὰ μαθήματα. καὶ νόμοι γε πολίτας διὰ τοῦ κλαίοντας καθίζειν, εἰς δικαιοσύνην προτρέπονται. τοὺς δὲ γέλωτα μηχανωμένους, ἔχοις ἂν εἰπεῖν, ἢ σώματα ὠφελοῦντας, ἢ ψυχὰς οἰκονομικωτέρας ποιοῦντας ἢ πολιτικωτέρας. Ἐκ τούτου ὁ ὑστάσπης ὧδέ πως εἶπεν· σὺ ἔφη ὦ ἀγλαϊτάδα ἢν ἐμοὶ πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους θαῤῥῶν, δαπανήσεις τοῦτο τὸ πολλοῦ ἄξιον. καὶ κλαίοντας ἐκείνους πειράσῃ καθίζειν.

ἡμῖν δὲ πάντως ἔφη ἐν τοῖσδε τοῖς φίλοις, τούτου τοῦ ὀλίγου ἀξίου γέλωτος, ἐπιδαψιλεύσῃ. καὶ γὰρ οἶδ' ὅτι, πολύς σοι ἐστὶν ἀποκείμενος. οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος ἀνήλωκας αὐτὸν, οὐδὲ μὴν φίλοις οὐδὲ ξένοις ἑκὼν εἶναι γέλωτα παρέχεις. ὥστε, οὐδεμία σοι πρό-

φασις

φασις ἐστὶν, ὡς οὐ παρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ ἀγλαϊτάδας εἶπε. καὶ σὺ δ' αὖ ὦ ὑστάτων, γέλωτα πειρᾷ ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ; καὶ ὁ λοχαγὸς εἶπε. ναὶ μὰ δί' ἀνόητος ἄρα ἐστίν. ἐπεὶ ἐκ γε σοῦ, πῦρ οἶμαι ῥᾶον ἄν τις ἐκτρίψειεν, ἢ γέλωτα ἐξαγάγοι. ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ, οἵ τε ἄλλοι ἐγέλασαν τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀγλαϊτάδας ἐπεμειδίασε. καὶ ὁ κῦρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα, ἀδικεῖς ἔφη ὦ λοχαγὲ, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπουδαιότατον διαφθείρεις, γελᾶν ἀναπείθων. καὶ ταῦτ' ἔφη οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλωτι. Ταῦτα μὲν δὴ, ἐνταῦθ' ἔληξεν. ἐκ δὲ τούτου, χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν. Ἀλλ' ἔγωγ' ἔφη ὦ κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐννοῶ ὅτι ἐξεληλύθασι μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν, καὶ βελτίονες. οἱ δὲ, καὶ μείονος ἄξιοι. ἢν δέ τι γένηται ἀγαθὸν, ἀξιώσουσι πάντες οὗτοι ἰσομοιρεῖν. καί τοι ἔγωγε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω τῶν ἐν ἀνθρώποις εἶναι, τοῦ τῶν ἴσων τόν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσθαι. Καὶ ὁ κῦρος εἶπε πρὸς τοῦτο. ἆρ' οὖν πρὸς τῶν θεῶν, κράτιστον ἡμῖν ἄνδρες ἐμβαλεῖν περὶ τούτου βουλὴν εἰς τὸν στρατὸν, πότερα δοκεῖ, ἤν τι ἐκ τῶν πόνων διδῷ ὁ θεὸς ἀγαθὸν, ἰσομοίρους πάντας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας τὰ ἔργα ἑκάστου, πρὸς ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἑκάστῳ προστιθέναι. Καὶ τί δεῖ ἔφη ὁ χρυσάντας ἐμβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ' οὐχὶ προειπεῖν ὅτι οὕτω ποιήσεις. ἢ οὐ σὺ καὶ τοὺς ἀγῶνας ἔφη προεῖπας καὶ τὰ ἆθλα; Ἀλλὰ μὰ δί' ἔφη ὁ κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις. ἃ μὲν γὰρ ἂν στρατευόμενοι κτήσωνται, κοινὰ οἶμαι ἑαυτοῖς ἡγήσονται εἶναι. τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς στρατείας, ἐμὴν ἴσως ἔτι οἴκοθεν νομίζουσιν εἶναι. ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺς ἐπιστάτας, οὐδὲν οἶμαι ἀδικεῖν νομίζουσιν. ἦ καὶ οἴει ἔφη ὁ χρυσάντας ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελθὸν, ὥστε μὴ ἴσον ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κρατίστους καὶ τιμαῖς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; Ἔγωγ' ἔφη ὁ κῦρος οἴομαι, ἅμα μὲν ὑμῶν συνα-

ὀρθούντων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὂν ἀντιλέγειν, μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πονοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινόν, τοῦτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. οἶμαι δὲ ἔφη καὶ τοῖς κακίστοις, σύμφορον φανεῖσθαι, τοὺς ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν ὁμοτίμων γενέσθαι ταύτην τὴν ψήφισμα. βελτίους γὰρ ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο εἶναι, εἰ εἰδεῖεν ὅτι ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κρινόμενοι τῶν ἀξίων τεύξοιντο. καιρὸς οὖν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι, δεῖν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου ψῆφον, ἐν ᾧ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὤκνουν τὴν τοῦ ὄχλου ἰσομοιρίαν. οὕτω δὴ συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ, ἐμβάλλεσθαι περὶ τούτου λόγον, καὶ συναγορεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι, ὅστις περ ἀνὴρ οἴοιτο εἶναι. Ἐπιγελάσας δὲ τῶν ταξιάρχων τις εἶπεν. ἀλλ' ἐγὼ ἔφη, ἄνδρα καὶ τοῦ δήμου οἶδα ὃς συνερεῖ ὥστε μὴ εἰκῇ οὕτως ἰσομοιρίαν εἶναι. ἄλλος δ' ἀντήρετο, τοῦτον τίνα λέγοι. Ο δ' ἀπεκρίνατο. ἔστι νὴ Δί' ἀνήρ, σύσκηνος ἐμὸς, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλέον ἔχειν. Ἄλλος δ' αὖ ἐπήρετο αὐτόν. ἦ καὶ τῶν πόνων; μὰ Δί' ἔφη οὐ μὲν δή. ἀλλὰ τοῦτό γε ψευδόμενος ἑάλωκα. καὶ γὰρ πόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, ὁρῶ πάνυ θαρραλέως βουλόμενον πλέον ἔχειν παρ' ὀντιναοῦν. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἔφη ὁ Κῦρος ὦ ἄνδρες γιγνώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους, οἷον καὶ νῦν ὅδε λέγει. εἴπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ στράτευμα, ἐξαιρετέους εἶναι ἐκ τῆς στρατιᾶς. δοκεῖ γάρ μοι τὸ μὲν πολὺ τῶν στρατιωτῶν εἶναι οἷον ἕπεσθαι, ᾗ ἄν τις ἡγῆται. ἄγειν δ' οἶμαι ἐπιχειροῦσιν, οἱ μὲν καλοὶ κἀγαθοὶ, ἐπὶ τὰ καλὰ κἀγαθά. οἱ δὲ πονηροὶ ἐπὶ τὰ πονηρά. καὶ πολλάκις τοίνυν, πλείονας ὁμογνώμονας λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι, ἢ οἱ σπουδαῖοι. ἡ γὰρ πονηρία, διὰ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν πορευομένη, ταύτας ἔχει συμπειθούσας πολλοὺς αὐτῇ ὁμογνωμονεῖν. ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς ὄρθιον ἄγουσα, οὐ πάνυ δεινή ἐστιν ἐν τῷ παραυτίκα εἰκῇ συνεπισπᾶσθαι. Ἄλλως τε καὶ ἢν ἄλλοι ὦσιν, ἐπὶ τὸ πρανὲς καὶ τὸ μαλακὸν ἀντιπαρακαλοῦντες; καὶ τοίνυν ἦν μέν τινες βλακείᾳ καὶ

κίᾳ καὶ ἀπονοίᾳ κακοί εἰσι, τούτους ἐγὼ νομίζω, ὥσπερ κηφῆνας, δαπά-
νῃ μόνον ζημιοῦν τοὺς κοινωνούς. οἳ δ' αὐτῶν μὲν τῶν πόνων κακοὶ εἰσι κοινω-
νοί, πρὸς δὲ τὸ πλεῖστον ἔχειν, σφοδροὶ καὶ ἀναίσχυντοι. οὗτοι, καὶ ἡγεμο-
νικοί εἰσι πρὸς τὰ πονηρά. πολλάκις γὰρ δύνανται τὴν πονηρίαν πλεονε-
κτοῦσαν ἀποδεικνύναι. ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι οἱ τοιοῦτοι ἡμῖν εἰ-
σι. καὶ μὴ μέντοι σκοπεῖτε, ὅπως ἐκ τῶν πολιτῶν ἀντιπληρώσετε τὰς
τάξεις. ἀλλ' ὥσπερ ἵππους, οἳ ἂν ἄριστοι ὦσιν, οὐχὶ ἂν πατριῶται τούτους
ζητεῖτε, οὕτω καὶ ἀνθρώπους, ἐκ πάντων. οἳ ἂν ὑμῖν μάλιστα δοκῶσι, συ-
νισχυριεῖν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν τούτους λαμβάνετε. μαρτυρεῖ δέ μοι
καὶ τόδε πρὸς τὸ ἀγαθόν. οὔτε γὰρ ἅρμα δήπου ταχὺ γένοιτ' ἂν βραδέ-
ων ἵππων ἐνόντων, οὔτε δίκαιον, ἀδίκων συνεζευγμένων. οὐδέ γε οἶ-
κος δύναιτ' εὖ οἰκεῖσθαι, πονηροῖς οἰκέταις χρώμενος. ἀλλὰ καὶ ἐνδεόμε-
νος οἰκετῶν, ἧττον σφάλλεται, ἢ ὑπὸ ἀδίκων ταραττόμενος. εὖ δὲ ἴστε ὦ ἄν-
δρες ἔφη φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ κακοί, ἀφαιρεθέντες
ὅτι κακοὶ ἀπέσονται, ἀλλὰ τῶν καταμενόντων, ὅσοι μὲν ἂν ἀνεπίμπλαν-
το ἤδη κακίας, ἀνακαθαροῦνται πάλιν αὐτήν. οἱ δὲ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς
ἰδόντες ἀτιμασθέντας, πολὺ εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀνθέξονται. ὁ μὲν οὕ-
τως εἶπε. τοῖς δὲ φίλοις ἅπασι συνέδοξε ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποίουν. ἐκ δὲ
τούτου πάλιν αὖ, καὶ σκώμματος ἦρχεν ὁ Κῦρος, κατανοήσας γάρ τινα τῶν
λοχαγῶν, σύνδειπνον ἀγόμενον, καὶ παρακλίτην πεποιημένον, ἄνδρα
ὑπέρδασύν τε καὶ ὑπέραισχρον, ἀνακαλέσας τὸν λοχαγὸν ὀνόματι, εἶ-
πεν ὧδε ὦ Σαμβαύλα ἔφη. ἀλλ' ἢ καὶ σὺ κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ὅτι
καλόν ἐστι περιάγεις τοῦτο τὸ μειράκιον παρακατακείμενόν σοι; νὴ τὸν
Δί' ἔφη ὁ Σαμβαύλας, ἥδομαι καὶ συνὼν τούτῳ, καὶ θεώμενος αὐτόν.
ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ σύσκηνοι, προσέβλεψαν. ὡς δὲ εἶδον τὸ πρόσω-
πον τοῦ ἀνδρὸς ὑπερβάλλον αἴσχει, ἐγέλασαν πάντες. καί τις εἶπε, πρὸς

τῶν θεῶν ὦ Σαμβαύλα, ποίῳ τέ ἐστιν ἔργῳ, ἀνὴρ οὗτος ἀνήρεστη. καὶ ὃς εἶπον ἐγὼ ὑμῖν νὴ τὸν Δία ὦ ἄνδρες ἐρῶ. ὁποσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα, εἴτε νυκτὸς, εἴτε ἡμέρας, οὐ πώποτέ μοι, οὔτ' ἀσχολίαν προὐφασίσατο, οὔτε βάδην ὑπήκουσεν. ἀλλ' ἀεὶ τρέχων, ὁποσάκις τε πρᾶξαί τι αὐτῷ προσέταξα, οὐδὲν ἀνιδρωτὶ πώποτε εἶδον αὐτὸν ποιοῦντα. πεποίηκε δὲ καὶ τοὺς δεκάδας ἅπαντας τοιούτους, οὐ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνύς, οἵους δεῖ εἶναι. καί τις εἶπε. κᾆπειτα τοιοῦτον ὄντα, οὐ φιλεῖς αὐτὸν, ὥσπερ τοὺς συγγενεῖς; Καὶ ὁ αἰσχρὸς ἐκεῖνος πρὸς τοῦτο εἶπε· μὰ Δία ἔφη. οὐ γὰρ φιλόπονός ἐστιν. ἐπεὶ ἤρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο ἀντὶ πάντων τῶν γυμνασίων. Τοιαῦτα μὲν δὴ, καὶ γελοῖα καὶ σπουδαῖα καὶ ἐλέγετο καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. τέλος δὴ τὰς τρίτας σπονδὰς ποιήσαντες καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τὰ ἀγαθὰ, τὴν σκηνὴν, εἰς κοίτην διέλυον. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος, συνέλεξε τοὺς στρατιώτας πάντας καὶ ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι. ὁ μὲν ἀγὼν ἡμῖν ἐγγύς. προσέρχονται γὰρ οἱ πολέμιοι. τὰ δὲ ἆθλα, τῆς νίκης. ἢν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, δηλονότι οἵ τε πολέμιοι ἂν ἡμέτεροι, καὶ τὰ τῶν πολεμίων, ἀγαθὰ πάντα. ἢν δὲ ἡμεῖς αὖ νικώμεθα. τοῦτο γὰρ ἀεὶ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν δεῖ, καὶ οὕτω τὰ τῶν ἡττωμένων ἀγαθὰ πάντα, τοῖς νικῶσιν ἀεὶ ἆθλα πρόκειται. οὕτω δὴ ἔφη δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν. ὡς ὅταν μὲν ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμου γενόμενοι, ἐν ἑαυτοῖς ἔχωσιν ἕκαστοι. ὡς εἰ μὴ αὐτός τις προθυμήσεται οὐδὲν ἐσόμενον τῶν δεόντων, ταχὺ πολλά τε καὶ καλὰ διαπράττονται. οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν πράττεσθαι δεομένων. ὁπόταν δὲ ἕκαστος διανοηθῇ, ὡς ἄλλος ἔσται ὁ πράσσων καὶ ὁ μαχόμενος κἂν αὐτὸς μαλακίζηται. τοῖς τοιούτοις ἔφη εὖ ἴστε, ὅτι πᾶσιν ἅμα, πάντα ἥξει τὰ χαλεπὰ φερόμενα. καὶ ὁ θεὸς, οὕτω πως ἐποίησε, τοῖς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς προστάττειν, ἐκπονεῖν τἀγαθὰ, ἄλλους αὐτοῖς ἐπιτακτῆρας δίδωσι. νῦν οὖν ἔφη λεγέτω τις ἐνθάδε ἀναστὰς, περὶ αὐτοῦ τούτου. πότερως ἂν

τὴν

τὴν ἀρετὴν οἴεται ἀσκεῖσθαι μᾶλλον παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι πλεῖστα καὶ πονῶν
καὶ κινδυνεύειν, ἐθέλων πλείστης καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἢ ἂν εἰδῶμεν ὅτι οὐ
δὲν διαφέρει κακὸν εἶναι. ὁμοίως γὰρ πάντες τῶν ἴσων τευξόμεθα. ἐνταῦθα δὴ
ἀναστὰς Χρυσάντας, εἷς τῶν ὁμοτίμων, ἀνὴρ οὔτε μέγας οὔτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν
φρονήσει δὲ διαφέρων, ἔλεξεν ὧδε. Ἀλλ' οἶμαι μὲν ἔφη ὦ Κῦρε, οὐδὲ δια
νοούμενόν σε ὡς δεῖ ἴσον τοὺς ἀγαθοὺς τοῖς κακοῖς ἔχειν, ἐμβαλεῖν τοῦτον τὸν
λόγον, ἀλλ' ἀποπειρώμενον εἴ τις ἄρα ἔσται ἀνὴρ ὅστις ἐθελήσει ἐπιδεῖ
ξαι ἑαυτὸν, ὡς διανοεῖται, μηδὲν καλὸν κἀγαθὸν ποιῶν, ἃ ἂν ἄλλοι τῇ ἀρε
τῇ καταπράξωσι, τούτων ἰσομοιρεῖν. ἐγὼ δ' ἔφη, εἰμὶ μὲν, οὔτε ποσὶ τα
χὺς οὔτε χερσὶν ἰσχυρός. γιγνώσκω δ' ὅτι ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι πο
ιήσω, οὐκ ἂν κριθείην οὔτε πρῶτος οὔτε δεύτερος. οἴομαι δὲ οὐδὲ χιλιο
στός. ἴσως δ' οὐδὲ μυριοστός. ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο σαφῶς ἐπίσταμαι, ὅτι εἰ μὲν
οἱ δυνατοὶ ἐρρωμένως ἀντιλήψονται τῶν πραγμάτων, ἀγαθοῦ τινός μοι με
τέσται μέρος ὅσον ἂν δίκαιον ᾖ. Εἰ δ' οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ
δ' ἀγαθοὶ καὶ δυνάμενοι ἀθύμως ἕξουσι, δέδοικα ἔφη, μὴ ἄλλου τινὸς
μᾶλλον, ἢ τοῦ ἀγαθοῦ μεθέξω, πλέον μέρος, ἢ ἐγὼ βούλομαι. Χρυσάντας μὲν
δὴ οὕτως εἶπεν. ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας Πέρσης τῶν δημοτῶν, Κύρῳ
πως ἔτι οἴκοθεν συνήθης καὶ ἀρεστὸς ἀνήρ. καὶ τὸ σῶμα οὐκ ἀφυὴς, καὶ τὴν
ψυχὴν οὐκ ἀγεννεῖ ἀνδρὶ ἐοικώς, ἔλεξε τοιάδε. Ἐγὼ ἔφη ὦ Κῦρε, καὶ πάν-
τες οἱ παρόντες Πέρσαι ἡγοῦμαι μὲν ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἴσου νῦν ὁρμᾶσθαι πάν-
τας εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς. ὁρῶ γὰρ ὁμοίᾳ μὲν τροφῇ πάντας ἡμᾶς, τὸ
σῶμα ἀσκοῦντας. ὁμοίας δὲ συνουσίας πάντας ἀξιουμένους. τὰ δ' αὐτὰ καλὰ
πᾶσιν ἡμῖν προκείμενα. τότε γὰρ τοῖς ἄρχουσι πείθεσθαι, ἐν κοινῷ κεῖται. καὶ
ὃς ἂν φανῇ τοῦτο ἀπροφασίστως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ παρὰ Κύρῳ τιμῆς τυγ
χάνοντα. Τότ' αὖ πρὸς τοὺς πολεμίους, ἄλκιμον εἶναι, οὐ τῷ μὲν προσή
κον, τῷ δ' οὔ, ἀλλὰ πᾶσι, καὶ τοῦτο προκέκριται κάλλιστον εἶναι, νῦν δὲ φημὶ
ἡμῖν καὶ

ἡμῖν δὲ δέδεικται μάχη ἣν ἐγὼ ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους φύσει ἐπισταμένους ὥσπερ γε καὶ τἄλλα ζῷα, ἐπίσταταί τινα μάχην ἕκαστα, οὐδὲ παρ' ἑνὸς ἄλλου μαθόντα, ἢ παρὰ τῆς φύσεως. οἷον ὁ βοῦς, κέρατι παίειν, ὁ ἵππος ὁπλῇ, ὁ κύων στόματι, ὁ κάπρος ὀδόντι, καὶ φυλάττεσθαί γ' ἔφη ἐπίστανται ταῦτα πάντα, ἀφ' ὧν μάλιστα δεῖ. καὶ ταῦτα εἰς οὐδενὸς διδασκάλου πώποτε φοιτήσαντα. καὶ ἐγὼ ἐκ παιδίου εὐθὺς μὲν προβάλλεσθαι ἠπιστάμην. πρὸ τούτου, ὅτῳ ᾤμην πληγήσεσθαι. καὶ εἰ μὴ ἄλλο μηδὲν ἔχοιμι, τὼ χεῖρε προέχειν, ἐνεπόδιζον ὅτι ἠδυνάμην τὸν παίοντα. καὶ τοῦτο ἐποίουν, οὐ διδασκόμενος. ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παιόμενος, εἰ προβαλλοίμην. μάχαιράν γε μὴν εὐθὺς παιδίον ὤν, ἥρπαζον ὅπου ἴδοιμι. οὐδὲ παρ' ἑνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθὼν ὅπως δεῖ λαμβάνειν ἄλλου, ἢ παρὰ τῆς φύσεως, ὡς ἐγώ φημι. ἐποίουν γοῦν καὶ τοῦτο κωλυόμενος οὐ διδασκόμενος, ὥσπερ καὶ ἄλλα ἐστὶν, ἃ εἰργόμενος καὶ ὑπὸ πατρὸς καὶ ὑπὸ μητρὸς, ὑπὸ τῆς φύσεως πράττειν ἠναγκαζόμην. καὶ ναὶ μὰ Δία ἔπαιόν γε τῇ μαχαίρᾳ, πᾶν ὅτι δυναίμην λανθάνειν. οὐ γὰρ μόνον φύσει ἦν ὥσπερ τὸ βαδίζειν καὶ τρέχειν. ἀλλὰ καὶ ἡδὺ πρὸς τὸ πεφυκέναι τοῦτο ποιεῖν ἐδόκει μοι εἶναι. Ἐπεὶ δ' οὖν ἔφη αὕτη ἡ μάχη καταλείπεται, ἐν ᾗ προθυμίας μᾶλλον ἢ τέχνης ἔργον ἐστί, πῶς ἡμῖν οὐχ ἡδέως πρὸς τούσδε τοὺς ὁμοτίμους ἀγωνιστέον. Ὅπου γε τὰ μὲν ἆθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα πρόκειται παραβαλλόμενοι δὲ, οὐκ ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον ἴσμεν. Ἀλλ' οὗτοι μὲν, ἔντιμον βίον ὅς βίων ἥδιστος, ὁ μόνος. ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον μὲν, ἄτιμον δὲ, οἶμαι χαλεπώτατος μάλιστα ὦ ἄνδρες, τοῦτό με εὐθύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τούσδε παρορμᾷ. ὅτι Κῦρος ἔσται ὁ κρίνων. ὅς, οὐ φθόνῳ κρίνει. ἀλλὰ σὺν θεῶν ὅρκῳ λέγω. ἦ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος. οὕς τινας ἂν ὁρᾷ ἀγαθοὺς, φιλεῖν οὐδὲν ἧττον ἑαυτοῦ. τούτοις γοῦν ὁρῶ αὐτὸν ὅ, τι ἂν ἔχοι ἥδιον

διδόντα

φιλοῦντα μᾶλλον, ἢ αὐτὸν ἔχοντα. Καί τοι ἔφη οἶδα ὅτι οὗτοι μέγα φρονοῦσιν, ὅτι πεπαίδευνται δὴ καὶ πρὸς λιμὸν καὶ πρὸς δίψος, καὶ πρὸς ῥῖγος καρτερεῖν, κακῶς εἰδότες, ὅτι καὶ ταῦτα ἡμεῖς, ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαιδεύμεθα ἢ οὗτοι. Οὐ γάρ ἐστι διδάσκαλος τούτων οὐδεὶς κρείττων τῆς ἀνάγκης. ἣ ἡμᾶς καὶ λίαν ἀκριβοῦν ταῦτα ἐδίδαξε. Καὶ πονεῖν μὲν οὗτοι δὴ τὰ ὅπλα φέροντες ἐμελέτων. ἅ ἐστι πᾶσιν ἀνθρώποις εὑρημένα, ὡς ἂν εὐφορώτατα εἴη.

Ἡμεῖς δέ γε ἔφη ἐν μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ τρέχειν ἠναγκαζόμεθα. ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκεῖ τὰ τῶν ὅπλων φορήματα, πτεροῖς μᾶλλον ἐοικέναι ἢ φορτίοις. ὡς οὖν ἐμοῦ γε καὶ ἀγωνιουμένου, καὶ ὁποίου τις ἂν ὦ κατὰ τὴν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἀξιώσοντος, οὕτως ἔφη ὦ κῦρε γίγνωσκε. Καὶ ὑμῖν δὲ ὦ ἄνδρες δημόται παραινῶ, ὁρμᾶσθαι εἰς ἔριν ταύτης τῆς μάχης, πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους τούσδε. Νῦν γὰρ ἄνδρες εἰλημμένοι εἰσὶν ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ. Φεραύλας μὲν δή, οὕτως εἶπεν. ἀνίσταντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἑκατέροις συναγορεύοντες.

Ἔδοξε δ' οὖν κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστον τιμᾶσθαι. κῦρον δὲ τὸν κρίνοντα εἶναι. Ταῦτα μὲν δή, οὕτω προυκεχωρήκεσαν. ἐκάλεσε δ' ἐπὶ δεῖπνον ὁ κῦρος, καὶ ὅλην ποτὲ τάξιν σὺν τῷ ταξιάρχῳ. Ἰδὼν δ' αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς ἐμβολήν. θώρακας μὲν δὴ ἀμφοτέρους ἔχοντας καὶ γέρρα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς. εἰς δὲ τὰς δεξιάς, νάρθηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε τοῖς δ' ἑτέροις εἶπεν. ὅτι βάλλειν δεήσοι, ἀναιρουμένους ταῖς βώλοις. ἐπεὶ παρεσκευασμένοι οὕτως ἔστησαν, ἐσήμαινεν αὐτοῖς μάχεσθαι, ἐνταῦθα δή, οἱ μὲν, ἔβαλλον ταῖς βώλοις. καὶ ἔστιν οἳ ἐτύγχανον, καὶ θωράκων καὶ γέρρων. οἱ δέ, καὶ μηροῦ καὶ κνημῖδος. Ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο οἱ τοὺς νάρθηκας ἔχοντες, ἔπαιον, τῶν μὲν, μηρούς, τῶν δέ, χεῖρας, τῶν δέ, κνή-

μας, τῶν δὲ, καὶ ἐπικυπτόντων ἐπὶ βώλους, ἔπαιον τοὺς τραχήλους καὶ τὰ νῶτα. τέλος δὲ τρεψάμενοι, ἐδίωκον οἱ ναρθηκοφόροι, παίζοντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ παιδιᾷ. ἐν μέρει γε μὴν οἱ ἕτεροι πάλιν λαβόντες τοὺς νάρθηκας, ταὐτὰ ἐποίησαν, τοὺς ταῖς βώλοις βάλλοντας. Ταῦτα δ' ἀγασθεὶς ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ταξιάρχου τὴν ἐπίνοιαν, τῶν δὲ, τὴν πειθὼ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυμνάζοντο, ἅμα δὲ εὐθυμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ εἰκασθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὁπλίσει. τούτοις δ' ἡσθεὶς, ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτούς. Καὶ ἐν τῇ σκηνῇ, ἰδών τινας αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μέν τινα ἀντικνήμιον, τὸν δὲ, χεῖρα, ἠρώτα τί πάθοιεν. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι πληγεῖεν ταῖς βώλοις. ὁ δὲ, πάλιν ἐπηρώτα, πότερον ἐπεὶ ὁμοῦ ἐγένοντο, ἢ ὅτε πρόσω ἦσαν. Οἱ δ' ἔλεγον ὅτε πρόσω ἦσαν. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παιδιὰν ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι. οἱ δ' ἀνσυγκεκομμένοι τοῖς νάρθηξιν, ἀνέκραγον, ὅτι οὐ σφίσι γε δοκοίη παιδιὰν εἶναι τὸ ὁμόθεν παίεσθαι. ἅμα δὲ ἐπεδείκνυσαν τῶν ναρθηκοφόρων τὰς πληγὰς, καὶ ἐν χερσὶ, καὶ ἐν τραχήλοις. ἔνιοι δὲ καὶ ἐν προσώποις. καὶ τότε μὲν ὥσπερ εἰκὸς, ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοις, τῇ δ' ὑστεραίᾳ, μεστὸν ἦν τὸ πεδίον, πάντων τούτους μιμουμένων. καὶ ἀεὶ ὁπότε μὴ ἄλλο τι σπουδαιότερον πράττοιεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο. Ἄλλον δέ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα τὴν τάξιν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν ἐφ' ἑνός. καὶ ὁπότε δοκοίη αὐτῷ καιρὸς εἶναι παραγγέλλοντα τὸν ὕστερον λόχον παράγειν καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον, εἰς μέτωπον. Ἐπεὶ δὲ ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο, παρηγγύησεν, εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον. ἐκ τούτου δὴ, παρῆγον οἱ δεκαδάρχοι εἰς μέτωπον. ὁπότε δ' αὖ, ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγελλεν εἰς τέτταρας τὸν λόχον. οὕτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὖ παρῆγον. ὡς εἰς τέσσαρας ἴοι ὁ λόχος. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῇ θύρᾳ τῆς σκηνῆς ἐγένοντο, παραγγείλας δύο

εἰς ἓν ἰόντων, εἰσῆγε τὸν πρῶτον λόχον καὶ τὸν δεύτερον τούτου κατ'
οὐρὰν ἕπεσθαι ἐκέλευε. καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύτως πα-
ραγγείλας, ἡγεῖτο εἴσω. Οὕτω δὴ εἰσαγαγὼν κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖ
πνον ὥσπερ εἰσεπορεύετο. Τοῦτον ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς, τῆς τε πρᾳότη
τος καὶ διδασκαλίας, καὶ τῆς ἐπιμελίας, ἐκάλεσεν αὖ καὶ ταύτην τὴν τά
ξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον, σὺν τῷ ταξιάρχῳ. παρὼν δέ τις ἐπὶ τὸ δεῖπνον
κεκλημένος ἄλλος ταξίαρχος, τὴν δ' ἐμὴν ἔφη ὦ Κῦρε τάξιν οὐ κα-
λεῖς εἰς τὴν σκηνήν; Καὶ μὴν ὅταν γε παρῇ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ταῦτα
πάντα ποιεῖ. καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ οὐραγὸς
τοῦ τελευταίου λόχου τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων, τοὺς πρώτους εἰς μά
χην τεταγμένους. Ἔπειτα δὲ ὁ οὐραγὸς ὁ τοῦ ἑτέρου λόχου ἐπὶ
τούτοις καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως. ὅπως καὶ ὅταν δέῃ ἀπά
γειν ἀπὸ πολεμίων, ἐπιστῶνται, ὡς δεῖ ἀπιέναι. ἐπειδὰν δὲ καταστῶ-
μεν εἰς τὸν δρόμον ἔνθα περιπατοῦμεν, ὅταν μὲν πρὸς ἕω ἴωμεν, ἐγὼ
ἡγοῦμαι καὶ ὁ πρῶτος λόχος, πρῶτος. καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ. καὶ ὁ τρίτος
καὶ ὁ τέταρτος. καὶ αἱ τῶν λοχαγῶν δεκάδες καὶ πεμπάδες ἕως ἂν
παραγγέλλω ἐγώ. Ὅταν δ' ἔφη πρὸς ἑσπέραν ἴωμεν, ὁ οὐραγός τε
καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγοῦνται. Ἐμοὶ μέντοι ὅμως πείθον-
ται ὑστέρῳ ἰόντι. ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἕπεσθαι καὶ ἀφηγεῖσθαι ὁμοίως
πειθόμενοι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη. ἦ καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖτε; Ὁποσάκις γε
ἔφη καὶ δειπνοποιούμεθα νὴ Δία. Καλῶ τοίνυν ἔφη ὑμᾶς, ἅμα
μὲν ὅτι τὰς τάξεις μελετᾶτε. καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες. ἅμα δὲ,
ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτός. ἅμα δὲ, ὅτι τά τε σώματα περιπατοῦντες
ἀσκεῖτε καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖν, διδάσκοντες. ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποι
εῖτε, διπλῆν ὑμῖν δίκαιον, καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. Μὰ Δί' ἔφη ὁ τα
ξίαρχος, μή τοι ἔν γε μιᾷ γε ἡμέρᾳ εἰ μὴ καὶ διπλᾶς τὰς γαστέρας ἡμῖν

παρέξεις. καὶ τότε μὲν οὕτω τὸ τέλος τῆς σκηνῆς ἐποιήσαντο. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ κῦρος ἐκάλεσε ταύτην τὴν τάξιν ὥσπερ ἔφη καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰσθανόμενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι, τὸ λοιπὸν πάντες αὐτοὺς ἐμιμοῦντο. Ἐξέτασιν δέ ποτε τοῦ κύρου πάντων ποιουμένου ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν, ἦλθε παρὰ κυαξάρου ἄγγελος λέγων, ὅτι ἰνδῶν παρείη πρεσβεία. κελεύει οὖν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. φέρω δέ σοι ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην παρὰ κυαξάρου. ἐβούλετο γάρ σε ὡς εὐκοσμότατα καὶ λαμπρότατα προσελθεῖν, ὡς ὀψομένων τῶν ἰνδῶν, ὅπως ἂν προσίῃς. Ἀκούσας ταῦτα ὁ κῦρος, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ ταξιάρχῳ, εἰς μέτωπον στῆναι, ἐφ' ἑνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν. ἐν δεξιᾷ ἄγοντα ἑαυτόν. καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταῦτα τοῦτον παραγγεῖλαι. καὶ διὰ πάντων, οὕτω παραδιδόναι ἐκέλευσεν. οἱ δέ, πειθόμενοι, ταχὺ μὲν τοι παρήγγελλον. ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐποίουν. ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένετο τὸ μὲν μέτωπον, ἐπὶ διακοσίων, τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ταξίαρχοι. τὸ δὲ βάθος ἐφ' ἑκατόν. ἐπεὶ δὲ κατέστησαν, ἕπεσθαι ἐκέλευσεν, ὡς ἂν αὐτὸς ἡγῆται. καὶ εὐθύς, τροχάζων ἡγεῖτο. Ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγυιὰν τὴν πρὸς τὸ βασίλειον φέρουσαν, στενοτέραν οὖσαν ἢ ὡς ἐπὶ μετώπου πάντας ἰέναι, παραγγείλας τὴν πρώτην, χιλιοστὴν ἕπεσθαι κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευτέραν κατ' οὐρὰν ταύτης ἀκολουθεῖν ἔταξε. καὶ διὰ παντὸς οὕτως αὐτὸς μὲν ἡγεῖτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ δὲ ἄλλαι χιλιοστύες κατ' οὐρὰν ἑκάστη τοῖς ἔμπροσθεν εἵποντο. ἔπεμψε δὲ καὶ ὑπηρέτας δύο ἐπὶ στόμα τῆς ἀγυιᾶς. ὅπως εἴ τις ἀγνοοίη, σημαίνοιεν τὸ δέον ποιεῖν. ὡς δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς κυαξάρους θύρας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξιάρχῳ, τὴν τάξιν εἰς δώδεκα τάττειν βάθος. τοὺς δὲ δωδεκάρχας, ἐν μετώπῳ καθιστάναι περὶ τὸ βασίλειον. καὶ τῷ δευτέρῳ ταυτὰ ἐκέλευσε παραγγεῖλαι. καὶ διὰ παντὸς, οὕτως. Οἱ μὲν δή, ταῦτ' ἐποίουν. ὁ δ' εἰσῄει πρὸς τὸν

κυαξάρην

κυαξάρην, ἐν τῇ περσικῇ στολῇ. οὐδέν τι ὑβρισμένῃ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ
κυαξάρης, τῷ μὲν τάχει ἥσθη. τῇ δὲ φαυλότητι τῆς στολῆς, ἠχθέσθη, καὶ εἶ-
πε. τί τοῦτο ὦ κῦρε οἷον πεποίηκας, οὕτω φανεὶς τοῖς ἰνδοῖς; Εγὼ δ' ἔ-
φη, ἐβουλόμην σε, ὡς λαμπρότατον φανῆναι. καὶ γὰρ ἐμοὶ κόσμος ἂν ἦν
τοῦτο, ἐμῆς ὄντα ἀδελφῆς υἱόν, ὅτι μεγαλοπρεπέστατον φαίνεσθαι. Καὶ
ὁ κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε. καὶ ποτέρως ἂν ὦ κυαξάρη μᾶλλον σε ἐκό-
σμουν. πορφυρίδα ἐνδὺς καὶ ψέλλια λαλῶν, καὶ στρεπτὸν περιθέμενος,
σχολῇ σαλεύων ὑπήκουόν σοι, ἢ νῦν ὅτε σὺν τοσαύτῃ καὶ τοιαύτῃ δυνάμει
οὕτως ὀξέως σοι ὑπακούων, διὰ τὸ σὲ τιμᾶν, ἱδρῶτι καὶ σπουδῇ καὶ αὐ-
τὸς κεκοσμημένος. καὶ σὲ κοσμῶν, καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνὺς σοι οὕτω
πειθομένους. Κῦρος μὲν οὖν, ταῦτα εἶπεν. ὁ δὲ κυαξάρης, νομίσας αὐτὸν
ὀρθῶς λέγειν, ἐκέλευσεν ἄγειν τοὺς ἰνδούς. οἱ δ' ἰνδοὶ εἰσελθόντες, ἔλε-
ξαν ὅτι πέμψειε σφᾶς, ὁ ἰνδῶν βασιλεύς. καὶ κελεύσειεν ἐρωτᾶν, ἐξ ὅ-
του ὁ πόλεμος εἴη, μήδοις τε καὶ τῷ ἀσσυρίῳ. Επεὶ δ' ἐσοῦ ἀκούσαιμεν
ἐκέλευσεν αὖ ἐλθόντας πρὸς τὸν ἀσσύριον, καὶ ἐκείνου, τὰ αὐτὰ ταῦ-
τα πυθέσθαι. Τέλος δ' αὖ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰπεῖν, ὅτι ὁ ἰνδῶν βασι-
λεὺς, τὸ δίκαιον σκεψάμενος φαίη· μετὰ τοῦ ἀδικουμένου ἔσεσθαι. Πρὸς
ταῦτα ὁ κυαξάρης εἶπεν. ἐμοῦ τοίνυν ἀκούετε ὅτι οὐκ ἀδικοῦμεν τὸν ἀσ-
σύριον οὐδέν. Εκείνου δ' ἐλθόντες, πυνθάνεσθε ὅτι λέγει. Παρὼν δὲ ὁ
κῦρος, ἤρετο τὸν κυαξάρην. ἦ καὶ ἐγὼ ἔφη εἴπω τι γιγνώσκω; καὶ ὁ κυαξά-
ρης ἐκέλευσεν. Υμεῖς μὲν τοίνυν ἔφη, ἀπαγγείλατε τῷ ἰνδῶν βασιλεῖ,
τάδε. εἰ μή τι ἄλλο δοκεῖ κυαξάρει, ὅτι φαμὲν ἡμεῖς. εἴ τι φησὶν ὑφ' ἡ-
μῶν ἀδικεῖσθαι ὁ ἀσσύριος, αἱρούμεθα αὐτὸν τὸν τῶν ἰνδῶν βασιλέα δι-
καστήν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο. ἐπειδὴ δὲ οἱ ἰνδοὶ ἐξῆλ-
θον, ὁ κῦρος πρὸς τὸν κυαξάρην, ἤρξατο λόγου τοιοῦδε. ὦ κυαξάρη. ἐγὼ
μέντοι ἦλθον, οὐδέν τι πολλὰ ἔχων ἢ ἴδια χρήματα οἴκοθεν. ὁπόσα δ'

ἐκ τούτων πάνυ ὀλίγα λοιπὰ ἔχω. ἀνήλωκα δὲ εἰς τοὺς στρατιώτας, καὶ
ἴσως θαυμάζεις σὺ πῶς ἀνήλωκα ἐγὼ, σοῦ αὐτοὺς τρέφοντος, εὖ ἴσθι ἔφη
ὅτι οὐδὲν ἄλλο ποιῶν, ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν τινὶ ἀγασθῶ τῶν
στρατιωτῶν. Δοκεῖ γάρ μοι ἔφη πάντας μὲν οὓς ἄν τις βούληται, ἀγα-
θοὺς συνεργοὺς ποιεῖσθαι ὁποιουτινοσοῦν πράγματος, ἥδιον εἶναι εὖ τε λέ-
γοντα καὶ εὖ ποιοῦντα παρορμᾶν μᾶλλον, ἢ λυποῦντα καὶ ἀναγκάζοντα·
οὓς δὲ δὴ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων ποιήσασθαί τις βούλοιτο συνεργοὺς
προθύμους, τούτους παντάπασιν ἔμοιγε δοκεῖ, ἀγαθοῖς θηρατέον εἶναι
καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. φίλους γὰρ οὐκ ἐχθροὺς δεῖ εἶναι, τοὺς μέλλοντας
ἀπροφασίστους συμμάχους ἔσεσθαι. καὶ μήτε ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ ἄρ-
χοντος φθονήσοντας, μήτε ἐν τοῖς κακοῖς προδώσοντας. ταῦτ᾽ οὖν ἐγὼ
οὕτως προγινώσκων, χρημάτων δοκῶ προσδεῖσθαι. Πρὸς μὲν οὖν σὲ πάν-
τα ὁρᾶν, ὃν αἰσθάνομαι δαπανῶντα πολλὰ, ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι. σκο-
πεῖν δ᾽ ἀξιῶ κοινῇ καὶ σὲ καὶ ἐμὲ, ὅπως σε μὴ ἐπιλείψῃ χρήματα. Ἢν
γὰρ σὺ ἄφθονα ἔχῃς, οἶδ᾽ ὅτι καὶ ἐμοὶ εἴη λαμβάνειν, ὁπότε δεοίμην· ἄλ-
λως τε καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τοι λαμβάνοιμι, ὃ μέλλει καὶ σοὶ δαπανηθὲν
βέλτιον εἶναι. ἔναγχος οὖν ποτέ σου μέμνημαι ἀκούσας, ὡς ὁ Ἀρμένιος
καταφρονοίη σου νῦν, ὅτι ἀκούει τοὺς πολεμίους προσιόντας ἐφ᾽ ἡμᾶς, καὶ
οὔτε στράτευμα πέμποι, οὔτε τὸν δασμὸν ὃν ἔδει ἀπάγοι. ποιεῖ γὰρ ταῦ-
τα ἔφη ὦ Κῦρε ἐκεῖνος· ὥστε ἐγώ τε ἀπορῶ, πότερόν μοι κρεῖττον. στρα-
τεύεσθαι καὶ πειρᾶσθαι ἀνάγκην αὐτῷ προσθεῖναι, ἢ λυσιτελεῖν ἐᾶσαι ἐν τῷ
παρόντι, μὴ καὶ ἕτερον πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλλοις προσθώμεθα. καὶ ὁ
Κῦρος ἐπήρετο. αἱ δ᾽ οἰκήσεις αὐτῶν, πότερον ἐν ἐχυροῖς χωρίοις εἰσὶν
ἢ ἐν εὐεφόδοις. Καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπεν. αἱ μὲν οἰκήσεις, οὐ πάνυ ἐν ἐχυ-
ροῖς. ἐγὼ γὰρ τούτου οὐκ ἠμέλουν. ὄρη μέντοι ἐστὶν, ἔνθα δύναιτ᾽ ἂν ἀπελ-
θὼν, ἐν τῷ παραχρῆμα ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι. τοῦ μὴ τ᾽ αὐτός γε ὑποχείριος
γενέσθαι

γενέσθαι, μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δύναιτο ὑπεκκομίσασθαι. εἰ μή τις πολιορκοίη προσκαθήμενος, ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατὴρ ποτὲ ἐποίησεν. ἐκ τούτου δὲ ὁ Κῦρος, λέγει τάδε. ἀλλ' εἰ θέλεις ἐμὲ πέμψαι ἱππέας μοι προσθεὶς, ὁπόσοι δοκοῦσιν ἱκανοὶ εἶναι, οἴομαι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς, ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ στράτευμα πέμψαι, καὶ ἀποδοῦναι τὸν δασμόν σοι. ἔτι δὲ ἐλπίζω, καὶ φίλον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν ἔσεσθαι, ἢ νῦν ἐστι. καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπεν. καὶ ἐγὼ ἐλπίζω, ἐκείνους ἐλθεῖν πρὸς σὲ μᾶλλον, ἢ πρὸς ἡμᾶς. ἀκούω γὰρ, καὶ συνθηρευτάς τινας τῶν παίδων αὐτοῦ σοι γενέσθαι. ὥστε ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἔλθοιεν πρὸς σέ. Ὑποχειρίων δὲ γενομένων τινῶν αὐτοῦ πάντ' ἂν πραχθείη, ἃ ἡμεῖς βουλόμεθα. οὐκοῦν δοκεῖ σοι ἔφη ὁ Κῦρος σύμφορον εἶναι, τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βουλεύοντας; Μᾶλλον γὰρ ἂν οὖν ἔφη ὁ Κυαξάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ εἴ τις ὁρμοῖτο ἐπ' αὐτοὺς, ἀπαρασκευαστότεροι ἂν λαμβάνοιντο. Ἄκουε τοίνυν ἔφη ὁ Κῦρος, ἤν τι δόξω λέγειν. ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' ἐμοῦ πέρσαις τεθήρακα, ἀμφὶ τὰ ὅρια τῆς σῆς χώρας, καὶ τῆς τῶν ἀρμενίων, καὶ ἱππέας δὲ ἤδη τινὰς προσλαβὼν τῶν ἐνθένδε ἑταίρων, ἀφικόμην. τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια ποιῶν ἔφη ὁ Κυαξάρης οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο. εἰ δὲ πολὺ πλείων ἡ δύναμις φαίνοιτο, ἧς εἰώθεις ἔχων θηρᾶν τοῦτο ἤδη, ὕποπτον ἂν γίγνοιτο. ἀλλ' ἔστιν ἔφη ὁ Κῦρος καὶ πρόφασιν κατασκευάσαι καὶ ἐνθάδε, οὐκ ἄπιστον. καὶ ἤν τις ἐκεῖσε ἐξαγγείλῃ, ὡς ἐγὼ βουλοίμην μεγάλην θήραν ποιῆσαι, καὶ ἱππέας ἔφη αἰτοίην ἄν σε ἐκ τοῦ φανεροῦ. κάλλιστ' ἔφη λέγεις ὁ Κυαξάρης. ἐγὼ δέ σοι οὐκ ἐθελήσω διδόναι, πλὴν μετρίους τινάς. ὡς βουλόμενος πρὸς τὰ φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ ἀσσυρίᾳ. Καὶ γὰρ τῷ ὄντι ἔφη βούλομαι, ἐλθὼν κατασκευάσαι αὐτὰ ὡς ἐχυρώτατα. ὁπότε δὲ σὺ προεληλυθοίης σὺν ᾗ ἔχεις δυνάμει καὶ θηρώης, καὶ δὴ δύο ἡμέρας πέμψαιμι ἄν σοι ἱκανοὺς ἱππέας καὶ πεζοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἠθροισμένων. οὓς σὺ λαβὼν

εὐθὺς

εὐθὺς ἀνίοις. Καὶ αὐτὸς δὲ ἔχων τὴν ἄλλην δύναμιν, πειρῶμαι μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι. ἵνα εἴ που καιρὸς εἴη ἐπιφαινοίμην. Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαξάρης εὐθέως, πρὸς τὰ φρούρια ἤθροιζεν ἱππέας τε καὶ πεζούς. καὶ ἁμάξας δὲ σίτου προέπεμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. ὁ δὲ Κῦρος, ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ καὶ ἅμα πέμπων, ᾔτει τὸν Κυαξάρην, τῶν νεωτέρων ἱππέων. ὁ δὲ, πάνυ πολλῶν βουλομένων ἕπεσθαι, οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ. προσεληλυθότος δ' ἤδη τοῦ Κυαξάρους, σὺν δυνάμει, καὶ πεζικῇ καὶ ἱππικῇ τὴν πρὸς τὰ φρούρια ὁδὸν, γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἰέναι καλά. Καὶ οὕτως ἐξάγει δὴ, ὡς εἰς θήραν παρεσκευασμένος. πορευομένῳ δὲ αὐτῷ εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται λαγώς.

Ἀετὸς δ' ἐπιπτάμενος αἴσιος ὡς κατεῖδε τὸν λαγῶ φεύγοντα, ἐπιφερόμενος, ἔπαισέ τε αὐτὸν καὶ συναρπάσας ἐξῆρε. καὶ ἀπενεγκὼν ἐπὶ λόφον τινὰ οὐ πρόσω, ἐχρῆτο τῇ ἄγρᾳ ὅτι ἤθελεν. Ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον, ἥσθη τε καὶ προσεκύνησε Δία βασιλέα. καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας. ἡ μὲν θήρα καλὴ ἔσται ὦ ἄνδρες ἢν θεὸς θέλῃ. ὡς δὲ πρὸς τοῖς ὁρίοις ἐγένοντο, εὐθὺς ὥσπερ εἰώθει ἐθήρα. καὶ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων, ὥρμησεν ὡς ἐπιόντες τὰ θηρία ἐξανισταῖεν. οἱ δὲ ἄριστοι καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, διέστησαν. καὶ τὰ ἀνιστάμενα, ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον. καὶ ᾕρουν πολλοὺς καὶ σῦς, καὶ ἐλάφους, καὶ δορκάδας, καὶ ὄνους ἀγρίους. πολλοὶ γὰρ ἐν τούτοις τοῖς τόποις ὄνοι καὶ νῦν ἔτι γίγνονται. Ἐπεὶ δὲ ἔληξαν τῆς θήρας, προσμίξας πρὸς τὰ ὅρια τῶν Ἀρμενίων ἐδειπνοποιήσατο. καὶ τῇ ὑστεραίᾳ αὖθις ἐθήρα. προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη ὧν ὠρέγετο, ἐπειδὰν δὲ ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. τὸ δὲ παρὰ Κυαξάρους στράτευμα, ὡς ᾔσθετο προσιὸν, ὑποπέμψας πρὸς αὐτοὺς, εἶπεν. ἀπέχοντας αὑτοῦ δειπνοποιεῖσθαι, ὡς δύο παρασάγγας. τοῦτο προϊδὼν, ὡς συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν. ἐπεὶ δὲ δειπνήσειεν, εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῶν, πα-

ρεῖναι

ρεῖναι πρὸς αὐτόν. μετὰ τὸ δεῖπνον δὲ, τοὺς ταξιάρχους ἐκάλει. Ἐπεὶ δὲ παρῆσαν ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι. ὁ ἀρμένιος, πρόσθεν μὲν καὶ σύμμαχος ἦν καὶ ὑπήκοος κυαξάρῃ. Νῦν δ' ὡς ᾔσθετο πολεμίους ἐπιόντας, καταφρονεῖ. καὶ οὔτε στράτευμα πέμπει ἡμῖν, οὔτε τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι. νῦν οὖν, τοῦτον δεῖ θηρᾶσαι ἢν δυνώμεθα. Ὧδέ μοι οὖν δοκεῖ ἔφη ποιεῖν. Σὺ μὲν ὦ χρυσάντα, ἐπειδὰν ἀποκοιμηθῇς ὅσον μέτριον, λάβε τοὺς ἡμίσεις περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν. ἴθι τὴν ὀρεινὴν καὶ κατάλαβε τὰ ὄρη, εἰς ἅ φασιν αὐτὸν ὅταν τινὰ φοβηθῇ καταφεύγειν. ἡγεμόνας δέ σοι ἐγὼ δώσω· φασὶ μὲν, καὶ δασέα ταῦτα τὰ ὄρη εἶναι ὥστ' ἐλπὶς ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι. Ὅμως δὲ εἰ προπέμποις πρὸ τοῦ στρατεύματος εὐζώνους ἄνδρας, λῃσταῖς ἐοικότας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολὰς, οὗτοι ἄν σοι, εἴ τισιν ἐντυγχάνοιεν τῶν ἀρμενίων, οὓς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐτῶν κωλύοιεν τῶν ἐξαγγελιῶν. οὓς δὲ μὴ δύναιντο λαμβάνειν, ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδὼν γίγνοιντο τοῦ μὴ ὁρᾶν αὐτοὺς τὸ ὅλον στράτευμα. ἀλλ' ὡς περὶ κλωπῶν βουλεύεσθαι. καὶ σὺ μὲν ἔφη, οὕτω ποίει. ἐγὼ δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς ἡμίσεις μὲν τῶν πεζῶν ἔχων, ἅπαντας δὲ τοὺς ἱππέας, πορεύσομαι διὰ τοῦ πεδίου εὐθὺς πρὸς τὰ βασίλεια. καὶ ἢν μὲν ἀνθίστηται, δῆλον ὅτι μάχεσθαι δεήσει. ἢν δ' ἂν ὑποχωρῇ τοῦ πεδίου, δῆλον ὅτι μεταθεῖν δεήσει· ἢν δ' εἰς τὰ ὄρη φεύγῃ, ἐνταῦθα δὴ ἔφη σὸν ἔργον, μηδένα ἀφιέναι τῶν πρὸς σὲ ἀφικνουμένων, νόμιζε δὲ ὥσπερ ἐν θήρᾳ, ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιζητήσοντας ἔσεσθαι. Σὺ δὲ τὸν ἐπὶ ταῖς ἄρκυσι. Μέμνησο οὖν ἐκεῖνο· Ὅτι φθάνειν δεῖ πεφραγμένους τοὺς πόρους πρὶν κινεῖσθαι τὴν θήραν. καὶ λεληθέναι δὲ δεῖ, τοὺς ἐπὶ τούτοις τεταγμένους, εἰ μέλλουσι μὴ ἀποστρέφειν τὰ προσφερόμενα· Μὴ μέντοι ἔφη ὦ χρυσάντα οὕτως αὖ ποίει ὥσπερ ἐνίοτε διὰ τὴν φιλοθηρίαν· Πολλάκις γὰρ ὅλην τὴν νύκτα, ἄυπνος πραγματεύῃ. Ἀλλὰ νῦν ἐᾶσαι χρὴ τοὺς ἄνδρας

τὸ μέτριον ἀποκοιμηθῆναι. ὡς ἂν δύναιτο ὑπνοτυχεῖν. μὴ δὲ λέγε σὺ ὅτι οὐχ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους, πλανῶ ἀνὰ τὰ ὄρη. ἀλλ' ὅπῃ ἂν τὰ θηρία ὑφηγῆται, ταύτῃ μεταθεῖς. μή τοι καὶ νῦν οὕτω τὰ δύσβατα πορεύου. ἀλλὰ κέλευε σὺ τοὺς ἡγεμόνας, ἐὰν μὴ πάνυ πολὺ ἐλάσσων ἡ ὁδὸς ᾖ, τὴν ῥᾴστην ἡγεῖσθαι. Στρατιᾷ γὰρ ἡ ῥᾴστη ταχίστη. Μὴ δὲ λέγε ὅτι σὺ εἴθισαι τρέχειν ἀνὰ τὰ ὄρη, μή τοι δρόμῳ ἡγήσῃ. ἀλλ' ὡς ἂν δύνηταί σοι ὁ στρατὸς ἕπεσθαι, τῷ μέσῳ τῆς σπουδῆς ἡγοῦ. ἀγαθὸν δὲ καὶ τῶν δυνατωτάτων καὶ προθύμων ὑπομένοντας τινὰς ἐνίοτε παρακελεύεσθαι. Ἐπειδὰν δὲ παρέλθῃ τὸ κέρας παροξυντικὸν εἰς τὸ σπεύδειν, πάντας παρὰ τοὺς βαδίζοντας, τρέχοντας ὁρᾶσθαι. Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας, καὶ ἐπιγαυρωθεὶς τῇ ἐντολῇ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας ἀπελθὼν καὶ παραγγείλας, ἃ ἔδει τοῖς σὺν αὐτῷ μέλλουσι πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. Ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθησαν, ὅσον ἐδόκει μέτριον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη. Κῦρος δὲ ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον προέπεμπε πρὸς τὸν Ἀρμένιον, προειπὼν αὐτῷ, λέγειν ὧδε. Κῦρος ὦ Ἀρμένιε, κελεύει οὕτω ποιεῖν σε. ὅπως ὡς τάχιστα ἔχων ἀπίῃς καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στράτευμα. ἢν δ' ἐρωτᾷ ὅπου εἰμὶ, λέγε τἀληθῆ ὅτι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις. ἢν δ' ἐρωτᾷ εἰ καὶ αὐτὸς ἔρχομαι, λέγε κἀνταῦθα τἀληθῆ ὅτι οὐκ οἶδα. ἢν δὲ ὁπόσοι ἐσμὲν πυνθάνηται, συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν. τὸν μὲν δὴ ἄγγελον ἐπιστείλας ταῦτα ἔπεμψε, νομίζων φιλικώτερον εἶναι οὕτως, ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. αὐτὸς δὲ συνταξάμενος ᾗ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύειν τὴν ὁδὸν καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι εἴ τι δέοι, ἐπορεύετο. προεῖπε δὲ τοῖς στρατιώταις, μηδένα ἀδικεῖν. Καὶ εἴ τις Ἀρμενίων τῷ ἐντυγχάνοι, θαρρεῖν τε παραγγέλλειν, καὶ ἀγορὰν τὸν βουλόμενον ἄγειν ὅπου ἂν ὦσιν, εἴ τις σιτία ἢ ποτὰ τυγχάνει πωλεῖν βουλόμενος.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,

ΤΡΙΤΟΝ.

Ὁ μὲν δὴ κῦρος, ἐν τούτοις ἦν. ὁ δὲ ἀρμένιος ὡς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ τοῦ κύρου, ἐξεπλάγη, ἐννοήσας ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λείπων, καὶ τὸ στράτευμα οὐ πέμπων καὶ τὸ μέγιστον ἐφοβεῖτο, ὅτι ὀφθήσεσθαι ἔμελλε τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος, ὡς ἂν ἱκανὰ ἀπομάχεσθαι εἴη. Διὰ πάντα δὴ ταῦτα ὀκνῶν, ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τὴν αὑτοῦ δύναμιν, ἅμα δ' ἔπεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν σάβαριν, καὶ τὰς γυναῖκας. τήν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ υἱοῦ καὶ τὰς θυγατέρας. καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευὴν τὴν πλείστου ἀξίαν συναπέπεμπε. προπομποὺς δοὺς αὐτοῖς. Αὐτὸς δὲ, ἅμα μὲν κατασκεψομένους ἔπεμπε τί πράττοι κῦρος. ἅμα δὲ συνέταττε τοὺς παραγινομένους τῶν ἀρμενίων. καὶ ταχὺ παρῆσαν ἄλλοι λέγοντες, ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς οὗτος ὁμοῦ. Ενταῦθα δὴ, οὐκέτι ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν. ἀλλ' ὑπεχώρει. ὡς δὲ τοῦτ' εἶδον αὐτὸν ποιήσαντα οἱ ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἤδη ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ. βουλόμενοι τὰ ὄντα, ἐκποδὼν ποιεῖσθαι. Ο δὲ κῦρος ὡς ἑώρα διαθεόντων καὶ ἐλαυνόντων τὸ πεδίον μεστὸν, ὑποπέμπων ἔλεγεν. ὅτι οὐδενὶ πολέμιος εἴη τῶν μενόντων. Εἰ δέ τινα φεύγοντα λήψοιτο, προηγόρευεν ὅτι ὡς πολεμίῳ χρήσοιτο. Οὕτω δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον. ἦσαν δὲ οἳ ὑπεχώρουν σὺν τῷ βασιλεῖ. Ἐπεὶ δὲ οἱ σὺν ταῖς γυναιξὶ προσιόντες, ἐνέπεσον εἰς τοὺς ἐν τῷ ὄρει, κραυγήν τε εὐθὺς ἐποίουν, καὶ φεύγοντες ἡλίσκοντο πολλοὶ αὐτῶν. Τέλος δὲ καὶ ὁ παῖς

K ij καὶ αἱ γυ

καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες ἑάλωσαν, καὶ τὰ χρήματα ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα ἔτυχεν. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὡς ᾔσθετο τὰ γιγνόμενα, ἀπορῶν ποῖ τράποιτο ἐπὶ λόφον τινὰ καταφεύγει. ὁ δ᾽ αὖ κῦρος ταῦτα ἰδὼν, περιίσταται τὸν λόφον τῷ παρόντι στρατεύματι· καὶ πρὸς χρυσάνταν πέμψας, ἐκέλευε φυλακὴν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἥκειν. Τὸ μὲν δὴ στράτευμα, ἠθροίζετο τῷ κύρῳ, ὁ δὲ, πέμψας πρὸς τὸν ἀρμένιον κήρυκα, ἤρετο ὧδε. εἰπέ μοι ἔφη ὦ ἀρμένιε· πότερα βούλει αὐτοῦ μένων τῷ λιμῷ καὶ τῇ δίψῃ μάχεσθαι, ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς ἡμῖν διαμάχεσθαι. ἀπεκρίνατο ὁ ἀρμένιος· ὅτι οὐδετέροις βούλοιτο μάχεσθαι. Πάλιν ὁ κῦρος πέμψας ἠρώτα. τί οὖν κάθησαι αὐτόθι, καὶ οὐ καταβαίνεις; Απορῶν ἔφη ὅ,τι χρὴ ποιεῖν. ἀλλ᾽ οὐδὲν ἔφη ὁ κῦρος ἀπορεῖν σε δεῖ. ἔξεστι γάρ σοι ἐπὶ δίκην καταβαίνειν. τίς δ᾽ ἔφη ὁ δικάζων· Δηλονότι ᾧ ὁ θεὸς ἔδωκε, καὶ ἄνευ δίκης σοι χρήσασθαι ὅτι καὶ βούλοιτο. Ενταῦθα δὴ ὁ ἀρμένιος γιγνώσκων τὴν ἀνάγκην καταβαίνει. καὶ ὁ κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέσον, κἀκεῖνον καὶ τὰ ἄλλα πάντα περιεστρατοπεδεύσατο. ὁμοῦ δὴ πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν. Εν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτατος παῖς τοῦ ἀρμενίου Τιγράνης, ἐξ ἀποδημίας τινὸς προσῄει, ὃς καὶ σύνθηρος ποτὲ ἐγένετο τῷ κύρῳ· καὶ ὡς ἤκουσε τὰ γεγενημένα, εὐθὺς πορεύεται πρὸς τὸν κῦρον ἥπερ εἶχεν. ὡς δὲ εἶδε πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφοὺς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγενημένους ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός. Ο δὲ κῦρος ἰδὼν αὐτὸν, ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρονήσατο αὐτῷ. εἶπε δὲ ὅτι εἰς καιρὸν ἥκεις, ὅπως σὺ τῆς δίκης ἀκούσῃς παρὼν, τῆς ἀμφὶ τοῦ πατρὸς, καὶ εὐθὺς συνεκάλει τοὺς ἡγεμόνας, τούς τε τῶν περσῶν, καὶ τοὺς τῶν μήδων. προσεκάλει δὲ, καὶ εἴτις ἀρμενίων τῶν ἐντίμων παρῆν. καὶ τὰς γυναῖκας, ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις παρούσας, οὐκ ἀπήλασεν. ἀλλ᾽ εἴα ἀκούειν. ὁπότε δὲ καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τοῦ λόγου. καὶ ὦ ἀρμένιε ἔφη. Πρῶτον μέν σοι συμ

βουλεύω

βουλεύω σοι τῇ δίκῃ τἀληθῆ λέγειν, ἵνα σοι ἕν γε ἀπῇ τὸ ἔτι μισητότα-
τον. τὸ γὰρ ψευδόμενον φαίνεσθαι, εὖ ἴσθι ὅτι καὶ τοῦ συγγνώμης τινὸς
τυγχάνειν, ἐμποδὼν μάλιστα ἀνθρώποις γίγνεται. ἔπειτα δὲ ἔφη συνίσα-
σι μέν σοι καὶ οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες αὗται πάντα ὅσα ἔπραξας. καὶ
Ἀρμένιοι οἱ παρόντες. ἢν δὲ αἰσθάνωνταί σε ἄλλα ἢ τὰ γιγνόμενα λέ-
γοντα, νομιοῦσί σε καὶ αὐτὸν καταδικάζειν σαυτοῦ πάντα τὰ ἔσχατα πα-
θεῖν, ἢν ἐγὼ τἀληθῆ πύθωμαι. ἀλλ' ἐρώτα ἔφη ὦ Κῦρε ὅτι βούλει, ὡς
τἀληθῆ ἐροῦντος. τούτου ἕνεκα, καὶ γενέσθω ὅτι βούλεται. Λέγε δή μοι
ἔφη. Ἐπολέμησας ποτὲ Ἀστυάγει, τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρί, καὶ τοῖς ἀλ-
λοις Μήδοις. Ἐγωγ' ἔφη. Κρατηθεὶς δ' ὑπ' αὐτοῦ συνωμολόγησας δα-
σμὸν οἴσειν, καὶ συστρατεύεσθαι, ὅπου ἐπαγγέλλοι, καὶ ἐρύματα μὴ ἔχειν.
ἦν ταῦτα. Νῦν οὖν διατί οὔτε τὸν δασμὸν ἀπήγαγες, οὔτε στράτευμα
ἔπεμψας, ἐτείχιζές τε τὰ ἐρύματα. Καὶ ὃς ἔφη. ἐλευθερίας ἐπεθύ-
μουν καλὸν γάρ μοι δοκεῖ εἶναι, καὶ αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι, καὶ παισὶν ἐ-
λευθερίαν καταλιπεῖν. καὶ γάρ ἐστιν ἔφη ὁ Κῦρος καλὸν μάχεσθαι, ὅ-
πως μήποτέ τις δοῦλος μέλλοι γενήσεσθαι, ἢν δὲ δὴ ἢ πολέμῳ κρατη-
θείς, ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον δουλωθεὶς ἐπιχειρῶν τις φαίνηται τοὺς
δεσπότας ἀποστερεῖν ἑαυτοῦ, τοῦτον σὺ πρῶτος εἰπέ, πότερον ὡς ἀγα-
θὸν ἄνδρα, καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾷς, ἢ ὡς ἀδικοῦντα ἢν λάβῃς κολά-
ζεις. κολάζω ἔφη. οὐ γὰρ ἐᾷς σὺ ψεύδεσθαι. λέγε δὴ σαφῶς ἔφη ὁ Κῦρος
ὡδὶ καθ' ἓν ἕκαστον. ἢν ἄρχων τὶς τύχῃ, καὶ ἁμάρτῃ, πότερον ἐᾷς ἄρ-
χειν, ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ' αὐτοῦ; ἄλλον καθίστημι ἔφη. τί δὲ ἢν χρήματα
ἔχῃ, ἐᾷς πλουτεῖν; ἢ πένητα ποιεῖς; ἀφαιροῦμαι ἔφη ἂν ἔχων τυγχάνῃ.
Ἢν δὲ καὶ πρὸς πολεμίους αὐτὸν γιγνώσκῃς ἀφισόμενον, τί ποιεῖς; Κατα-
καίνω τί γὰρ δεῖ ἐλεγχθέντα, ὅτι ψεύδομαι, ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ τἀληθῆ
λέγοντα. Ενταῦθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ ὡς ἤκουσε ταῦτα, περιεσπάσατο
τὴν τιά-

τὴν τιάραν, καὶ τοὺς πέπλους κατερρήξατο. αἱ δὲ γυναῖκες ἀνεβόησαν καὶ ἐδρύπτοντο, ὡς οἰχομένου τοῦ πατρὸς, καὶ ἀπολωλότων πάντων σφῶν ἤδη. Καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας, πάλιν εἶπεν· εἶεν. τὰ μὲν δὴ σὰ, δίκαια ταῦτα ὦ Ἀρμένιε. ἡμῖν δὲ τί συμβουλεύεις ἐκ τούτων. Ὁ μὲν δὴ Ἀρμένιος, ἐσιώπα. ἀπορῶν πότερα συμβουλεύοι τῷ Κύρῳ κατακαίνειν ἑαυτὸν, ἢ τἀναντία διδάσκοι, ὧν αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. Ὁ δὲ παῖς αὐτοῦ Τιγράνης, ἐπήρετο τὸν Κῦρον. Εἰπέ μοι ὦ Κῦρε ἔφη. Ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἀποροῦντι ἔοικεν, ἢ συμβουλεύσω περὶ αὐτοῦ, ἃ οἶμαί σοι βέλτιστα εἶναι; καὶ ὁ Κῦρος ἐνθυμούμενος ὅτι συνεθήρα αὐτῷ ὁ Τιγράνης σοφιστήν τινα αὐτῷ συνόντα καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τοῦ Τιγράνους, πάνυ ἐπεθύμει αὐτοῦ ἀκοῦσαι, ὅ τι ποτὲ ἐροίη. καὶ προθύμως ἐκέλευσε λέγειν ὅτι γιγνώσκοι. Ἐγὼ τοίνυν ἔφη ὁ Τιγράνης εἰ μὲν ἄγασαι τοῦ πατρὸς, ἢ ὅσα βεβούλευται ἢ ὅσα πέπραχε πάνυ σοι συμβουλεύω, τοῦτον μιμεῖσθαι. εἰ δέ τοι δοκεῖ πάντα ἡμαρτηκέναι, συμβουλεύω σοι τοῦτον μὴ μιμεῖσθαι. Οὐκοῦν ἔφη ὁ Κῦρος τὰ δίκαια ποιῶν, ἥκιστ' ἂν ἁμαρτάνοντα μιμοίμην. Ἔστιν ἔφη ταῦτ'. κολαστέον ἄρ' ἂν εἴη κατά γε τὸν σὸν λόγον τὸν πατέρα, εἴπερ τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. Πότερα δ' ἡγῇ ὦ Κῦρε ἄμεινον εἶναι, σὺν τῷ σῷ ἀγαθῷ τὰς τιμωρίας ποιεῖσθαι ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ. ἐμαυτὸν ἄρα ἔφη, οὕτω γ' ἂν τιμωροίμην. Ἀλλὰ σὺ μέντοι ἔφη ὁ Τιγράνης, μεγάλα γ' ἂν ζημιοῖο, εἰ τοὺς σεαυτοῦ κατακαίνοις τότε, ὁπότε σοι πλείστου ἄξιοι εἶεν, κεκτῆσθαι. Πῶς δ' ἂν ἔφη ὁ Κῦρος τότε πλείστου ἄξιοι γίγνοιντο ἄνθρωποι, ὁπότε ἀδικοῦντες ἁλίσκοιντο, ἢ ὅτε οἶμαι σώφρονες γίγνοιντο. Δοκεῖ γάρ μοι ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν. ἄνευ μὲν σωφροσύνης, οὐδ' ἄλλης ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελος εἶναι. τί γὰρ ἂν ἔφη χρήσαιτ' ἄν τις, ἰσχυρῷ, ἢ ἀνδρείῳ, μὴ σώφρονι ἢ ἱππικῷ. τί δὲ πλουσίῳ. τί δὲ δυνάστῃ ἐν πόλει. σὺν δὲ σωφροσύνῃ, καὶ φίλος πᾶς χρήσιμος, καὶ θεράπων πᾶς ἀγαθός. Τα

θός. Τοῦτο οὖν ἔφη λέγεις, ὡς καὶ ὁ σὸς πατὴρ, ἐν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ, ἐξ ἄφρονος, σώφρων γεγένηται. Πάνυ μὲν οὖν ἔφη. Πάθημα ἄρα σὺ λέγεις τῆς ψυχῆς εἶναι τὴν σωφροσύνην ὥσπερ λύπην, οὐ μάθημα. οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἴ γε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι τὸν μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι παραχρῆμα ἐξ ἄφρονος, σώφρων ἄν τις γένοιτο. Τί δ' ἔφη ὦ Κῦρε, οὔπω ᾔσθου καὶ ἕνα ἄνδρα, δι' ἀφροσύνης μὲν ἐπιχειροῦντα κρείττονι ἑαυτοῦ μάχεσθαι, ἐπειδὰν δὲ ἡττηθῇ, εὐθὺς πεπαυμένον τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης; πάλιν δ' ἔφη οὔπω ἑώρακας, πόλιν ἀντιταττομένην πρὸς πόλιν ἑτέραν, ἥτις ἐπειδὰν ἡττηθῇ, παραχρῆμα ταύτῃ ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι πείθεσθαι θέλῃ; ποίαν δ' ἔφη ὁ Κῦρος καὶ σὺ τοῦ πατρὸς ἧτταν λέγων, οὕτως ἰσχυρίζῃ σεσωφρονίσθαι αὐτόν. Ἣν νὴ Δί' ἑαυτῷ σύνοιδεν ἐλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλος δ' ὡς οὐδεπώποτε γενόμενος· ἃ δὲ ᾤηθη χρῆναι λαθεῖν, ἢ φθάσαι, ἢ ἐπιβιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γενόμενος διαπράξασθαι. Σὲ δὲ οἶδεν ἃ μὲν ἐβουλήθης ἐξαπατῆσαι αὐτὸν, οὕτως ἐξαπατήσαντα, ὥσπερ ἄν τις τυφλοὺς, ἢ κωφοὺς, καὶ μηδ' ὁτιοῦν φρονοῦντας ἐξαπατήσειεν. ἃ δὲ ᾤηθης λαθεῖν χρῆναι, οὕτως σε οἶδε λαθόντα, ὥστε ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἐχυρὰ χωρία ἀποκεῖσθαι, ταῦτα εἱρκτὰς αὐτῷ, ἔλαθες προκατασκευάσας. τάχει δὲ τοσοῦτον περιεγένου αὐτοῦ, ὥστε πρόσωθεν ἔφθασας ἐλθὼν σὺν πολλῷ στόλῳ, πρὶν τοῦτον τὴν παρ' ἑαυτῷ δύναμιν ἀθροίσασθαι. Ἔπειτα δοκεῖ σοι ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη ἧττα σωφρονίζειν ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπους, τὸ γνῶναι ἄλλους ἑαυτῶν βελτίονας ὄντας. Πολύ γε μᾶλλον ἔφη ὁ Τιγράνης, ἢ ὅταν μάχῃ τις ἡττηθῇ. Ὁ μὲν γὰρ ἰσχύι κρατηθεὶς, ἔστιν ὅτε ᾠήθη τὸ σῶμα ἀσκήσας ἀναμαχεῖσθαι. καὶ πόλεις γε ἁλοῦσαι, συμμάχους προσλαβοῦσαι, οἴονται ἀναμαχέσασθαι ἄν. οὓς δ' ἂν βελτίους τινὰς ἑαυτῶν ἡγήσωνται, τούτοις πολλάκις καὶ ἄνευ ἀνάγκης ἐθέλουσι πείθεσθαι. Σὺ ἔφη ἔοι-

ικας οὐκ

ἤκας οὐκ οἴεσθε τοὺς ὑβριστάς, γιγνώσκειν τοὺς ἑαυτῶν σωφρονεστέρους. οὐδὲ τοὺς κλέπτας, τοὺς μὴ κλέπτοντας. οὐδὲ τοὺς ψευδομένους, τοὺς ἀληθῆ λέγοντας. Οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας, τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας. οὐκ οἶσθα ἔφη ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατὴρ ἐψεύσατο, καὶ οὐκ ἐξημπέδου τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς ὅτι ἡμεῖς οὐδ᾽ ὁτιοῦν ὧν Ἀστυάγης συνέθετο παραβαίνομεν; Ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐγὼ τοῦτο λέγω, ὡς τὸ γνῶναι μόνον τοὺς βελτίονας σωφρονίζει, ἄνευ τοῦ δίκην διδόναι ὑπὸ τῶν βελτιόνων. ὥσπερ ὁ ἐμὸς νῦν πατὴρ δίδωσιν. ἀλλ᾽ ἔφη ὁ Κῦρος. ὅ γε σὸς πατὴρ πέπονθε μὲν οὐδ᾽ ὁτιοῦν οὔπω κακόν. φοβεῖται μέντοι εὖ οἶδ᾽ ὅτι, μὴ πάντα τὰ ἔσχατα πάθῃ. Οἴει οὖν τι ἔφη ὁ Τιγράνης μᾶλλον, καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους τοῦ ἰσχυροῦ φόβου; οὐκ οἶσθ᾽ ὅτι οἱ μὲν τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζομένῳ σιδήρῳ παιόμενοι, ὅμως ἐθέλουσι καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς, οὓς δ᾽ ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἄνθρωποι, τούτοις οὐδὲ παραμυθουμένοις ἀντιβλέπειν δύνανται. Λέγεις σὺ ἔφη ὡς ὁ φόβος τοῦ ἔργου κακοῦσθαι, μᾶλλον κολάζει τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ σύγε ἔφη οἶσθα, ὅτι ἀληθῆ λέγω. ἐπίστασαι γὰρ ὅτι οἱ μὲν φοβούμενοι, μὴ φύγωσι πατρίδα. καὶ οἱ μέλλοντες μάχεσθαι δεδιότες μὴ ἡττηθῶσιν ἀθύμως διάγουσι. καὶ οἱ πλέοντες μὴ ναυαγήσωσι. καὶ οἱ δουλείαν καὶ δεσμὸν φοβούμενοι. Οὗτοι μὲν οὔτε σίτου, οὔθ᾽ ὕπνου δύνανται τυγχάνειν διὰ τὸν φόβον. οἱ δὲ ἤδη μὲν φυγάδες. ἤδη δ᾽ ἡττημένοι. ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνανται μᾶλλον τῶν εὐδαιμόνων ἐσθίειν τε καὶ καθεύδειν. Ετι δὲ φανερώτερον καὶ ἐν τοῖσδε οἷον φόρημα ὁ φόβος. Ενιοι γὰρ φοβούμενοι μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι, προαποθνήσκουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου. Οἱ μὲν, ῥιπτοῦντες ἑαυτούς. οἱ δὲ ἀπαγχόμενοι. οἱ δὲ ἀποσφαττόμενοι. οὕτω πάντων τῶν δεινῶν, ὁ φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. τὸν δ᾽ ἐμὸν πατέρα ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι τὴν ψυχήν,

χήν,

χὴν, ὃς οὐ μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμοῦ, καὶ περὶ γυναικὸς, καὶ περὶ πάντων τῶν τέκνων, δουλείας φοβεῖται. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. Ἀλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε, οὐδὲν ἄπιστον, οὕτω τοῦτον διακεῖσθαι. Δοκεῖ μέντοι μοι τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι, καὶ εὐτυχοῦντα ἐξυβρίσαι, καὶ πταίσαντα ταχὺ πτῆξαι, καὶ ἀνεθέντα πάλιν αὖ μέγα φρονῆσαι, καὶ πάλιν αὖ, πράγματα παρασχεῖν. ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί᾽ ἔφη ὦ Κῦρε ἔχει μὲν προφάσεις τὰ ἡμέτερα ἁμαρτήματα ὥστε ἀπιστεῖν ἡμῖν. Ἔξεστι δέ σοι καὶ φρούρια ἐντειχίζειν καὶ, τὰ ἐχυρὰ κατέχειν, καὶ ἄλλο ὅ, τι ἂν βούλῃ πιστὸν λαμβάνειν. καὶ μέντοι ἔφη, ἡμᾶς μὲν ἕξεις, οὐδέν τι τούτοις μέγα λυπουμένους. μεμνησόμεθα γὰρ ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἴτιοι ἐσμέν. εἰ δέ τινι τῶν ἀναμαρτήτων παραδιδοὺς τὴν ἀρχὴν ἀπιστῶν αὐτοῖς φανείης, ὅρα, μὴ ἅμα τε εὖ ποιήσῃς, καὶ ἅμα οὐ φίλον νομιοῦσί σε, εἰ δ᾽ αὖ φυλαττόμενος τὸ ἀπεχθάνεσθαι, μὴ ἐπιθήσεις αὐτοῖς ζυγὰ τοῦ μὴ ὑβρίσαι, ὅρα μὴ ἐκείνους αὖ δεήσῃ σε σωφρονίζειν ἔτι μᾶλλον ἢ ἡμᾶς νῦν ἐδέησεν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἔφη, τοιούτοις μὲν ἔγωγε ὑπηρέτοις οὓς εἰ εἰδείην ἀνάγκῃ ὑπηρετοῦντας ἀηδῶς ἄν μοι δοκῶ χρῆσθαι· οὓς δὲ γιγνώσκειν δοκοίην, ὅτι εὐνοίᾳ καὶ φιλίᾳ τῇ ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν, τούτους ἄν μοι δοκῶ καὶ ἁμαρτάνοντας ῥᾷον φέρειν, ἢ τοὺς μισοῦντας μὲν, ἐκπλέω δὲ πάντας ἀνάγκῃ διαπονουμένους. Καὶ ὁ Τιγράνης πρὸς ταῦτα φιλίαν δ᾽ ἔφη παρὰ τίνων ἄν ποτε λάβοις τοσαύτην, ὅσην σοι παρ᾽ ἡμῶν ἔξεστι κτήσασθαι νῦν; Παρ᾽ ἐκείνων οἴομαι ἔφη, παρὰ τῶν μηδεπώποτε πολεμίων γεγενημένων, εἰ ἐθέλοιμι εὐεργετεῖν αὐτοὺς, ὥσπερ σὺ κελεύεις με νῦν, εὐεργετεῖν ὑμᾶς. Ἦ καὶ δύναιο ἂν ἔφη ὦ Κῦρε ἐν τῷ παρόντι εὑρεῖν νῦν ὅτῳ χαρίσαιο, ὅσα περ τῷ ἐμῷ πατρί; Αὐτίκα ἔφη ἤν τινα ἐᾷς ζῆν τῶν σὲ μηδὲν ἠδικηκότων, τίνα σοι τούτου χάριν οἴει αὐτὸν εἴσεσθαι. τί δὲ ἂν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῇ,

τίς σε τούτου ἕνεκα φιλήσει μᾶλλον, ἢ ὁ νομίζων προσήκειν αὐτῷ ἀφαιρεθῆναι. τὴν δ᾽ ἀρμενίων βασιλείαν εἰ μὴ ἕξει, οἶσθά τινα λυπούμενον μᾶλλον ἢ ἡμᾶς; Οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἔφη δῆλον ὅτι μάλιστα λυπούμενος, εἰ μὴ βασιλεὺς εἴη. οὗτος καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν, μεγίστην ἄν σοι χάριν εἰδείη. εἰ δέ τί σοι ἔφη μέλει, καὶ τοῦ ὡς ἥκιστα τεταραγμένα τάδε καταλιπεῖν, ὅταν ἀπίῃς, σκόπει ἔφη πότερον ἂν οἴει ἠρεμεστέρως ἔχειν τὰ ἐνθάδε καινῆς γενομένης ἀρχῆς, εἰ τῆς εἰωθείας καταμενούσης.

Εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ τοῦ ὡς πλείστην στρατιὰν ἐξάγειν, τίνα ἂν οἴει μᾶλλον ἐξετάσαι ταύτην ὀρθῶς, τοῦ πολλάκις αὐτῇ κεχρημένου. εἰ δὲ καὶ χρημάτων δεήσῃ, τίνας ἂν ταῦτα νομίζεις ἐκπορίσαι κρεῖττον, τοῦ καὶ εἰδότος καὶ ἔχοντος πάντα τὰ ὄντα. Ὦ ἀγαθὲ ἔφη κῦρε· φύλαξαι μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν, σαυτὸν ζημιώσῃς πλείω, ἢ ὁ πατὴρ ἠδυνήθη σε βλάψαι. Ὁ μὲν, τοιαῦτα ἔλεγεν. ὁ δὲ κῦρος ἀκούων ὑπερήδετο, ὅτι ἐνόμιζε περαίνεσθαι πάντα αὐτῷ, ὅσαπερ ὑπέσχετο κυαξάρῃ πράξειν. Ἐμέμνητο γὰρ εἰπὼν, ὅτι καὶ φίλον οἴοιτο μᾶλλον αὐτὸν, ἢ πρόσθεν ποιήσειν. ἐκ τούτου δὴ τὸν ἀρμένιον ἐρωτᾷ. ἢν δὲ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν λέγε μοι σὺ ἔφη ὦ ἀρμένιε, πόσην μοι στρατιὰν συμπέμψεις. πόσα δὲ χρήματα συμβαλῇ εἰς τὸν πόλεμον. Πρὸς ταῦτα δὴ λέγει ὁ ἀρμένιος. οὐδὲν ἔφη ὦ κῦρε ἔχω ἁπλούστερον εἰπεῖν οὐδὲ δικαιότερον, ἢ δεῖξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν δύναμιν τὴν οὖσαν. σὲ δὲ ἰδόντα, ὅσην μὲν ἄν σοι δοκῇ στρατιὰν ἄγειν. τὴν δὲ καταλιπεῖν, τῆς χώρας φυλακήν. Ὡσαύτως δὲ περὶ χρημάτων, δηλῶσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄντα. σὲ δὲ τούτων αὐτὸν γνόντα, ὁπόσα τε ἂν βούλει φέρεσθαι. καὶ ὁπόσα ἂν βούλῃ καταλιπεῖν. Καὶ ὁ κῦρος εἶπεν. ἴθι δεῖξόν μοι, ὁπόση σοι δύναμίς ἐστι. λέξον δὲ καὶ πόσα χρήματα. Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ ἀρμένιος. ἱππεῖς μὲν τοίνυν ἀρμενίων εἰσὶν, εἰς ὀκτακισχιλίους. πεζοὶ δὲ εἰς τέτ-

τέταρας μυριάδας. χρήματα δ᾽ ἔφη σὺν τοῖς θησαυροῖς οἷς ὁ πατὴρ κατέλιπον, ἐστιν εἰς ἀργύριον λογισθέντα, τάλαντα πλείω τῶν τρισχιλίων. Καὶ ὁ κῦρος, οὐκ ἠμέλησεν ἀλλ᾽ εἶπε. Τῆς μὲν τοίνυν στρατιᾶς, ἐπεί σοι ἔφη οἱ ὅμοροι χαλδαῖοι πολεμοῦσι, τοὺς ἡμίσεις μοι σύμπεμπε. Τῶν δὲ χρημάτων, ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα ταλάντων, ὧν ἔφερες δασμὸν, διπλασίονα κυαξάρει ἀπόδος. ὅτι ἔλιπες τὴν φοράν. ἐμοὶ δ᾽ ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον. ἐγὼ δέ σοι ὑπισχνοῦμαι, ἂν θεὸς εὖ διδῷ, ἀνθ᾽ ὧν ἂν ἐμοὶ δανείσῃς, ἢ ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσειν, ἢ τὰ χρήματα ἀπαριθμήσειν, ἢν δύναμαι ἢν δὲ μὴ δύναμαι, ἀδύνατος ἂν φανοίμην οἶμαι. ἄδικος δ᾽ οὐκ ἂν δικαίως κρινοίμην. καὶ ὁ ἀρμένιος. πρὸς τῶν θεῶν ἔφη ὦ κῦρε. μὴ οὕτω λέγε. εἰ δὲ μὴ, οὐ θαῤῥοῦντα με ἕξεις. ἀλλὰ νόμιζε ἔφη. ἃ ἂν καταλίπῃς, μηδὲν ἧττον σὰ εἶναι, ὧν ἂν ἔχων ἀπίῃς. Εἶεν ἔφη ὁ κῦρος. ὥς τε δὲ τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν, πόσα ἄν μοι χρήματα δοίης. Ὁπόσα ἂν δυναίμην ἔφη. Τί δὲ ὥς τε τοὺς παῖδας. Καὶ τούτων ἔφη, ὁπόσα ἂν δυναίμην. Οὐκοῦν ἔφη ὁ κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄντων. σὺ δὲ ἔφη ὦ τιγράνη λέξον μοι, ὁπόσου ἂν πρίαιο, ὥς τε τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν. Ὁ δὲ, ἐτύγχανε νεόγαμος ὢν, καὶ ὑπερφιλῶν τὴν γυναῖκα. ἐγὼ μὲν ἔφη ὦ κῦρε, κἂν τῆς ψυχῆς πριαίμην, ὥς τε μήποτε λατρεῦσαι ταύτην. Σὺ μὲν τοίνυν ἔφη ἀπάγου τὴν σήν. οὐδὲ γὰρ εἰλῆφθαι ἔγωγε αἰχμάλωτον ταύτην νομίζω. σοῦ γε μὴ πώποτε φυγόντος ὑμᾶς. Καὶ σὺ δὲ ὦ ἀρμένιε, ἀπάγου τήν τε γυναῖκα καὶ τοὺς παῖδας, μηδὲν αὐτῶν καταθείς. ἵνα εἰδῶσιν, ὅτι ἐλεύθεροι προσαπέρχονται. καὶ νῦν μὲν ἔφη, δειπνεῖτε παρ᾽ ἡμῖν. Δειπνήσαντες δὲ, ἀπελαύνετε ὅπῃ ὑμῖν θυμός. Οὕτω δὴ κατέμειναν. διασκηνούντων δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον, ἐπήρετο ὁ κῦρος. εἰπέ μοι ἔφη ὦ τιγράνη ποῦ δὴ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀνὴρ, ὃς συνεθήρα ἡμῖν. καὶ σύ μοι μάλα ἐδόκεις θαυμάζειν αὐτόν;

οὐ γὰρ ἔφην ἀπέκτεινεν αὐτὸν οὑτοσὶ ὁ ἐμὸς πατήρ; τί λαβὼν ἀδικοῦντα. Διαφθείρειν αὐτὸν ἔφη ἐμέ. καί τοι ὦ κῦρε, οὕτω καλὸς κἀγαθὸς ἦν ἐκεῖνος, ὡς καὶ ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελλε προσκαλέσας με εἶπε.

Μή τι σὺ ὦ τιγράνη ἔφη ὅτι ἀποκτείνει με χαλεπήνῃς τῷ πατρί; οὐ γὰρ κακονοίᾳ τινὶ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ᾽ ἀγνοίᾳ. ὁπόσα δὲ ἀγνοίᾳ ἄνθρωποι ἐξαμαρτάνουσι, πάντα ἀκούσια ταῦτ᾽ ἐγὼ νομίζω. Ὁ μὲν δὴ κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε φεῦ τοῦ ἀνδρός. ὁ δὲ ἀρμένιος, ἔλεξεν οὕτως. Ὦ κῦρε, οὐδ᾽ οἱ ταῖς ἑαυτῶν γυναιξὶ λαμβάνοντες συνόντας ἀλλοτρίους ἄνδρας, οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς κατακτείνουσιν, ὡς σωφρονεστέρας ποιοῦντας τὰς γυναῖκας. ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτὰς, τὴν πρὸς ἑαυτοὺς φιλίαν. διὰ τοῦτο ὡς πολεμίοις αὐτοῖς χρῶνται. Καὶ ἐγὼ ἐκείνῳ ἔφη ἐφθόνησα, ὅτι μοι ἐδόκει τὸν ἐμὸν υἱὸν ποιεῖν αὐτὸν μᾶλλον θαυμάζειν ἢ ἐμέ. Καὶ ὁ κῦρος εἶπεν. Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἔφη ὦ ἀρμένιε, ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἁμαρτεῖν. Καὶ σὺ ὦ τιγράνη, συγγίνωσκε τῷ πατρί. τότε μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες ὥσπερ εἰκὸς, ἐκ συναλλαγῆς, ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ἁρμαμάξας σὺν ταῖς γυναιξὶν, ἀπήλαυνον εὐφραινόμενοι. Ἐπεὶ δ᾽ ἦλθον οἴκαδε, ἔλεγον τοῦ κύρου ὁ μέν τις τὴν σοφίαν. ὁ δὲ τὴν καρτερίαν. ὁ δὲ, τὴν πρᾳότητα. ὁ δέ τις τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. Ἔνθα δὴ ὁ τιγράνης ἐπήρετο τὴν γυναῖκα. καὶ σοὶ ἔφη ὦ ἀρμενία, καλὸς ἐδόκει ὁ κῦρος εἶναι;

Ἀλλὰ μὰ δί᾽ ἔφη, οὐκ ἐκεῖνον ἐθεώμην. Ἀλλὰ τίνα μὴν ἔφη ὁ τιγράνης. τὸν εἰπόντα νὴ δία, ὡς τῆς αὑτοῦ ψυχῆς ἂν πρίαιτο, ὥστε μή με δουλεύειν. τότε μὲν δὴ ὥσπερ εἰκὸς, ἐκ τοιούτων ἀνεπαύοντο σὺν ἀλλήλοις. Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ὁ ἀρμένιος, κύρῳ μὲν καὶ τῇ στρατιᾷ πάσῃ ξένια ἔπεμπον. Προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ οὓς δεήσοι στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρεῖναι. τὰ δὲ χρήματα ὧν εἶπεν ὁ κῦρος, διπλά-

σια ἀπη

σιν ἀπηρίθμησεν. ὁ δὲ κῦρος, ὅσα εἶπε λαβὼν, τὰ ἄλλα ἔπεμψεν.
Ἤρετο δὲ πότερος ἔσται ὁ τὸ στράτευμα ἄγων, ὁ παῖς, ἢ αὐτός; εἰπέ-
την δὲ ἅμα. ὁ μὲν πατὴρ, οὕτως. ὁπότερον ἂν σὺ κελεύῃς. ὁ δὲ παῖς,
οὕτως. ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπολείψομαί σου ὦ κῦρε, οὐδ᾽ ἂν σκευοφόρον με δέῃ
σοι συνακολουθεῖν. Καὶ ὁ κῦρος ἐπιγελάσας, εἶπε. Καὶ ἐπὶ πόσῳ
ἂν ἐθέλῃς ἔφη τὴν γυναῖκά σου ἀκοῦσαι, ὅτι σκευοφορεῖς. Ἀλλ᾽ οὐ-
δὲν ἔφη ἀκούειν δεήσοι αὐτήν. ἄξω γάρ. ὥστε ὁρᾶν ἐξέσται αὐτῇ, ὅ,τι
ἂν ἐγὼ πράττω. Ὥρα ἂν ἔφη συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἴη. Νόμιζε ἔφη,
συνεσκευασμένους παρέσεσθαι, ὅ,τι ἂν ὁ πατὴρ δῷ. Τότε μὲν δὴ
ξενισθέντες οἱ στρατιῶται ἐκοιμήθησαν. Τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ, λαβὼν ὁ κῦ-
ρος τὸν τιγράνην, καὶ τῶν μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους, καὶ τῶν ἑαυ-
τοῦ φίλων ὁπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, περιελαύνων τὴν χώραν κα-
τεθεᾶτο, σκοπῶν, ποῦ τειχίσειε φρούριον. καὶ ἐπ᾽ ἄκροντι ἐλθὼν,
ἐπηρώτα τὸν τιγράνην, ποῖα ἂν εἴη τῶν ὀρέων, ὁπόθεν οἱ χαλδαῖοι κα-
ταθέοντες λῄζονται. Καὶ ὁ τιγράνης ἐδείκνυεν. ὁ δὲ, πάλιν ἤρετο.
Νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὄρη, ἐρημά ἐστιν; Οὐ μὰ Δί᾽ ἔφη ἀλλ᾽ ἀεὶ σκοποί εἰσιν
ἐκείνων. οἳ σημαίνουσι τοῖς ἄλλοις, ὅ,τι ἂν ὁρῶσι. Τί οὖν ἔφη ποιοῦ-
σιν, ἐπὰν αἴσθωνται; Βοηθοῦσιν ἔφη ἐπὶ τὰ ἄκρα, ὡς ἂν ἕκαστος δύνη-
ται. Ταῦτα μὲν δὴ ὁ κῦρος ἠκηκόει. σκοπῶν δὲ κατενόει, πολλὴν τῆς
χώρας τοῖς ἀρμενίοις ἔρημον καὶ ἀργὸν οὖσαν διὰ τὸν πόλεμον. καὶ τό-
τε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Καὶ δειπνήσαντες, ἐκοιμή-
θησαν. τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ αὐτός τε ὁ τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος.
καὶ εἰς τετρακισχιλίους ἱππεῖς συνελέγοντο αὐτῷ καὶ τοξόται εἰς τοὺς
μυρίους. καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσοῦτοι. ὁ δὲ κῦρος, ἐν ᾧ συνελέγοντο,
ἐθύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ ἱερὰ αὐτῷ, συνεκάλεσε τούς τε τῶν περ-
σῶν ἡγεμόνας. καὶ τοὺς τῶν μήδων. ἐπεὶ δὲ ὁμοῦ ἦσαν, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες

Ανδρες φίλοι. ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα ἃ ὁρῶμεν χαλδαίων. εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν. καὶ ἐπ' ἄκρου γένοιτο τὸ ἡμέτερον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν εἴη πρὸς ἡμᾶς. καὶ ἀμφοτέροις τοῖς τε ἀρμενίοις, καὶ τοῖς χαλδαίοις. τὰ μὲν οὖν ἱερὰ καλὰ ὑμῶν. ἀνθρωπίνη δὲ προθυμία εἰς τὸ πραχθῆναι ταῦτα, οὐδὲν οὕτω μέγα σύμμαχον ἂν γένοιτο, ὡς τάχος. ἢν γὰρ φθάσωμεν, πρὶν τοὺς πολεμίους συλλεγῆναι ἀναβάντες, ἢ παντάπασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον, ἢ ὀλίγοις τε καὶ ἀσθενέσι χρησαίμεθα ἂν πολεμίοις. τῶν οὖν πόνων, οὐδεὶς ῥᾴων οὐδὲ ἀκινδυνότερος ἐστὶ, τοῦ νῦν καρτερῆσαι σπεύδοντας. ἴτε οὖν ἐπὶ τὰ ὅπλα. καὶ ὑμεῖς μὲν ὦ μῆδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορεύεσθε. ὑμεῖς δὲ ὦ ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ. οἱ δὲ ἡμίσεις ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσθε. ὑμεῖς δὲ ὦ ἱππεῖς, ὄπισθεν ἕπεσθε, διακελευόμενοι καὶ ὠθοῦντες ἄνω ἡμᾶς. Ην δέ τις μαλακίζηται, μὴ ἐπιτρέπετε. ταῦτ' εἰπὼν ὁ κῦρος, ἡγεῖτο ὀρθίους ποιησάμενος τοὺς λόχους. οἱ δὲ χαλδαῖοι ὡς ἔγνωσαν τὴν ὁρμὴν ἄνω οὖσαν, εὐθὺς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν. καὶ συνεβόων ἀλλήλοις, καὶ συνηθροίζοντο. Ο δὲ κῦρος παρηγγύα. ἄνδρες πέρσαι. ἡμῖν σημαίνουσι σπεύδειν. ἢν γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυνήσεται. εἶχον δὲ οἱ χαλδαῖοι, γέρρα τε καὶ παλτὰ δύο. καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται οὗτοι τῶν περὶ ἐκείνην τὴν χώραν εἶναι. Καὶ μισθοῦ στρατεύονται, ὁπόταν αὐτῶν δέηται, διὰ τὸ πολεμικώτατοι, καὶ πένητες εἶναι. καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινή τέ ἐστι, καὶ ὀλίγη ἡ τὰ χρήματα ἔχουσα. ὡς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον. οἱ ἀμφὶ τὸν κῦρον τῶν ἄκρων ὁ τιγράνης σὺν τῷ κύρῳ πορευόμενος, εἶπεν. Ω κῦρε. ἆρ' οἶσθ' ἔφη ὅτι αὐτοὺς ἡμᾶς, αὐτίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὡς οἵ γε ἀρμένιοι, οὐ μὴ δέξωνται τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ κῦρος εἶπεν. ὅτι ἤδη τοῦτο παρηγγύησε τοῖς πέρσαις παρασκευάζεσθαι. ὡς αὐτίκα δεῆσον ἐπιδιώ-

κειν, ἐπει

κεν, ἐπειδὰν ὑπάγωσι τινὰς πολεμίους ὑποφεύγοντες οἱ ἀρμένιοι ὥστε ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. Οὕτω δὴ ἡγοῦντο μὲν οἱ ἀρμένιοι. τῶν δὲ χαλδαίων οἱ παρόντες, ὡς ἐπλησίαζον οἱ ἀρμένιοι, ταχὺ ἀλαλάξαντες, ἔθεον ὥσπερ εἰώθασιν ἐπ' αὐτούς. Οἱ δὲ ἀρμένιοι ὥσπερ εἰώθεσαν οὐκ ἐδέχοντο. ὡς δὲ διώκοντες οἱ χαλδαῖοι, εἶδον ἐναντίους μαχαιροφόρους, ἱεμένους ἄνω, οἱ μέν τινες αὐτοῖς πελάσαντες, ταχὺ ἀπέθνησκον.

Οἱ δ' ἔφευγον, οἱ δέ τινες καὶ ἑάλωσαν αὐτῶν. ταχὺ δὲ εἶχον τὰ ἄκρα. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν κῦρον, καθεώρων τε τῶν χαλδαίων τὰς οἰκήσεις. καὶ ᾐσθάνοντο φεύγοντας αὐτούς, ἐκ τῶν ἐγγὺς οἰκήσεων. Ὁ δὲ κῦρος, ὡς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγένοντο, ἀριστοποιεῖσθαι παρήγγειλεν. Ἐπεὶ δὲ ἠριστήκεσαν, καταμαθὼν ἔνθα σκοπαὶ ἦσαν αἱ τῶν χαλδαίων, ἐρυμνόν τε ὂν καὶ ἔνυδρον, εὐθὺς ἐτείχιζε φρούριον. καὶ τὸν τιγράνην ἐκέλευσε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα, καὶ κελεύειν παραγενέσθαι, ἔχοντα ὁπόσοι εἶεν τέκτονές τε καὶ λιθοδόμοι. ἐπὶ μὲν δὴ τὸν ἀρμένιον, ᾤχετο ἄγγελος. ὁ δὲ κῦρος τοῖς παροῦσιν ἐτείχιζεν. Ἐν δὲ τούτῳ, προσάγουσι τῷ κύρῳ τοὺς αἰχμαλώτους δεδεμένους. Τοὺς δέ τινας καὶ τετρωμένους. ὡς δὲ εἶδεν εὐθύς, λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεμένους. Τοὺς δὲ τετρωμένους, ἰατροὺς καλέσας, θεραπεύειν ἐκέλευσεν. Ἔπειτα ἔλεξε τοῖς χαλδαίοις, ὅτι ἂν ἥκοι, οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους, οὔτε πολεμεῖν δεόμενος. Ἀλλ' εἰρήνην ποιῆσαι βουλόμενος, ἀρμενίοις καὶ χαλδαίοις. πρὶν μὲν οὖν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα, οἶδ' ὅτι οὐδὲν ἐδεῖσθε εἰρήνης. τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα, ἀσφαλῶς εἴχετε. τὰ δὲ τῶν ἀρμενίων, ἤγετε καὶ ἐφέρετε. νῦν δ' ὁρᾶτε δή, ἐν οἵῳ ἐστέ. Ἐγὼ οὖν ἀφίημι ὑμᾶς οἴκαδε, τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις χαλδαίοις βουλεύσασθαι, εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν, εἴτε φίλοι εἶναι. κἂν μὲν πόλεμον αἱρῆσθε, μηκέτι ἥκετε δεῦρο ἄνευ ὅπλων, εἰ

σωφρονεῖτε

σωφρονεῖτε. ἢν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι ἄνευ ὅπλων, ἥκετε. ὡς δὲ κα
λῶς ἕξει τὰ ὑμέτερα, ἢν φίλοι γένοισθε, ἐμοὶ μελήσει. Ἀκούσαντες δὲ
ταῦτα οἱ χαλδαῖοι, πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι
τὸν κῦρον, ᾤχοντο οἴκαδε. Ὁ δὲ ἀρμένιος ὡς ἤκουσε, τήν τε κλῆσιν τοῦ
κύρου καὶ τὴν πρᾶξιν, λαβὼν τοὺς τέκτονας, καὶ τἆλλα ὅσων ᾤετο δεῖν,
ἧκε πρὸς τὸν κῦρον ὡς ἐδύνατο τάχιστα. Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν κῦρον, ἔλεξεν·
ὦ κῦρε· ὡς ὀλίγα δυνάμενοι προορᾶν ἄνθρωποι περὶ τοῦ μέλλοντος, πολ
λὰ ἐπιχειροῦμεν πράττειν. νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγώ, ἐλευθερίαν μὲν μηχανᾶσθαι
ἐπιχειρήσας, δοῦλος ὡς οὐδεπώποτε ἐγενόμην. Ἐπεὶ δ' ἑάλομεν σα-
φῶς ἀπολωλέναι νομίσαντες, νῦν ἀναφαινόμεθα σεσωσμένοι, ὡς οὐδ' ἐ-
πώποτε. οἳ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο, πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες,
νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας, ὥσπερ ἐγὼ ηὐχόμην. καὶ τοῦτο ἐπίστω ἔφη ὦ
κῦρε, ὅτι ἐγώ, ὥστε ἀπελάσαι χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων, πολ-
λαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα, ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ. καὶ ἃ ὑπισχνοῦ ποι
ήσειν ἀγαθὰ ἡμᾶς ὅτ' ἐλάμβανες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσταί σοι ἤδη.
ὥστε καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφήναμεν. ἃς ἡμεῖς γε
εἰ μὴ κακοί ἐσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἂν σοι μὴ ἀποδιδόναι. ᾧ καὶ ἀποδι-
δόντες, οὐδὲν ἄξιον, οὐδ' οὕτως πρὸς εὐεργέτην καταλαμβανόμεθα
τοσοῦτον ποιοῦντες. Ὁ μὲν ἀρμένιος, ταῦτ' ἔλεξεν. οἱ δὲ χαλδαῖοι, ἧκον
δεόμενοι τοῦ κύρου, εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. Καὶ ὁ κῦρος ἐπήρετο αὐ-
τούς. ἄλλο τι ἔφη ὦ χαλδαῖοι, ἢ τούτου γε ἕνεκα, εἰρήνης νῦν ἐπιθυ-
μεῖτε. ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον δύνασθαι ζῆν, εἰρήνης γινομένης, ἢ πο
λεμοῦντες. ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ταῦτ' ἐλέγομεν. Τἆλλα ἔχομεν ἔφασαν οἱ
χαλδαῖοι. Καὶ ὅς. τί δαὶ ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένοιτο διὰ
τὴν εἰρήνην. Ἔτι ἂν ἔφασαν μᾶλλον εὐφραινοίμεθα. Ἄλλο τι οὖν ἔφη,
ἢ διὰ τὸ γῆς σπανίζειν ἀγαθῆς, νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; Συνέφασαν
καὶ τοῦ-

καὶ τοῦτο. τί οὖν ἔφη ὁ κῦρος. ἢ βούλοισθ' ἂν ἀποτελοῦντες ὅσα περ οἱ ἀρμένιοι, ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς ἀρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι, ὁπόσην ἂν βούλησθε; ἔφασαν οἱ χαλδαῖοι, εἰ πιστεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι. Τί δὲ σὺ ἔφη ὦ ἀρμένιε βούλοιο. ἂν τὴν νῦν ἀργὸν οὖσαν γῆν ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα παρὰ σοὶ ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι. Ἔφη ὁ ἀρμένιος. πολλοῦ ἂν τοῦτο πρίασθαι. πολὺ γὰρ ἂν αὐξάνεσθαι τὴν πρόσοδον. Τί δ' ὑμεῖς ἔφη ὦ χαλδαῖοι. ἐπεὶ ὄρη ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἂν ἐᾶν νέμειν ταῦτα τοὺς ἀρμενίους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀποτελεῖν; Ἔφασαν οἱ χαλδαῖοι. Πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεῖσθαι οὐδὲν πονοῦντες. Σὺ δὲ ἔφη ὦ ἀρμένιε, εἰ θέλοις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι. εἰ μέλλεις μικρὰ ὠφελῶν χαλδαίους, πολὺ πλείω ὠφεληθήσεσθαι; Καὶ σφόδρα ἂν ἔφη, εἰ οἰοίμην ἀσφαλὲς νέμειν. οὐκοῦν ἔφη ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε. εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε σύμμαχα, ἔφη ὁ ἀρμένιος. ἀλλὰ μὰ δί' ἔφασαν οἱ χαλδαῖοι, οὐκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα, μὴ ὅτι τὴν τούτων, ἀλλ' οὐδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὗτοι τὰ ἄκρα ἔχοιεν. Εἰ δ' ὑμῖν ἂν ἔφη τὰ ἄκρα σύμμαχα εἴη, οὕτως ἂν ἔφασαν ἡμῖν καλῶς ἔχοι. ἀλλὰ μὰ δί' ἔφη ὁ ἀρμένιος. Οὐκ ἂν ἡμῖν νῦν καλῶς ἔχοι, εἰ οὗτοι παραλήψονται πάλιν τὰ ἄκρα. ἄλλως τε καὶ τετειχισμένα. Καὶ ὁ κῦρος εἶπεν. οὑτωσὶ τοίνυν ἐγὼ ποιήσω ἔφη, οὐδ' ἑτέροις ὑμῖν τὰ ἄκρα παραδώσω. ἀλλὰ ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά. κἂν ἀδικῶσιν ὑμῶν, ὁπότεροι ὦν, σὺν τοῖς ἀδικουμένοις ἐσόμεθα ἡμεῖς. Ὡς δ' ἤκουσαν ταῦτα ἀμφότεροι, ἐπῄνεσαν καὶ ἔλεγον. οὕτως ἂν εἴη μόνως εἰρήνη βεβαία. καὶ ἐπὶ τούτοις, ἔδοσαν καὶ ἔλαβον πάντες τὰ πιστά, καὶ ἐλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι συνετίθεντο. ἐπιγαμίας δὲ εἶναι, καὶ ἐπεργασίας, καὶ ἐπινομίας. καὶ συμμαχίαν δὲ κοινήν, εἴ τις ἀδικοίη ὁποτέρου του, οὕτω μὲν τότε διεπράχθη. καὶ νῦν δὲ ἔτι οὕτω διαμένου-

σιν, αἱ τότε γενόμεναι συνθῆκαι, χαλδαίοις, καὶ τῷ τὴν ἀρμενίαν ἔχοντι. Ἐπεὶ δὲ αἱ συνθῆκαι ἐγένοντο, εὐθὺς συνετείχιζόν τε ἀμφότεροι προθύμως ὡς κοινὸν φρούριον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια συνεισῆγον. Ἐπεὶ δὲ ἑσπέρα προσῄει, συνδείπνους ἔλαβεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν, ὡς φίλους ἤδη. συσκηνούντων δὲ, εἶπέ τις τῶν χαλδαίων, ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις σφῶν πᾶσιν, εὐκτὰ ταῦτα εἴη. εἰσὶ δέ τινες τῶν χαλδαίων, οἳ λῃϊζόμενοι ζῶσι. καὶ οὔτ᾽ ἂν ἐπίσταιντο ἐργάζεσθαι, οὔτ᾽ ἂν δύναιντο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου βιοτεύειν. ἀεὶ γὰρ, ἐλῄζοντο καὶ ἐμισθοφόρουν. Καὶ πολλάκις μὲν παρὰ τῷ ἰνδῶν βασιλεῖ. καὶ γὰρ ἔφασαν πολύχρυσος ὁ ἀνὴρ πολλάκις δὲ καὶ παρ᾽ ἀστυάγει. Καὶ ὁ κῦρος ἔφη· Τί οὖν οὐ καὶ νῦν παρ᾽ ἐμοὶ μισθοφοροῦσιν. ἐγὼ γὰρ δώσω, ὅσον τις καὶ ἄλλος πλεῖστον δή ποτε ἔδωκε. Συνέφασαν οἱ καὶ πολλούς γε ἔσεσθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο. ὁ δὲ κῦρος ὡς ἤκουσεν, ὅτι πρὸς τὸν ἰνδὸν πολλάκις οἱ χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνησθεὶς ὅτι ἦλθον παρ᾽ αὐτὸν, κατασκεψάμενοι εἰς μήδους τὰ αὐτῶν πράγματα, καὶ ᾤχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὖ καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν ἰνδὸν, τὰ αὐτῷ πεπραγμένα. ἤρξατο οὖν, λόγου τοιοῦδε. Ὦ ἀρμένιε ἔφη καὶ ὑμεῖς οἱ χαλδαῖοι, εἴπατέ μοι. εἴ τινα ἐγὼ τῶν ἐμῶν ἀποστέλλοιμι πρὸς τὸν ἰνδὸν, συμπέμψαιτ᾽ ἄν μοι τῶν ὑμετέρων, οἵτινες αὐτῷ τήν τε ὁδὸν ἡγοῖντο ἂν καὶ συμπράττοιεν. ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ ἰνδοῦ ἃ ἐγὼ βούλομαι. ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσγενέσθαι ἔτι ἂν βουλοίμην ἡμῖν. ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόνως διδόναι οἷς ἂν δέῃ, καὶ τιμᾶν καὶ δωρεῖσθαι τῶν στρατευομένων τοὺς ἀξίους. τούτων μὲν δὴ ἕνεκα βούλομαι, ὡς ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν. δεῖσθαι δὲ τούτων νομίζω. τῶν δὲ ὑμετέρων, ἡδύ μοι φείδεσθαι. φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω. παρὰ δὲ τοῦ ἰνδοῦ, ἡδέως ἂν λάβοιμι, εἰ

μι, εἰ δέδοικα. ὁ οὖν ἄγγελος, ὃν κελεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπράκτορας γενέσθαι, ἐλθὼν ἐκεῖσε, λέξει ὧδε. ἔπεμψέ με κῦρος ὦ ἰνδὲ πρὸς σέ. φησὶ δὲ προσδεῖσθαι χρημάτων. προσδεχόμενος καὶ ἄλλην στρατιὰν οἴκοθεν ἐκ περσῶν. καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη. ἢν οὖν αὐτῷ πέμψῃς ὁπόσα σοι προχωρεῖ φησιν, ἢν θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῷ αὐτῷ, πειράσεσθαι ποιῆσαι, ὥστε σε νομίζειν καλῶς βεβουλεῦσθαι, χαρισάμενος αὐτῷ. ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει. τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν, ὑμεῖς αὖ ἐπιστέλλετε. ὅ,τι ὑμῖν δοκεῖ συμφέρον εἶναι. καὶ ἢν μὲν λάβωμεν παρ' αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χρησόμεθα. ἢν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα, ὅτι οὐδεμίαν αὐτῷ χάριν ὀφείλομεν. ἀλλ' ἐξέσται ἡμῖν ἐκείνου ἕνεκα, πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι. ταῦτ' εἶπεν ὁ κῦρος νομίζων τοὺς ἰόντας ἀρμενίων καὶ χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν περὶ αὐτοῦ, οἷα αὐτὸς ἐπεθύμει πάντας ἀνθρώπους, καὶ λέγειν καὶ ἀκούειν περὶ αὐτοῦ. καὶ τότε μὲν δὴ ὁπότε καλῶς εἶχε διαλύσαντες τὴν σκηνήν, ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ, ὅτε κῦρος ἔπεμπε τὸν ἄγγελον ἐπιστείλας, ὅσαπερ ἔφη καὶ ὁ ἀρμένιος καὶ οἱ χαλδαῖοι, συνέπεμπον οὓς ἱκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι, καὶ συμπρᾶξαι καὶ εἰπεῖν περὶ κύρου τὰ προσήκοντα. Ἐκ δὲ τούτου ὁ κῦρος ἐπισκευάσας τὸ φρούριον, καὶ φύλαξιν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις πᾶσι, καὶ ἄρχοντα αὐτῶν καταλιπὼν μῆδον, ὃν ᾤετο κυαξάρῃ ἂν μάλιστα χαρίσασθαι ἀπῄει συλλαβὼν τὸ στράτευμα, ὅσον τε ἦλθεν ἔχων, καὶ ὃ παρ' ἀρμενίων προσέλαβε. καὶ τοὺς παρὰ χαλδαίων, εἰς τετρακισχιλίους, οἳ ᾤοντο καὶ συμπάντων τῶν ἄλλων κρείττονες εἶναι. ὡς δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰκουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἔνδον ἀρμενίων, οὔτε ἀνήρ, οὔτε γυνή. ἀλλὰ πάντες ὑπήντων, ἡδόμενοι τῇ εἰρήνῃ. καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες, εἴ τι ἕκαστος ἄξιον εἶχε. καὶ ὁ ἀρμένιος, τούτοις οὐκ ἤχθετο. οὕτως ἂν νομίζων, καὶ τὸν κῦρον μᾶλλον ἥδεσθαι, τῇ ὑπὸ πάντων τιμῇ.

Τέλος.

Τέλος δή, ὑπήντησε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα, καὶ τὸν νεώτερον υἱόν. Καὶ σὺν ἄλλοις δώροις, καὶ τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν, ὃ πρότερον οὐκ ἤθελε λαβεῖν ὁ Κῦρος. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν, εἶπεν. Ὑμεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μισθοῦ περιϊόντα εὐεργετεῖν. Ἀλλὰ σὺ ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα τὰ χρήματα ἃ φέρεις, ἄπιθι. καὶ τῷ Ἀρμενίῳ μηκέτι δῷς αὐτὰ κατορύξαι. ἔκπεμψον δὲ τὸν σὸν υἱὸν ὡς κάλλιστα ἁπάντων κατασκευάσασα ἐπὶ τὴν στρατιάν. Ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σαυτῇ, καὶ τῷ ἀνδρὶ, καὶ ταῖς θυγατράσι, καὶ τοῖς υἱοῖς. ὅτι κεκτημένοι, καὶ κεκοσμημένοι, κάλλιον καὶ ἥδιον τὸν αἰῶνα διάξετε. Εἰς δὲ τὴν γῆν ἔφη ἀρκείτω τὰ σώματα, ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, κατακρύπτειν. Ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν, παρήλαυνεν. ὁ δὲ Ἀρμένιος, συμπρούπεμπε. καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλοῦντες τὸν εὐεργέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν. Καὶ ταῦτ' ἐποίουν, ἕως ἐκ τῆς χώρας ἐξέπεμψαν. συνεπέστειλε δὲ αὐτῷ ὁ Ἀρμένιος, καὶ στρατιὰν πλείονα, ὡς εἰρήνης οἴκοι οὔσης. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος ἀπῄει κεχρηματισμένος, οὐχ ἃ ἔλαβε μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἑτοιμασάμενος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὁπότε δέοιτο. καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν τοῖς μεθορίοις. τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὸ μὲν στράτευμα καὶ τὰ χρήματα ἔπεμψε πρὸς Κυαξάρην. Ὁ δὲ, πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν. αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθήρα, ὅπου ἐντυγχάνοιεν θηρίοις, καὶ εὐφραίνετο. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο εἰς Μήδους, τὰ χρήματα ἔδωκε τοῖς ἑαυτοῦ ταξιάρχοις, ὅσα ἐδόκει ἑκάστῳ ἱκανὰ εἶναι. ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν, εἴτινας ἄγοιντο τῶν ὑφ' ἑαυτοὺς. Ἐνόμιζε γὰρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιέπαινον ποιήσειε, τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. Καὶ αὐτὸς δὲ, εἴτι που καλὸν ἴδοι εἰς στρατιὰν, τοῦτο κτώμενος ἐδωρεῖτο, τοῖς ἀξιωτάτοις, νομίζων ὅτι καλὸν κἀγαθὸν ἔχοι τὸ στράτευμα, τούτοις ἅπασιν αὐτὸς κεκοσμῆσθαι. ἡνίκα δὲ αὐτοῖς διεδίδου

ὧν ἔλα

ὧν ἔλαβον, ἔλεξεν ὧδέ πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιάρχων καὶ λοχαγῶν καὶ πάντων, οὓς ἐτίμα. Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις νῦν παρεῖναι. καὶ ὅτι εὐπορία τις προσγεγένηται. καὶ ὅτι ἔχομεν ἀφ' ὧν τιμᾶν ἐξόμεθα, οὓς ἂν βουλώμεθα καὶ τιμᾶσθαι ὡς ἂν ἕκαστος ἄξιος ᾖ. πάντως δὴ ἀναμιμνησκώμεθα, τὰ ποῖα ἄττα ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν ἐστιν αἴτια. σκοπούμενοι γὰρ εὑρήσετε, τό, τε ἀγρυπνῆσαι ὅπου ἔδει, καὶ τὸ πονῆσαι καὶ τὸ σπεῦσαι, καὶ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς πολεμίοις. οὕτως οὖν χρὴ καὶ τὸ λοιπὸν ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι. γιγνώσκοντας, ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεγάλα, ἡ πειθὼ, καὶ ἡ καρτερία, καὶ οἱ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι, καὶ κίνδυνοι παρέχονται. Κατανοῶν δὲ ὁ Κῦρος, ὡς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ σώματα οἱ στρατιῶται, πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιωτικοὺς πόνους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων. ἐπιστήμονες δὲ ἦσαν τὰ προσήκοντα τῇ ἑαυτῶν ἕκαστος ὁπλίσει καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἑώρα πάντας εὖ παρεσκευασμένους. Ἐκ τούτων οὖν ἐπεθύμει τι ἤδη τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους πράττειν, γιγνώσκων ὅτι ἐν τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι, καὶ τῆς καλῆς παρασκευῆς ἀλλοιοῦταί τι. ἔτι δ' ὁρῶν ὅτι φιλοτίμως ἔχοντες ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο, πολλοὶ καὶ ἐπιφθόνως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν. καὶ τῶν δὲ ἕνεκα, ἐξάγειν αὐτοὺς ἐβούλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὡς τάχιστα εἰδώς. Ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι, φιλοφρόνως ποιοῦσιν ἔχειν τοὺς συμμάχους πρὸς ἀλλήλους. καὶ οὐκέτι ἐν τούτῳ, οὔτε τοῖς ἐν ὅπλοις κοσμουμένοις φθονοῦσιν, οὔτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις. Ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπαινοῦσι, καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τοὺς ὁμοίους, νομίζοντες, συνεργοὺς αὐτοὺς τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ εἶναι. οὕτω δή, πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιὰν καὶ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο, κάλλιστά τε καὶ ἄριστα. Ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους, καὶ χιλιάρχους, καὶ ταξιάρχους, καὶ λοχαγούς. Οὗτοι γὰρ ἀπολε-

λυμένοι

λυμένοι τοῦ καταλέγεσθαι ἦσαν ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀριθμοῖς. καὶ ὁπότε δέοι ἢ ὑπακούειν τῷ στρατηγῷ, ἢ παραγγέλλειν τι, οὐδ' ὣς οὐδὲν ἄναρχον κατελείπετο. ἀλλὰ δωδεκαδάρχοις καὶ ἑξαδάρχοις πάντα τὰ καταλειπόμενα διεκοσμεῖτο. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ ἐπικαίριοι, παράγων αὐτοὺς, ἐπεδείκνυέ τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα, καὶ ἐδίδασκεν, ᾗ ἕκαστον ἰσχυρὸν ἦν τῶν συμμαχικῶν. Ἐπεὶ δὲ κἀκείνους ἐποίησαν ἐρωτικῶς ἔχειν τοῦ ἤδη ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς. νῦν μὲν ἀπιέναι ἐπὶ τὰς τάξεις. καὶ διδάσκειν ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ, ἅπερ αὐτὸς ἐκείνους. καὶ πειρᾶσθαι αὐτοὺς ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τοῦ στρατεύεσθαι. ὅπως εὐθυμότατα πάντες ἐξορμῶνται. πρωῒ δὲ παρεῖναι ἐπὶ τὰς Κυαξάρους θύρας. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες οὕτως ἐποίουν. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, παρῆσαν οἱ ἐπικαίριοι ἐπὶ τὰς θύρας. Σὺν τούτοις οὖν ὁ Κῦρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἤρξατο λόγου τοιοῦδε. Οἶδα μὲν ἔφη ὦ Κυαξάρη, ὅτι ἃ μέλλω λέγειν, σοὶ πάλαι δοκεῖ οὐδὲν ἧττον ἢ ἡμῖν. ἀλλ' ἴσως αἰσχύνῃ λέγειν τοιαῦτα, μὴ δοκῇς ἀχθόμενος ὅτι τρέφεις ἡμᾶς, ἐξόδου μεμνῆσθαι. Ἐπεὶ οὖν σὺ σιωπᾷς, ἐγὼ λέξω ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπείπερ παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπειδὰν ἐμβάλλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι. μηδ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομένειν. ἀλλ' ἰέναι ὡς τάχιστα εἰς τὴν πολεμίαν. νῦν μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες, πολλὰ τῶν σῶν σινόμεθα ἄκοντες. ἢν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἡδόμενοι. Ἔπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις πολλὰ δαπανῶν. ἢν δὲ ἐκστρατευώμεθα θρεψόμεθα ἐκ τῆς πολεμίας. Ἔτι δὲ ἢν μὲν μείζων τις ἡμῖν κίνδυνος ἔμελλεν εἶναι ἐκεῖ ἢ ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλέστατον ἦν ἂν αἱρετέον. Νῦν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔσονται. ἐάν τε ἐνθάδε ἐπιόντες, αὐτοῖς μαχώμεθα, ἐάν τε εἰς ἐκείνην ἰόντες ὑπαντῶμεν αὐτοῖς. ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχούμεθα

μεθα

μεθα, ἤν τε ἐνθάδε ἐρχομένους αὐτοὺς δεχώμεθα, ἤν τε ἐπ' ἐκείνους ἰόντες
τὴν μάχην συνάπτωμεν. πολὺ μέντοι ἡμεῖς βελτίοσι καὶ ἐῤῥωμενεστέ=
ραις ταῖς ψυχαῖς τῶν στρατιωτῶν χρησόμεθα, ἢν ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς,
καὶ μὴ ἄκοντες δοκῶμεν ὁρᾶν τοὺς πολεμίους. πολὺ δὲ κἀκεῖνοι μᾶλλον
ἡμᾶς φοβηθήσονται. ὅταν ἀκούσωσιν ὅτι οὐχ ὡς φοβούμενοι πτήσσομεν ἂν
τοὺς οἴκοι καθήμενοι. ἀλλ' ἐπεὶ αἰσθανόμεθα, προσιόντας, ἀπαντῶμέν
τε αὐτοῖς, ἵν' ὡς τάχιστα συμμίξωμεν, καὶ οὐκ ἀναμένωμεν, ἕως ἂν ἡ
ἡμετέρα χώρα κακῶται. Ἀλλὰ φθάνοντες ἤδη, δῃοῦμεν τὴν ἐκείνων
γῆν. Καίτοι ἔφη. εἴ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν, ἡμᾶς δὲ
αὐτοὺς θαῤῥαλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεονέκτημα νομίζω.
καὶ τὸν κίνδυνον οὕτως ἡμῖν μὲν ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις
μείζω, πολὺ ἂν μᾶλλον. καὶ ὁ πατὴρ ἀεὶ λέγει. καὶ σὺ φῄς, καὶ οἱ ἄλλοι
πάντες ὁμολογοῦσιν, ὡς αἱ μάχαι, κρίνονται μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς, ἢ ταῖς
τῶν σωμάτων ῥώμαις. ὁ μὲν, οὕτως εἶπε κυαξάρης δὲ ἀπεκρίνατο. Ἀλλ'
ὅπως μὲν ὦ κῦρε καὶ οἱ ἄλλοι πέρσαι ἐγὼ ἄχθομαι τρέφων ὑμᾶς, μηδ'
ὑπονοεῖτε. τό γε μέντοι ἰέναι εἰς τὴν πολεμίαν, ἤδη καὶ ἐμοὶ βέλτι
ον εἶναι δοκεῖ πρὸς πάντα. Ἐπεὶ τοίνυν ἔφη ὁ κῦρος ὁμογνωμονοῦμεν,
συσκευαζώμεθα. καὶ ἢν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θᾶττον συγκαταινῇ, ἐξίωμεν
ὡς τάχιστα ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἰπὼν συσκευάζεσθαι, ὁ κῦ
ρος ἔθυε. πρῶτον μὲν Διῒ βασιλεῖ. ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς. καὶ
ᾐτεῖτο, ἵλεως καὶ εὐμενεῖς ὄντας, ἡγεμόνας γίνεσθαι τῇ στρατιᾷ, καὶ πα
ραστάτας ἀγαθούς, καὶ συμμάχους, καὶ συμβούλους τῶν ἀγαθῶν. συμπαρε
κάλει δὲ καὶ ἥρωας γῆς μηδίας οἰκήτορας καὶ κηδεμόνας. Ἐπεὶ δ' ἐκαλ
λιέρησέ τε καὶ ἀθρόον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα πρὸς τοῖς ὁρίοις, τότε δὴ
οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις, ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν. ἐπεὶ δὲ
τάχιστα διέβη τὰ ὅρια ἐκεῖ αὖ καὶ γῆν ἱλάσκετο χοαῖς, καὶ θεοὺς
θυσίαις

θυσίας, καὶ ἥρωας ἀσσυρίας οἰκήτορας εὐμενίζετο. Ταῦτα δὴ ποιήσας αὖθις διὶ πατρῴῳ ἔθυε. Καὶ εἴ τις ἄλλος θεῶν ἐφαίνετο, οὐδενὸς ἠμέλει. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα καλῶς εἶχεν, εὐθὺς τοὺς μὲν πεζοὺς προαγαγόντες, οὐ πολλὴν ὁδὸν ἐστρατοπεδεύσαντο. τοῖς δ᾽ ἵπποις καταδρομὴν ποιήσαντες, περιεβάλλοντο πολλὴν καὶ παντοίαν λείαν. Καὶ τὸ λοιπὸν δὲ μεταστρατοπεδευόμενοι, καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, καὶ δῃοῦντες τὴν χώραν, ἀνέμενον τοὺς πολεμίους. Ἡνίκα δὲ προσιόντες ἐλέγοντο οὐκέτι δέχ᾽ ἡμερῶν ἀπέχειν ὁδὸν, τότε δὴ ὁ κῦρος λέγει. ὦ κυαξάρη. ὥρα δὴ ἀπαντᾶν. Καὶ μήτε τοῖς πολεμίοις δοκεῖν, μήτε τοῖς ἡμετέροις φοβουμένοις, μὴ ἀντιπροσιέναι. Ἀλλὰ δῆλοι ὦμεν, ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχούμεθα. Ἐπεὶ ταῦτα συνέδοξε τῷ κυαξάρῃ οὕτω δὴ ἀεὶ συντεταγμένοι προσήεσαν, τοσοῦτον καθ᾽ ἡμέραν, ὅσον ἐδόκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. καὶ δεῖπνον μὲν ἀεὶ κατὰ φῶς ἐποιοῦντο. πυρὰ δὲ νύκτωρ οὐκ ἔκαιον τῷ στρατοπέδῳ. Ἔμπροσθεν μέντοι τοῦ στρατοπέδου ἔκαινον, ὅπως ὁρῷεν μὲν εἴ τινες νυκτὸς προσίοιεν διὰ τὸ πῦρ. μὴ ὁρῷντο δ᾽ ὑπὸ τῶν προσιόντων. πολλάκις δὲ καὶ ὄπισθεν τοῦ στρατοπέδου, ἐπυρπόλουν ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμίων. ὥστ᾽ ἔστιν ὅτε καὶ κατάσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐτῶν, διὰ τὸ ὄπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι, ἔτι πόῤῥω τοῦ στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι. Οἱ μὲν οὖν ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπειδὴ ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐγίγνετο, τάφρον περιεβάλλοντο. ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ βάρβαροι βασιλεῖς. ὁπόταν στρατοπεδεύονται, τάφρον περιβάλλονται εὐπετῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν.

Ἴσασι γὰρ ὅτι ἱππικὸν στράτευμα, ἐν νυκτὶ ταραχῶδές ἐστι. καὶ δύσχρηστον, ἄλλως τε καὶ βάρβαρον. πεποδισμένους γὰρ ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάτναις. καὶ εἴ τις ἐπ᾽ αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππους, ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δ᾽ ἐπισάξαι, ἔργον δ᾽ ἐπιθωρακίσασθαι.

ἀναβάν

ἀναβάντας δ᾽ ἐφ᾽ ἵππων ἐλάσαι διὰ τοῦ στρατοπέδου, παντάπασιν ἀδύνατον. τούτων δὴ ἕνεκα πάντων, καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα περιβάλλονται· καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ ἐν ἐχυρῷ εἶναι, καὶ ἐξουσίαν παρέχειν ὅταν βούλωνται μὴ μάχεσθαι. Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες, ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίγνοντο. Ἐπεὶ δὲ προσιόντες ἀπεῖχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν ἀσσύριοι οὕτως ἐστρατοπεδεύοντο ὥσπερ εἴρηται, ἐν περιτεταφρευμένῳ μὲν, καταφανεῖ δέ. Ὁ δὲ κῦρος ὡς ἐδύνατο ἐν ἀφανεστάτῳ, κώμας τε καὶ γεωλόφους ἐπίπροσθεν ποιησάμενος, νομίζων πάντα τὰ πολεμικὰ ἐξαίφνης ὁρώμενα φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι, καὶ ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα ὥσπερ ἔπρεπε προφυλακὰς ποιησάμενοι, ἑκάτεροι ἐκοιμήθησαν. τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ὁ μὲν ἀσσύριος καὶ ὁ κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες, ἀνέπαυον τὰ στρατεύματα ἐν τῷ ἐχυρῷ. Κῦρος δὲ καὶ κυαξάρης συνταξάμενοι, περιέμενον. ὡς εἰ προσίοιεν οἱ πολέμιοι μαχούμενοι ὡς δὲ δῆλον ἐγένετο, ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ τοῦ ἐρύματος, οὐδὲ μάχην ποιήσοιντο ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ μὲν κυαξάρης καλέσας τὸν κῦρον καὶ πάντας τοὺς ἐπικαιρίους, ἔλεξε τοιάδε. Δοκεῖ μοι ἔφη ὦ ἄνδρες ὥσπερ τυγχάνομεν συντεταγμένοι, οὕτως ἰέναι πρὸς τὸ τῶν ἀνδρῶν ἔρυμα. καὶ δηλοῦν ὅτι θέλομεν μάχεσθαι. οὕτω γὰρ ἔφη, ἐπειδὰν μὴ ἀντεπεξίωσιν ἐκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θαῤῥήσουσιν ἂν ἴδωσι. οἱ πολέμιοι δὲ τὴν τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν, μᾶλλον φοβηθήσονται. τοῦτο μὲν δὴ, οὕτως ἐδόκει. ὁ δὲ κῦρος ἔφη, μηδαμῶς πρὸς τῶν θεῶν ὦ κυαξάρη οὕτω ποιήσωμεν. εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσόμεθα ᾗ σὺ κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσονται, οὐδὲν φοβούμενοι, εἰδότες ὅτι ἐν ἀσφαλεῖ εἰσὶ τοῦ μηδὲν παθεῖν. Ἐπειδάν τε μηδὲν ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ πλῆθος, πολὺ ἐνδεέστερον τοῦ ἑαυτῶν, καταφρονήσουσι· καὶ αὔριον ἐξίασι, πολὺ ἐῤῥωμενεστέραις ταῖς γνώ-

μαις. νῦν δ᾽ ἔφη, εἰδότες μὲν ὅτι πάρεσμεν, οὐχ ὁρῶντες δὲ ἡμᾶς, εὖ τοῦτο ἐπίστω, οὐ καταφρονοῦσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι, τί ποτε τοῦτ᾽ ἐστί. καὶ διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν, ἐγὼ οἶδ᾽ ὅτι οὐδὲν παύονται. Ὅταν δ᾽ ἐξίωσι, τότε δεῖν αὐτοῖς ἅμα, φανερούς τε ἡμᾶς γενέσθαι, καὶ ἰέναι εὐθὺς ὁμόσε εἰληφότας αὐτοὺς, ἔνθα πάλαι ἐβουλόμεθα. Λέξαντος δὲ οὕτω Κύρου συνέδοξε καὶ ταῦτα Κυαξάρῃ, καὶ τοῖς ἄλλοις. καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῶν φυλάκων καύσαντες, ἐκοιμήθησαν. τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ πρῲ, Κῦρος μὲν ἐστεφανωμένος ἔθυε. παρήγγελλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις, ἐστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρεῖναι. Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας αὐτοὺς, ἔλεξεν.

Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοὶ, ὡς οἵ τε μάντεις φασὶ, καὶ ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχην τ᾽ ἔσεσθαι προαγγέλλουσι, καὶ νίκην διδόασι, καὶ σωτηρίαν προϋπισχνοῦνται ἐν τοῖς ἱεροῖς. ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν ὁποίους τινὰς χρὴ εἶναι ἐν τῷ τοιῷδε, αἰσχυνοίμην ἄν. οἶδα γὰρ ὑμᾶς ταῦτα ἐπίσης ἐμοὶ ἐθισμένους, καὶ ταῦτα μεμελετηκότας τε καὶ ἀκηκοότας καὶ ἀκούοντας διὰ τέλους, ἅπερ ἐγώ. ὥστε κἂν ἄλλους εἰκότως ἂν διδάσκοιτε. τάδε δὲ εἰ μὴ τυγχάνετε κατανενοηκότες, ἀκούσατε· οὓς γὰρ νεωστὶ συμμάχους τε ἔχομεν, καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίους ποιεῖν, τούτους δεῖ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν, ἐφ᾽ οἷς τε ἐτρεφόμεθα ὑπὸ Κυαξάρους, ἅ τε ἠσκοῦμεν, ἐφ᾽ ἅ τε αὐτοὺς παρακεκλήκαμεν. ὥστε ἄσμενοι ἀνταγωνισταὶ ἡμῖν ἔφασαν ἔσεσθαι, καὶ τοῦτο δὲ αὐτοὺς ὑπομιμνήσκετε, ὅτι ἥδε ἡ ἡμέρα δείξει, ὧν ἄξιος ἕκαστός ἐστιν. ὧν γὰρ ἂν ἄνθρωποι ὀψιμαθεῖς γένωνται, οὐδὲν θαυμαστὸν, εἴ τινες αὐτῶν, καὶ τοῦ ὑπομνήσοντος δέονται. Ἀλλ᾽ ἀγαπητὸν, εἰ καὶ ἐξ ὑπερβολῆς δύναιντο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. καὶ ταῦτα μέντοι πράττοντες, ἅμα καὶ ὑμῶν αὐτῶν πεῖραν λήψεσθε. ὁ μὲν γὰρ δυνάμενος ἐν τῷ τοιῷδε καὶ ἄλλους βελτίους ποιεῖν, εἰκότως ἂν ἤδη καὶ ἑαυτῷ συνειδείη, τελείως ἀγα

ὡς ἀγαθὸς ἀνὴρ ὤν. ὁ δὲ τὴν τούτων ὑπόμνησιν αὐτὸς μόνος ἔχων, καὶ ταῦτα ἀγαθῶν, εἰκότως ἂν ἡμιτελῆ αὐτὴν νομίζοι. Τούτου δ᾽ ἕνεκα, οὐκ ἐγὼ ἔφη αὐτοῖς λέγω, ἀλλὰ ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ ἀρέσκειν ὑμῖν πειρῶνται. ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε αὐτοῖς, ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. εὖ δ᾽ ἐπίστασθε ἔφη, ὡς ἂν θαρροῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιδεικνύητε, καὶ τούτους, καὶ ἄλλους πολλούς, οὐ λόγῳ, ἀλλ᾽ ἔργῳ θαρρεῖν διδάξετε. τέλος εἶπεν ἀπιόντας ἀριστᾶν, ἐστεφανωμένους καὶ σπονδὰς ποιησαμένους, ἥκειν εἰς τὰς τάξεις, αὐτοῖς στεφάνοις. Ἐπεὶ δ᾽ οὗτοι ἀπῆλθον, αὖθις τοὺς οὐραγοὺς προσεκάλεσε. καὶ τούτοις αὖ, τοιάδε ἔλεξεν.

Ἄνδρες πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γεγόνατε. καὶ ἐπιλελεγμένοι ἐστέ. οἳ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα τοῖς κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι. τῇ δ᾽ ἡλικίᾳ, καὶ φρονιμώτεροι. καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε, οὐδὲν ἧττον ἔντιμον τῶν προστατῶν. ὑμεῖς γὰρ ὄπισθεν ὄντες, τούς τ᾽ ἀγαθοὺς ἂν ἐφορῶντες, καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοῖς, ἔτι κρείττους ποιεῖτε. εἴτε τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦτον ὁρῶντες, οὐκ ἂν ἐπιτρέποιτε αὐτῷ. συμφέρει δ᾽ ὑμῖν εἴπερ τῳ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν, καὶ διὰ τὸ βάρος τῆς στολῆς. Ἂν δ᾽ ἄρα ὑμᾶς, καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀνακαλοῦντες ἕπεσθαι παρεγγυῶσιν, ὑπακούετε αὐτοῖς. καὶ ὅπως μηδ᾽ ἐν τούτῳ αὐτῶν ἡττηθήσεσθε, ἀντιπαρακελευόμενοι αὐτοῖς, θᾶττον ἡγεῖσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ἀπιόντες ἔφη ἀριστήσαντες καὶ ὑμεῖς ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐστεφανωμένοι ἐς τὰς τάξεις. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον, ἐν τούτοις ἦσαν. Οἱ δὲ ἀσσύριοι καὶ δὴ ἠριστηκότες, ἐξῄεσάν τε θρασέως. καὶ παρετάττοντο ἐρρωμένως. Παρέταττε δὲ αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, ἐφ᾽ ἅρματος παρελαύνων καὶ τοιάδε παρεκελεύετο. Ἄνδρες ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι. νῦν γὰρ περὶ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ὁ ἀγών. καὶ περὶ γῆς ἐν ᾗ ἔφυτε. καὶ περὶ οἴκων, ἐν οἷς ἐτράφητε. καὶ περὶ γυναικῶν δὲ καὶ

τέκνων, καὶ περὶ πάντων, ὧν κέκτησθε, ἀγαθῶν. νικήσαντες μὲν γὰρ ἁπάντων τούτων ὑμεῖς ὥσπερ πρόσθεν κύριοι ἔσεσθε, εἰ δ᾽ ἡττηθήσεσθε, εὖ ἴστε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις. ὅσοι τε οὖν νίκης ἐρῶντες, μένοντες μάχεσθε. μωρὸν γὰρ, τὸ κρατεῖν βουλομένους, τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ἄοπλα καὶ ἄχειρα ταῦτα, ἐναντία τάττειν τοῖς πολεμίοις φεύγοντας. μωρὸς δὲ καὶ εἴ τις ζῆν βουλόμενος, φεύγειν ἐπιχειροίη, εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων. μωρὸς δὲ καὶ εἴ τις χρημάτων ἐπιθυμῶν ἧτταν προσίεται. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι οἱ μὲν νικῶντες, τά τε ἑαυτῶν σώζουσι, καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων προσλαμβάνουσιν, οἱ δ᾽ ἡττώμενοι, ἅμα ἑαυτούς τε καὶ τὰ ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν. ὁ μὲν δὴ ἀσσύριος, ἐν τούτοις ἦν. ὁ δὲ κυαξάρης πέμπων πρὸς τὸν κῦρον ἔλεγεν. ὅτι ἤδη καιρὸς ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους. εἰ γὰρ νῦν ἔφη ἔτι, ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἐρύματος, ἐν ᾧ ἂν προσίωμεν, πολλοὶ ἔσονται. Μὴ οὖν ἀναμένωμεν, ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται, ἀλλ᾽ ἴωμεν ἕως ἔτι οἰόμεθα, εὐπετῶς αὐτῶν κρατῆσαι ἄν. Ὁ δ᾽ αὖ κῦρος ἀπεκρίνατο. ὦ κυαξάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἥμισυ αὐτῶν ἔσονται οἱ ἡττηθέντες, εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐροῦσι φοβουμένους τὸ πλῆθος, τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι. αὐτοὶ δὲ οὐ νομίσουσιν ἡττῆσθαι. ἄλλης οὖν συμμαχίας δεήσει σοι, ἧ ἂν ἄμεινον ἴσως βουλεύσαιντο, ἢ νῦν βεβούλευνται, παραδιδόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὥσθ᾽ ὁπόσοις ἂν βουλώμεθα αὐτῶν μάχεσθαι. οἱ μὲν δὴ ἄγγελοι ταῦτα ἀκούσαντες ᾤχοντο. ἐν τούτῳ δ᾽ ἦλθε χρυσάντας ὁ πέρσης καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων αὐτομόλους ἄγοντες. καὶ ὁ κῦρος ὡς εἰκὸς, ἠρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐκ τῶν πολεμίων. οἱ δ᾽ ἔλεγον ὅτι ἐξίοιέν τε ἤδη σὺν τοῖς ὅπλοις. καὶ παρατάττοι αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς, ἔξω ὤν. καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς ἀεὶ ἔξω οὖσι, πολλά τε καὶ ἰσχυρὰ ὡς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκούοντας.

Ἐνταῦθα εἶπεν ὁ χρυσάντας. τί δ' ἔφη ὦ κῦρε εἰ καὶ σὺ συγκαλέσας ἕως ἔτι ἔξεστι παρακελεῦσαι, εἰ ἄρα καὶ σὺ ἀμείνους ποιήσαις τοὺς στρατιώτας. καὶ ὁ κῦρος εἶπεν ὦ χρυσάντα. μηδέν σε λυπούντων αἱ τοῦ ἀσσυρίου παρακελεύσεις. οὐδεμία γὰρ οὕτως ἐστὶ καλὴ παραίνεσις, ἥτις τοὺς μὴ ὄντας ἀγαθούς, αὐθήμερον ἀκούσαντας, ἀγαθοὺς ποιήσει. οὐκ ἂν οὖν τοξότας γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο μεμελετηκότες εἶεν. οὐδ' ἀκοντιστάς. οὐδὲ μήν, ἱππέας γε. οὐδὲ μὴν τά γε σώματα ἱκανοὺς ποιεῖν, εἰ μὴ πρόσθεν ἠσκηκότες ὦσι. Καὶ ὁ χρυσάντας εἶπεν· ἀλλ' ἀρκεῖ τοι ὦ κῦρε, ἐὰν τὰς αὐτῶν παρακελευσάμενος, ἀμείνους ποιήσῃς. Ἦ καὶ δύναιτ' ἂν ἔφη ὁ κῦρος, εἷς λόγος ῥηθεὶς αὐθήμερον, αἰδοῦς μὲν ἐμπλῆσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουσάντων, ἢ ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν κωλῦσαι, προτρέψαι δ' ὡς χρή, ἐπαίνου μὲν ἕνεκα, πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ὑποδύεσθαι. λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμαις βεβαίως τοῦτο, ὡς αἱρετώτερόν ἐστι, μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον, ἢ φεύγοντας σωθῆναι. ἆρ' οὐκ ἔφη εἰ μέλλουσι τοιαῦται διάνοιαι ἐγγραφήσεσθαι ἀνθρώποις, καὶ ἔμμονοι ἔσεσθαι. Πρῶτον μὲν νόμους ὑπάρξαι δεῖ τοιούτους, δι' ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς, ἔντιμος καὶ ἐλευθέριος ὁ βίος παρασκευασθήσεται, τοῖς δὲ κακοῖς, ταπεινός τε καὶ ἀλγεινός, καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπαναγκείσεται. ἔπειτα διδασκάλους, οἶμαι δεῖ καὶ ἄρχοντας ἐπὶ τούτοις γενέσθαι, οἵτινες δείξουσί τε ὀρθῶς καὶ διδάξουσι. καὶ ἐθίσουσι, καὶ ἐθίσουσι, ταῦτα δρᾶν, ἕως ἂν ἐγγένηται αὐτοῖς, τοὺς μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς, εὐδαιμονεστάτους τῷ ὄντι νομίζειν. τοὺς δὲ κακοὺς καὶ δυσκλεεῖς, ἀθλιωτάτους πάντων ἡγεῖσθαι. Οὕτω γὰρ διατεθῆναι τοὺς μέλλοντας τὸ ἀπὸ τῶν πολεμίων φόβου τὴν μάθησιν κρείττονα παρέξεσθαι εἰ δέ τοι ἰόντων εἰς μάχην σὺν ὅπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων ἐξίστανται, ἐν τούτῳ δυνήσεταί τις ἀπορραψῳδήσας, παρα-

χρῆμα

χρῆμα ἄνδρας πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾷστον εἴη καὶ μαθεῖν καὶ διδάξαι, τὴν μεγίστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀρετήν. Ἐπεὶ δ' ἔγωγ' ἔφη οὐδ' ἂν τούτοις ἐπίστευον ἐμμόνοις ἔσεσθαι, οὓς νῦν ἔχοντες παρ' ἡμῖν ἂν τοὺς ἠσκημένους. εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς ἑώρων παρόντας, οἳ καὶ παράδειγμα αὐτοῖς ἔσεσθε οἵους χρὴ εἶναι. καὶ ὑποβάλλειν δυνήσεσθε ἤν τι ἐπιλανθάνωνται. τοὺς δ' ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς, θαυμάζοιμ' ἂν ἔφη ὦ Χρυσάντα, εἴ τι πλέον ἂν ὠφελήσειε λόγος καλῶς ῥηθεὶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους μουσικὸν ᾆσμα, καλῶς ᾀσθὲν εἰς μουσικήν.

Οἱ μὲν, τοιαῦτα διελέγοντο. ὁ δὲ Κυαξάρης πάλιν πέμπων, ἔλεγεν ὅτι ἐξαμαρτάνοι διατρίβων, καὶ οὐκ ἄγων ὡς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις. ἀλλ' εὖ μὲν ἴστω ἔφη, ὅτι οὔπω εἰσὶν ἔξω ὅσους δεῖ. καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐτῷ ἐν ἅπασιν. ὅμως δὲ ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ, ἄξω ἤδη. Ταῦτα εἰπὼν καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς ἐξῆγε τὸ στράτευμα. ὡς δ' ἤρξατο ἄγειν ἔτι θᾶττον ὁ μὲν ἡγεῖτο. οἱ δ' εἵποντο εὐτάκτως μὲν, διὰ τὸ ἐπίστασθαί τε καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι. ἐρρωμένως δὲ, διὰ τὸ φιλονείκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους. καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπεπονῆσθαι, καὶ διὰ τὸ πάντας ἄρχοντας τοὺς πρωτοστάτας εἶναι. ἡδέως δὲ, καὶ διὰ τὸ φρονίμως ἔχειν. ἐπίσταντο γὰρ καὶ ἐκ πολλοῦ οὕτως ἐμεμαθήκεσαν ἀσφαλέστατον εἶναι. καὶ ῥᾷστον, τὸ ὁμόσε ἰέναι τοῖς πολεμίοις. ἄλλως τε καὶ τοξόταις καὶ ἀκοντισταῖς καὶ ἱππεῦσιν. ἕως δ' ἔτι βελῶν ἔξω ἦσαν, παρηγγύα ὁ Κῦρος σύνθημα. Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγεμών. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἧκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξῆρχεν αὖ Διοσκούροις, παιᾶνα τὸν νομιζόμενον. οἱ δὲ, θεοσεβῶς πάντες συνεπήχησαν μεγάλῃ τῇ φωνῇ. ἐν τῷ τοιούτῳ γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες, ἧττον τοὺς ἀνθρώπους φοβοῦνται. ἐπεὶ δ' ὁ παιὰν ἐγένετο ἅμα πορευόμενοι οἱ ὁμότιμοι φαιδροὶ, πεπαιδευμένοι, περιορῶντες ἀλλήλους, ὀνομάζοντες πα

τες πα

τοὺς παραστάτας ἐπιστάτας λέγοντες. καὶ πολὺ τὸ ἄγετε ἄνδρες φίλοι. ἄγετε ἄνδρες ἀγαθοί, παρεκάλουν ἀλλήλους ἕπεσθαι. οἱ δ᾽ ὄπισθεν αὐτῶν ἀκούσαντες, ἀντιπαρεκελεύοντο τοῖς πρώτοις ἡγεῖσθαι ἐῤῥωμένως. ἦν δὲ μεστὸν τὸ στράτευμα τῷ κύρῳ, προθυμίας, φιλοτιμίας, ῥώμης, θάρσους, παρακελευσμοῦ, σωφροσύνης, πειθοῦς, ὅπερ οἶμαι, δεινότατον τοῖς ὑπεναντίοις. τῶν δὲ ἀσσυρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων προμαχοῦντες, ὡς ἐγγὺς ἤδη προσεμίγνυε τὸ περσικὸν πλῆθος, ἀνέβαινον ἐπὶ τὰ ἅρματα, καὶ ἀνεχώρουν πρὸς τὸ ἑαυτῶν πλῆθος. οἱ δὲ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονῆται αὐτῶν, ἀφίεσαν τὰ βέλη πολλῷ πρὶν ἐξικνεῖσθαι. ὡς δ᾽ ἐπιόντες οἱ πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφειμένων βελῶν, ἐφθέγξατο δὴ ὁ κῦρος. Ἄνδρες ἄριστοι ἤδη θᾶττόν τις ἰὼν, ἐπιδεικνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγυάτω. οἱ μὲν, παρεδίδοσαν τοῦτο· ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ τοῦ σπεύδειν συμμίξαι, δρόμου τινὲς ἦρξαντο. συνεφείπετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ δρόμῳ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κῦρος ἐπιλαθόμενος τοῦ βάδην, δρόμῳ ἡγεῖτο. καὶ ἅμα ἐφθέγγετο. τίς ἐφέπεται; τίς ἀγαθός; τίς πρῶτος ἄνδρα καταβαλεῖ; Οἱ δὲ, ἀκούσαντες, τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐφθέγγοντο. καὶ διὰ πάντων δὴ ὥσπερ παρηγγύα, οὕτως ἐχώρει. τίς ἕψεται; τίς ἀγαθός; οἱ μὲν δὴ πέρσαι οὕτως ἔχοντες, ὁμόσε ἐφέροντο. οἵ γε μὴν πολέμιοι, οὐκέτι ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέντες, ἔφευγον εἰς τὸ ἔρυμα. οἱ δ᾽ αὖ πέρσαι κατὰ τὰς εἰσόδους ἑπόμενοι, ὠθουμένων αὐτῶν, πολλοὺς ἀπέκτειναν. τοὺς δ᾽ εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας, ἐπικαταπηδῶντες ἐφόνευον, ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους. ἔνια γὰρ τῶν ἁρμάτων, εἰς τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα συνεμπεσεῖν. καὶ οἱ τῶν μήδων δὲ ἱππεῖς, ὁρῶντες ταῦτα, ἤλαυνον εἰς τοὺς ἵππους τῶν πολεμίων. οἱ δ᾽ ἐξέκλιναν καὶ τούτους, ἔνθα δὴ, καὶ ἵππων διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν. καὶ φόνος δὲ

ἀμφοτέ

ἀμφοτέρων. οἱ δ' ἐν τοῖς τοῦ ἐρύματος τῶν ἀσυρίων, ἑστηκότες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τάφρου, τοξεύειν μὲν καὶ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς ἀποκτείνοντας, οὔτε ἐφρόνουν οὔτ' ἐδύναντο, διά τε τὰ δεινὰ ὁράματα καὶ διὰ τὸν φόβον. τάχα δὲ καὶ καταμαθόντες τῶν περσῶν τινὰς διακεκυφότας πρὸς τὰς εἰσόδους τοῦ ἐρύματος, ἐτράποντο καὶ ἐπὶ τῶν κεφαλῶν ἔφευγον. ἰδοῦσαι δὲ αἱ γυναῖκες τῶν ἀσυρίων καὶ τῶν συμμάχων φυγὴν ἤδη, καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀνέκραγον, καὶ ἔθεον ἐκπεπληγμέναι. αἱ μὲν, καὶ τὰ τέκνα ἔχουσαι. αἱ δὲ καὶ νεώτεραι, καταρρηγνύμεναι τοὺς πέπλους καὶ δρυπτόμεναι, καὶ ἱκετεύουσαι πάντας ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν, μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτάς. ἀλλ' ἀμῦναι, καὶ τέκνοις, καὶ ἑαυταῖς, καὶ σφίσιν αὐτοῖς. ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς πιστοτάτοις στάντες ἐπὶ τὰς εἰσόδους, καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς καὶ αὐτοὶ, ἐμάχοντο καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. ὡς δ' ἔγνω ὁ κῦρος τὸ γιγνόμενον δείσας μὴ εἰ καὶ βιάσαιντο εἴσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖέν τι, παρηγγύησεν ἐπὶ πόδα ἀνάγειν ἔξω βελῶν, καὶ πείθεσθαι.

ἔνθα δὴ ἔγνω τίς ἂν τοὺς ὁμοτίμους καὶ πεπαιδευμένους ὡς δεῖ. ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπείθοντο. ταχὺ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγελλον. ὡς δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, ἔστησαν κατὰ χώραν πολλῷ μᾶλλον χοροῦ, ἀκριβῶς εἰδότες ὅπου ἔδει ἕκαστον γενέσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Μείνας δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτοῦ σὺν τῷ στρατεύματι, καὶ δηλώσας ὅτι ἕτοιμοί εἰσι μάχεσθαι, εἴ τις ἐξέρχοιτο. ὡς δὲ οὐδεὶς ἐξῄει, ἀπήγαγεν ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν. καὶ κατεστρατοπεδεύσατο. φυλακάς τε καταστησάμενος καὶ σκοποὺς προπέμψας, στὰς εἰς τὸ μέσον, συνεκάλεσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας, καὶ ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς ἐγώ τε ἐπαινῶ ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς πάντες οἶμαι. νίκης τε γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας. τούτων μὲν οὖν χρὴ χαριστήρια ὧν ἂν ἔχωμεν τοῖς θεοῖς ἀποτελεῖν. ἐγὼ δὲ, σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ. τὸ γὰρ γεγενημένον ἔργον, σύμπασιν ὑμῖν καλὸν ἀποτετέλεσται. ὧν δ' ἕκαστος ἄξιος ἐπειδὰν παρ' ὧν προσήκει πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ, πειράσομαι ἀποδιδόναι. τὸν δ' ἐμοῦ ἐγγύτατα ταξίαρχον χρυσάνταν, οὐδὲν παρ' ἄλλων δέομαι πυνθάνεσθαι. ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἷος ἦν. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ὅσαπερ ἐποίει καὶ ὑμεῖς πάντες οἶμαι. ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν καλέσας ὀνομαστὶ αὐτὸν, ἀνατεταμένος οὗτος τὴν μάχαιραν ὡς παίσων πολέμιον, ὑπήκουσέ τε μοι εὐθὺς, καὶ ἀφεὶς ὃ ἔμελλε ποιεῖν, τὸ κελευόμενον ἔπραττεν. αὐτός τε γὰρ ἐπανῆγε. καὶ τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπισπερχῶς παρηγγύα· ὥστ' ἔφθασεν ἔξω βελῶν τὴν τάξιν ποιήσας πρὶν τοὺς πολεμίους κατανοῆσαί τε ὅτι ἀνεχωροῦμεν. καὶ τόξα ἐντείνασθαι, καὶ τὰ παλτὰ ἐπαφιέναι, ὥστε αὐτός τε ἀβλαβὴς, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ ἄνδρας, ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πείθεσθαι παρέχεται.

ἄλλους δ' ἔφη ὁρῶ τετρωμένους. περὶ ὧν ἐγὼ σκεψάμενος ἐν ὁποίῳ χρόνῳ ἐτρώθησαν, τότε τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφανοῦμαι. χρυσάνταν δὲ, καὶ ἐργάτην τῶν πολεμικῶν καὶ φρόνιμον, καὶ ἄρχεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν, χιλιαρχίᾳ μὲν ἤδη τιμῶ. ὅταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν ὁ θεὸς δῷ, οὐδὲ τότε ἐπιλήσομαι αὐτοῦ, καὶ πάντας δὲ ὑμᾶς, βούλομαι ἔφη ὑπομνῆσαι. ἃ γὰρ νῦν εἴδετε ἐν τῇ μάχῃ τῇδε, ταῦτα ἐνθυμούμενοι μήποτε παύσησθε. ἵνα παρ' ὑμῖν αὐτοῖς ἀεὶ κρίνητε, πότερον ἡ ἀρετὴ μᾶλλον, ἢ ἡ φυγὴ σώζει τὰς ψυχάς. Καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι θέλοντες ῥᾷον ἀπαλλάττουσιν ἢ οἱ οὐκ ἐθέλοντες. καὶ ποίαν τινὰ ἡδονὴν τὸ νικᾶν παρέχει. ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστα κρίναιτ' ἄν, πεῖράν τε αὐτῶν ἔχοντες, καὶ ἄρτι γεγενημένου τοῦ πράγματος. Καὶ ταῦτα μὲν ἔφη διανοούμενοι, βελτίους ἂν εἴητε. νῦν δὲ ὡς καὶ θεοφιλεῖς καὶ ἀγαθοὶ καὶ σώφρονες ἄνδρες, δειπνοποιεῖσθε. καὶ σπονδὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε. καὶ παιᾶνα ἐξάρχετε. καὶ ἅμα τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖτε, εἰπὼν ταῦτα ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλασε. καὶ πρὸς κυαξάρην ἐλθών. καὶ συνησθεὶς ἐκείνῳ κοινῇ ὡς εἰκὸς, καὶ ἰδὼν τἀκεῖ καὶ ἐρόμενος εἴ τι δέοιτο, ἀπήλαυνεν εἰς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. Καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ κῦρον δειπνοποιησάμενοι, καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ὡς ἔδει, ἐκοιμήθησαν. Οἱ δὲ ἀσσύριοι ἅτε καὶ τεθνηκότος τοῦ ἄρχοντος, καὶ σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἠθύμουν μὲν πάντες. πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτὸς, ἐκ τοῦ στρατοπέδου. ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὅτε κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν, ἠθύμουν. πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά. ἀθυμίαν δὲ πᾶσι πλείστην παρεῖχεν, ὅτι τὸ ἡγούμενον φῦλον τῆς στρατιᾶς, διεφθάρθαι ἐδόκει ταῖς γνώμαις. οὕτω δὴ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον καὶ ἀπέρχονται νυκτός. ὡς δ' ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, εὐθὺς διαβιβάζει ὁ κῦρος

τοὺς πέρ

τοὺς πέρσας πρώτους. κατελέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων, πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλαὶ δὲ ἅμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί. Ἐκ δὲ τούτου διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ κυαξάρην μῆδοι πάντες καὶ ἠριστοποιοῦντο ἐνταῦθα. ἐπεὶ δὲ ἠρίστησαν, συνεκάλεσεν ὁ κῦρος τοὺς ἑαυτοῦ ταξιάρχους, καὶ ἔλεξε τοιαῦτα. Οἷά μοι δοκοῦμεν καὶ ὅσα ἀγαθὰ ὦ ἄνδρες ἀφεῖναι θεῶν ἡμῖν ταῦτα διδόντων. νῦν γὰρ ὅτι μὲν οἱ τε πολέμιοι φοβούμενοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν, αὐτοὶ ὁρᾶτε. οἵτινες δὲ ἐν ἐρύματι ὄντες ἐκλιπόντες τοῦτο φεύγουσι, πῶς τούτους οἴεται ἄν τις μεῖναι, ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ. οἵτινες δὲ ἄπειροι ἡμῶν ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείνοιεν. ἐπεὶ ἥττηνται, καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν. ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ φαυλότεροι ἐκείνων, μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιεν. Καί τις εἶπε. τί οὖν οὐ διώκομεν ὡς τάχιστα, καταδήλων γε οὕτω τῶν ἀγαθῶν ὄντων. καὶ ὃς εἶπεν. ὅτι ἵππων προσδεόμεθα. οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, οὓς μάλιστα καιρὸς ἦν, ἢ λαβεῖν ἢ ἀποκτεῖναι, οὗτοι ἐφ' ἵππων ἔσονται. οὓς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν θεοῖς ἱκανοί. διώκοντες δὲ αἱρεῖν, οὐχ ἱκανοί. τί οὖν ἔφασαν, οὐκ ἐλθὼν, κυαξάρει, ταῦτα λέγεις. καὶ ὃς εἶπε. συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες. ὡς εἰδῇ, ὅτι πᾶσιν ὑμῖν ταῦτα δοκεῖ. ἐκ τούτου εἵποντό τε πάντες καὶ ἔλεγον, οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο. Καὶ ὁ κυαξάρης. ἅμα μὲν ὅτι ἐκεῖνοι ἦρχον τοῦ λόγου, ὥσπερ ὑπεφθόνει. ἅμα δὲ ἴσως καλῶς ἐδόκει ἔχειν αὐτῷ, μὴ πάλιν κινδυνεύειν. Καὶ γὰρ αὐτός τε περὶ εὐθυμίαν ἐτύγχανεν ὤν, καὶ τῶν ἄλλων μήδων ἑώρα πολλοὺς, τὸ αὐτὸ τοῦτο ποιοῦντας. Εἶπε δ' οὖν ὧδε. ἀλλ' ὦ κῦρε, ὅτι μὲν μάλιστα ἀνθρώπων μελετᾶτε ὑμεῖς οἱ πέρσαι, πρὸς μηδεμίαν ἡδονὴν ἀπλήστως διακεῖσθαι, καὶ ὁρῶν καὶ

ἀκούων οἶδα. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μᾶλλον συμφέ-
ρειν, ἐγκρατῆ εἶναι. μείζω δὲ ἡδονὴν ἥν τι παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχί-
ας, ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγένηται. ἢν μὲν τοίνυν ἐπὶ εὐτυχοῦμεν σωφρό-
νως διαφυλάττωμεν αὐτήν, ἴσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύνως εὐδαιμο-
νοῦντες γηρᾶν. εἰ δ' ἀπλήστως χρώμενοι ταύτῃ, ἄλλην καὶ ἄλλην πει-
ρατόμεθα διώκειν, ὁρᾶτε μὴ πάθωμεν, ἅπερ πολλοὺς μὲν λέγουσιν ἐν
θαλάττῃ πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν, οὐκ ἐθέλοντας παύσασθαι πλέ-
οντας, ἕως ἂν ἀπόλωνται, πολλοὺς δὲ νίκης τυχόντας, ἑτέρας ἐφιεμέ-
νους, καὶ τὴν πρόσθεν ἀποβαλεῖν. καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ πολέμιοι ἥτ-
τους ὄντες ἡμῶν ἔφυγον, ἴσως ἂν, καὶ διώκειν τοὺς ἥττους ἀσφαλῶς εἴ-
χε. νῦν δὲ κατανόησον πόσῳ αὐτῶν μέρει πάντες μαχεσάμενοι νενική-
καμεν. οἱ δ' ἄλλοι, ἄμαχοι εἰσίν. οὓς εἰ μὲν μὴ ἀναγκάσοιμεν μάχε-
σθαι, ἀγνοοῦντες καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτοὺς διὰ ἀμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀ-
πίασιν. εἰ δὲ γνώσονται ὅτι καὶ ἀπιόντες οὐδὲν ἧττον κινδυνεύουσιν, ἢ
μένοντες, ὅπως μὴ ἀναγκάσωμεν αὐτοὺς καὶ εἰ μὴ βούλονται, ἀγαθοὺς
γενέσθαι. ἴσθι γὰρ ὅτι οὐ σὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖκας καὶ παῖ-
δας ἐπιθυμεῖς λαβεῖν, ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. ἐννόει δ' ὅτι καὶ αἱ σύες ἐπει-
δὰν ὀφθῶσι φεύγουσι καὶ πολλαὶ οὖσαι σὺν τοῖς τέκνοις. ἐπειδὰν δέ
τις αὐτῶν θηρᾷ τι τῶν τέκνων, οὐκέτι φεύγει, οὐδ' ἢν μία τύχῃ οὖσα,
ἀλλ' ἵεται ἐπὶ τὸν λαμβάνειν πειρώμενον. καὶ νῦν μὲν ἐπικατακλεί-
σαντες ἑαυτοὺς εἰς ἔρυμα, παρέχοι ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὥστε ὁπόσοις
ἐβουλόμεθα αὐτῶν μάχεσθαι. εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ προσίεμεν αὐτοῖς,
καὶ μαχήσονται χωρὶς γενόμενοι. οἱ μὲν, κατὰ πρόσωπον ἡμῶν ὥσπερ
νῦν ἐναντιοῦσθαι. οἱ δ' ἐκ πλαγίου. καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ ἑτέρου πλαγίου. οἱ
δὲ, καὶ ὄπισθεν, ὅρα μὴ πολλῶν ἑκάστῳ ἡμῶν καὶ ὀφθαλμῶν καὶ χειρῶν
δεήσοι. πρὸς δ' ἔτι ἔφη, οὐ βουλοίμην ἂν ἔγωγε νῦν ὁρῶν Μήδους εὐθυ-

μουμέ

μουμένους, ἐξαναστήσας ἀναγκάζειν κινδυνεύοντας ἰέναι. Καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν. ἀλλὰ μηδένα σύγε ἀναγκάσῃς. ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι ἕπεσθαι δός. καὶ ἴσως ἄν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων ἑκάστῳ ἥκοιμεν ἄγοντες, ἐφ᾽ οἷς πάντες εὐθυμήσεσθε. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων, οὐ διωξόμεθα. πῶς γὰρ ἂν καὶ καταλάβοιμεν. ἢν δέ τι ἢ ἀπεσχισμένον τοῦ στρατεύματος λάβοιμεν, ἤ τι ὑπολειπόμενον, ἥξομεν πρὸς σὲ ἄγοντες. ἐννόει δ᾽ ἔφη ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐπειδὴ σὺ ἐδέου, ἤλθομεν σοὶ χαριζόμενοι μακρὰν ὁδόν, καὶ σὺ οὖν ἡμῖν δίκαιος εἶ ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφικώμεθα, καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θησαυρὸν πάντες ὁρῶμεν. Ενταῦθα δὴ ἔλεξεν ὁ Κυαξάρης, ἀλλ᾽ εἶγε μέν τοι ἐθέλων τὶς ἕποιτο, καὶ χάριν ἔγωγέ σοι εἰδείην ἄν. Σύμπεμψον τοίνυν μοι τῶν ἀξιοπίστων τούτων τινά, ὃς ἐρεῖ ἃ ἂν σὺ ἐπιστείλῃς. Λαβὼν δή, ἴθι ὅντινα ἐθέλῃς τούτων. Ενθα δὴ ἔτυχεν, ὁ φήσας ποτὲ συγγενὴς αὐτοῦ εἶναι καὶ φιληθεὶς παρών. Εὐθὺς οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, ἀρκεῖ ἔφη ἔμοιγε οὑτοσί. καὶ οὗτος τοίνυν ἔφη σοὶ ἑπέσθω. καὶ λέγε ἔφη τὸν θέλοντα ἰέναι μετὰ Κύρου. Οὕτω δὴ λαβὼν τὸν ἄνδρα ἐξῄει. ἐπεὶ δ᾽ ἐξῆλθον, εὐθὺς ὁ Κῦρος εἶπε. νῦν δὴ σὺ δηλώσεις εἰ ἀληθῆ ἔλεγες. ὅτι ἔφης ἥδεσθαί με θεώμενος. οὔκουν ἀπολείψομαί σου ἔφη ὁ Μῆδος εἰ τοῦτο λέγεις. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. οὐκοῦν καὶ ἄλλοις προθύμως λέξεις. Κἀκεῖνος ἐπομόσας, νὴ τὸν Δί᾽ ἔφη, ἕως ἄν γε ποιήσω καὶ σέ, ἡδέως ἐμὲ θεᾶσθαι. τότε δὴ ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυαξάρου, τά τε ἄλλα προθύμως ἀπήγγελε τοῖς Μήδοις, καὶ προσετίθει, ὅτι αὐτός γε οὐκ ἀπολείψοιτο ἀνδρὸς ἀρίστου καὶ καλλίστου, καὶ τὸ μέγιστον, ἀπὸ θεῶν γεγονότος. Πράττοντος δὲ ταῦτα τοῦ Κύρου, θείως πως, ἀφικνοῦνται ἀπὸ Ὑρκανίων ἄγγελοι. Οἱ δὲ Ὑρκάνιοι, ὅμοροι μὲν τῶν Ἀσσυρίων εἰσίν, ἔθνος δ᾽ οὐ πολύ. διὸ καὶ ὑπήκοοι τῶν Ἀσσυρίων ἦσαν. εὔιπποι δὲ καὶ τότε ἐδόκουν εἶναι, καὶ νῦν ἔτι δοκοῦσι. διὸ καὶ

σι. διὸ καὶ ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ ἀσσύριοι, ὥσπερ καὶ οἱ λακεδαιμόνιοι τοῖς σκιρίταις, οὐδὲν φειδόμενοι αὐτῶν, οὔτ' ἐν πόνοις, οὔτ' ἐν κινδύνοις. καὶ δὴ καὶ τότε, ὀπισθοφυλακεῖν αὐτοὺς ἐκέλευον, ὡς χιλίους ὄντας ἱππέας, ἵνα εἴ τι ὄπισθεν δεινὸν ἴοι, ἐκεῖνοι πρὸ ἑαυτῶν τοῦτ' ἔχοιεν. οἱ δὲ ὑρκάνιοι ἅτε μέλλοντες ὕστατοι πορεύεσθαι καὶ τὰς ἁμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ τοὺς οἰκέτας, ὑστάτους εἶχον. Στρατεύονται γὰρ οἱ κατὰ τὴν ἀσίαν ἔχοντες, οἱ πολλοὶ, μεθ' ὧν περ καὶ οἰκοῦσι. καὶ τότε δὴ ἐστρατεύοντο οἱ ὑρκάνιοι οὕτως. Εννοηθέντες δὲ, οἷά τε πάσχουσιν ὑπὸ τῶν ἀσσυρίων, καὶ ὅτι νῦν τεθναίη μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἡττημένοι δ' εἶεν, φόβος δὲ πολὺς εἴη ἐν τῷ στρατεύματι, οἵ τε σύμμαχοι αὐτῶν ὡς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολείποιεν, ταῦτα ἐνθυμουμένοις, ἔδοξεν αὐτοῖς, καὶ ὡς νῦν καλὸν εἶναι ἀποστῆναι, εἰ θέλοιεν οἱ ἀμφὶ κῦρον συνεπιθέσθαι. καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς κῦρον· ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τούτου ὄνομα μέγιστον ηὔξετο. οἱ δὲ πεμφθέντες, λέγουσι κύρῳ. ὅτι μισοῖεν τοὺς ἀσσυρίους, δικαίως. νῦν τε εἰ βούλοιντο ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς, καὶ σφίσι σύμμαχοι ὑπάρξειαν καὶ ἡγήσαιντο. ἅμα δὲ πρὸς τούτοις, διηγοῦντο τὰ τῶν πολεμίων ὡς ἔχοι. οἷα δὴ ἐπαίρειν βουλόμενοι, ὡς μάλιστα στρατεύεσθαι αὐτόν. καὶ ὁ κῦρος ἐπήρετο αὐτούς. καὶ δοκεῖτε ἂν ἔφη ἡμᾶς ἔτι καταλαβεῖν αὐτοὺς, πρὶν ἐν τοῖς ἐρύμασι εἶναι; Ημεῖς μὲν γὰρ ἔφη, μάλα συμφορὰν τοῦτο ἡγούμεθα εἶναι. ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀποδράντες. Ταῦτα δὲ ἔλεγε, βουλόμενος αὐτοὺς, ὡς μέγιστον φρονεῖν ἐπὶ σφίσιν. οἱ δὲ, ἀπεκρίναντο. ὅτι καὶ αὔριον ἕωθεν εἰ εὔζωνοι πορεύοιντο, καταλήψοιντο. ὑπὸ γὰρ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἁμαξῶν, σχολῇ πορεύεσθαι αὐτούς. καὶ ἅμα ἔφασαν ἅτε τὴν προτεραίαν νύκτα ἀγρυπνήσαντες νῦν μικρὸν προελθόντες ἐστρατοπεδεύκασι. καὶ ὁ κῦρος ἔφη. Εχετε οὖν ὧν λέγετε, πιστόν τι ἡμᾶς διδάσκειν ὡς ἀληθεύετε; ὁμήρους γ' ἔφασαν ἐθέλομεν ἐλάσαντες αὐτίκα τῆς νυκτὸς ἀγαγεῖν. μόνον καὶ σὺ

ἡμῖν θε

μὴν θεῶν τε πιστὰ ποίησον, καὶ δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις ταῦτα, ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. Ἐκ τούτου τὰ πιστὰ δίδωσιν αὐτοῖς, ἦ μήν, ἐὰν ἐμπεδῶσιν ἃ λέγουσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς. ὡς μήτε περσῶν, μήτε μήδων μεῖον ἔχειν παρ᾽ αὐτῷ. καὶ νῦν δ᾽ ἔτι ἰδεῖν ἐστιν ὑρκανίους, καὶ πιστευομένους, καὶ ἀρχὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ περσῶν καὶ μήδων, οἳ ἂν δοκῶσιν ἄξιοι εἶναι. ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν, ἐξῆγε τὸ στράτευμα ἔτι φάους ὄντος. καὶ τοὺς ὑρκανίους περιμένειν ἐκέλευσεν, ἵνα ἅμα ἴοιεν. Οἱ μὲν δὴ πέρσαι πάντες ὥσπερ εἰκὸς, εὐθὺς ἐξῄεσαν. καὶ τιγράνης ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, τῶν δὲ μήδων ἐξῄεσαν οἱ μέν, διὰ τό, παιδὶ κύρῳ ὄντι παῖδες ὄντες φίλοι γενέσθαι. Οἱ δέ, διὰ τὸ ἐν θήραις συγγενόμενοι, ἀγασθῆναι αὐτοῦ τὸν τρόπον. οἱ δέ, διὰ τὸ χάριν εἰδέναι, ὅτι μέγαν αὐτοῖς φόβον, ἀπεληλακέναι ἐδόκει. οἱ δέ, καὶ ἐλπίδας ἔχοντες, διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθόν, καὶ εὐτυχῆ καὶ μέγαν ἔτι ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν. οἱ δέ, ὅτε ἐτρέφετο ἐν μήδοις εἴ τινι ἀγαθὸν συνέπραξεν, ἀντιχαρίζεσθαι ἐβούλοντο. πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλανθρωπίαν παρὰ τοῦ πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο. Πολλοὶ δ᾽ ἐπεὶ τοὺς ὑρκανίους εἶδον, καὶ λόγος διεδόθη, ὡς ἡγήσοιντο ἐπὶ πολλὰ ἀγαθὰ ἐξῄεσαν. καὶ τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα. οὕτω δὴ καὶ μῆδοι σχεδὸν ἅπαντες ἐξῆλθον, πλὴν ὅσοι σὺν κυαξάρῃ ἔτυχον σκηνοῦντες. οὗτοι δὲ κατέμειναν, καὶ οἱ τούτων ὑπήκοοι. οἱ δ᾽ ἄλλοι πάντες, φαιδρῶς καὶ προθύμως ἐξωρμῶντο, ἅτε οὐκ ἀνάγκῃ, ἀλλ᾽ ἐθελούσιοι, καὶ χάριτος ἕνεκα ἐξιόντες. ἐπειδὴ δὲ ἔξω ἦσαν, πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς μήδους ἐξελθὼν, ἐπῄνεσέ τε αὐτοὺς καὶ ἐπηύξατο, μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἵλεως ἡγεῖσθαι ὄντας καὶ σφίσιν. ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς, δυνηθῆναι χάριν αὐτοῖς, ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. Τέλος δ᾽ οὖν εἶπεν. ὅτι ἡγήσοιντο μὲν αὐτοῖς οἱ πεζοί. ἐκείνους δέ, ἕπεσθαι

σὺν

σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε καὶ ὅπου ἂν ἢ ἀναπαύωνται, ἢ ἐπίσχωσι τῆς πορείας, ἐκέλευσεν αὐτοῖς πρὸς ἑαυτὸν παρελαύνειν τινὰς, ἵνα εἰδῶσι τὸ ἀεὶ καίριον. ἐκ τούτου ἡγεῖσθαι ἐκέλευσε τοὺς ὑρκανίους, καὶ οἱ ἠρώτων. τί δὲ οὐκ ἀναμενεῖς, ἔφασαν τοὺς ὁμήρους, ἕως ἂν ἀγάγωμεν, ἵνα καὶ σὺ ἔχων τὰ πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ. Καὶ τὸν, ἀποκρίνασθαι λέγεται. Εννοῶ γὰρ φάναι ὅτι ἔχομεν πάντες τὰ πιστὰ, ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν. οὕτω γὰρ δοκοῦμεν παρεσκευάσθαι, ὡς ἐὰν μὲν ἀληθεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν. Εὰν δὲ ἐξαπατᾶτε οὕτω νομίζομεν ἔχειν, ὡς μὴ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν γενέσθαι. Αλλὰ μᾶλλον ἐὰν οἱ θεοὶ βούλωνται, ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν γενήσεσθαι. Καὶ μέντοι ἔφη ὦ ὑρκάνιοι, ἐπειδή περ φατὲ, ὑστάτους πορεύεσθαι τοὺς ὑμετέρους, ἐπειδὰν ἴδητε αὐτοὺς, σημαίνετε ἡμῖν, ὅτι οἱ ἡμέτεροί εἰσιν, ἵνα φειδώμεθα αὐτῶν. Ακούσαντες ταῦτα οἱ ὑρκάνιοι, τὴν μὲν ὁδὸν ἡγοῦντο ὥσπερ ἐκέλευε. τὴν δὲ ῥώμην τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον, καὶ οὐχὶ τοὺς ἀσσυρίους, οὐδὲ τοὺς λυδοὺς, οὐδὲ τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἔτι ἐφοβοῦντο. Αλλὰ μὴ παντάπασιν ὁ κῦρος μικράν τινα ἑαυτῶν οἴοιτο ῥοπὴν εἶναι, καὶ παρόντων καὶ ἀπόντων. πορευομένων δὲ ἐπεὶ νὺξ ἐγένετο, λέγεται φῶς τῷ κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφανὲς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι φρίκην μὲν πρὸς τὸ θεῖον ἐγγίγνεσθαι. θάρρος δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους. ὡς δὲ εὔζωνοί τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εἰκότως πολλήν τε ὁδὸν διήνυσαν, καὶ ἅμα κνέφᾳ πλησίον γίγνονται τοῦ τῶν ὑρκανίων στρατεύματος. ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, λέγουσι τῷ κύρῳ. ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ σφέτεροι. τῷ τε γὰρ ὑστάτους εἶναι γιγνώσκειν ἔφασαν, καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν. Εκ τούτου πέμπει τὸν ἕτερον αὐτῶν πρὸς αὐτοὺς, προστάξας λέγειν. εἰ φίλοι εἰσὶν, ὡς τάχιστα ἀπαντᾶν, τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας. Συμπέμπει δέ τινας καὶ τῶν σὺν ἑαυτῷ. καὶ λέγειν ἐκέλευσε

τοῖς ὑρ

τοῖς ὑρκανίοις. ὅτι ὡς ἂν ὁρῶσιν αὐτοὺς προσφερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. Οὕτω δὴ, ὁ μὲν μένει τῶν ἀγγέλων παρὰ κύρῳ. ὁ δὲ, προσελαύνει πρὸς τοὺς ὑρκανίους. ἐν ᾧ δ᾽ ἐσκόπει τοὺς ὑρκανίους ὁ κῦρος ὅτι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ στράτευμα. καὶ παρελαύνουσι πρὸς αὐτὸν, οἱ τῶν μήδων προεστηκότες καὶ ὁ τιγράνης. καὶ ἐρωτῶσι τί δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ, λέγει αὐτοῖς. τοῦτ᾽ ἐστὶ τὸ πλησίον ὑρκανίων στράτευμα. Καὶ οἴχεται ὁ ἕτερος τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτούς. καὶ τῶν ἡμετέρων τινὲς σὺν αὐτῷ, ἐροῦντες εἰ φίλοι εἰσιν, ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας. ἐὰν μὲν οὖν οὕτως ἴωσι, δεξιοῦσθε αὐτούς. καθ᾽ ὃν ἂν ἦ ἕκαστος. καὶ ἅμα θαρρύνετε. ἐὰν δὲ ὅπλα αἴρωνται, ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι, τούτων ἔφη πρώτων εὐθὺς πειρᾶσθε μηδένα λείπειν. ὁ μὲν, τοιαῦτα παρήγγειλεν. Οἱ δὲ ὑρκάνιοι ἀκούσαντες τῶν ἀγγέλων, ἥσθησάν τε. καὶ ἀναπηδήσαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους, παρῆσαν τὰς δεξιὰς ὥσπερ εἴρηται προτείνοντες. οἱ δὲ μῆδοι καὶ οἱ πέρσαι, ἀντεδεξιοῦντό τε αὐτοὺς καὶ ἐθάρρυνον ἐκ τούτου δὴ λέγει ὁ κῦρος. Ὑμεῖς μὲν δὴ ὦ ὑρκάνιοι, ἤδη ὑμῖν πιστεύομεν. καὶ ὑμᾶς δὲ χρὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. τοῦτο δ᾽ ἔφη ἡμῖν πρῶτον εἴπατε. ὁπόσον ἀπέχει ἐνθένδε, ἔνθα αἱ ἀρχαί εἰσι τῶν πολεμίων, καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. οἱ δὲ, ἀπεκρίναντο. ὅτι ὀλίγῳ πλέον, ἢ παρασάγγην. ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ κῦρος, ἄγετε δὴ ἔφη ὦ ἄνδρες πέρσαι καὶ μῆδοι, καὶ ὑμεῖς ὦ ὑρκάνιοι. ἤδη γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὡς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς διαλέγομαι, εὖ χρὴ εἰδέναι νῦν, ὅτι ἐν τούτῳ ἐσμὲν, ἔνθα μαλακισάμενοι μὲν, πάντων ἂν τῶν χαλεπωτάτων τύχοιμεν. ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ᾽ ἃ ἥκομεν. Ἢν δὲ κατὰ τὸ καρτερὸν ἐμβαλόμενοι, ἴωμεν ῥώμῃ καὶ θυμῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλα ὄψεσθε, ὥσπερ δούλων ἀποδιδρασκόντων καὶ εὑρημένων. τοὺς μὲν, ἱκετεύοντας αὐτῶν, τοὺς δὲ, φεύγοντας. τοὺς δ᾽ οὐδὲ ταῦτα φρονεῖν δυναμένους. ἡττημένοι τε γὰρ

ὄψονται ἡμᾶς. καὶ οὔτε οἱ ὁμένοι ἥξειν, οὔτε συντεταγμένοι· οὔτε μάχεσθαι παρεσκευασμένοι, κατειλημμένοι ἔσονται. Εἰ οὖν ἡδέως βουλοίμεθα, καὶ δειπνῆσαι καὶ νυκτερεῦσαι, καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ τοῦδε, μὴ δῶμεν αὐτοῖς σχολὴν, μήτε βουλεύσασθαι, μήτε παρασκευάσασθαι μηδὲν ἀγαθὸν ἑαυτοῖς. μὴ δὲ γνῶναι πάμπαν, ὅτι ἄνθρωποι ἐσμέν. ἀλλὰ γέῤῥα καὶ σαγάρεις ἅπαντα καὶ κοπίδας καὶ πληγὰς ἥκειν νομιζόντων. Καὶ ὑμεῖς μὲν ἔφη ὦ ὑρκάνιοι, ὑμᾶς αὐτοὺς προπετάσαντες ἡμῶν, προπορεύεσθε ἔμπροσθεν. ὅπως τῶν ὑμετέρων ὅπλων ὁρωμένων, λανθάνωμεν ὅτι πλεῖστον χρόνον. ἐπειδὰν δ' ἐγὼ πρὸς τῷ στρατεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καταλίπετε ἕκαστοι τάξιν ἱππέων. ὡς ἐάν τι δέῃ, χρῶμαι μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον. ὑμῶν δὲ, οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι, ἐν τάξει ἐλαύνετε ἀθρόοι. εἰ σωφρονεῖτε ἵνα μήποτε ἀθρόῳ τινὶ ἐντυχόντες, ἀποβιασθῆτε. τοὺς δὲ νεωτέρους ἐφίετε διώκειν. οὗτοι δὲ κατακαινόντων. τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστατον νῦν. ὡς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λείπειν. ἢν δὲ τὸ πολλοῖς δὴ συμβεβηκὸς κρατοῦσι τὴν τύχην ἀνατρέψαι γίγνηται, φυλάξασθαι δεῖ, τὸ ἐφ' ἁρπαγὴν τραπέσθαι. ὡς ὁ τοῦτο ποιῶν, οὐκέτι ἀνήρ ἐστιν. ἀλλὰ σκευοφόρος. καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ ἤδη χρῆσθαι τούτῳ ὡς ἀνδραπόδῳ. ἐκεῖνο δὲ χρὴ γνῶναι, ὅτι οὐδέν ἐστι κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν. ὁ γὰρ κρατῶν, ἅμα πάντα συνήρπασε. καὶ τοὺς ἄνδρας, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ χρήματα, καὶ πᾶσαν ἅμα τὴν χώραν. πρὸς ταῦτα τοῦτο μόνον ὁρᾶτε, ὅπως τὴν νίκην διασώσωμεν. ἐν γὰρ ταύτῃ καὶ αὐτὸς ὁ ἁρπάζων ἔχεται. καὶ τοῦτο ἅμα διώκοντες, μέμνησθε ἥκειν πάλιν ὡς ἐμὲ, ἔτι φωτὸς ὄντος. ὡς σκότους γενομένου, οὐδένα ἔτι προσδεξόμεθα. Ταῦτα εἰπὼν, ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἑκάστους καὶ ἐκέλευσεν ἅμα πορευομένους, τοῖς αὐτοῦ ἕκαστον δεκαδάρχοις ταῦτα σημαίνειν. ἐν μετώπῳ γὰρ, οἱ δέκαρχοι ἦσαν. ὥστε ἀκούειν

τοὺς δε

τοὺς δεκαδάρχους τῇ δεκάδι ἕκαστον κελεύειν παραγγέλλειν. ἐκ τού-
του προηγοῦντο μὲν οἱ ὑρκάνιοι. αὐτὸς δὲ τὸ μέσον ἔχων σὺν τοῖς πέρ-
σαις ἐπορεύετο. τοὺς δὲ ἱππέας ἑκατέρωθεν ὥσπερ εἰκὸς παρέταξε.
τῶν δὲ πολεμίων, ἐπεὶ σαφὲς ἐγένετο, οἱ μὲν, ἐθαύμαζον τὰ ὁρώμε-
να. οἱ δὲ, ἐγίνωσκον ἤδη, οἱ δ' ἤγγελλον, οἱ δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλυον ἵπ-
πους, οἱ δὲ, συνεσκευάζοντο, οἱ δ' ἐῤῥίπτουν τὰ ὅπλα ἀπὸ τῶν ὑπο-
ζυγίων, οἱ δὲ, ὡπλίζοντο, οἱ δὲ, ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους, οἱ δὲ ἐχα-
λίνουν, οἱ δὲ, τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ τὰ ὀχήματα, οἱ δὲ, τὰ
πλείστου ἄξια ἐλάμβανον, ὡς διασωσόμενοι. Οἱ δὲ, κατορύττοντες
τὰ τοιαῦτα ἡλίσκοντο. Οἱ δὲ πλεῖστοι, εἰς φυγὴν ὥρμων, οἴεσθαι
δὲ χρὴ, καὶ ἄλλα πολλά τε καὶ παντοδαπὰ ποιεῖν αὐτοὺς, πλὴν ἐμά-
χετο οὐδείς. ἀλλ' ἀμαχητὶ ἀπώλοντο. Κροῖσος δὲ ὁ λυδῶν βα-
σιλεὺς, ὡς θέρος ἦν, τάς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἁρμαμάξαις προα-
πεπέμψατο τῆς νυκτὸς, ὡς ἂν ῥᾷον πορεύοιντο κατὰ τὸ ψῦχος, καὶ
αὐτὸς ἔχων τοὺς ἱππέας ἐπηκολούθει, καὶ τὸν φρύγα ταὐτά φασι
ποιῆσαι, τὸν τῆς παρ' ἑλλήσποντον ἄρχοντα φρυγίας. ὡς δὲ πα-
ρῄσθοντο τῶν φευγόντων καὶ καταλαμβανόντων ἑαυτοὺς, πυθό-
μενοι τὸ γιγνόμενον, ἔφευγον δὴ καὶ αὐτοὶ κατακράτος. Τὸν
δὲ τῶν καππαδοκῶν βασιλέα καὶ τῶν ἀραβίων ἔτι ἐγγὺς ὄντας καὶ
ὑποστάντας ἀθωρακίστους, ἀποκτείνουσιν οἱ ὑρκάνιοι. τὸ δὲ πλεῖστον
ἦν τῶν ἀποθανόντων, ἀσσυρίων καὶ ἀραβίων. ἐν γὰρ τῇ ἑαυτῶν
ὄντες χώρᾳ, συντονώτατα πρὸς τὴν πορείαν εἶχον. οἱ μὲν δὴ μῆ-
δοι καὶ ὑρκάνιοι, οἷα δὲ εἰκὸς κρατοῦντες, τοιαῦτα ἐποίουν διώ-
κοντες. Ὁ δὲ κῦρος τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας καταλειφθέντας,
περιελαύνειν ἐκέλευσε τὸ στρατόπεδον. καὶ εἴτινας σὺν ὅπλοις ἐξιόντας
ἴδοιεν, ἀποκτείνειν. Τοῖς δ' ὑπομείνασιν ἐκήρυξεν, ὁπόσοι τῶν πολεμίων

στρατιωτῶν εἶεν ἱππεῖς, ἢ πελτασταὶ ἢ τοξόται, ἀποφέρειν τὰ ὅπλα τῶν δεδεμένα. τοὺς δὲ ἵππους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλιπεῖν. ὅστις δὲ μὴ ταῦτα ποιήσῃ, αὐτίκα τὴν κεφαλὴν στερηθήσεσθαι. τὰς δὲ κοπίδας προχείρους ἔχοντες, ἐν τάξει περιέστασαν. οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες, ἐξερρίπτουν ἀποφέροντες εἰς ἓν χωρίον ὅποι ἐκέλευσε. καὶ ταῦτα μὲν οἷς ἐπέταξεν, ἔκαον. ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν, ὅτι ἦλθον μὲν οὔτε σῖτα, οὔτε ποτὰ ἔχοντες. ἄνευ δὲ τούτων, οὔτε στρατεύεσθαι δυνατὸν, οὔτε ἄλλο οὐδὲν ποιεῖν. σκοπῶν δὲ ὡς ἂν ταῦτα τάχιστα καὶ κάλλιστα γένοιτο, ἐνθυμεῖται ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις ἐστὶν εἶναί τινα, ὅτῳ καὶ σκηνῆς μελήσει, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἰσιοῦσιν ἔσται. καὶ τοίνυν ἔγνω ὅτι τούτους εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατειλῆφθαι, ἂν ἦν διὰ τὸ ἀμφὶ συσκευασίαν ἔχειν, ἐκήρυξε δὴ παρεῖναι πάντας τοὺς ἐπιτρόπους. εἰ δέ που μὴ εἴη ἐπίτροπος, τὸν πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς. τῷ δὲ ἀπειθοῦντι, πάντα τὰ χαλεπὰ ἀνεῖπεν. οἱ δὲ ὁρῶντες καὶ τοὺς δεσπότας πειθομένους, ταχὺ ἐπείθοντο. ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευσε καθίζεσθαι αὐτῶν, ὅσοις ἐστὶ πλέον ἢ δυοῖν μηνῶν ἐν τῇ σκηνῇ τὰ ἐπιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν, αὖθις ἐκέλευσεν, οἷς μηνὸς ἦν. ἐν δὲ τούτοις σχεδὸν σύμπαντες ἐκαθίζοντο. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς. ἄγε τοίνυν ἔφη ὦ ἄνδρες, οἵτινες ὑμῶν τὰ μὲν κακὰ μισεῖτε, ἀγαθοῦ δέ τινος παρ᾽ ἡμῶν βούλεσθ᾽ ἂν τυγχάνειν, ἐπιμελήθητε προθύμως ὅπως διπλάσια ἐν τῇ σκηνῇ ἑκάστῃ σιτία καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ᾖ τοῖς δεσπόταις καὶ τοῖς οἰκέταις, ἢ ἃ καθ᾽ ἡμέραν ἐποιεῖτε, καὶ τἆλλα δὲ πάντα ὁπόσα καλὴν δαῖτα παρέξει, ἕτοιμα ποιεῖτε ὡς αὐτίκα μάλα παρεσομένων ὁποτέροι ἂν κρατῶσι, καὶ ἀξιώσωσιν ἔκπλεω ἔχειν πάντα τὰ ἐπιτήδεια. ἴστε οὖν ὅτι συμφέροι ἂν ὑμῖν, ἀμέμπτως δέχεσθαι

σθαι

ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες, πολλῇ σπουδῇ, τὰ παρηγγελμένα ἔπραττον. ὁ δ' αὖ συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχους, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι. γιγνώσκομεν ὅτι νῦν ἔξεστιν ἡμῖν, προτέροις τῶν ἀπόντων συμμάχων ἀρίστου τυχεῖν, καὶ τοῖς μάλιστα ἐσπουδασμένοις σιτίοις καὶ ποτοῖς χρῆσθαι. ἀλλ' οὔ μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἄριστον πλέον ὠφελῆσαι ἡμᾶς, ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπιμελεῖς φανῆναι. οὐδ' ἂν αὕτη ἡ εὐωχία, ἰσχυροτέρους ποιῆσαι, ὅσον εἰ δυναίμεθα τοὺς συμμάχους προθύμους ποιεῖσθαι. εἰ δὲ τῶν νυνὶ διωκόντων καὶ κατακαινόντων τοὺς ἡμετέρους πολεμίους, καὶ μαχομένων εἴ τις ἐναντιοῦται, τούτων δόξομεν οὕτως ἀμελεῖν, ὥστε καὶ πρὶν εἰδέναι ὅτι πράττουσιν ἠριστηκότες φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ μὲν φανούμεθα, ἀσθενεῖς δ' ἐσόμεθα συμμάχων ἀποροῦντες. τὸ δὲ τῶν πονούντων καὶ κινδυνευόντων ἐπιμεληθῆναί τινα, ὅπως εἰσιόντες τὰ ἐπιτήδεια ἕξουσιν, αὕτη ἂν ἡμᾶς ἡ θοίνη, πλείω εὐφράνειεν, ὡς ἐγώ φημι, ἢ τὸ παραχρῆμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι. ἐννοήσατε δ' ἔφη, ὡς εἰ μηδ' ἐκείνους αἰσχυντέον ἦν, οὐδ' ὡς ἡμῖν προσήκει, οὔτε πλησμονῆς ποτε, οὔτε μέθης. οὐ γάρ πω διαπέπρακται ἡμῖν ἃ βουλόμεθα. ἀλλ' αὐτὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ἐπιμελείας δεόμενα. ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, πολεμίους πολλαπλασίους ἡμῶν αὐτῶν. καὶ τούτους λελυμένους, οὓς καὶ φυλάττεσθαι ἔτι προσήκει, καὶ φυλάττειν ὅπως ὦσι καὶ οἱ ποιήσοντες ἡμῖν τὰ ἐπιτήδεια. ἔτι δ' οἱ ἱππεῖς ἡμῖν ἄπεισι, φροντίδα παρέχοντες ὅπου εἰσί. κἂν ἔλθωσιν ἢ παραμενοῦσιν. ὥστε ὦ ἄνδρες, νῦν μοι δοκεῖ, τοιοῦτον σῖτον προσφέρεσθαι δεῖν ἡμᾶς, καὶ τοιοῦτον ποτόν, ὁποῖόν τις οἴεται μάλιστα σύμφορον εἶναι. πρὸς τὸ μήτε ὕπνου μήτε ἀφροσύνης ἐμπίπλασθαι. ἔτι δὲ καὶ χρήματα ἐγὼ οἶδα ὅτι πολλὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐστίν, ὧν οὐκ ἀγνοῶ ὅτι δυνατὸν ἡμῖν κοινῶν αὐτῶν ὄντων τοῖς συγκατειληφόσι νοσφίσασθαι, ὁπόσα ἂν βουλώμεθα. ἀλλ'

οὔ μοι

οὔ μοι δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι, τῷ δικαίους φαινομένους
ἐκείνοις τούτῳ πρίασθαι ἔτι μᾶλλον αὐτοὺς, ἢ νῦν ἁρπάζεσθαι ἡμᾶς.
Δοκεῖ δέ μοι ἔφη καὶ τὸ νῦν μὲν τὰ χρήματα ἐπειδὰν ἔλθωσι, μήδοις, καὶ
ὑρκανίοις, καὶ τιγράνῃ ἐπιτρέψαι. κἄν τι μεῖον ἡμῖν δάσωνται, κέρδος
ἡγήσασθαι. διὰ γὰρ τὰ κέρδη, ἥδιον ἡμῖν παραμενοῦσι. τὸ μὲν γὰρ νῦν
πλεονεκτῆσαι, ὀλιγοχρόνιον ἂν ἡμῖν τὸν πλοῦτον παράσχοι· τὸ δὲ ταῦ-
τα προεμένους ἐκεῖνα κτήσασθαι, ὅθεν ὁ πλοῦτος φύεται, τοῦθ᾽ ὡς ἐγὼ
δοκῶ, ἀεναώτερον ἡμῖν δύναιτ᾽ ἂν τὸν πλοῦτον καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέ-
ροις παρέχειν. Οἶμαι δ᾽ ἔφη καὶ οἴκοι ὑμᾶς τούτου ἕνεκεν ἀσκεῖν, καὶ
γαστρὸς κρείττους εἶναι, καὶ ἀκαίρων κερδῶν, ἵν᾽ ὁπότε δέοι, δυναίμε-
θα αὐτοῖς συμφόρως χρῆσθαι. Ὅτῳ δ᾽ ἂν ἐπὶ μείζοσι τῶν νῦν παρόν-
των ἐπιδειξαίμεθα τὴν παιδείαν, ἐγὼ μὲν οὐχ ὁρῶ. ὁ μὲν, οὕτως εἶ-
πε. συνεῖπε δ᾽ αὐτῷ ὑστάσπας ἀνὴρ πέρσης τῶν ὁμοτίμων ὧδε. Δεινὸν γὰρ
τἂν εἴη ὦ κῦρε, εἰ ἐν θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄσιτοι καρτεροῦμεν, ὅπως θηρίον
τι ὑποχείριον ποιησώμεθα, καὶ μάλα μικροῦ ἴσως ἄξιον· ὄλβον δὲ ὅλον
πειρώμενοι θηρᾶν, εἰ ἐμποδών τι ποιησαίμεθα γενέσθαι ἡμῖν ἃ τῶν
μὲν κακῶν ἀνθρώπων ἄρχει, τοῖς δὲ ἀγαθοῖς πείθεται, οὐκ ἂν πρέπον-
τα ἡμῖν δοκοίημεν ποιεῖν. ὁ μὲν ὑστάσπας δὴ, οὕτω συνεῖπεν. οἱ δ᾽ ἄλ-
λοι πάντες ταῦτα συνῄνουν. ὁ δὲ κῦρος εἶπεν. ἄγετε δὴ ἔφη ἐπειδὴ ὁ-
μονοοῦμεν ταῦτα, πέμψατε ἀπὸ λόχου πέντε ἄνδρας ἕκαστος τῶν σπου-
δαιοτάτων. οὗτοι δὲ περιϊόντες οὓς μὲν ἂν ὁρῶσι πορσύνοντας τὰ ἐπι-
τήδεια, ἐπαινούντων, οὓς δ᾽ ἂν ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀφειδέστερον
ἢ ὡς δεσπόται. Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν. τῶν δὲ μήδων τινὲς
ἤδη οἱ μὲν, ἁμάξας προωρμημένας καταλαμβάνοντες καὶ ἀποστρέψαν-
τες, προσήλαυνον μεστὰς ὧν ἐδεῖτο ἡ στρατιά. οἱ δὲ, καὶ ἁρμαμάξας
γυναικῶν τῶν βελτίστων, τῶν μὲν, καὶ γνησίων· τῶν δὲ, παλλακίδων διὰ
τὸ κάλ

τὰ κάλλιστα, συμπεριαγομένας. καὶ ταύτας εἰληφότες προσῆγον. πάντες γὰρ ἔτι καὶ νῦν οἱ κατὰ τὴν ἀσίαν στρατευόμενοι, ἔχοντες τὰ πλείστου ἄξια στρατεύονται, λέγοντες ὅτι μᾶλλον μάχοιντ᾽ ἂν εἰ τὰ φίλτατα παρείη. τούτοις γάρ φασιν ἀνάγκην εἶναι προθύμως ἀλέξειν. ἴσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει. ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ, τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι. Ὁ δὲ κῦρος ὁρῶν τὰ τῶν μήδων ἔργα καὶ ὑρκανίων, ὥσπερ κατεμέμφετο ἑαυτὸν, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ὅτι οἱ ἄλλοι ἂν τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδόκουν, καὶ προσκτᾶσθαί τι. Αὐτοὶ δ᾽ ἐν ἀργοτέρᾳ χώρᾳ ὑποκαταμένειν. καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες ἀποδεικνύντες κύρῳ ἃ ἦγον, πάλιν ἀπήλαυνον, μεταδιώκοντες τοὺς ἄλλους. Ταῦτα γὰρ ἔφασαν σφίσι προστετάχθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. δακνόμενος δὴ ὁ κῦρος ἐπὶ τούτοις, ταῦτα μὲν ὅμως κατεχώριζε. συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξιάρχους. καὶ στὰς ὅπου ἔμελλον ἂν ἐξακούεσθαι τὰ λεγόμενα εἶπε τάδε.

Ὅτι μὲν ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατάσχοιμεν τὰ νῦν προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι πέρσαις ἀγαθὰ γένοιτο, μέγιστα δ᾽ ἂν εἰκότως ἡμῖν δι᾽ ὧν πράττεται. πάντες οἶμαι γινώσκομεν. ὅπως δ᾽ ἂν αὐτῶν ἡμεῖς κύριοι γενοίμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες κτήσασθαι αὐτὰ, εἰ μὴ ἔσται οἰκεῖον ἱππικὸν πέρσαις, τοῦτο οὐκέτι ἐγὼ ὁρῶ. ἐννοεῖτε γὰρ δὴ ἔφη. ἔχομεν ἡμεῖς οἱ πέρσαι ὅπλα, οἷς δοκοῦμεν τοὺς πολεμίους τρέπεσθαι, ὁμόσε ἰόντας. καὶ δὴ τρεψάμενοι, ποίους ἢ ἱππέας, ἢ τοξότας, ἢ πελταστὰς, ἢ ἀκοντιστὰς, ἄνευ ἵππων ὄντες, δυναίμεθ᾽ ἂν φεύγοντας, ἢ λαβεῖν, ἢ ἀποκτεῖναι.

Τίνες δ᾽ ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόντες κακουργεῖν, ἢ τοξόται, ἢ ἀκοντισταὶ, ἢ ἱππεῖς, εὖ εἰδότες, ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος, ὑφ᾽ ἡμῶν κακόν τι παθεῖν μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν πεφυκότων δένδρων. εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, οὐκ εὔδηλον ἔφη ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν ἱππεῖς νομίζου-

σι ταῦτα πάντα ὑποχείρια γιγνόμενα, οὐχ ἧττον αὐτοῖς εἶναι ἢ ἡμέτερα; Ἴσως δέ, νὴ Δία καὶ μᾶλλον. Νῦν μὲν δὴ οὕτω ταῦτα ἔχει κατ' ἀνάγκην. Εἰ δὲ ἡμεῖς ἱππικὸν κτησαίμεθα μὴ χεῖρον τούτων, οὐ παντάπασιν ἡμῖν καταφανές, ὅτι τούς τ' ἂν πολεμίους δυναίμεθα ἄνευ τούτων ποιεῖν, ἅπερ καὶ νῦν σὺν τούτοις; Τούτους τε ἔχοιμεν ἂν τότε μετριώτερον πρὸς ἡμᾶς φρονοῦντας. Ὁπότε γάρ, ἢ παρεῖναι, ἢ ἀπεῖναι βούλοιντο, ἧττον ἂν ἡμῖν μέλοι, εἰ αὐτοὶ ἄνευ τούτων ἀρκοῖμεν ἡμῖν αὐτοῖς. Εἶεν ταῦτα μὲν δὴ οἶμαι, οὐδεὶς ἂν ἀντιγνωμονήσειε, μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν, τὸ Περσῶν γενέσθαι οἰκεῖον ἱππικόν. Ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε, πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο. Ἆρ' οὖν σκεψώμεθα, εἰ βουλοίμεθα καθιστάναι ἱππικόν, τί ἡμῖν ὑπάρχει. καὶ τίνος ἐνδεῖ. Οὐκοῦν, ἵπποι μὲν οὗτοι πολλοὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατειλημμένοι, καὶ χαλινοὶ οἷς πείθονται. Καὶ τἆλλα ὅσα δεῖ ἵππους ἔχουσι χρῆσθαί γε. Ἀλλὰ μήν, καὶ οἷς γε ἄνδρα ἱππέα χρῆσθαι ἔχομεν. θώρακας μὲν ἐρύματα τῶν σωμάτων. παλτὰ δὲ οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες χρῴμεθ' ἄν, τί δὴ τὸ λοιπόν. Δηλονότι ἀνδρῶν δεῖ. Οὐκοῦν τοῦτο μάλιστα ἔχομεν. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἡμέτερόν ἐστιν. ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. ἀλλ' ἐρεῖ τις ἴσως ὅτι οὐκ ἐπιστάμεθα. Οὐδὲ μὰ τῶν ἐπισταμένων νῦν, πρὶν μαθεῖν, οὐδεὶς ἠπίστατο. Ἀλλ' εἴποι ἄν τις ὅτι παῖδες ὄντες ἐμάνθανον. καὶ πότερον οἱ παῖδες εἰσὶ φρονιμώτεροι ὥστε μαθεῖν τὰ φραζόμενα καὶ δεικνύμενα, ἢ οἱ ἄνδρες. πότεροι δὲ ἐὰν μάθωσιν, ἱκανώτεροι τοῖς σώμασιν ἐκπονεῖν. οἱ παῖδες, ἢ οἱ ἄνδρες. Ἀλλὰ μήν, σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν, ὅση οὔτε παισὶν οὔτε ἄλλοις ἀνδράσιν. οὔτε γὰρ τοξεύειν ἡμῖν μαθητέον ὥσπερ τοῖς παισί, προεπιστάμεθα γὰρ τοῦτο οὔτε μὴν ἀκοντίζειν. ἐπιστάμεθα γὰρ τοῦτο. Ἀλλ' οὐδὲ μὴν ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνδράσι, τοῖς μέν, γεωργίαι ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς δέ, τέχναι, τοῖς δέ, ἄλλα οἰκεῖα. ἡμῖν δὲ στρατεύεσθαι

οὐ μό-

οὐ μόνον σχολή, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. Ἀλλὰ μήν, οὐχ ὥσπερ ἄλλα πολλὰ τῶν πολεμικῶν, χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δέ. Ἱππικὴ δὲ οὐκ ἐν ὁδῷ μὲν ἡδίων, ἢ αὐτοῖν τοῖν ποδοῖν πορεύεσθαι, ἐν δὲ σπουδῇ, οὐχ ἡδύ. ταχὺ μὲν φίλῳ παραγενέσθαι εἰ δέοι, ταχὺ δὲ, εἴτε ἄνδρα εἴτε θῆρα δέοιτο διώκοντα καταλαβεῖν. ἐκεῖνο δὲ οὐκ εὐπετὲς, τὸ ὅτι ἂν δέῃ ὅπλον φέρειν, τὸν ἵππον τοῦτο συμφέρειν. Οὔκουν, ταυτό γ' ἐστὶν, ἔχειν τὲ καὶ συμφέρειν.

Ὅ γε μὴν μάλιστ' ἄν τις φοβηθείη, μὴ εἰ δεήσῃ ἐφ' ἵππου κινδυνεύειν πρότερον ἡμᾶς, πρὶν ἀκριβοῦν τὸ ἔργον τοῦτο, κᾆτα μήτε πεζοὶ ἔτι ὦμεν, μήθ' ἱππεῖς ἱκανοὶ, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀμήχανον. ὅπου γὰρ βουλώμεθα, ἐξέσται ἡμῖν πεζοῖς εὐθὺς μάχεσθαι. οὐδὲν γὰρ τῶν πεζικῶν ἀπομαθησόμεθα, ἱππεύειν μαθόντες. Κῦρος μὲν, οὕτως εἶπε. Χρυσάντας δὲ συναγορεύων αὐτῷ, ὧδε ἔλεξεν. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἱππεύειν μαθεῖν, ὡς νομίζω ἐὰν ἱππεὺς γένωμαι, ἄνθρωπος πτηνὸς ἔσεσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἀγαπώην ἐξίσου τῳ θεῖν ὁρμηθεὶς ἀνθρώπῳ, μόνον τῇ κεφαλῇ προέχων. ἄν τε θηρίον παραθέον ἰδὼν δυνηθῶ διατεινόμενος φθάσαι, ὥστε ἀκοντίσαι, ἢ τοξεῦσαι, πρὶν πάνυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι. ἢν δὲ ἱππεὺς γένωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὄψεως μήκους καθαιρεῖν. δυνήσομαι δὲ θηρία διώκων, τὰ μὲν ἐκ χειρὸς παίειν καταλαμβάνων. τὰ δὲ, ἀκοντίζων ὥσπερ ἑστηκότα. καὶ γὰρ ἐὰν ἀμφότερα ταχέα ᾖ, ὅμως δ' ἂν πλησία γίγνηται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ ἑστηκότα ἔσται. Ὁ δὲ δὴ μάλιστα δοκῶ ἔφη ζώων ἐζηλωκέναι, ἱπποκενταύρους εἰ ἐγένοντο, ὥστε προβουλεύεσθαι μὲν ἀνθρώπου φρονήσει. ταῖς δὲ χερσὶ, τὸ δέον παλαμᾶσθαι. ἵππου δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχὺν, ὥστε τὸ μὲν φεῦγον αἱρεῖν. τὸ δὲ ὑπομένον ἀνατρέπειν. Οὐκοῦν πάντα κἀγὼ ταῦτα ἱππεὺς γενόμενος, συγκομίζομαι πρὸς ἐμαυτόν. Προνοεῖν μέν γε ἕξω τῇ ἐμῇ πάντα ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ. ταῖς δὲ χερσὶν ὁπλοφορήσω. διώξομαι δὲ τῷ ἵππῳ.

τὸν δ' ἐναντίον ἀνατρέψομαι τῇ τοῦ ἵππου ῥώμῃ. ἀλλ' οὐ συμπεφυκὼς δεδήσομαι ὥσπερ οἱ ἱπποκένταυροι. Οὐκοῦν τοῦτό γε κρεῖττον ἢ συμπεφυκέναι. Τοὺς μὲν γὰρ ἱπποκενταύρους οἶμαι ἔγωγε πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν τῶν ἀνθρώποις εὑρημένων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρῆσθαι, πολλοῖς δὲ τῶν ἵπποις ἡδέως πεφυκότων, πῶς αὐτῶν χρὴ ἀπολαύειν. Ἐγὼ δὲ ἢν ἱππεύειν μάθω, ὅταν μὲν ἐπὶ τοῦ ἵππου γένωμαι, τὰ τοῦ ἱπποκενταύρου δήπου διαπράξομαι. ὅταν δὲ καταβῶ, δειπνήσω καὶ ἀμφιέσομαι καὶ καθευδήσω ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. ὥστε τί ἄλλο ἢ διαιρετὸς ἱπποκένταυρος, καὶ πάλιν σύνθετος γίγνομαι. Ἔτι δ' ἔφη καὶ τάδε πλεονεκτήσω τοῦ ἱπποκενταύρου. ὁ μὲν γὰρ, δυοῖν ὀφθαλμοῖν προεωρᾶτο, καὶ δυοῖν ὤτοιν ἤκουεν. ἐγὼ δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαροῦμαι. τέτταρσι δὲ ὠσὶ προαισθήσομαι. πολλὰ γάρ φασιν ἀνθρώποις καὶ ἵππον τοῖς ὀφθαλμοῖς προορῶντα δηλοῦν. πολλὰ δὲ τοῖς ὠσὶ προακούοντα σημαίνειν. ἐμὲ μὲν οὖν ἔφη γράφε τῶν ἱππεύειν ἐπιθυμούντων. Νὴ Δί' ἔφασαν οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε.

Ἐκ τούτου δὴ ἔφη ὁ Κῦρος. Τί οὖν ἔφη ἐπεὶ σφόδρα ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς πορισαίμεθα, αἰσχρὸν εἶναι, οἷς ἂν ἵππους ἐγὼ πορίσω, ἄν τις φανῇ πεζῇ ἡμῶν πορευόμενος, ἐάν τε πολλὴν ἐάν τε ὀλίγην ὁδὸν δέῃ διελθεῖν, ἵνα καὶ παντάπασιν ἱπποκενταύρους οἴωνται ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι εἶναι. ὁ μὲν οὕτως ἐπήρετο. οἱ δὲ πάντες συνεπήνεσαν. ὥστε ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνου οὕτω χρῶνται Πέρσαι. καὶ οὐδεὶς ἂν τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἑκὼν ὀφθείη Περσῶν οὐδαμοῦ πεζὸς ἰών. Οἱ μὲν δὴ, ἐν τούτοις τοῖς λόγοις ἦσαν. ἡνίκα δ' ἦν ἔξω μέσου ἡμέρας, προσήλαυνον οἱ Μῆδοι, ἱππεῖς καὶ οἱ Ὑρκάνιοι. ἵππους τε ἄγοντες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας. ὅσοι γὰρ τὰ ὅπλα παρεδίδοσαν, οὐκ ἀπέκτεινον. Ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος, εἰ σῶοι

πάντες

πάντες εἶεν αὐτῷ. Ἐπεὶ δὲ τὸ τί ἔφασαν, ἐκ τούτου ἠρώτα ὅτι ἔπραξαν. οἱ δὲ, διηγοῦντο ἅπερ ἐποίησαν. καὶ ὡς ἀνδρείως ἕκαστα ἐμεγαληγόρουν. Ὁ δὲ, διήκουε πάντα ἡδέως ὅσα ἐβούλοντο λέγειν. ἔπειτα δὲ καὶ ἐπῄνεσεν αὐτοὺς οὕτως. Ἀλλὰ καὶ δῆλοι ἔφη ἐστὲ ὡς ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐγένεσθε. καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε καὶ καλλίους καὶ γοργότεροι, ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. ἐκ δὲ τούτου ἐπυνθάνετο αὐτῶν, καὶ πόσην ὁδὸν διήλασαν, καὶ εἰ οἰκοῖτο ἡ χώρα. Οἱ δ' ἔλεγον ὅτι καὶ πολλὴν διελάσειαν, καὶ πᾶσα οἰκοῖτο ἡ χώρα, καὶ μεστὴ εἴη καὶ οἰῶν καὶ αἰγῶν, καὶ βοῶν, καὶ ἵππων, καὶ σίτου καὶ πάντων ἀγαθῶν. Δυοῖν ἂν ἔφη ἐπιμελητέον ἡμῖν εἴη. ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῶν ἐχόντων αὐτά, καὶ ὅπως αὐτοὶ μένωσιν. οἰκουμένη μὲν γὰρ χώρα, πολλοῦ ἄξιον κτῆμα. ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὖσα, ἐρήμη καὶ τῶν ἀγαθῶν γίγνεται. τοὺς μὲν οὖν ἀμυνομένους, οἶδα ἔφη ὅτι ἀπεκτείνατε. ὀρθῶς ποιοῦντες. Τοῦτο γὰρ μάλιστα σώζει τὴν νίκην. τοὺς δὲ παραδιδόντας, αἰχμαλώτους ἐλάβετε. οὓς εἰ ἀφίεμεν, τοῦτ' αὖ σύμφορον ἂν ὡς ἐγώ φημι ποιήσαιμεν. Πρῶτον μὲν γὰρ νῦν, οὐκ ἂν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυλάττειν τούτους ἡμᾶς δέοι, οὐδ' ἂν σιτοποιεῖν τούτους. οὐ γὰρ λιμῷ γε δήπου ἀποκτενοῦμεν αὐτούς. ἔπειτα δὲ καὶ τούτους ἀφέντες, πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρησόμεθα. Ἐὰν γὰρ κρατῶμεν τῆς χώρας, ἅπαντες ἡμῖν οἱ ἐν ταύτῃ οἰκοῦντες, αἰχμάλωτοι ἔσονται. μᾶλλον δὲ τούτους ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφεθέντας, μένουσι καὶ οἱ ἄλλοι. καὶ πείθεσθαι αἱρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι. ἐγὼ μὲν οὖν οὕτω γιγνώσκω. εἰ δὲ ὁρᾷ ἄλλος τις ἄμεινον, λεγέτω. οἱ δὲ, ἀκούσαντες, συνῄνουν ταῦτα ποιεῖν. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους, λέγει τάδε. Ἄνδρες ἔφη, νῦν τε ὅτι ἐπείθεσθε, τὰς ψυχὰς περιεποιήσασθε. τοῦ τε λοιποῦ, ἢν οὕτω ποιῆτε, οὐδ' ὁτιοῦν κακὸν ἔσται ὑμῖν. ἀλλ' ἢ οὐχ ὁ αὐτὸς ἄρξει ὑμῶν ὅσπερ καὶ πρότερον οἰκή-

σετε δὲ τὰς αὐτὰς οἰκίας, καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε, καὶ γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε, καὶ παίδων τῶν ὑμετέρων ἄρξετε ὥσπερ νῦν. ἡμῖν μέντοι οὐ μαχεῖσθε, οὐδὲ ἄλλῳ οὐδενί. ἂν δὲ καὶ ἄλλος ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν μαχούμεθα. ὅπως μὴ δ' ἐπαγγέλλῃ μηδεὶς ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσατε, καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν, ἔσται εἰρήνη, καὶ ἃ λέγομεν ἀδόλως. ὁπόσοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ ἀποτίθωνται ὅπλα, ἐπὶ τούτους ἡμεῖς καὶ δεῖ στρατευσόμεθα. ἐὰν δέ τις ὑμῶν, καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς, καὶ πράττων τι, καὶ διδάσκων φανῇ τοῦτον ἡμεῖς, ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον, οὐχ ὡς δοῦλον περιοψόμεθα. ταῦτ' οὖν ἔφη αὐτοί τε ἴστε. καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλετε. ἂν δ' ἄρα ἔφη ὑμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ πείθωνταί τινες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε. ὅπως ὑμεῖς ἐκείνων, μὴ ἐκεῖνοι ἡμῶν ἄρχωσιν. ὁ μὲν, ταῦτα εἶπεν. οἱ δὲ, προσκυνήσαντες. καὶ ταῦτα ἔφασαν ποιήσειν. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ᾤχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν. ὥρα δὴ ὦ Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι δειπνεῖν πᾶσιν ὑμῖν. παρεσκεύασται δὲ ὑμῖν τὰ ἐπιτήδεια ὡς ἡμεῖς βέλτιστα ἐδυνάμεθα. ἀλλ' ἴτε καὶ ἡμῖν πέμπετε, τοῦ πεποιημένου σίτου τὸ ἥμισυ. ἱκανὸς δὲ ἀμφοτέροις πεποίηται. ὄψον δὲ μὴ πέμπετε, μηδὲ πιεῖν. ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. καὶ ὑμεῖς δ' ἔφη ὦ Ὑρκάνιοι, διαγάγετε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς σκηνάς. τοὺς μὲν ἄρχοντας, ἐπὶ τὰς μεγίστας. γιγνώσκετε δὲ, τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν. καὶ αὐτοὶ δὲ δειπνεῖτε, ὅπου ἥδιστον ὑμῖν. καὶ ἀκέραιοι αἱ σκηναί. παρεσκεύασται δὲ καὶ ἐνθάδε ὥσπερ καὶ τούτοις. τοῦτο δ' ἴστε ἀμφότεροι. ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν, ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν. τὰ δὲ ἐν ταῖς σκηναῖς, αὐτοὶ ὁρᾶτε, καὶ τὰ ὅπλα εὖ τίθεσθε. οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς, οὔπω φίλοι ἡμῖν. οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην, ἐλοῦντο. ἦν δὲ παρεσκευασμένα, καὶ ἱμάτια μεταλαβόντες, ἐδείπνουν. καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν, εἶχον τὰ ἐπιτή-

δεια

δεῖπνα, καὶ τοῖς πέρσαις διέπεμπον τῶν ἄρτων ἑκάστοις τοὺς ἡμίσεας. ὄψον δὲ οὐκ ἔπεμπον οὐδὲ οἶνον. οἰόμενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ κῦρον. ὅτι ἔφη ἄφθονα ταῦτα ἔχειν. ὁ δὲ κῦρος ταῦτα ἔλεγον. ὄψον μὲν τὸν λιμόν. πιεῖν δ' ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ. ὁ μὲν οὖν κῦρος δειπνίσας τοὺς πέρσας ἐπειδὴ συνεσκότασε, κατὰ πεμπάδας, καὶ κατὰ δεκάδας πολλοὺς αὐτῶν διέπεμπε, καὶ ἐκέλευσε κύκλῳ τοῦ στρατοπέδου κρύπτειν. νομίζων ἅμα μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι, ἐάν τις ἔξωθεν προσίοι. ἅμα δὲ, ἐάν τις ἔξω χρήματα φέρων ἀποδιδράσκῃ, ἁλώσεσθαι αὐτόν. καὶ ἐγένετο οὕτως. πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπεδίδρασκον. πολλοὶ δὲ ἑάλωσαν. ὁ δὲ κῦρος, τὰ μὲν χρήματα, τοὺς λαβόντας εἴα ἔχειν. τοὺς δὲ ἀνθρώπους, ἐκέλευσεν ἀποσφάξαι. ὥστε τοῦ λοιποῦ, οὐδὲ βουλόμενος ἂν εὕρες ῥᾳδίως τὸν νύκτωρ πορευόμενον. οἱ μὲν δὴ πέρσαι οὕτω διῆγον. οἱ δὲ μῆδοι, καὶ ἔπινον καὶ εὐωχοῦντο καὶ ηὐλοῦντο, καὶ πάσης εὐθυμίας ἐνεπίμπλαντο. πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἑάλω ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργου τοὺς ἐγρηγορότας. ὁ δὲ κυαξάρης ὁ τῶν μήδων βασιλεὺς, τὴν μὲν νύκτα ἐν ᾗ ἐξῆλθεν ὁ κῦρος. αὐτός τε ἐμεθύσκετο μεθ' ὧν παρεσκήνου ὡς ἐπ' εὐτυχίᾳ. καὶ τοὺς ἄλλους δὲ μήδους ᾤετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πλὴν ὀλίγων, ἀκούων θόρυβον πολύν. οἱ γὰρ οἰκέται τῶν μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπεληλυθότων, ἀνειμένως καὶ ἔπινον καὶ ἐθορύβουν. ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ ἀσσυρίου στρατεύματος καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰληφότες. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἐπὶ θύρας οὐδεὶς ἧκε, πλὴν οἵπερ καὶ συνεδείπνουν, καὶ τὸ στρατόπεδον κενὸν ἤκουεν εἶναι τῶν μήδων, καὶ τῶν ἱππέων ἑώρα δ', ἐπεὶ ἐξῆλθεν, οὕτως ἔχοντα. ἐνταῦθα δὴ ἐβριμοῦτό, τε τῷ κύρῳ καὶ τοῖς μήδοις, τὸ καταλιπόντας αὐτὸν ἔρημον οἴχεσθαι. καὶ εὐθὺς ὥσπερ λέγεται ὠμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, κελεύει τῶν παρόντων τινὰ λαβόντα τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππέας, πορεύεσθαι

ὡς τὰ

ὡς τάχιστα πρὸς τὸ ἀμφὶ κῦρον στράτευμα, καὶ λέγειν τάδε· ᾤμην μὲν ἔγωγε οὐδ᾽ ἄν σε ὦ κῦρε οὕτως ἀπρονοήτως περὶ ἐμοῦ βουλεύσασθαι. εἰ δὲ κῦρος οὕτω γιγνώσκοι, οὐκ ἂν ὑμᾶς γε ὦ μῆδοι ἐθελῆσαι, οὕτως ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. καὶ νῦν ἐὰν μὲν κῦρος βούληται. εἰ δὲ μή, ὑμεῖς γε τὴν ταχίστην πάρεστε. ταῦτα ἐπέστελλεν. ὁ δὲ, ταττόμενος, πορεύεσθαι ἔφη. καὶ πῶς ὦ δέσποτα ἐγὼ εὑρήσω ἐκείνους. Πῶς δὲ κῦρος ἔφη καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἐφ᾽ οὓς ἐπορεύοντο. ὅτι νὴ Δί᾽ ἔφη ἀκούω, ἀφεστηκότας τῶν πολεμίων ὑρκανίους τινὰς καὶ ἐλθόντας δεῦρο, οἴχεσθαι ἡγουμένους αὐτῷ. Ἀκούσας ταῦτα ὁ κυαξάρης, πολὺ μᾶλλον ἔτι τῷ κύρῳ ὠργίζετο, μὴ δ᾽ εἰπεῖν αὐτῷ ταῦτα· καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἔπεμπεν ἐπὶ τοὺς μήδους, ὡς ψιλώσων αὐτόν. καὶ ἰσχυρότερον ἔτι ἢ πρόσθεν τοῖς μήδοις ἀπειλῶν ἐπεκάλει. καὶ τῷ πεμπομένῳ δὲ ἠπείλησεν, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγγείλοι. ὁ μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο, ἔχων τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας ὡς ἑκατόν. ἀνιώμενος ὅτι καὶ αὐτὸς οὐκ ἐπορεύθη μετὰ τοῦ κύρου. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πορευόμενοι διασχιζομένων ὁδῶν τρίβῳ τινὶ ἐπλανῶντο. καὶ οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο ἐς τὸ τοῦ κύρου στράτευμα, πρὶν ἐντυχόντες τισὶ τῶν ἀσσυρίων ἠνάγκασαν αὐτοὺς ἡγεῖσθαι. καὶ οὗτοι δὴ ἀφικνοῦνται τὰ πυρὰ κατιδόντες, περὶ μέσας νύκτας. Ἐπεὶ δ᾽ ἐγένοντο πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες ὥσπερ εἰρημένον ἦν ὑπὸ κύρου, οὐκ εἰσαφῆκαν αὐτοὺς πρὸ ἡμέρας. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπεφαίνετο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀγαθοῖς, ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευσε. καὶ οἱ μὲν, ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. ὁ δὲ, συγκαλέσας τοὺς ὁμοτίμους, εἶπεν. Ἄνδρες, ὁ μὲν θεὸς, προφαίνει πολλὰ ἀγαθά. Ἡμεῖς δὲ ὦ πέρσαι ἐν τῷ παρόντι, ὀλίγοι ἐσμὲν, ὥστε ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. εἴτε γὰρ ὅσα ἂν κατεργαζώμεθα μὴ φυλάξομεν ταῦτα, πάλιν ἀλλότρια ἔσται, εἴτε καταλείψομεν τινας ἡμῶν αὐτῶν φύλα-

κας ἐπὶ

ἥκοι ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις, αὐτίκα οὐδεμίαν ἔχοντες ἰσχὺν ἀ-
ναφανούμεθα. δοκεῖ οὖν μοι ὡς τάχιστα ἰέναι τινὰ ὑμῶν εἰς πέρσας. καὶ
διδάσκειν, ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὡς τάχιστα πέμπειν στράτευ-
μα, εἴπερ ἐπιθυμοῦσι πέρσαι τὴν ἀρχὴν τῆς ἀσίας καὶ τὴν κάρπω-
σιν, γενέσθαι ἐφ' ἑαυτοῖς. Ἴθι μὲν οὖν ἔφη σὺ ὁ πρεσβύτατος. καὶ ἐλ-
θὼν ταῦτα λέγε καὶ ὅτι οὓς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν ἔλθω-
σι παρ' ἐμὲ, ἐμοὶ μελήσει περὶ τῆς τροφῆς αὐτῶν. ἃ δ' ἔχομεν ἡμεῖς
ὁρᾷς μὲν αὐτά. Κρύπτε δὲ τούτων μηδέν. Ὅτι δὲ τούτων ἐγὼ κα-
λῶς καὶ νομίμως πέμπων εἰς πέρσας ποιοίμην ἂν τὰ μὲν πρὸς τοὺς θε-
ούς, τὸν πατέρα ἐρώτα. τὰ δὲ, πρὸς τὸ κοινὸν τὰς ἀρχάς. πεμψάντων δὲ
καὶ ὀπτῆρας ὧν πράττομεν, καὶ φραστῆρας, ὧν ἐρωτῶμεν. καὶ σὺ μὲν ἔ-
φη συσκευάζου. καὶ τὸν λόχον προπομπὸν ἄγε. Ἐκ τούτου δὲ καὶ τοὺς μή-
δους ἐκάλει. καὶ ἅμα ὁ τοῦ κυαξάρους ἄγγελος παρίσταται. καὶ ἐν πᾶ-
σι τήν τε πρὸς τὸν κῦρον ὀργὴν, καὶ τὰς πρὸς τοὺς μήδους ἀπειλὰς αὐ-
τοῦ ἔλεγε. καὶ τέλος εἶπεν, ὅτι ἀπιέναι μήδους κελεύει, εἰ καὶ ὁ κῦ-
ρος μένειν βούλεται. οἱ μὲν δὴ μῆδοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγγέλου, ἐσίγησαν.
ἀποροῦντες μὲν, πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπειθεῖν, φοβούμενοι δὲ, πῶς ἀπει-
λοῦντι ὑπακούσωσιν. ἄλλως τε καὶ εἰδότες τὴν ὠμότητα αὐτοῦ. ὁ δὲ
κῦρος εἶπεν. Ἀλλ' ἐγὼ ὦ ἄγγελε καὶ μῆδοι, οὐδὲν ἔφη θαυμάζω, εἰ κυα-
ξάρης, πολλοὺς μὲν πολεμίους τότε ἰδὼν, ἡμᾶς δὲ οὐκ εἰδὼς ὅτι πράττο-
μεν, ὀκνεῖ περί τε ἡμῶν, καὶ περὶ ἑαυτοῦ· Ἐπειδὰν δὲ αἴσθηται πολλοὺς
μὲν τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ ἀπεληλαμένους, πρῶτον
μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα γνώσεται, ὅτι νῦν ἔρημος οὐ γίγνεται
ἡνίκα οἱ φίλοι αὐτοῦ, τοὺς ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολλύουσιν. Ἀλλὰ μὴν,
μέμψεώς γε πῶς ἐσμὲν ἄξιοι, εὖ τε ποιοῦντες ἐκεῖνον, καὶ οὐδὲ ταῦτα
αὐτοματίσαντες. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐκεῖνον ἔπεισα, ἐᾶσαί με λαβόν-

τα

τα ὑμᾶς ἐξελθεῖν. ὑμεῖς δὲ, οὐχ ὡς ἀθυμοῦντες τῆς ἐξόδου, ἠρωτή-
σατε εἰ ἐξίοιτε. καὶ νῦν δεῦρο ἥκετε. Ἀλλ' ὑπ' ἐκείνου κελευσθέντες
ἐξιέναι, ὅτῳ ὑμῶν μὴ ἀχθομένῳ εἴη. καὶ ἡ ὀργὴ οὖν αὕτη, σαφῶς οἶδ'
ὅτι, ὑπό τε τῶν ἀγαθῶν πεπανθήσεται· καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγοντι ἄπει-
σι. Νῦν μὲν οὖν ἔφη σὺ ὦ ἄγγελε ἀνάπαυσαι ἐπεὶ πεπόνηκας. ὑμεῖς
τε ὦ πέρσαι, ἐπεὶ καὶ προσδεχόμεθα πολεμίους, ἤτοι μαχουμένους γε
ἢ πεισομένους παρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὡς κάλλιστα. οὕτω γὰρ ὁρωμένους,
εἰκὸς πλέον προανύτειν ὧν χρήζομεν. Σὺ δ' ἔφη ὁ τῶν ὑρκανίων ἄρ-
χων, ὑπόμεινον προστάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν στρατιωτῶν, ἐξοπλίζειν
αὐτούς. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας ὁ ὑρκάνιος προσῆλθε, λέγει ὁ κῦρος.
ἐγὼ δὲ ἔφη ὦ ὑρκάνιε ἥδομαι αἰσθανόμενος, ὅτι οὐ μόνον φιλίαν ἐπι-
δεικνύμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ ξύνεσιν φαίνῃ μοι ἔχειν. Καὶ νῦν ὅτι συμ-
φέρει ἡμῖν ταὐτὰ, δῆλον. ἐμοί τε γὰρ πολέμιοι ἀσσύριοι σοί τε νῦν,
ἐχθίονές εἰσιν, ἢ ἐμοί. Οὕτως οὖν ἡμῖν ἀμφοτέροις βουλευτέον, ὅπως
τῶν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστατήσῃ ἡμῖν συμμάχων. ἄλλους δὲ
ἐὰν δυνώμεθα προσληψόμεθα. τοῦ δὲ μήδου ἤκουσας ἀποκαλοῦντος τοὺς
ἱππέας. Εἰ δὲ οὗτοι ἀπίασι, πῶς ἡμεῖς μόνοι πεζοὶ μενοῦμεν. Οὕτως
οὖν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ, ὅπως ὁ ἀποκαλῶν οὗτος, καὶ αὐτὸς μένειν βου-
λήσεται παρ' ἡμῖν. Σὺ μὲν οὖν σκηνὴν εὑρὼν, δὸς αὐτῷ ὅπου κάλλιστα
διάξει πάντα τὰ δέοντα ἔχων. Ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι ἔργον τι αὐτῷ
προστάξαι. ὅπερ οὗτος ἥδιον πράξει ἢ ἄπεισι. καὶ διαλέγου δὲ αὐτῷ, ὁπόσα
ἐλπὶς γενέσθαι ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ἢν ταῦτα δέοντα εὖ γένηται, ποιή-
σας μέντοι ταῦτα, ἧκε πάλιν παρ' ἐμέ. Ὁ μὲν δὴ ὑρκάνιος, ᾤχετο τὸν
μῆδον ἐπὶ σκηνὴν ἄγων. ὁ δὲ, εἰς πέρσας ἰὼν, παρῆν συνεσκευασμένος.
ὁ δὲ κῦρος αὐτῷ ἐπέστελλε πρὸς μὲν πέρσας λέγειν ἃ καὶ πρόσθεν ἐν
τῷ λόγῳ δεδήλωται. κυαξάρῃ δὲ ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. Ἀναγνῶναι
δέ σοι

δέ σοι ἔφη καὶ ἃ ἐπιστέλλω βούλομαι, ἵνα εἰδὼς αὐτὰ ὁμολογῇς, ἐάν τις σε πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ. ἐνῆν δὲ τῇ ἐπιστολῇ τάδε. Κῦρος Κυαξάρῃ χαίρειν. Ἡμεῖς οὔτε ἔρημον κατελίπομεν, οὐδεὶς γὰρ ὅταν τῶν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε τῶν φίλων ἔρημος γίνεται, οὐδὲ μὴν ἀποχωροῦντές γε ἀπὸ σοῦ, οἰόμεθα ἐν κινδύνῳ σε καθεστάναι. Ἀλλ' ὅσῳ πλέον σου ἀπέχομεν, τοσούτῳ πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν νομίζομεν. Οὐ γὰρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καθήμενοι, μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν. Ἀλλ' οἱ τοὺς ἐχθροὺς μήκιστον ἀπελαύνοντες, μᾶλλον τοὺς φίλους ἐν ἀκινδύνῳ καθιστᾶσι. σκέψαι δὲ, καὶ οἵῳ ὄντι μοι περί σε, οἷος εἶ περὶ ἐμέ. ἔπειτά μοι μέμφῃ. Ἐγὼ μὲν γέ σοι ἤγαγον συμμάχους οὐχ ὅσους σὺ ἔπεισας, ἀλλ' ὁπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυνάμην. Σὺ δέ μοι ἔδωκας μὲν ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι, ὁπόσους πείσαι δυνηθείης· νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος, οὐ τὸν θέλοντα, ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς. Τοιγαροῦν, τότε μὲν ᾤμην ἀμφοτέροις ὑμῖν χάριν ὀφείλειν. νῦν δὲ ἀναγκάζεις, σοῦ μὲν ἐπιλαθέσθαι. τοῖς δ' ἀκολουθήσασι, πειρᾶσθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναι. Οὐ μέντοι ἔγωγε, σοὶ δύναμαι ὅμοιος γενέσθαι· ἀλλὰ καὶ νῦν πέμπων ἐπὶ στράτευμα εἰς Πέρσας, ἐπιστέλλω ὁπόσοι ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ, ἤν τι σὺ αὐτῶν δέῃ πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρχειν. οὐχ ὅπως ἂν ἐθέλωσιν, ἀλλ' ὅπως ἂν σὺ βούλῃ χρῆσθαι αὐτοῖς. συμβουλεύω δέ σοι καίπερ νεώτερος ὤν, μὴ ἀφαιρεῖσθαι, ἃ ἂν δῷς. ἵνα μή σοι ἔχθραι ἀντὶ χαρίτων ὀφείλωνται· μηδὲ ὅταν τινὰ βούλῃ πρὸς σὲ ταχὺ ἐλθεῖν, ἀπειλοῦντα μεταπέμπεσθαι. μηδὲ φάσκοντα ἔρημον εἶναι, ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν. ἵνα μὴ διδάσκῃς αὐτοὺς, σοῦ μὴ φροντίζειν. ἔρρωσο. ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρεῖναι, ὅταν τάχιστα διαπραξώμεθα, ἅ σοί τ' ἂν νομίζομεν καὶ ἡμῖν πραχθέντα, κοινὰ γενέσθαι ἀγαθά. ταύτην αὐτῷ ἀπόδος. καὶ ὅτι ἄν σε τούτων ἐρωτᾷ, ἥπερ γέγραπται,

συμφέρει. καὶ γὰρ ἐγὼ αὖθις ἐπιστέλλω σοι περὶ τῶν πρακτέων, ἅπερ γέγραπται. τούτῳ μὲν οὖν οὕτως εἰπὼν, καὶ δοὺς τὴν ἐπιστολὴν, ἀπέπεμψε, προσεντειλάμενος οὕτω σπεύδειν, ὥσπερ οἶδεν ὅτι συμφέρει ταχὺ παρεῖναι. ἐκ τούτου δὴ, ἑώρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάντας καὶ τοὺς μήδους καὶ τοὺς ὑρκανίους, καὶ τοὺς ἀμφὶ τιγράνην· καὶ οἱ πέρσαι δὲ ἐξωπλισμένοι ἦσαν. ἤδη δέ τινες τῶν προσχώρων, καὶ ἵππους ἀπῆγον, καὶ ὅπλα ἔφερον. Ὁ δὲ, τὰ μὲν παλτὰ, ὅπου περ καὶ τοὺς πρόσθεν καταβάλλειν ἐκέλευσε. καὶ κατακαίειν οἷς τοῦτ' ἔργον ἦν. ὁπόσων μὴ οὗτοι δέοιντο. Τοὺς δὲ ἵππους ἐκέλευσε φυλάττειν μένοντας τοὺς ἀγαγόντας, ἕως ἄν τι σημανθείη αὐτοῖς. Τοὺς δὲ ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ ὑρκανίων καλέσας, τοιάδε ἔλεξεν. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι μὴ θαυμάζητε ἔφη ὅτι πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ. καινὰ γὰρ ὄντα ἡμῖν τὰ παρόντα, πολλὰ ἀσύντακτά ἐστιν. ἃ δ' ἂν ἀσύντακτα ᾖ, ἀνάγκη ταῦτα ἀεὶ πράγματα παρέχειν, ἕως ἂν χώραν λάβῃ. καὶ νῦν ἐστι μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρήματα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς, διὰ δὲ τὸ μήθ' ἡμᾶς εἰδέναι ποῖα τούτων ἑκάστου ἐστὶν ἡμῶν, μήτε τούτους εἰδέναι ὅστις ἑκάστῳ αὐτῶν δεσπότης. περαίνοντας μὲν δὴ τὰ δέοντα, οὐ πάνυ ἐστὶν ὁρᾶν αὐτῶν πολλούς. Ἀποροῦντας δὲ ὅ,τι χρὴ ποιεῖν, σχεδὸν πάντας. ἵνα οὖν μὴ οὕτως ἔχῃ, διορίσατε αὐτά. καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν, ἔχουσαν ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ, καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας, καὶ στρωμνὴν, καὶ ἐσθῆτα, καὶ τἄλλ' οἷς οἰκεῖται σκηνὴ καλῶς στρατιωτική, ἐνταῦθα μὲν, οὐδὲν ἄλλο δεῖ προσγενέσθαι, ἢ τὸν λαβόντα εἰδέναι, ὅτι τούτων, ὡς οἰκείων ἐπιμελεῖσθαι δέοι. ὅστις δὲ εἰς ἐνδεόμενά του κατεσκήνωσε, τούτοις ὑμεῖς σκεψάμενοι, τὸ ἐλλεῖπον ἐκπληρώσατε. πολλὰ δὲ καὶ περιττὰ οἶδα ὅτι ἔσται. πλείω γὰρ ἅπαντα ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶχον οἱ πολέμιοι. ἦλθον δὲ πρός με καὶ χρημάτων ταμίαι, οἵ τε τοῦ ἀσσυρίων βασιλέως, καὶ

ἄλλων

ἄλλων δὲ λωβαστῶν, οἳ ἔλεγον ὅτι χρυσίον εἴη παρὰ σφίσιν ἐπίσημον δα-
σμοὺς τινας λέγοντες. καὶ ταῦτα οὖν κηρύττετε πάντα ἀποφέρειν πρὸς
ὑμᾶς, ὅπου ἂν καθέζησθε. καὶ φόβον ἐπιτίθεσθε τῷ μὴ ποιοῦντι τὸ πα-
ραγγελλόμενον. ὑμεῖς δὲ λαβόντες διαδίδοτε, ἱππεῦσι μὲν τὸ διπλοῦν,
πεζῷ δὲ τὸ ἁπλοῦν, ἵνα ἔχητε, ἤν τινος προσδεηθῆτε, καὶ ὅτου ὠνῆσ-
θε. τὴν δ' ἀγορὰν μὲν οὖσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, κηρυξάτω μὲν ἤδη ἔ-
φη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα πωλεῖν δὲ τοὺς καπήλους καὶ ἐμπόρους, ὅτι ἔχει
ἕκαστος πράσιμον, καὶ ταῦτα διαθεμένους, ἄλλα ἄγειν. ὅπως οἰκῆται ἡ-
μῶν τὸ στρατόπεδον. καὶ ταῦτα μὲν εὐθὺς ἐκήρυττον. οἱ δὲ μῆδοι καὶ ὑρ-
κάνιοι εἶποι ὧδε. Καὶ πῶς ἂν ἔφασαν ἡμεῖς ἄνευ σοῦ, καὶ τῶν σῶν, διανέ-
μοιμεν ταῦτα. Ὁ δ' αὖ κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον, ὧδε προσηνέχθη.
ἦ γὰρ οὕτως ἔφη ὦ ἄνδρες γιγνώσκετε, ὡς ὅ,τι ἂν δεήσῃ πραχθῆναι,
ἐπὶ πᾶσι πάντας ἡμᾶς δεήσει παρεῖναι, καὶ οὔτε ἐγὼ ἀρκέσω ὑμῖν,
πράττων πρὸ ὑμῶν ὅτι ἂν δέῃ, οὔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν. καὶ πῶς ἂν ἄλλως
πλείω μὲν πράγματα ἔχοιμεν, μείω δὲ διαπραττοίμεθα, ἢ οὕτως. ἀλλ'
ὁρᾶτε ἔφη. ἡμεῖς μὲν γὰρ, διεφυλάξαμεν ὑμῖν τάδε. καὶ ὑμεῖς ἡμῖν ἐπι-
στεύσατε, καλῶς διαπεφυλάχθαι. Ὑμεῖς δ' αὖ, διανείματε καὶ ἡμεῖς
πιστεύσομεν ὑμῖν, καλῶς διανενεμηκέναι, καὶ ἐν ἄλλοις δέ τι αὖ, ἄλλο δὲ
ἡμεῖς πειρασόμεθα κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν. ὁρᾶτε γὰρ δὴ ἔφη νυνὶ πρῶ-
τον ἵπποι ὅσοι ἡμῖν πάρεισιν οἱ δὲ, προσάγονται. Τούτους οὖν εἰ μὲν ἐά-
σομεν ἀναμβάτους, ὠφελήσουσι μὲν οὐδὲν ἡμᾶς. πράγματα δὲ παρέξου-
σιν ἐπιμελεῖσθαι. ἢν δ' ἱππέας ἐπ' αὐτοὺς καταστήσωμεν, ἅμα πραγ-
μάτων τε ἀπαλλαγησόμεθα, καὶ ἰσχὺν ἡμῖν αὐτοῖς προσθησόμεθα. Εἰ
μὲν οὖν ἄλλους ἔχοιτε οἷς τισιν ἂν δοίη αὐτοὺς μεθ' ὧν ἂν καὶ κινδυνεύ-
οιτε, ἥδιον εἴ τι δέοι ἢ μεθ' ἡμῶν, ἐκείνοις δίδοτε. Εἰ μέντοι ἡμᾶς βού-
λεσθε παραστάτας μάλιστα ἔχειν, ἡμῖν αὐτοὺς δότε. καὶ γὰρ νῦν ὅτε

ἄνδρες ἡμῶν προσελάσαντες ἐκινδυνεύσατε, πολὺν μὲν φόβον ἡμῖν παρείχετε μή τι πάθητε. μάλα δὲ αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς ἐποιήσατε, ὅτι οὐ παρῆμεν ὅπου περ ὑμεῖς. ἢν δὲ λάβωμεν τοὺς ἵππους, ἑψόμεθα ὑμῖν. κἂν μὲν δοκῶμεν ὠφελεῖν πλείονα ἐπὶ τῶν ἵππων συναγωνιζόμενοι οὕτω προθυμίας οὐδὲν ἐλλείψομεν. ἢν δὲ πεζοὶ γενόμενοι δοκῶμεν καιριώτεροι ἂν παρεῖναι, τό, τε καταβῆναι ἐν μέσῳ, καὶ εὐθὺς, πεζοὶ ὑμῖν παρεσόμεθα. τοὺς δ᾽ ἵππους μηχανησόμεθα, εἰς ἂν παραδιδοίημεν. Ὁ μὲν, οὕτως ἔλεξεν, οἱ δὲ, ἀπεκρίναντο. Ἀλλ᾽ ἡμεῖς μὲν ὦ Κῦρε, οὔτε ἄνδρας ἔχομεν, οὓς ἀναβιβάσαιμεν ἂν ἐπὶ τοὺς ἵππους τούτους, οὔτε εἰ ἔχοιμεν σοῦ ταῦτα βουλομένου, οὐκ ἂν ἄλλο ἀντὶ τούτων αἱροίμεθα. καὶ νῦν ἔφασαν λαβὼν τοὺς ἵππους, ποίει ὅπως ἄριστον δοκῇ σοι εἶναι. Ἀλλὰ δέχομαί τε ἔφη, καὶ ἀγαθῇ τύχῃ, ἡμεῖς τε ἱππεῖς γενοίμεθα. καὶ ὑμεῖς διέλοιτε τὰ κοινά. Πρῶτον μὲν οὖν ἔφη τοῖς θεοῖς ἐξαιρεῖτε, ὅτι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται. Ἔπειτα δὲ Κυαξάρει ἐξέλετε, ὁποῖ᾽ ἂν οἴησθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι. Καὶ οἱ γελάσαντες εἶπον. ὅτι γυναῖκας ἂν καλὰς ἐξαιρετέον ἂν εἴη. Γυναῖκάς τε τοίνυν ἐξαιρεῖτε ἔφη, καὶ ἄλλο ὅτι ἂν δοκῇ ὑμῖν. ἐπειδὰν δὲ ἐκείνῳ ἐξέλοιτε ὦ Ὑρκάνιοι, τοὺς ἐμοὶ ἐθελουσίους τούτους ἑπομένους, πάντας ἀμέμπτους ποιεῖτε εἰς δύναμιν. ὑμεῖς δ᾽ αὖ ὦ Μῆδοι τοὺς πρώτους συμμάχους γενομένους, τούτους τιμᾶτε, ὅπως εὖ βεβουλεῦσθαι ἡγήσωνται ἡμῖν φίλοι γενόμενοι. νείματε δὲ πάντων τὸ μέρος καὶ τῷ παρὰ Κυαξάρους ἥκοντι ἀγγέλῳ, αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ᾽ αὐτοῦ, καὶ συνδιαμένειν δὲ παρακαλεῖτε, ὡς καὶ ἐμοὶ τοῦτο συνδοκοῦν. ἵνα καὶ Κυαξάρει μᾶλλον εἰδὼς, περὶ ἑκάστου ἀπαγγείλῃ τὰ ὄντα. Πέρσαις δ᾽ ἔφη τοῖς μετ᾽ ἐμοῦ, ὅσα ἂν περιττὰ γένηται, ὑμῶν καλῶς κατεσκευασμένων, ταῦτα ἀρκέσει. καὶ γὰρ ἔφη, μάλα πως ἡμεῖς οὐκ ἐν χλιδῇ τεθράμμεθα, ἀλλὰ χωριτικῶς. ὥστε ἴσως ἂν ἡμῶν καταγελῶητε, εἴ τι σεμνὸν

ἡμῖν πε

ἡμῖν περιττεύοι. ὥσπερ ἔφη, οἶδα ὅτι πολὺν γέλωτα ὑμῖν παρέξομαι, καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων καθήμενοι. οἶμαι δ' ἔφη, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταπίπτοντες. Ἐκ τούτου οἱ μὲν ᾔεσαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, μάλα ἐπὶ τῷ ἱππικῷ γελῶντες. ὁ δὲ, τοὺς ταξιάρχους καλέσας, ἐκέλευε τοὺς ἵππους λαμβάνειν, καὶ τὰ τῶν ἵππων σκεύη, καὶ τοὺς ἱπποκόμους. καὶ ἀριθμήσαντας λαβεῖν κληρωσαμένους εἰς τάξιν ἴσους ἑκάστοις. αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴη ἐν τῷ Ἀσσυρίων ἢ Σύρων ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ δοῦλος, ἢ Μήδων ἢ Περσῶν ἢ Βακτριανῶν, ἢ Καρῶν, ἢ Κιλίκων, ἢ Ἑλλήνων, ἢ ἄλλοθέν ποθεν βεβιασμένος, ἐκφαίνεσθαι. οἱ δ' ἀκούσαντες τοῦ κηρύγματος, ἄσμενοι πολλοὶ προσεφάνησαν. ὁ δὲ, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς τὰ εἴδη καλλίστους, ἔλεγεν, ὅτι ἐλευθέρους αὐτοὺς ὄντας, δεήσει ὅπλα ὑποφέρειν, ἃ ἂν αὐτοῖς διδῶσι. τὰ δὲ ἐπιτήδεια ὅπως ἂν ἔχωσιν, ἔφη αὐτῷ μελήσειν καὶ εὐθὺς ἄγων πρὸς τοὺς ταξιάρχους, συνέστησεν αὐτούς. καὶ ἐκέλευσε τὰ γέρρα καὶ τὰς ψιλὰς μαχαίρας τούτοις διδόναι. ὅπως ἔχοντες σὺν τοῖς ἵπποις ἕπωνται. καὶ τὰ ἐπιτήδεια τούτοις, ὥσπερ καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν. αὐτοὺς δὲ τοὺς θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας, ἀεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχεῖσθαι. καὶ αὐτὸς οὕτω ποιῶν κατῆρχεν. ἐπὶ δὲ τοὺς πεζοὺς τῶν ὁμοτίμων, ἀνθ' ἑαυτοῦ καθιστάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. Γωβρύας δ' ἐν τούτῳ παρῆν ὁ Ἀσσύριος, πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππου σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ. εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὅπλα καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι, ἐκέλευον παραδιδόναι τὰ ξυστὰ ὅπως κατακαύσειαν ὥσπερ καὶ τἆλλα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, ὅτι Κῦρον πρῶτον βούλοιτο ἰδεῖν. καὶ οἱ ὑπηρέται τοὺς μὲν ἄλλους ἱππέας αὐτοῦ κατέλιπον. τὸν δὲ Γωβρύαν, ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δὲ, ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν ὧδε. ὦ

δέσποτα

τα ἐγώ εἰμι τὸ μὲν γένος ἀσσύριος. ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρὸν. καὶ χώρας ἐπάρχω πολλῆς. καὶ ἵππον εἰς χιλίαν τῷ τῶν ἀσσυρίων βασιλεῖ παρεχόμην, καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὡς μάλιστα. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς ὤν, ὁ δὲ παῖς ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔχει, ἔχθιστος ὢν ἐμοί, ἥκω πρὸς σὲ, καὶ ἱκέτης προσπίπτω. καὶ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν, δοῦλον καὶ σύμμαχον. σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαι μοι γενέσθαι. καὶ παῖδα οὕτως ὡς δυνατόν σε ποιοῦμαι. ἄπαις δ' εἰμι ἀῤῥένων παίδων. ὃς γὰρ ἦν μοι μόνος καλὸς ὦ δέσποτα, καὶ ἀγαθός, καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ τιμῶν ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα πατέρα παῖς τιμῶν τιθείη. Τοῦτον ὁ νῦν βασιλεὺς οὗτος, καλέσαντος τοῦ τότε βασιλέως. πατρὸς δὲ τοῦ νῦν, ὡς δώσοντος τὴν θυγατέρα τῷ ἐμῷ παιδί, ἐγὼ μὲν ἀπεπεμψάμην μεγαφρονῶν, ὅτι δῆθεν τῆς βασιλέως θυγατρὸς ὀψοίμην τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέτην, ὁ δὲ νῦν βασιλεὺς ἐπὶ θήραν αὐτὸν παρακαλέσας, καὶ ἀνεὶς αὐτῷ θηρᾶν ἀνακράτος, ὡς πολὺ κρείσσων αὐτοῦ ἱππεὺς ἡγούμενος εἶναι, ὁ μὲν ὡς φίλῳ συνεθήρα. φανείσης δ' ἄρκτου, διώκοντες ἀμφότεροι, ὁ μὲν ἄρχων οὗτος ἀκοντίσας, ἥμαρτεν. ὡς μήποτ' ὤφελεν. ὁ δ' ἐμὸς παῖς βαλὼν οὐδὲν δέον, καταβάλλει τὴν ἄρκτον. καὶ τότε μὲν ἀνιαθεὶς ἄρα κατέσχεν οὕτως ὑπὸ σκότου τὸν φθόνον. ὡς δὲ πάλιν λέοντος παρατυχόντος. ὁ μὲν, αὖ ἥμαρτεν οὐδὲν οἶμαι θαυμαστὸν παθών, ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς αὖθις τυχὼν κατειργάσατο τὸν λέοντα καὶ εἶπεν. ἆρα βέβληκα μιᾷ δὶς ἐφεξῆς, καὶ καταβέβληκα θῆρας ἑκατεράκις. ἐν τούτῳ δὲ, οὐκέτι κατέχει ὁ ἀνόσιος τὸν φθόνον. ἀλλ' αἰχμὴν παρά τινος τῶν ἑπομένων ἁρπάσας, παίσας εἰς τὰ στέρνα, τὸν μόνον μοι καὶ φίλον παῖδα, ἀφείλετο τὴν ψυχήν. Κἀγὼ μὲν ὁ τάλας, νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην. καὶ ἔθαψα τηλικοῦτος ὤν, ἄρτι γενειάσκοντα τὸν ἄριστον παῖδα, τὸν ἀγαπητόν. ὁ δὲ κατακτανὼν ὥσπερ ἐχθρὸν ἀπολέσας, οὔτε μεταμελόμενος

πώποτε

πώποτε φανερὸς ἐγένετο, οὔτε ἀντὶ τοῦ κακοῦ ἔργου τιμῆς τινὸς ἠξίω
σε τὸν κατὰ γῆς. Ὁ γε μὴν πατὴρ αὐτοῦ καὶ συνῴκτιρέ με, καὶ δῆ=
λος ἦν συναχθόμενός μου τῇ συμφορᾷ. ἐγὼ μὲν οὖν εἰ μὲν ἔζη ἐκεῖνος,
οὐκ ἄν ποτε ἦλθον πρὸς σὲ ἐπὶ τῷ ἐκείνου κακῷ. πολλὰ δὲ φιλικὰ ἔπα
θον ὑπ' ἐκείνου καὶ ὑπηρέτησα ἐκείνῳ. Ἐπεὶ δ' εἰς τὸν τοῦ ἐμοῦ παιδὸς
φονέα ἡ ἀρχὴ αὕτη περιήκει, οὐκ ἄν ποτε ἐγὼ τούτῳ δυναίμην εὔνους
γενέσθαι. οὐδὲ οὗτός με εὖ οἶδ' ὅτι φίλον ἄν ποτε ἡγήσαιτο. οἶδε γὰρ
ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω. καὶ ὡς πρόσθεν φαιδρῶς βιοτεύων, νυνὶ δι
άκειμαι ἔρημος ὤν, καὶ διὰ πένθους τὸ γῆρας διάγων. εἰ μὲν οὖν ἐμὲ
σὺ δέχῃ, καὶ ἐλπίδα τινὰ λάβοιμι τῷ φίλῳ παιδὶ, τιμωρίας ἀντι=
νος μετὰ σοῦ τυχεῖν, καὶ ἀνηβῆσαι πάλιν δοκῶ μοι. καὶ οὔτ' ἂν ζῶν ἔτι
αἰσχυνοίμην, οὔτε ἀποθνήσκων, ἀνιώμενος ἂν τελευτᾶν δοκῶ. ὁ μὲν οὕ
τως εἶπε. Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο. ἀλλ' ἢν περ ὦ Γωβρύα, καὶ φρονῶν φαί
νῃ ὅσα περ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχομαί τε ἱκέτην σε, καὶ τιμωρήσειν
τὸν φονέα σοῦ θεοῖς ὑπισχνοῦμαι. λέξον δέ μοι ἔφη, ἐάν σοι ταῦτα ποι
ῶμεν, καὶ τὰ τείχη ἐῶμεν ἔχειν σε, καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ὅπλα καὶ
τὴν δύναμιν, ἥνπερ πρόσθεν εἶχες, σὺ ἡμῖν. τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετή=
σεις. Ὁ δ' εἶπε, τὰ μὲν τείχη ὅταν ἔλθῃς, οἶκόν σοι παρέξω. δασμὸν τε
τῆς χώρας ὅνπερ ἔφερον ἐκείνῳ, σοὶ ἀποίσω. καὶ ὅπου ἂν δέῃ σοι στρα=
τεύειν, συστρατεύσομαί σοι, τὴν ἐκ τῆς χώρας δύναμιν ἔχων. ἔστι δέ μοι
ἔφη καὶ θυγάτηρ παρθένος, ἀγαπητὴ γάμου ἤδη ὡραία. ἣν ἐγὼ πρόσ
θεν μὲν ᾤμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα θρέψειν. νῦν δέ μοι αὐτή
τε ἡ θυγάτηρ πολλὰ γοωμένη ἱκέτευσε μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ ἀδελ
φοῦ φονεῖ. ἐγώ τε ὡσαύτως γιγνώσκω. νῦν δέ σοι δίδωμι βουλεύσασθαι
καὶ περὶ ταύτης οὕτως, ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βουλεύων περὶ σοῦ φαίνω=
μαι. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν· ἐπὶ τούτοις ἔφη ἐγὼ ἀληθευομένοις, δίδω

μι τέ

μι τέ σοι τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν· θεοὶ δὲ ἡμῖν μάρτυρες ἔστωσαν. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπιέναι τε ἐκέλευσε τὸν Γαβρύαν ἔχοντα τὰ ὅπλα. καὶ ἐπήρετο πόση τις ὁδὸς ὡς αὐτὸν εἴη ὡς ἥξων. ὁ δ' ἔλεγεν, ἢν αὔριον ἴῃς πρωῒ, τῇ ἑτέρᾳ ἂν αὐλίζοιο παρ' ἡμῖν. ὁ μὲν δὴ Γαβρύας ᾤχετο, ἡγεμόνα καταλιπών. οἱ δὲ Μῆδοι παρῆσαν. τὰ μὲν, σιγῇ ἔφασαν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν ἀποδόντες τοῖς μάγοις. Κύρῳ δ' ἐξῃρηκότες τὴν καλλίστην σκηνὴν, καὶ τὴν Σουσίδα γυναῖκα. ἣ καλλίστη δὴ λέγεται τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ γεγενῆσθαι. καὶ μουσουργοὺς δὲ δύο τὰς κρατίστας. Δεύτερον δὲ, Κυαξάρει τὰ δεύτερα. τοιαῦτα δὲ ἄλλα ὧν τε ἐδέοντο ἐκπληρώσαντες ἑαυτοῖς, ὡς μηδενὸς ἐνδεόμενοι στρατεύοιντο. πάντα γὰρ ἦν πολλά. προσέλαβον δὲ καὶ οἱ Ὑρκάνιοι, ὧν ἐδέοντο. ἰσόμοιρον δ' ἐποίησαν καὶ τὸν Κυαξάρους ἄγγελον. τὰς δὲ περιττὰς σκηνὰς ὅσαι ἦσαν, Κύρῳ παρέδοσαν, ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιντο. Τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν ἐπειδὰν ἅπαν συναχθῇ, διαδώσειν, καὶ διέδωκαν. Οἱ μὲν, ταῦτα ἔπραξάν τε καὶ ἔλεξαν. ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσε τὰ μὲν Κυαξάρους διαλαβόντας φυλάττειν, οὓς ᾔδει οἰκειοτάτους αὐτῷ ὄντας. καὶ ὅσα δὲ ἐμοὶ δίδοτε, ἡδέως ἔφη δέχομαι. χρήσεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν, ὁ μάλιστα δεόμενος. Φιλόμουσος δέ τις τῶν Μήδων εἶπε. Καὶ μὴν ἐγὼ ὦ Κῦρε, τῶν μουσουργῶν ἀκούσας ἑσπέρας ὧν σὺ νῦν ἔχεις, ἤκουσά τε ἡδέως. καὶ εἴ μοι δοίης αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἄν μοι δοκῶ ἥδιον, ἢ οἴκοι μένειν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν. ἀλλ' ἔγωγε ἔφη καὶ δίδωμι, καὶ χάριν οἴομαί σοι πλείω ἔχειν ὅτι με ᾔτησας, ἢ σὺ ἐμοὶ ὅτι λαμβάνεις. Οὕτως ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίζεσθαι. Ταύτην μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΕΜΠΤΟΝ.

Καλέσας δὲ ὁ κῦρος ἀράσπαν μῆδον, ὃς ἦν αὐτῷ ἐκ παιδὸς ἑταῖρος, ᾧ καὶ τὴν στολὴν ἐκδὺς ἔδωκε τὴν μηδικήν, ὅτε παρὰ ἀστυάγους εἰς πέρσας ἀπῄει, τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ, τήν τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν. Ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ ἀβραδάτα τοῦ σουσίων βασιλέως. ὅτε δὲ ἡλίσκετο τὸ τῶν ἀσυρίων στρατόπεδον, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὤν. ἀλλὰ πρὸς τὸν βακτρίων βασιλέα πρεσβεύων ᾤχετο. ἔπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ ἀσσύριος περὶ συμμαχίας. ξένος γὰρ ὢν ἐτύγχανε τῷ τῶν βακτριανῶν βασιλεῖ. ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ κῦρος διαφυλάττειν τὸν ἀράσπαν, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. Κελευόμενος δὲ ὁ ἀράσπης, ἐπήρετο. ἑώρακας δ' ἔφη ὦ κῦρε τὴν γυναῖκα ἥν με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ Δί' ἔφη ὁ κῦρος οὐκ ἔγωγε. Ἀλλ' ἐγὼ ἔφη ἡνίκα ἐξηρούμην σοι αὐτήν, καὶ δῆτα ὅτε μὲν εἰσήλθομεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς τὸ πρῶτον, οὐ διεγνῶμεν αὐτήν. χαμαί τε γὰρ ἐκάθητο. καὶ αἱ θεράπαιναι πᾶσαι περὶ αὐτήν. καὶ τοίνυν ὁμοίαν ταῖς δούλαις εἶχε τὴν ἐσθῆτα. ἐπεὶ δὲ γνῶναι βουλόμενοι, ποία εἴη ἡ δέσποινα, πάσας περιεβλεψάμεθα ταχύ, πάνυ καὶ πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῶν ἄλλων. καίπερ καθημένη, κεκαλυμμένη τε, καὶ εἰς γῆν ὁρῶσα. ὡς δὲ ἀναστῆναι αὐτὴν ἐκελεύσαμεν συνανέστησαν μὲν αὐτῇ, ἅπασαι αἱ ἀμφ' αὐτήν. διήνεγκε δὲ ἐνταῦθα, πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει. ἔπειτα δὲ τῇ ῥώμῃ, καὶ τῇ ἀρετῇ, καὶ τῇ εὐσχημοσύνῃ. καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἑστηκυῖα. δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα καταστάζοντα. τὰ μὲν, κατὰ τῶν πέπλων. τὰ δὲ, καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας. ὡς δ' ἡμῶν ὁ γεραίτερος εἶπε θάρρει ὦ γύναι. καλὸν μὲν γὰρ καὶ ἀγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι. Νῦν μέντοι ἐξαι-

ρουμὲν ἀνδρί σε εὖ ἴσθι ὅτι οὔτε τὸ εἶδος ἐκείνου χεῖρον, οὔτε τὴν γνώ-
μην οὔτε τὴν δύναμιν. ἀλλ' ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ
καὶ ὁ κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμάζεσθαι, οὗ σὺ ἔσῃ τὸ ἀπὸ τοῦδε. ὡς δὲ τοῦτο
ἤκουσεν ἡ γυνή, περιερρήξατό γε τὸν ἄνωθεν πέπλον, καὶ ἀνωδύ-
ρατο· συνανεβόησαν δὲ αὐτῇ, καὶ αἱ δμωαί. Ἐν τούτῳ δ' ἐφάνη μὲν
αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ προσώπου. ἐφάνη δὲ ἡ δέρη καὶ αἱ χεῖρες. καὶ
εὖ ἴσθι ἔφη ὦ κῦρε, ὥς ἐμοί τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς ἰδοῦσι, μή-
πω φῦσαι μηδὲ γενέσθαι γυναῖκα ἀπὸ θνητῶν τοιαύτην ἐν τῇ ἀσίᾳ.
ἀλλὰ πάντως ἔφη καὶ σὺ θεάσῃ αὐτήν. Καὶ ὁ κῦρος ἔφη ναὶ μὰ δία πο-
λύ γε ἧττον εἰ τοιαύτη ἐστὶν, οἵαν σὺ λέγεις. τί δαὶ ἔφη ὁ νεανίσκος.
Ὅτι ἔφη καὶ νῦν σοῦ ἀκούσας ὅτι καλή ἐστιν εἰ πεισθήσομαι ἐλθεῖν θεα-
σόμενος, οὐ πάνυ μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα μὴ πολὺ θᾶττον ἐκείνη με
αὖθις ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασόμενον. Ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμε-
λήσας ὧν με δεῖ πράττειν, καθοίμην ἐκείνην θεώμενος. καὶ ὁ νεανίσκος
ἀνακαγχάσας εἶπεν. οἴει γὰρ ἔφη ὦ κῦρε ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου, ἀναγ-
κάζειν τὸν μὴ βουλόμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον, εἰ μέντοι τοῦτο ἔφη
οὕτως ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἠνάγκαζεν ὁμοίως. ὁρᾷ ἔφη τὸ πῦρ, ὡς πάν-
τας ὁμοίως καίει. πέφυκε γὰρ τοιοῦτον. τῶν δὲ καλῶν, τῶν μὲν, ἐρῶσι, τῶν
δ' οὔ. καὶ ἄλλος γε ἄλλου. ἐθελούσιον γὰρ ἔφη ἐστί, καὶ ἐρᾷ ἕκαστος ὧν ἂν βού-
ληται. αὐτίκα δ' οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς. Ἄλλος δὲ ταύτης. οὐδὲ
πατὴρ θυγατρός. ἄλλος δὲ ταύτης. καὶ γὰρ φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἔρω-
τα κωλύειν. εἰ δέ γ' ἔφη νόμος τεθείη μὴ ἐσθίοντας μὴ πεινῆν, καὶ μὴ
πίνοντας μὴ διψῆν. μὴ δὲ ῥιγοῦν τοῦ χειμῶνος, μὴ δὲ θάλπεσθαι τοῦ θέ-
ρους, οὐδεὶς ἂν νόμος δυνηθείη διαπράξασθαι ἀνθρώπους ταῦτα πείθε-
σθαι. πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι. τὸ δ' ἐρᾶν ἐθελούσιον ἐστιν.
ἕκαστος γοῦν τῶν καθ' αὑτὸν ἐρᾷ ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων.

Πῶς οὖν

Πῶς οὖν ἔφη ὁ Κῦρος εἰ ἐθελούσιόν ἐστι τὸ ἐρασθῆναι, οὐ καὶ παύσασθαί ἐστιν ὅταν τις βούληται. Ἀλλ' ἐγὼ ἔφη ἑώρακα καὶ κλαίοντας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα. καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς ἐρωμένοις. καὶ μάλα κακὸν νομίζοντας πρὶν γε ἐρᾶν, τὸ δουλεύειν. καὶ διδόντας γε πολλὰ ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς στέρεσθαι. καὶ εὐχομένους, ὥσπερ καί τινος ἄλλης νόσου ἀπαλλαγῆναι, καὶ οὐ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάττεσθαι. ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρᾳ τινὶ ἀνάγκῃ, ἢ εἰ σιδήρῳ ἐδέδεντο. παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρωμένοις, πολλὰ καὶ εἰκῆ ὑπηρετοῦντες. καὶ μέντοι οὐκ ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες. ἀλλὰ καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους, μή που ἀποδρῶσι. Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα. Ποιοῦσι γὰρ ἔφη ταῦτα, εἰσὶ μέντοι οἱ τοιοῦτοι ἔφη μοχθηροί. Διόπερ οἶμαι καὶ εὔχονται μὲν ἀεὶ ὡς ἄθλιοι ὄντες ἀποθανεῖν. μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου, οὐκ ἀπαλλάττονται. οἱ αὐτοὶ δέ γε οὗτοι, καὶ κλέπτειν ἐπιχειροῦσι, καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων. ἀλλ' ἐπειδάν τι ἁρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς ἔφη ὅτι σὺ πρῶτος, ὡς οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτειν αἰτιᾷ. τὸν κλέπτοντα καὶ ἁρπάζοντα, καὶ οὐ συγγινώσκεις ἀλλὰ κολάζεις; Οὕτω μέντοι ἔφη καὶ οἱ καλοὶ οὐκ ἀναγκάζουσι ἐρᾶν ἑαυτῶν. οὐδὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώπους ὧν μὴ δεῖ. ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια, πασῶν οἶμαι ἐπιθυμιῶν ἀκρατῆ ἐστι, κἄπειτα ἔρωτα αἰτιῶνται. οἱ δὲ καλοὶ κἀγαθοί, ἐπιθυμοῦντες καὶ χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν, καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως ἁπάντων τούτων, ῥᾳδίως δύνανται ἀπέχεσθαι, ὥστε μὴ ἅπτεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. Ἐγὼ γοῦν ἔφη ταύτην ἑωρακώς, καὶ πάνυ μοι καλῆς δοξάσης εἶναι, ὅμως παρὰ σοί εἰμι, καὶ ἱππεύω καὶ τἆλλα τὰ ἐμοὶ προσήκοντα ἀποτελῶ. Ναὶ μὰ Δί' ἔφη ὁ Κῦρος. ἴσως γὰρ θᾶττον ἀπῆλθες ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ὁ ἔρως πέφυκε συσκευά-

ζεσθαι ἄνθρωπον. καὶ πυρός γάρ τοι ἐστὶ θιγόντα μὴ εὐθὺς καίεσθαι. καὶ τὰ ξύλα, οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει· ὅμως δ᾽ ἔγωγε οὔτε πυρὸς ἑκὼν εἶναι ἅπτομαι, οὔτε τοὺς καλοὺς εἰσορῶ. οὐδέ γε σοὶ συμβουλεύω ἔφη ὦ ἀράσπα, ἐν τοῖς καλοῖς ἐᾶν τὴν ὄψιν ἐνδιατρίβειν. ὡς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἁπτομένους καίει. οἱ δὲ καλοὶ, καὶ τοὺς ἄποθεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε αἴθεσθαι τῷ ἔρωτι. θάῤῥει ὦ κῦρε. οὐδὲ ἢν μηδὲ πόποτε παύσωμαι θεώμενος, οὐ μὴ κρατηθῶ, ὥστε ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλλιστα ἔφη λέγεις. φύλαττε τοίνυν ἔφη ὥσπερ σε κελεύω, καὶ ἐπιμελοῦ αὐτῆς. ἴσως γὰρ ἂν καὶ πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ τι γένοιτο, αὕτη ἡ γυνή. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν. Ὁ δὲ νεανίσκος, ἅμα μὲν ὁρῶν ὑπερκαλλῆ τὴν γυναῖκα, ἅμα δὲ αἰσθόμενος τὴν καλοκαγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ θεραπεύων αὐτὴν, καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ. ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον οὖσαν, ἀλλ᾽ ἀντεπιμελουμένην διὰ τῶν αὑτῆς οἰκετῶν, ὡς καὶ εἰσιόντι τι εἴη αὐτῷ τὰ δέοντα, καὶ εἴποτε ἀσθενήσειεν ὡς μηδενὸς ἂν δέοιτο, ἐκ πάντων τούτων, ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπαθε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ, οὕτως ἐπράττετο. Βουλόμενος δὲ ὁ κῦρος, ἐθελοντὰς μένειν μεθ᾽ ἑαυτοῦ, τούς τε μήδους καὶ τοὺς συμμάχους, συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἐπικαίρους. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόντες. ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς, ὅτι οὔτε χρημάτων δεόμενοι σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε, οὔτε κυαξάρῃ νομίζοντες τοῦτο ὑπηρετεῖν. ἀλλ᾽ ἐμοὶ βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι καὶ ἐμὲ τιμῶντες, καὶ νυκτοπορεῖν, καὶ κινδυνεύειν σὺν ἐμοὶ ἠθελήσατε. καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μὲν εἰ μὴ ἀδικῶ. ἀποδιδόναι δὲ, οὔπω ἀξίαν δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν, οὐκ αἰσχύνομαι λέγων. Τὸ δὲ ἢν μένητε παρ᾽ ἐμοὶ ἀποδώσω, εὖ ἴστε, ὅτι τοῦτο, αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν. νομίζοιμι γὰρ ἐμαυτὸν ἐοικέναι λέγοντι ταῦτα. τούτου ἕνεκα, τοῦ ὑμᾶς ἐθέλειν μᾶλλον, παρ᾽ ἐ-

μοὶ κα

μοὶ καταμένειν ἀντὶ δὲ τούτου, τάδε λέγω. ἐγὼ γὰρ ὑμῖν κἂν ἤδη ἀπίητε κυαξάρει πειθόμενοι, ὅμως ἤν τι ἀγαθὸν πράξω, πειράσομαι οὕτω ποιεῖν, ὥστε καὶ ὑμᾶς ἐπαινεῖν. Οὐ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι. ἀλλὰ καὶ ὑρκανίους, οἷς τοὺς ὅρκους καὶ τὰς δεξιὰς ἔδωκα, ἐμπεδώσω. καὶ οὔποτε τούτους προδιδοὺς ἁλώσομαι καὶ τῷ μὲν νῦν ταῦτα διδόντι ἡμῖν γωβρύᾳ καὶ τείχη, καὶ χώραν, καὶ δύναμιν, πειράσομαι ποιεῖν, μήποτε μεταμελῆσαι τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδοῦ. καὶ τὸ μέγιστον δὴ, οὕτω περιφανῶς τῶν θεῶν διδόντων ἀγαθὰ, καὶ φοβοίμην ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυνοίμην, ἀπολιπὼν ταῦτα, εἰκῇ ἀπελθεῖν. Ἐγὼ μὲν οὖν ἔφη, οὕτω ποιήσω. ὑμεῖς δὲ ὅπως καὶ γιγνώσκετε, οὕτω καὶ ποιεῖτε. καὶ ἐμοὶ εἴπατε, ὅτι ἂν ὑμῖν δοκῇ. Ο μὲν οὕτως εἶπε. Πρῶτος δὲ ὁ φήσας ποτὲ συγγενὴς τοῦ κύρου εἶναι, πρὸς ταῦτα ἔλεξεν. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἔφη ὦ βασιλεῦ, βασιλεὺς μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι, οὐδὲν ἧττον, ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνει φυόμενος, τῶν μελιττῶν ἡγεμών. ἐκείνῳ τε γὰρ ἀεὶ αἱ μέλιτται ἑκοῦσαι πείθονται. ὅπου δ' ἂν μένῃ, καὶ οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται. ἢν δέ που ἐξίῃ, οὐδεμία αὐτοῦ ἀπολείπεται. οὕτω δεινός τις αὐταῖς ἔρως τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται. καὶ πρὸς σὲ δέ μοι δοκοῦσι παραπλησίως πως οἱ ἄνθρωποι οὕτοι διακεῖσθαι. καὶ γὰρ εἰς πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπῄεις, τίς μήδων ἢ νέος ἢ γέρων σοῦ ἀπελείφθη τὸ μὴ σοὶ ἀκολουθεῖν, ἕως ὅτε ἀστυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν. Ἐπεὶ δὲ ἐκ περσῶν βοηθὸς ἡμῖν ὡρμήθης, σχεδὸν αὖ ὁρῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας, ἐθελουσίους συνεπομένους. ὅτε δ' αὖ τῆς δεῦρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι μῆδοι ἑκόντες ἠκολούθησαν. νῦν δ' αὖ οὕτως ἔχομεν, ὡς σὺν σοὶ μὲν ὅμως καὶ ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες, θαρροῦμεν. ἄνευ δὲ σοῦ, καὶ οἴκαδε ἀπιέναι φοβούμεθα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν, αὐτοὶ ἐροῦσιν. Ἐγὼ δὲ ὦ κῦρε καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ, καὶ μενοῦμεν παρὰ σοί. καὶ ὁρῶντες σε ἀνεξόμεθα, καὶ καρτερήσομεν

σομεν ὑπὸ σοῦ εὐεργετούμενοι. ἐπὶ τούτοις ὁ Τιγράνης ἔλεξεν ὧδε. Σὺ ἔφη ὦ Κῦρε μή τι θαυμάσῃς, ἂν ἐγὼ σιγῶ· ἡ γάρ μοι ψυχὴ ἔφη, οὐχ ὡς βουλεύσουσα παρεσκεύασται. ἀλλ' ὡς ποιήσουσα, ὅτι ἂν παραγγέλλῃς. Ο δὲ Ὑρκάνιος εἶπεν. ἀλλ' ἐγὼ μὲν ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἂν φαίην τὴν βούλησιν εἶναι, τὸ μὴ ἐᾶσαι ὑμᾶς, μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι. Ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ, τίς ἂν ἢ φευγόντων πολεμίων ἀποτρέποιτο, ἢ ὅπλα παραδιδόντων, οὐκ ἂν λαμβάνοι. ἢ ἑαυτοὺς παραδιδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν, οὐκ ἂν δέχοιτο. ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου, ὃς ἐμοὶ δοκεῖ, ὡς ὄμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεούς, εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἥδεσθαι, ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι, τοιαῦτα ἔλεγον· σὺ ὦ Κῦρε ἐξήγαγες ἡμᾶς, καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρός σοι δοκῇ εἶναι, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἀπάγαγε. Ο δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας, ἐπεύξατο. Ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαί σε, δός μοι τοὺς ἐμὲ τιμῶντας, νικῆσαι εὖ ποιοῦντα. ἐκ τούτου ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους φύλακας μεταστήσαντας, ἀμφ' αὐτοὺς ἤδη ἔχειν. τοὺς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηνάς, τοῖς μὲν ἱππεῦσι, τὰς τούτοις πρεπούσας. τοῖς δὲ πεζοῖς, τὰς τούτοις ἀρκούσας. καὶ οὕτω καταστήσασθαι ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς ἅπαντες, τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις. καὶ τοὺς ἵππους τεθεραπευμένους παρέχωσι. Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἔργον, ἢ τὰ πρὸς πόλεμον ἐκπονεῖν. ταύτην μὲν οὕτω τὴν ἡμέραν διήγαγον. Πρωῒ δ' ἀναστάντες, ἐπορεύοντο πρὸς τὴν Γωβρύαν. Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππῳ, καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς γεγενημένοι ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους. Οἱ δὲ τὰ τούτων γέρρα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες, ἐπὶ τούτοις εἵποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν. καὶ ἡ ἄλλη δὲ ἡ στρατιά, ἐπορεύετο τεταγμένη. Ἕκαστον δ' ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν, εἰπεῖν. ὅτι ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαίνηται ὄπισθεν, ἢ τοῦ μετώπου πρόσθεν, ἢ κατὰ πλάγια

ἔξω τῶν

ἔξω τῶν ἐν τάξει ὄντων ἁλίσκεται, κολασθήσεται. Δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δεί-
λην γίγνονται πρὸς τῷ Γωβρύου χωρίῳ. καὶ ὁρῶσιν ὑπερισχυρόν τε τὸ ἔρυ-
μα, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν, πάντα παρεσκευασμένα, ὡς ἂν κράτιστα ἀπο-
μάχοιντο. καὶ βοῦς δὲ πολλοὺς, καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἐρυ-
μνὰ προσηγμένα ἑώρων. Πέμψας δὲ ὁ Γωβρύας, ἐκέλευσε τὸν Κῦρον πε-
ριελάσαντα ἰδεῖν, εἰ ἡ πρόσοδος εὐπετεστάτη. εἴσω δὲ πέμψαι πρὸς
ἑαυτὸν, τῶν πιστῶν τινὰς, οἵτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες, ἀπαγγελοῦ-
σιν. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν, εἴπου εἴη αἱ-
ρέσιμον τὸ τεῖχος, ἢ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περιήλαυνε, πάντοθεν
ἑώρα τε ἰσχυρότερα πάντα, ἢ προσελθεῖν. οὓς δ᾽ ἔπεμψε πρὸς Γωβρύαν
ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ, ὅτι τοσαῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ, ὅσα ἐπ᾽ ἀνθρώπων
γενεὰς ὡς σφίσι δοκεῖν, μὴ ἂν ἐπιλείπειν τοὺς ἔνδον ὄντας. Ο μὲν δὴ Κῦ-
ρος, ἐν φροντίδι ἦν, ὅ, τί ποτε εἴη ταῦτα. Ο δὲ Γωβρύας, αὐτός τε ἐξῄει
πρὸς αὐτὸν, καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξῆγε, φέροντας, οἶνον, ἄλευρα, ἄλ-
λους δὲ ἐλαύνοντας βοῦς, καὶ ὗς, οἶας, αἶγας, καὶ εἴ τι βρωτὸν, πάντα ἱκα-
νὰ προσῆγον, ὡς δειπνῆσαι καλῶς ἅπασαν, τὴν σὺν Κύρῳ στρατιάν. οἱ
μὲν δὴ ἐπὶ τούτῳ ταχθέντες, διῄρουν τό τε ταῦτα. καὶ ἐδειπνοποί-
ουν. ὁ δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες οἱ ἄνδρες αὐτῷ ἔξω ἦσαν, εἰσιέναι ἐκέ-
λευσε τὸν Κῦρον, ὅπως νομίζοι ἀσφαλέστατα. Προεισπέμψας οὖν ὁ Κῦ-
ρος προσκόπους καὶ δύναμιν, καὶ αὐτὸς οὕτως εἰσῄει. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν
ἀναπεπταμένας ἔχων τὰς πύλας, παρακάλει πάντας τοὺς φίλους, καὶ
ἄρχοντας τῶν μεθ᾽ ἑαυτοῦ. Επεὶ δὲ ἔνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φι-
άλας χρυσᾶς, καὶ πρόχους, καὶ κάλπιδας, καὶ κόσμον παντοῖον, καὶ
δαρεικοὺς ἀμέτρους τινὰς, καὶ πάντα καλά. καὶ τέλος τὴν θυγα-
τέρα, δεινὸν ἄρα κάλλος καὶ μέγεθος. πενθικῶς δὲ ἔχουσαν τοῦ ἀ-
δελφοῦ τεθνηκότος, ἐξαγαγὼν, τάδε εἶπεν. ὦ Κῦρε, ἐγώ σοι τὰ μὲν

χρήματα

χρήματα ταῦτα δίδωμι. τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην, ἐπιτρέπω διαθέσθαι ὅπως ἂν σὺ βούλῃ. ἱκετεύομεν δὲ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόσθεν τοῦ υἱοῦ, αὕτη δὲ νῦν τοῦ ἀδελφοῦ, τιμωρὸν γενέσθαι σε. Ὁ δὲ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, ἀλλ' ἐγώ σοι μὲν καὶ ταῦτα ὑπεσχόμην, ἀψευδοῦντός σου τιμωρήσειν εἰς δύναμιν. Νῦν δὲ ὅτε σε ἀληθεύοντα ὁρῶ ἤδη ὀφείλω τὴν ὑπόσχεσιν. καὶ ταύτῃ ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα σὺν θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα ἔφη ἐγὼ ταῦτα δέχομαι. δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδὶ ταύτῃ καὶ ἐκείνῳ, ὃς ἂν γήμῃ αὐτήν. Ἓν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων παρὰ σοῦ, ἀνθ' οὗ ἐγὼ, οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι ἐν ᾗ πλεῖστά ἐστιν, οὐδὲ τὰ πανταχοῦ, ἀντὶ τούτου οὗ σύ μοι δεδώρησαι, ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. Καὶ ὁ Γωβρύας θαυμάσας, τί ποτε τοῦτ' εἴη, καὶ ὑποπτεύσας μὴ τὴν θυγατέρα λέγῃ, οὕτως ἤρετο. καὶ τί τοῦτ' ἐστὶν ἔφη ὦ Κῦρε. καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο. ὅτι ἔφη ὦ Γωβρύα, πολλοὺς μὲν οἴομαι εἶναι ἀνθρώπους, οἳ οὔτε ἀσεβεῖν ἂν θέλοιεν, οὔτε ἀδικεῖν, οὔτε ἂν ψεύδοιντο ἑκόντες εἶναι. διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἠθεληκέναι προέσθαι, μήτε χρήματα πολλὰ, μήτε τυραννίδα, μήτε τείχη ἐρυμνὰ, μήτε τέκνα ἀξιέραστα, ἀποθνήσκουσι πρότερον, πρὶν δῆλοι γενέσθαι, οἷοι ἦσαν. Ἐμοὶ δὲ σὺ νῦν, καὶ τείχη ἐρυμνὰ, καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν, καὶ δύναμιν τὴν σὴν, καὶ θυγατέρα ἀξιόκτητον ἐγχειρίσας, πεποίηκάς με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅτι οὔτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους ἐθέλοιμι, οὔτ' ἂν ἀδικεῖν χρημάτων ἕνεκεν, οὔτε συνθήκας ψευδοίμην ἂν ἑκὼν εἶναι. τοῦτ' οὖν ἐγώ σοι εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δίκαιος ὦ, καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινῶμαι ὑπ' ἀνθρώπων, οὔποτ' ἐπιλήσομαι. ἀλλὰ πειράσομαί σε ἀντιτιμῆσαι πᾶσι τοῖς καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς δ' ἔφη τῇ θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ὡς ἀπορήσεις ἀξίου ταύτης. πολλοὶ γὰρ καὶ ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοί. ὧν ὅστις γαμεῖ αὐτὴν εἰ μὲν τὰ χρήματα ἕξει τοσαῦτα ὅσα δίδως, ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλάσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν. Σὺ μέν

τοι

τοι εὖ ἴσθι ὅτι εἰσί τινες αὐτῶν, οἳ ὧν μὲν σὺ λίθος χρημάτων, οὐδὲ μικρὸν τούτων ἕνεκα σὲ μᾶλλον θαυμάσουσιν. ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι νυνί, καὶ εὔχονται πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ποτὲ καὶ ἑαυτοὺς ἐπιδεῖξαι ὡς πιστοὶ μέν εἰσιν οὐδὲν ἧττον ἐμοῦ τοῖς φίλοις. τοῖς δὲ πολεμίοις, οὐδέποτ' ἂν ὑφεῖντο ζῶντες, εἰ μὴ θεὸς βλάπτοι. ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς, ὅτι οὐδ' ἂν τὰ σύρων πρὸς τοῖς σοῖς καὶ ἀσυρίων πάντα περιέλοιντο.

Τοιούτους ἴσθι ἄνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καθημένους. Καὶ ὁ γωβρύας ἐπιγελάσας, πρὸς θεῶν ἔφη ὦ κῦρε, δεῖξόν μοι ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. Ἀμέλει ἔφη. οὐδὲν ἐμοῦ σε δεήσει πυνθάνεσθαι. ἀλλ' ἢν σὺν ἡμῖν ἕπῃ, αὐτὸς σὺ ἕξεις, καὶ ἄλλῳ δεικνύναι αὐτῶν ἕκαστον. Τοσαῦτα δ' εἰπὼν δεξιάν τ' ἔλαβε τοῦ γωβρύα, καὶ ἀναστὰς ἐξῄει. καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ πάντας ἐξήγαγε. καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ γωβρύα ἔνδον δειπνεῖν, οὐκ ἠθέλησεν. ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει. καὶ τὸν γωβρύαν σύνδειπνον παρέλαβε. μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι τὸ ἐν τῇ στρατιᾷ ὄντας, τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδενὸς οἴεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἐπὶ στιβάδος δὲ κατακλιθεὶς, ἤρετο αὐτὸν ὧδε. Εἰπέ μοι ἔφη ὦ γωβρύα. πότερον οἴει, εἶναί σοι πλείω ἢ ἡμῶν ἑκάστῳ στρώματα. καὶ ὃς εἶπε· ὑμῖν νὴ τὸν Δί' εὖ οἶδ' ὅτι καὶ στρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλῖναι, καὶ οἰκία γε πολλῷ μείζων ἡ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς. οἵ γε οἰκίᾳ μὲν χρῆσθε γῇ τε καὶ οὐρανῷ. κλῖναι δ' ὑμῖν εἰσιν ὁπόσαι γένοιντ' ἂν εὐναὶ ἐπὶ γῆς. στρώματα δὲ νομίζετε, οὐχ ὁπόσα πρόβατα φύει ἔρια. ἀλλ' ὁπόσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδία ἀνίησι. Τότε μὲν δὴ πρῶτον ὁ γωβρύας συνδειπνῶν αὐτοῖς ὁρῶν τὴν φαυλότητα τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων, πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν εἶναι, ἐλευθεριωτέρους αὐτῶν. Ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν μετριότητα τῶν σίτων, ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πόματι πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων,

οὔτε ὄμμασιν ἂν ἐκπεπληγμένος καταφανὴς γένοιτο, οὔτε ἁρπαγῇ οὔτε νόῳ, μὴ οὐχὶ προνοεῖν, ἅπερ ἂν καὶ μὴ ἐν σίτῳ ὤν. Ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἱππικοὶ διὰ τὸ μὴ ταράττεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων, δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ οἴονται δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι· τὸ δὲ κεκινῆσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως, πάνυ αὐτοῖς κυνικὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ εἶναι. ἐνενόησε δὲ αὐτῶν καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους τοιαῦτα, οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἦν ἢ μή, καὶ ὡς ἔσκωπτον οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἦν ἢ μή, καὶ ὡς ἔπαιζον, ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπῆν. πολὺ δὲ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν. πολὺ δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων, μηδενὸς οἴεσθαι δεῖν πλείω παρασκευάζεσθαι. ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν μεγίστην εὐωχίαν εἶναι, τοὺς συμμάχεσθαι μέλλοντας, ὅτι βελτίστους παρασκευάζειν. ἡνίκα δὲ ὁ γωβρύας, εἰς οἶκον ἀπιὼν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται. οὐκέτι θαυμάζω ὦ κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δ' ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοι ἐσμέν. Ἡμεῖς γὰρ ἐπιμελούμεθα, ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλεῖστα ἔσται. ὑμεῖς δέ μοι δοκεῖτε ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως αὐτοὶ ὡς κράτιστοι ἔσεσθε. Ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν. ὁ δὲ κῦρος ἄγ' ἔφη, ὦ γωβρύα. ὅπως πρωῒ παρέσῃ, ἔχων τοὺς ἱππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα καὶ τὴν δύναμίν σου ἴδωμεν, καὶ ἅμα, διὰ τῆς σῆς χώρας ἄξῃς ἡμᾶς, ὡς ἂν εἰδῶμεν, ἅτε δεῖ φίλια ἢ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες, ἀπῆλθον ἑκάτεροι ἐπὶ τὰ προσήκοντα. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ γωβρύας ἔχων τοὺς ἱππέας καὶ ἡγεῖτο. Ὁ δὲ κῦρος ὥσπερ προσήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νοῦν. ἀλλὰ ἅμα προϊὼν

ἐπισκο-

ἐπισκοπεῖτε, εἴ τι δυνατὸν εἴη, τοὺς μὲν πολεμίους, ἀσθενεστέρους ποιεῖν·
αὐτοὺς δὲ ἰσχυροτέρους. καλέσας οὖν τὸν ὑρκάνιον καὶ τὸν γωβρύαν·
τούτους γὰρ ἐνόμιζε μάλιστα εἰδέναι ὧν αὐτὸς ᾤετο δεῖσθαι μαθεῖν.
ἐγώ τοι ἔφη ὦ ἄνδρες φίλοι, οἴομαι σὺν ὑμῖν ὡς πιστοῖς βουλευόμε-
νος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε, οὐκ ἂν ἐξαμαρτάνειν. ὁρῶ γὰρ ὅτι μᾶλ
λον ὑμῖν, ἢ ἐμοὶ σκεπτέον ἦν, ὅπως ὁ ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατή-
σῃ. ἐμοὶ μὲν γὰρ ἔφη τῶνδε ἀποσφαλέντι, ἔστιν ἴσως καὶ ἄλλη ἀπο-
στροφή. ὑμῖν δὲ εἰ οὗτος ἐπικρατήσει, ὁρῶ ἅπαντα τὰ ὄντα, ἀλλότρια
γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν, οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ'
οἰόμενος ἀσύμφορον εἶναι αὐτῷ, ἡμᾶς μεγάλους εἶναι. καὶ στρα-
τεύει διὰ τοῦτ' ἐφ' ἡμᾶς. ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ'
ὑμῶν. Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφότεροι καὶ τὰ αὐτὰ περαί-
νειν ὅτι μέλλει, ὡς ταῦτα εἰδόσι σφίσι, καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς, ὅπῃ
τὰ νῦν παρόντα ἀποβήσοιτο. Ενταῦθα δὴ, ἤρξατο ὧδε. λέξατε
δή μοι ἔφη, ὑμᾶς νομίζει μόνους πολεμικῶς ἔχειν ὁ ἀσσύριος πρὸς ἑαυ
τὸν, ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον αὐτῷ πολέμιον. Ναὶ μὰ δί' ἔφη ὁ ὑρ-
κάνιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰσιν αὐτῷ, καδούσιοι, ἔθνος μάλα πο-
λύ καὶ ἄλκιμον. Σάκαι γε μὴν, ὅμοροι ἡμῖν. οἳ πολλὰ κακὰ πε-
πόνθασιν ὑπὸ τοῦ ἀσσυρίου. ἐπειρᾶτο γὰρ καὶ ἐκείνους ὥσπερ καὶ ἡμᾶς κατα-
στρέψασθαι. Οὐκοῦν οἴεσθε ἔφη νῦν αὐτοὺς ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν, ἐπιβῆ-
ναι μεθ' ὑμῶν τῷ ἀσσυρίῳ; Εφασαν καὶ σφόδρα γε εἴπῃ δύναιντο
συμμίξαι. Τί δ' ἦν μέσῳ ἔφη ἐστὶ τοῦ συμμίξαι. Ασσύριοι ἔφασαν
τὸ αὐτὸ ἔθνος δι' οὗ περ νῦν πορεύῃ. Επεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ κῦρος. τί
γὰρ ἔφη ὦ γωβρύα, οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου, ὃς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν
καθέστηκεν, ὑπερηφανίαν πολλήν τινα τοῦ τρόπου κατηγορεῖς, τοιαῦτα
γὰρ οἶμαι ἔφη ὁ γωβρύας ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ. Πότερα δ' ἔφη ὁ κῦ-

ρος εἰς σὲ μόνον ἐγένετο τοιοῦτος, ἢ καὶ εἰς ἄλλους τινάς. Νὴ Δί' ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους γε πολλούς. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας οἷα ὑβρίζει, τί δεῖ λέγειν, ἑνὸς δὲ ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ υἱὸν καὶ ἐκείνου ἑταῖρον ὄντα ὥσπερ τὸν ἐμόν, συμπίνοντα παρ' ἑαυτῷ συλλαβὼν ἐξέτεμεν· ὡς μέν τινες ἔφασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπῄνεσεν αὐτὸν, ὡς καλὸς εἴη, καὶ ἐμακάριζε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναῖκα ἔσεσθαι. ὡς δὲ αὐτὸς νῦν λέγει, ὅτι ἐπείρασεν αὐτοῦ τὴν παλλακίδα, καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μέν ἐστι, τὴν δὲ ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτελεύτησεν. Οὐκοῦν ἔφη, οἴει ἂν καὶ τοῦτον ἡμᾶς ἰδεῖν ἡδέως, εἰ οἴοιτο αὐτῷ οὐ βοηθοὺς ἂν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὖν οἶδα ἔφη ὁ Γωβρύας. ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν, χαλεπόν ἐστιν ὦ Κῦρε. Πῶς ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι εἰ μέλλοι τις ἐκείνῳ συμμίξειν παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παριέναι. Τί οὖν ἔφη τοῦτο χαλεπόν. Ὅτι νὴ Δί' ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθοῦσαν δύναμιν αὐτόθεν. πολλαπλασίαν ἢ σὺ νῦν ἔχεις· εὖ δ' ἴσθι ὅτι διὰ ταῦτα, ἧττόν σοι νῦν ἢ τὸ πρόσθεν οἱ ἀσσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀποφέρουσι καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν. ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτὴν, ὀλίγη ἔδοξεν ἡ δύναμις. καὶ οὗτος ὁ λόγος, πολὺς ἤδη ἀνέσπαρται. δοκεῖ δέ μοι ἔφη βέλτιον εἶναι, φυλαττομένους πορεύεσθαι. καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ Γωβρύου τοιαῦτα, τοιάδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε. Καλῶς μοι δοκεῖς ὦ Γωβρύα λέγειν, κελεύων ὡς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιεῖσθαι. ἔγωγ' οὖν σκοπῶν, οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν ἢ πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα πορείας εἶναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον. πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν ὡς σὺ φής. εἰ δὲ καὶ θαρῥήσουσι, καὶ δῆλοι ἡμῖν ὡς ἐγώ φημι ἔσονται. μὴ ὁρῶντες μὲν οὖν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φόβου ἀπαλλάξονται, ὃς αὐτοῖς ἐγένετο. θάρσος δὲ ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσούτῳ μεῖζον, ὅσῳ ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὁρῶσιν. ἢν δὲ

καὶ ἤδη ἴσμεν ἐπ' αὐτοὺς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὑρήσομεν ἔτι κλαίοντας
τοὺς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν πολλοὺς δ' ἔτι τραύματα ἐπιδεδεμένους,
ἃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον. πάντας δ' ἔτι μεμνημένους, τῆς τε μὲν
τῆς ἡμετέρας τόλμης. τῆς δὲ αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς. εὖ δ' ἴσθι
ὦ Γωβρύα εἰπεῖν καὶ τοῦτο ἤδη, ὡς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν θαρρήσω-
σιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται. ὅταν δὲ δείσωσιν, ὅσῳ ἂν πλεί-
ους ὦσι, τοσούτῳ μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτην-
ται. Ἐκ πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ηὐξημένος αὐτοῖς πάρεστιν, ἐκ
πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν σχημάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ
ἐξεστηκότων προσώπων ἤθροισται. ὥστε ὑπὸ τοῦ μεγέθους, οὐ ῥᾴδιον αὐ-
τόν ἐστιν. οὔτε λόγοις κατασβέσαι, οὔτε προσάγοντα, πολεμίοις μένος
ἐμβαλεῖν. οὔτ' ἀπάγοντα ἀναθρέψαι τὸ φρόνημα ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον
αὐτοὺς θαρρεῖν παρακελεύῃ τοσούτῳ ἐν δεινοτέροις ἡγοῦνται εἶναι. ἐ-
κεῖνο μέντοι ἤδη σκεψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως ἔχει. Εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦ-
δε αἱ νῖκαι ἔσονται ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις, ὁπότεροι ἂν πλείονα ὄ-
χλον ἀπαριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῇ περὶ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι
ἐν δεινοῖς ἐσμέν. εἰ μέντοι ὥσπερ πρόσθεν διὰ τοὺς εὖ μαχομένους, ἔτι
καὶ νῦν αἱ μάχαι κρίνονται, θαρρῶν οὐδὲν ἂν σφαλείης. πολλοὺς μὲν γὰρ
σὺν θεοῖς παρ' ἡμῖν, πλείονας εὑρήσεις τοὺς θέλοντας μάχεσθαι, ἢ παρ'
ἐκείνοις. ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον θαρρῇς, καὶ τόδε κατανόησον. οἱ μὲν γὰρ
πολέμιοι, πολὺ νῦν, ἢ ἐλάττονές εἰσι μὲν πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν. πο-
λὺ δὲ ἐλάττονες, ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς. ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν ἐ-
πεὶ ἐνικήσαμεν καὶ ἰσχυρότεροι ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε. μὴ γὰρ
ἔτι ἀτίμαζε μηδὲ τοὺς σοὺς. ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι. σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι σάφ'
ἴσθι ὦ Γωβρύα θαρροῦντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἕπονται. μὴ λανθανέτω δέ σε
μηδὲ τοῦτ' ἔφη, ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς. γοργότε-

ρο δὲ

ροι δὲ σαφ' ἴσθι οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανείημεν, ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. ὡς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γινώσκοντος, ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ τὴν ἐπὶ βαβυλῶνος. Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι, τεταρταῖοι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς γωβρύου χώρας ἐγένοντο. ὡς δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτοῦ τούς τε πεζούς, καὶ τῶν ἱππέων ὅσους ἐδόκει αὐτῷ καλῶς ἔχειν. τοὺς δ' ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν. Καὶ ἐκέλευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας, κατακαίνειν. τοὺς δὲ ἄλλους καὶ πρόβατα ὅσα ἂν λάβωσιν ἄγειν πρὸς αὐτόν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς πέρσας συγκαταθεῖν. Καὶ ἧκον, πολλοὶ μὲν αὐτῶν, κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων. πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγοντες. ὡς δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας τούς τε τῶν μήδων ἄρχοντας καὶ τῶν ὑρκανίων, καὶ τοὺς ὁμοτίμους, ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς ὁ γωβρύας. εἰ οὖν ἔφη τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομιζόμενα, καὶ τῇ ἄλλῃ στρατιᾷ τὰ ἱκανά, δοίημεν τὴν ἄλλην τούτῳ λείαν, ἆρ' ἂν ἔφη καλὸν ποιήσαιμεν τῷ εὐθὺς φανεροὶ εἶναι, ὅτι καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώμεθα νικᾶν εὖ ποιοῦντες. Ὡς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν πάντες μὲν ἐπῄνουν. πάντες δ' ἐνεκωμίαζον. εἷς δέ, καὶ ἔλεξεν ὧδε. πάνυ ἔφη ὦ κῦρε τοῦτο ποιήσωμεν. καὶ γὰρ ἐμοί γε δοκεῖ ἔφη ὁ γωβρύας, πτωχούς τινας νομίζειν ἡμᾶς. ὅτι οὐ δαρεικῶν μεστοὶ ἥκομεν, οὐδ' ἐκ χρυσῶν φιαλῶν πίνομεν. εἰ δὲ τοῦτο ποιήσαιμεν, γνοίη ἂν ἔφη, ὅτι ἐλευθερίους εἶναι, καὶ ἄνευ χρυσίου ἐστίν. Ἴτε δὴ ἔφη τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς μάγοις, καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες, τὰ ἄλλα καλέσαντες τὸν γωβρύαν, δότε αὐτῷ. οὕτω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα ἔδει τὰ ἄλλα ἔδοσαν τῷ γωβρύᾳ. Ἐκ τούτου δὴ ἦγε πρὸς αὐτὴν βαβυλῶνα παραταξάμενος, ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. Ὡς δ' οὐκ ἀντεξῄεσαν οἱ ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ κῦρος τὸν γωβρύαν προσελάσαντα, εἰπεῖν ὅτι εἰ βούλεται ἐξιὼν ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, κἂν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ

μάχοιτο

μάχοιτο. εἰ δὲ μὴ ἡμῶν τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι πείθεσθαι. ὁ μὲν δὴ γωβρύας προστάξας ἔνθα ἀσφαλὲς ἦν ταῦτα εἶπεν. ὁ δὲ, αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινόμενον τοιάδε. Δεσπότης ὁ σὸς λέγει ὦ γωβρύα, οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα. Μάχεσθαι δ' ἂν βούλησθε, ἥκετε εἰς τὴν τριακοστὴν ἡμέραν. Νῦν δ' ἡμῖν οὔπω σχολή. ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. Ὁ δὲ γωβρύας εἶπεν. ἀλλὰ μήποτέ σοι λήξειεν αὕτη ἡ μεταμέλεια. δῆλον γὰρ ὅτι ἀνιῶσί τι ἐγώ, ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ μεταμέλεια ἔχει. Ὁ μὲν δὴ γωβρύας, ἀπήγγελλε τὰ τοῦ ἀσσυρίου. Ὁ δὲ κῦρος ἀκούσας ταῦτα, ἀπήγαγε τὸ στράτευμα. καὶ καλέσας τὸν γωβρύαν, εἰπέ μοι ἔφη. Οὐκ ἔλεγες μέντοι σύ, ὅτι τὸν ἐκτμηθέντα ὑπὸ τοῦ ἀσσυρίου, οἴει ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; εὖ μὲν οὖν ἔφη δοκῶ εἰδέναι. πολλὰ γὰρ ἤδη ἐγώ τε καὶ ἐκεῖνος ἐπαρρησιασάμεθα πρὸς ἀλλήλους. ὁπότ' οὖν καλῶς σοι δοκεῖ ἔχειν, πρόσιθι πρὸς αὐτόν. Καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει, ὅπως ἂν αὐτῷ ὅτι ἂν λέγῃ εἰδῆτε. ἐπειδὰν δὲ συγγένῃ αὐτῷ, ἐὰν μὲν γνῷς αὐτὸν φίλον ἡμῶν βουλόμενον εἶναι, τοῦτ' ἤδη μηχανᾶσθαι, ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν. οὔτε γὰρ ἂν φίλους τις ποιήσειεν ἄλλως πως, πλείω ἀγαθὰ ἐν πολέμῳ, ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι, οὔτ' ἂν ἐχθρούς, πλείω τις βλάψειεν ἄλλως πως ἢ φίλος δοκῶν εἶναι.

Καὶ μὴν ἔφη ὁ γωβρύας οἶδ' ὅτι, κἂν πρίαιτο γαδάτας, τὸ μέγα τι ποιῆσαι κακὸν, τὸν νῦν βασιλέα ἀσσυρίων. ἀλλ' ὅτι ἂν δύναιτο, τοῦτο καὶ ἡμᾶς δεῖ σκοπεῖν. Λέγε δή μοι ἔφη ὁ κῦρος, εἰς τὸ φρούριον τὸ πρὸ τῆς χώρας, ὅ φατε ὑρκανίοις τε καὶ σάκαις ἐπιτετειχίσθαι τῇδε τῇ χώρᾳ, πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου, ἆρ' οἴει ἔφη ὑπὸ τοῦ φρουράρχου παρεθῆναι τὸν εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; σαφῶς γε ἔφη ὁ γωβρύας εἴπερ ἀνύποπτος ὢν ὥσπερ νῦν ἐστιν, ἀφικνοῖτο πρὸς αὐτόν. οὐκοῦν ἔφη ἀνυποπτότατος ἂν εἴη, εἰ προσβάλλοιμι

λοιμι ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ, ὡς λαβεῖν βουλόμενος. ἀπομάχοιτο δ' ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος. Καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι ἐγώ. ἀντιλάβοι δὲ κἀκεῖνος, ἡμῶν ἢ ἄλλους τινάς, ἢ καὶ ἀγγέλους πεμπομένους ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους οὓς φατὲ πολεμίους τῷ ἀσυρίῳ εἶναι. καὶ οἱ μὲν ληφθέντες, λέγοιεν, ὅτι ἐπὶ στράτευμα ἀπέρχονται, καὶ κλίμακας ὡς ἐπὶ τὸ φρούριον ἄξοντες. ὁ δὲ εὐνοῦχος ἀκούσας, προσποιήσαιτο προαγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα παρεῖναι. καὶ ὁ γωβρύας εἶπεν. οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς οἶδα, ὅτι παρίοι ἂν αὐτὸν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν ἔστε σὺ ἀπέλθῃς. Οὐκοῦν ἂν ἔφη ὁ κῦρος, εἴγε ἅπαξ εἰσέλθοι, δύναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον. Εἰκός γοῦν ἔφη ὁ γωβρύας. τὰ μὲν ἔνδον ἐκείνου συμπαρασκευάζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοῦ ἰσχυρότερα προσάγοντος. Ἴθι οὖν ἔφη καὶ πειρῶ ταῦτα διδάξας καὶ διαπραξάμενος παρεῖναι. πιστὰ δὲ αὐτῷ οὐκ ἂν μείζω οὔτε εἴποις ἂν, οὔτε δείξαις, ὧν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς. Ἐκ τούτου, ᾤχετο μὲν ὁ γωβρύας ἄσμενος δὲ ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνοῦχος, συνωμολόγει τε πάντα καὶ συνέθετο ἃ ἔδει. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ γωβρύας, ὅτι πάντα δοκοίη ἰσχυρῶς τῷ εὐνούχῳ ἔχειν τὰ ἐπισταλέντα, ἐκ τούτου τῇ ὑστεραίᾳ, προσέβαλε μὲν ὁ κῦρος. ἀπεμάχετο δὲ ὁ γαδάτας. ἦν δὲ καὶ ὃ ἔλαβε χωρίον ὁ κῦρος ὁποῖον ἔφη ὁ γαδάτας. τῶν δὲ ἀγγέλων οὓς ἔπεμψεν ὁ κῦρος προειπὼν οἷ πορεύσονται, τοὺς μὲν, εἴασεν ὁ γαδάτας διαφυγεῖν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρατεύματα, καὶ τὰς κλίμακας νομίζοιεν. οὓς δ' ἔλαβε, βασανίζων ἐναντίον πολλῶν. ὡς δ' ἤκουσεν ἐφ' ἃ ἔφασαν πορεύεσθαι, εὐθέως συνεσκευασμένος ὡς ἐξαγγελῶν τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. τέλος δὲ πιστευθεὶς ὡς βοηθὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ φρούριον. καὶ τέως μὲν συμπαρεσκεύαζεν ὅτι ἐδύνατο τῷ φρουράρχῳ. ἐπεὶ δὲ ὁ κῦρος εἰσῆλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον. συνεργοὺς ποιησάμενος καὶ τοὺς παρὰ

κύρου

κύρῳ αἰχμαλώτους. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς γαδάτας ὁ εὐνοῦχος τὰ ἔνδον κατασκευάσας, ἐξῆλθε πρὸς τὸν κῦρον. καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας, εἶπε χαῖρε ὦ κῦρε. Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ᾽ ἔφη. σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ κελεύεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. Εὖ γὰρ ἴσθι ἔφη ὅτι ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι φίλον τοῦτο τὸ χωρίον, τοῖς ἐνθάδε συμμάχοις καταλιπεῖν. Σὲ δ᾽ ἔφη ὦ γαδάτα ὁ ἀσσύριος, παῖδας μὲν ὡς ἔοικε τὸ ποιεῖν ἀφείλετο. οὐ μέντοι τό γε φίλους κτᾶσθαι σε δύνασθαι ἀπεστέρησεν. ἀλλ᾽ εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φίλους πεποίησαι, οἵ σοι ἢν δυνώμεθα, πειρασόμεθα μὴ χείρους βοηθοὶ παραστῆναι, ἢ εἰ παῖδας ἢ ἐκγόνους ἐκέκτησο. ὁ μὲν, τοιαῦτα ἔλεγεν. Εν δὲ τούτῳ ὁ ὑρκάνιος, ἄρτι ᾐσθημένος τοῦ γεγενημένου, προσθεὶς τῷ κύρῳ καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, εἶπεν. ὦ μέγα ἀγαθὸν σὺ τοῖς φίλοις κῦρε. ὡς πολλήν με τοῖς θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλειν, ὅτι σοί με συνήγαγον. Ἴθι νῦν τοίνυν ἔφη ὁ κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον οὗπερ ἕνεκά με ἀσπάζῃ, διατίθει αὐτὸ οὕτως, ὡς ἂν τῷ ἡμετέρῳ φίλῳ πλείστου ἄξιον ᾖ, καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις. μάλιστα δ᾽ ἔφη γαδάτᾳ τούτῳ, ὃς ἡμῖν λαβὼν αὐτὸ παραδίδωσι. τί οὖν ἔφη ὁ ὑρκάνιος ἐπειδὰν καδούσιοι ἔλθωσι καὶ σάκαι, καὶ οἱ ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τούτους, ἵνα κοινῇ βουλευσώμεθα πάντες, ὅσοις προσήκει, πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ φρουρίῳ. Ταῦτα μὲν οὕτως συνῄνεσε καὶ ὁ κῦρος. Επεὶ δὲ συνῆλθον οἷς ἔμελλε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλεύσαντο κοινῇ φυλάττειν, οἷσπερ ἀγαθὸν ἦν, φίλιον ὄν. ὅπως ἑαυτοῖς μὲν, πρόβολος εἴη πολέμου. τοῖς δ᾽ ἀσσυρίοις ἐπιτετειχισμένον. ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ καδούσιοι συνεστρατεύοντο, καὶ σάκαι, καὶ ὑρκάνιοι, καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στράτευμα καδουσίων μὲν πελτασταί, εἰς δισμυρίους. καὶ ἱππεῖς εἰς τετρακισχιλίους. σακῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους. καὶ ἱπ-

ποτοξόται εἰς δισχιλίους. καὶ ὑρκάνιοι δὲ πεζούς τε ὅσους ἐδύναντο προσεξέ-
πεμψαν. καὶ ἱππέας προσεπλήρωσαν, εἰς δισχιλίους. τὸ γὰρ πρόσθεν, κατα
λελειμμένοι ἦσαν πλείους οἴκοι αὐτῶν ἱππεῖς. ὅτι οἱ καδούσιοι καὶ οἱ σά
και, τῶν ἀσσυρίων πολέμιοι ἦσαν. Ὅσον δὲ χρόνον ἐκαθέζετο ὁ κῦρος, ἀμ
φὶ τὴν περὶ τὸ φρούριον οἰκονομίαν, τῶν ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ
χωρία, πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους. πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὅπλα, φοβού
μενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους. Ἐκ δὲ τούτου προσέρχεται τῷ κύρῳ
ὁ γαδάτας, καὶ λέγει ὅτι ἥκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι. ὡς ὁ ἀσσύριος, ἐπεὶ πύ-
θοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι, καὶ συσκευάζοιτο, ὡς ἐμ
βαλῶν εἰς τὴν αὐτοῦ χώραν. ἢν οὖν ἀφῇς με ὦ κῦρε, τὰ τείχη ἂν πειραθεί
ην διασῶσαι. τῶν δὲ ἄλλων, μείων λόγος. Καὶ ὁ κῦρος εἶπεν. ἢν οὖν ἴῃς νῦν,
πότε ἔσῃ οἴκοι. Καὶ ὁ γαδάτας εἶπεν. εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμε
τέρᾳ. ἦ καὶ τὸν ἀσσύριον ἔφη, οἴει ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; Εὖ μὲν οὖν
ἔφη οἶδα. σπεύσει γὰρ ὅσῳ σὺ πρόσω δοκεῖς εἶναι. Ἐγὼ δὲ ἔφη ὁ κῦρος, πο
σταῖος σὺν τῷ στρατεύματι ἐκεῖσε ἀφικοίμην. Πρὸς τοῦτο δὴ ὁ γαδάτας
λέγει. πολὺ ἤδη ὦ δέσποτα ἔχεις τὸ στράτευμα, καὶ οὐκ ἂν δύναιο, ἐν ἓξ
ἢ ἑπτὰ ἡμέραις ἐλθεῖν, πρὸς τὴν ἐμὴν οἴκησιν. σὺ μὲν τοίνυν ἔφη ὁ κῦ
ρος, ἄπιθι ὡς τάχιστα, ἐγὼ δὲ ὡς ἂν δυνατὸν ᾖ πορεύσομαι. Ὁ μὲν δὴ γα
δάτας, ᾤχετο. Ὁ δὲ κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμμά-
χων. καὶ ἤδη πολλοί τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ κἀγαθοὶ παρεῖναι. ἐν οἷς
δὴ ὁ κῦρος, λέγει τοιάδε. Ἄνδρες σύμμαχοι. γαδάτας διέπραξεν, ἃ
δοκεῖ πᾶσιν ἡμῖν, πολλοῦ ἄξια εἶναι. καὶ ταῦτα πρὶν καὶ ὁτιοῦν ἀγαθὸν ὑφ'
ἡμῶν παθεῖν. Νῦν δὲ ὁ ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν ἀγγέλλε
ται δηλονότι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος. ὅτι δοκεῖ μέγα βε
βλάφθαι ὑπ' αὐτοῦ. ἅμα δ' ἴσως καὶ ἐκεῖνο ἐννοεῖται, ὡς εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς
ἀφιστάμενοι, μηδὲν ὑπ' ἐκείνου κακὸν πείσονται. οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες, ὑφ'
ἡμῶν

ἡμῶν ἀπολούσῃ, ὅτι ὡς τάχιστα, οὐδένα εἰκὸς σὺν αὐτῷ βούλεσθαι εἶναι. Νῦν οὖν ὦ ἄνδρες, καλόν τι ἄν μοι δοκῶ ποιῆσαι εἰ προθύμως Γαδάτῃ βοηθήσαιμεν, ἀνδρὶ εὐεργέτῃ. καὶ ἅμα δίκαια ποιοῖμεν ἂν χάριν ἀποδιδόντες. ἀλλὰ μὴν, καὶ σύμφορόν γ' ἂν ὡς ἐγὼ δοκῶ πράττοιμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι φαινοίμεθα, τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας, νικᾶν πειρώμενοι κακῶς ποιοῦντες. τοὺς δ' εὐεργετοῦντας, ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν τοιούτων, φίλους μὲν ἡμῖν πολλοὺς βούλεσθαι γίγνεσθαι. ἐχθρὸν δὲ, μηδένα ἐπιθυμεῖν εἶναι. εἰ δὲ ἀμελῆσαι δόξαιμεν Γαδάτα, πρὸς τῶν θεῶν, ποίοις λόγοις ἄλλους πείθοιμεν ἄν, χαρίζεσθαί τι ἡμῖν. πῶς δ' ἂν τολμῷμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἐπαινεῖν. πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύναιτο Γαδάτᾳ, εἰ ἡττώμεθα αὐτοῦ, εὖ ποιοῦντος, τοσοίδε ὄντες ἑνὸς ἀνδρός, καὶ τούτου οὕτω διακειμένου. ὁ μὲν οὖν, οὕτως εἶπεν. οἱ δὲ πάντες, συνεπῄνουν ἰσχυρῶς ταῦτα ποιεῖν. Ἄγετε τοίνυν ἔφη, ἐπείπερ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλείπωμεν ἑκάστοι, τοὺς μετὰ τούτων ἐπιτηδειοτάτους πορεύεσθαι. Γωβρύας δὲ ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν. καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς. καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος, καὶ τἆλλα ἱκανός. Ἡμεῖς δὲ ἔφη σὺν ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευώμεθα, τὰ ἐπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες. ὅσῳ δ' ἂν κουφότερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τόσῳ τὰς ἐπιούσας ἡμέρας, ἥδιον ἂν ἀριστήσομέν τε καὶ δειπνήσομεν, καὶ καθευδήσομεν. νῦν δ' ἔφη πορευώμεθα ὧδε. Πρῶτον μὲν σὺ ἄγε Χρυσάντα τοὺς θωρακοφόρους. ἐπεὶ ὁμαλή τε, καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός ἐστι, τοὺς ταξιάρχους ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας. ἡ δὲ τάξις ἑκάστη ἐφ' ἑνὸς ἴτω. ἀθρόοι γὰρ ὄντες καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἂν πορευοίμεθα. Τούτου δὲ ἕνεκα ἔφη τοὺς θωρακοφόρους κελεύω ἡγεῖσθαι. ὅτι τοῦτο βαρύτατόν ἐστι τοῦ στρατεύματος. τοῦ δὲ βαρυτάτου ἡγουμένου ἀνάγκη ῥᾳδίως ἕπεσθαι

πάντα τὰ θάτερον ἰόντα. ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῆται ἐν νυκτὶ, οὐδέν ἐστι θαυμαστὸν, καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύματα. τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδράσκει. ἐπὶ δὲ τούτοις ἔφη. ἀρτάβαζος τοὺς περσῶν πελταστὰς καὶ τοξότας ἀγέτω. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἀνδραμύας ὁ μῆδος, τὸ μήδων πεζικόν. ἐπὶ δὲ τούτοις ἔμβας τὸ ἀρμένιον πεζικόν. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἀρτούχας, ὑρκανίους. ἐπὶ δὲ τούτοις, θραβράδας τὸ σακῶν πεζικόν. ἐπὶ δὲ τούτοις δαμάτας καδουσίους. ἀγόντων δὲ καὶ οὗτοι πάντες, ἐν μετώπῳ μὲν τοὺς ταξιάρχους ἔχοντες. δεξιοὺς δὲ τοὺς πελταστάς. ἀριστεροὺς δὲ τοὺς τοξότας τοῦ ἑαυτῶν πλαισίου. οὕτω γὰρ πορευόμενοι, καὶ εὐχρηστότεροι γίγνονται. ἐπὶ δὲ τούτοις ἔφη οἱ σκευοφόροι πάντων ἑπέσθων. οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν, ἐπιμελείσθωσαν πάντων, ὅπως ἂν συνεσκευασμένοι τε ὦσι πάντα πρὶν καθεύδειν. καὶ πρωῒ σὺν σκευέσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην χώραν, καὶ ὅπως κοσμίως ἕπωνται. ἐπὶ δὲ τοῖς σκευοφόροις ἔφη, τοὺς πέρσας ἱππέας, μαδάτας ὁ πέρσης ἀγέτω, ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱππέων ἐν μετώπῳ. ὁ δ᾽ ἑκατόνταρχος, τὴν τάξιν ἀγέτω εἰς ἕνα ὥσπερ οἱ πεζάρχοι. ἐπὶ δὲ τούτοις ῥαμβάκας ὁ μῆδος, ὡσαύτως τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας. ἐπὶ δὲ τούτοις σὺ ὦ τιγράνη, τὸ σαυτοῦ ἱππικόν. καὶ οἱ ἄλλοι δ᾽ ὕπαρχοι, μεθ᾽ ὧν ἕκαστος ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς, ἐπὶ τούτοις ἄγετε. ἔσχατοι δ᾽ ὥσπερ ἦλθον καδούσιοι ἰόντων. ἀλκεύνα, σὺ δὲ ὁ ἄρχων αὐτοὺς, ἐπιμελοῦ. τὸ νῦν εἶναι πάντων τῶν ὄπισθεν. καὶ μηδένα ἔα ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων γίγνεσθαι. ἐπιμελεῖσθε δὲ, τῇ σιωπῇ πορεύεσθαι, οἵ τε ἄρχοντες, καὶ πάντες δὲ οἱ σωφρονοῦντες. διὰ γὰρ τῶν ὤτων ἐν τῇ νυκτὶ, ἀνάγκη μᾶλλον, ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἕκαστα, καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ πράττεσθαι. καὶ τὸ ταραχθῆναι δ᾽ ἐν νυκτὶ, πολὺ μεῖζόν ἐστι πρᾶγμα, ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, καὶ δυσκαταστατώτερον οὗ ἕνεκα, ἥ τε σιωπὴ ἀσκητέα, καὶ ἡ τάξις διαφυλακτέα. τὰς δὲ νυκτερινὰς ἔφη φυλακὰς, ὅταν μέλλητε νυκτὸς ἐξα

νοστήσεσθαι

νοσήσεσθαι, ἔπειτα χρὴ ὡς βραχυτάτας καὶ ὡς πλείστους ποιεῖσθαι, ὡς μηδένα
ἡ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυπνία πολλὴ οὖσα λυμαίνοιτο ἐν τῇ πορείᾳ. ἡνίκα
δ' ἂν ὥρα ᾖ πορεύεσθαι, σημαίνειν τῷ κέρατι. ὑμεῖς δ' ἔχοντες ἃ δεῖ ἕκα-
στον, πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος ὁδόν. Ὁ δ' ὁρμώμενος ἀεὶ τῇ κατ'
οὐρὰν παρεγγυάτω ἕπεσθαι δή. Ἐκ τούτου ᾤχοντο ἐπὶ τὰς σκηνάς. καὶ ἅ-
μα ἀπιόντες, διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους. ὡς μνημονικὸς ὁ Κῦρος ὁπόσοις
συνέταττε, πῶς ὀνομάζων ἐνετέλλετο. ὁ δὲ Κῦρος, ἐπιμελείᾳ τοῦτο ἐποί-
ει. πάνυ γὰρ αὐτῷ θαυμαστὸν ἐδόκει εἶναι, εἰ οἱ μὲν βάναυσοι ἴσασι τῆς αὐ-
τῶν τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ ὀνόματα, καὶ ἰατρὸς δέ, οἶδε καὶ
τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φαρμάκων οἷς χρῆται πάντων τὰ ὀνόματα, ὁ δὲ στρα-
τηγὸς οὕτως ἠλίθιος ἔσοιτο, ὥστε οὐκ ἴσεται τῶν ὑφ' αὐτὸν ἡγεμόνων τὰ
ὀνόματα. οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ ὀργάνοις χρῆσθαι. καὶ ὅταν προκαταλα-
βεῖν τι βούληται, καὶ ὅταν φυλάξαι, καὶ ὅταν θαρρῦναι, καὶ ὅταν φοβῆ-
σαι καὶ ὅταν τιμῆσαι δέ ποτέ τινα βούλοιτο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι
ὀνομαστὶ προσαγορεύειν. Ἐδόκουν δὲ αὐτῷ οἱ γινώσκεσθαι δοκοῦντες ὑπὸ
τοῦ ἄρχοντος. καὶ τοῦ καλόν τι ποιοῦντες ὁρᾶσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι καὶ
τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν, μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. Ἠλίθιον δὲ
τοῦτο αὐτῷ ἐδόκει εἶναι, τὸ ὁπότε βούλοιτό τι πραχθῆναι, οὕτω προ-
στάττειν ὥσπερ ἐν οἴκῳ ἔνιοι προστάττουσι δεσπόται. ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ, ξύ-
λα τις σχισάτω. οὕτω γὰρ προσταττομένων, εἰς ἀλλήλους ὁρᾶν ἅπαντες
ἐδόκουν αὐτῷ καὶ οὐδεὶς περαίνειν τὸ προσταχθέν. καὶ πάντες ἐν αἰτίᾳ
εἶναι καὶ οὐδεὶς τῇ αἰτίᾳ οὔτε αἰσχύνεσθαι, οὔτε φοβεῖσθαι ὁμοίως διὰ
τὸ σὺν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν. Διὰ ταῦτα δὴ αὐτὸς πάντας ὠνόμαζεν ὁπό-
τε προστάττοι. καὶ Κῦρος μὲν δή, οὕτω περὶ τούτων ἐγίνωσκεν. Οἱ δὲ
στρατιῶται, τότε μὲν δειπνήσαντες, καὶ φύλακας καταστησάμενοι, καὶ συ-
σκευασάμενοι πάντα ἃ ἔδει, ἐκοιμήθησαν. ἡνίκα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσή-

μαινε τῷ

μαινε τῷ κέρατι. κῦρος δ' εἰπὼν τῷ χρυσάντᾳ, ὅτι ἐπὶ τῇ ὁδῷ ἀναμένοι δὴ ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος, ἐξῄει λαβὼν τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας. βραχεῖ δὲ χρόνῳ ὕστερον, παρῆν χρυσάντας ἄγων τοὺς θωρακοφόρους. τούτῳ μὲν οὖν ὁ κῦρος τοὺς ἡγεμόνας δοὺς τῆς ὁδοῦ, πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως, ἕως ἄγγελος ἔλθοι, οὐ γάρ πω ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν. αὐτὸς δὲ ἑστηκὼς ἐν τῷ αὐτῷ, τὸν μὲν προσιόντα παρέπεμπεν ἐν τάξει. ἐπὶ δὲ τὸν ὑστερίζοντα ἔπεμπε καλῶν. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν χρυσάνταν, ἱππέας ἔπεμψεν, ἐροῦντας ὅτι ἐν ὁδῷ ἦσαν πάντες. ἄγε δὴ οὖν θᾶσσον, αὐτὸς δὲ παρελαύνων τὸν ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν ἥσυχος, κατεθεᾶτο τὰς τάξεις. καὶ οὓς μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας προσελαύνων αὐτοῖς οἵτινες εἶεν ἠρώτα. καὶ ἐπεὶ πύθοιτο, ἐπῄνει. εἰ δέ τινας θορυβουμένους αἴσθοιτο τὸν αἴτιον τούτου σκοπῶν, κατασβεννύναι τὴν ταραχὴν ἐπειρᾶτο. ἓν μόνον παραλέλειπται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ. ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ στρατοπέδου, πεζοὺς εὐζώνους οὐ πολλοὺς προέπεμπεν, ἐφορωμένους ὑπὸ χρυσάντα καὶ ἐφορῶντας αὐτὸν ὡς ὠτακουστοῦντας. καὶ εἴ πως ἄλλως δύναιντο αἰσθάνεσθαι, τί σημαίνοιεν τῷ χρυσάντᾳ, ὅτι καιρὸς δοκοίη εἶναι. ἄρχων δὲ καὶ ἐπιστάτων, εἷς ἦν. ὃς καὶ τούτους ἐκόσμει. καὶ τὸ ἄξιον μὲν λόγου ἐσήμαινε. τὸ δὲ μὴ, οὐκ ἠνώχλει λέγων. τὴν μὲν δὴ νύκτα, οὕτως ἐπορεύοντο. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο τοὺς μὲν τῶν καδουσίων ἱππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἔσχατοι ἐπορεύοντο παρὰ τούτοις κατέλιπεν. ὡς μηδ' οὗτοι ψιλοὶ ἱππέων ἴοιεν. τοὺς δ' ἄλλους, εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι, ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν. ὅπως εἴ τί που ἐναντίον αὐτῷ ὑπαντῴη, ὑφ' αὐτῷ ἔχων ἐν τάξει τὴν ἰσχὺν μάχοιτο. εἴτε τί που φεῦγον ὀφθείη, ὅπως ἐξ ἑτοιμοτάτου διώκοιεν. ἦσαν δὲ αὐτῷ ἀεὶ τεταγμένοι, εἰ δέοι διωγμοῦ οὕς τε διώκειν δέοι, καὶ οὓς παρ' ἑαυτῷ μένειν. πᾶσαν δὲ τὴν τάξιν

λυθῆ-

ξὸν λυθῆναι, οὐδέποτε εἶα. κῦρος μὲν δὴ, οὕτως ἦγε τὸ στράτευμα. οὐ μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρῆτο. ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαχῇ περιελαύνων, ἐφεώρα τέ καὶ ἐπεμελεῖτο, εἴ που δέοιντο. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ κῦρον, οὕτως ἐπορεύοντο, ἐκ δὲ τοῦ γαδάτα ἱππικοῦ, τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν, ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφεστηκότα ἀπὸ τοῦ ἀσσυρίου ἐνόμισεν ὅτι εἴ τι οὗτος πάθοι, αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τοῦ ἀσσυρίου πάντα τὰ γαδάτα. οὕτω δὴ πέμπει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν ἀσσύριον. καὶ κελεύει τὸν ἰόντα. εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ γαδάτα χώρᾳ τὸ ἀσσύριον στράτευμα, λέγειν τῷ ἀσσυρίῳ, ὅτι εἰ βούλοιτο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν τὸν γαδάταν, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο, ὅσην τε εἶχε δύναμιν ὁ γαδάτας, καὶ ὅτι κῦρος οὐ συνέποιτο αὐτῷ. καὶ τὴν ὁδὸν ᾗ μέλλει προσιέναι ἐδήλωσε. προσεπέστελλε δὲ καὶ τοῖς αὐτοῦ οἰκέταις, ὡς πιστεύοιτο μᾶλλον. καὶ τὸ τεῖχος ὃ ἐτύγχανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ γαδάτα χώρᾳ παραδοῦναι τῷ ἀσσυρίῳ καὶ τὰ ἐνόντα. ἥξειν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφη, εἰ μὲν δύναιτο ἀποκτείνας γαδάταν. εἰ δὲ μὴ, ὡς σὺν τῷ ἀσσυρίῳ τὸ λοιπὸν ἐσόμενος. ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύνων ὡς δυνατὸν ἦν, τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν ἀσσύριον. καὶ ἐδήλωσεν, ἐφ' ἃ ἥκοι. ἀκούσας ἐκεῖνος, τό, τε χωρίον εὐθὺς καταλαμβάνει. καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ ἅρματα, ἐνήδρευεν ἐν κώμαις ἀθρόαις. Ὁ δὲ γαδάτας ὡς ἐγγὺς ἦν τούτων τῶν κωμῶν πέμπει τινὰς προσδιερευνησομένους. ὁ δὲ ἀσσύριος ὡς ἔγνω προσιόντας τοὺς διερευνήσοντας, φεύγειν κελεύει ἅρματα ἐξαναστάντα δύο ἢ τρία. καὶ ἵππους ὀλίγους. ὡς δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. οἱ δὲ διερευνηταὶ ὡς εἶδον ταῦτα, αὐτοί τε ἐδίωκον, καὶ τῷ γαδάτᾳ κατέσειον. καὶ ὃς ἐξαπατηθεὶς, διώκει ἀνακράτος. Οἱ δὲ ἀσσύριοι, ὡς ἐδόκει ἁλώσιμος εἶναι ὁ γαδάτας, εὐθέως ἀνίστανται ἐκ τῆς ἐνέδρας. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ γαδάταν ἰδόντες ὥσπερ εἰκὸς, ἔφυγον. οἱ δ' αὖ ὥσπερ εἰκὸς ἐδίωκον.

καὶ

καὶ ἐν τούτῳ ὁ ἐπιβουλεύων τῷ γαδάτᾳ, παίει αὐτόν. καὶ καιρίας μὲν πληγῆς ἁμαρτάνει. τύπτει δὲ αὐτὸν εἰς τὸν ὦμον καὶ τιτρώσκει. ποιήσας δὲ τοῦτο, ἐξανίσταται, ὡς σὺν τοῖς διώκουσι γένοιτο. ἐπεὶ δὲ ἐγνώσθη ὃς ἦν, ὁμοῦ δὴ ὁ ἀσσύριος προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον σὺν τῷ βασιλεῖ ἐδίωκεν. Ἐνταῦθα δὴ, ἡλίσκοντο μὲν δηλονότι οἱ βραδυτάτους ἵππους ἔχοντες ὑπὸ τῶν ταχίστων. ἦσαν δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι, διὰ τὸ κατατετρῖφθαι ὑπὸ τῆς πορείας τοῦ γαδάτα οἱ ἱππεῖς. καθορῶσι δὲ τὸν κῦρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι. δοκεῖν δὲ χρὴ ἀσμένως καὶ ἡδέως, ὥσπερ εἰς λιμένας ἐκ χειμῶνος προσφέρεσθαι αὐτούς. Ὁ δὲ κῦρος τὸ μὲν πρῶτον, ἐθαύμασεν. ὡς δ᾽ ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἔστε μὲν πάντες ἀντίοι ἤλαυνον, ἀντίος καὶ αὐτὸς ἦγεν ἐν τάξει τὴν στρατιάν. ὡς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὄν, ἐτράπησαν εἰς φυγήν, ἐνταῦθα δὴ ὁ κῦρος, ἐκέλευσε διώκειν, τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους. αὐτὸς δὲ εἵπετο σὺν τοῖς ἄλλοις, ὡς ᾤετο συμφέρειν. ἔνθα δὴ καὶ ἅρματα ἡλίσκετο. ἔνια μὲν, καὶ ἐκπιπτόντων τῶν ἡνιόχων. τῶν μὲν, ἐν τῇ ἀναστροφῇ. τῶν δὲ, καὶ ἄλλως. ἔνια δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων, ἡλίσκετο. καὶ ἀποκτείνουσιν ἄλλους τε πολλούς, καὶ τὸν παίσαντα τὸν γαδάταν. τῶν μέντοι πεζῶν ἀσσυρίων, οἳ ἔτυχον τὸ γαδάτα χωρίον πολιορκοῦντες, οἱ πλεῖστοι αὐτῶν, οἱ μὲν, εἰς τὸ τεῖχος κατέφυγον, τὸ ἀπὸ γαδάτα ἀποστάν. οἱ δέ, φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τοῦ ἀσσυρίου μεγάλην, ἔνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἅρμασι καὶ τοῖς ἵπποις κατέφυγεν ὁ ἀσσύριος. Κῦρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα, ἐπαναχωρεῖ εἰς τὴν γαδάτα χώραν. καὶ προστάξας οἷς ἔδει ἀμφὶ τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθὺς ἐπορεύετο, ὡς ἐπισκέψαιτο τὸν γαδάταν ὅπως ἔχει ἐκ τοῦ τραύματος. Πορευομένῳ δ᾽ αὐτῷ ἤδη ὁ γαδάτας ἐπιδεδεμένος τὸ τραῦμα ἀπήντα. ἰδὼν δὲ ὁ κῦρος αὐτόν, ἥσθη τε καὶ εἶπεν. ἐγὼ δὲ σὲ

ἐπικινδυνευσόμενος αὖθις ἐπισκεψόμενος, πῶς ἔχεις ἐπιβουλευόμενος. Ἐγὼ δὲ εἶπεν ὁ γαδάτας, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἥκω, ὁποῖός τις ποτὲ φανεὶς ἰδεῖν ὁ τοιαύτην ψυχὴν ἔχων, ὅστις οὔτ' οἶδα ἐγὼ ὅτινι νῦν μου δεόμενος, οὔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα πράξειν. οὔτε μὴν εὖ πεπονθὼς ὑπ' ἐμοῦ εἴς γε τὸ ἴδιον οὐδ' ὁτιοῦν. ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους σοι ἔδοξά τι ὀνῆσαι, οὕτως ἐμοὶ προθύμως ἐβοήθησας. ὡς νῦν τὸ μὲν ἐπ' ἐμοί, οἴχομαι. τὸ δ' ἐπὶ σοί, σέσωσμαι. οὐ μὰ τοὺς θεοὺς ὦ κῦρε, εἰ ἦν οἷος ἔφυν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπαιδοποιησάμην, οὐκ οἶδα εἰ ἐκτησάμην παῖδα πώποτ' ἂν τοιοῦτον περὶ ἐμέ. Ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας, καὶ τοῦτον τὸν νῦν ἀσσυρίων βασιλέα, πολὺ πλείω ἤδη τὸν αὐτοῦ πατέρα ἀνιάσαντα, ἢ σὲ νῦν δύναται ἀνιᾶν. Καὶ ὁ κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε. Ὦ γαδάτα. ἦ πολὺ μεῖζον παρεὶς θαῦμα, ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. καὶ τί δὴ τοῦτ' ἐστὶν ὁ γαδάτας. Ὅτι τοσοῦτοι μὲν περσῶν ἔφη ἐσπούδασαν περὶ σέ, τοσοῦτοι δὲ μήδων, τοσοῦτοι δὲ ὑρκανίων. πάντες δὲ οἱ παρόντες ἀρμενίων καὶ σακῶν καὶ καδουσίων. καὶ ὁ γαδάτας ἐπεύξατο. Ἀλλ' ὦ ζεῦ ἔφη. καὶ τούτοις πολλὰ ἀγαθὰ δοῖεν οἱ θεοί, καὶ πλεῖστα τῷ αἰτίῳ, τῷ καὶ τούτους τοιούτους εἶναι. καὶ ὅπως μέντοι οὓς ἐπαινεῖς τούτους ὦ κῦρε καὶ ξενίσωμεν καλῶς, δέχου τὰ ξένια, οἷα ἐγὼ δύναμαι. ἅμα δὲ προσῆγε πάμπολλα. ὥστε καὶ θύειν τὸν βουλόμενον, καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ στράτευμα, ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων, καὶ καλῶς συμβάντων. Ὁ δὲ καδούσιος, ὀπισθοφυλάκει, καὶ οὐ μετέσχε τῆς διώξεως. βουλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος, οὔτε εἰπὼν οὐδὲν τῷ κύρῳ, κατέθει τὴν πρὸς βαβυλῶνα χώραν. διεσπαρμένοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἀπιὼν ὁ ἀσσύριος ἐκ τῆς ἑαυτοῦ πόλεως οἷ δὴ κατέφυγε, συντυγχάνει μάλα δὴ συντεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα. ὡς δ' ἔγνω μόνους εἶναι τοὺς καδουσίους, ἐπιτίθεται, καὶ τόν τε

ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει, καὶ ἄλλους πολλούς. καὶ ἵππους δὲ πολλοὺς λαμβάνει τῶν Καδουσίων. καὶ ἣν ἄγοντες λείαν ἐτύγχανον, ἀφαιρεῖται. Καὶ ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας, ἄχρις οὗ ἀσφαλὲς ᾤετο εἶναι, ἀπετράπετο. Οἱ δὲ Καδδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δείλην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ ὡς ᾔσθετο τὸ γεγονός, ὑπήντα τε τοῖς Καδουσίοις, καὶ ὅν τινα ἴδοι τετρωμένον, ἀναλαμβάνων, ὡς Γαδάταν ἀπέπεμπεν ὅπως θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους συγκατεσκήνου. καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἔχοιεν συνεπεμελεῖτο, παραλαμβάνων τῶν ὁμοτίμων περσῶν συνεπιμελητάς. ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοί, συνεπιπονεῖν ἐθέλουσι. καὶ ἀνιώμενος μέντοι αὐτοὺς, ἰσχυρῶς δῆλος ἦν. ὡς καὶ τῶν ἄλλων δειπνούντων ἡνίκα ἤδη ὥρα ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς, οὐδένα ἑκὼν ἀτημέλητον παρέλιπεν. ἀλλ' ἢ αὐτόπτης ἐφεώρα, ἢ εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς θεραπεύοντας, καὶ τότε μὲν, οὕτως ἐκοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ κηρύξας συνιέναι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχοντας. τοὺς δὲ Καδδουσίους πάντας, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον μὲν, τὸ γεγενημένον πάθος. τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας, οὐδὲν οἶμαι θαυμαστόν. ἄξιοί γε μέντοι ἐσμὲν, τοῦ γεγενημένου τούτου πράγματος, ἀπολαῦσαί τι ἀγαθόν, τὸ μαθεῖν μήποτε διασπᾶν ἀπὸ τοῦ ὅλου δύναμιν, ἀσθενεστέραν τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. καὶ τοῦτ' ἔφη λέγω, ὡς οὐδ' εἴποτε. καὶ ἐλάσσονι ἔτι μορίῳ ἰέναι ὅπου ἂν δέῃ, ἢ νῦν ὁ Καδδούσιος ᾤχετο. ἀλλ' ἤν τις κινούμενος ὁρμᾶται τῷ ἱκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν ἀπατηθῆναι. ἔστι δὲ τῷ ὑπομένοντι ἐξαπατήσαντι τοὺς πολεμίους, ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθότων. ἔστι δὲ ἄλλα παρέχοι τὰ πράγματα τοῖς πολεμίοις, τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν. καὶ οὕτω μὲν οὐδ' ὁ χωρὶς ὢν ἀπέσται. ἀλλ' ἐξαρτήσεται τῆς ἰσχύος. ὁ δὲ ἀπελθὼν, μὴ ἀνακοινωσάμενος

ὅπου

ὅπου ἂν ᾖ, οὐδὲν τι διάφορον πάσχει, ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο. ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου ἔφη, ἢν θεὸς θέλῃ, ἀμυνούμεθα τοὺς πολεμίους οὐκ εἰς μακράν. ἀλλ' ἐπειδὰν τάχιστα ἀριστήσητε, ἄξω ὑμᾶς ἐγώ, ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο· καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς τελευτήσαντας. ἅμα δὲ δείξομεν τοῖς πολεμίοις, ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἢν θεὸς θέλῃ. καὶ ὅπως γε μὴ δὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὁρῶσιν, ἔνθα κατέκανον ἡμῶν τοὺς συμμάχους. ἢν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι, καύσομεν αὐτῶν τὰς κώμας καὶ δῃώσομεν τὴν χώραν. ἵνα μὴ ἃ ἡμᾶς ἐποίησαν, ὁρῶντες εὐφραίνωνται. ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνιῶνται. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἔφη ἀριστᾶτε ἰόντες. ὑμεῖς δὲ ὦ Καδούσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες, ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἕλεσθε ᾗπερ ὑμῖν νόμος. ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ὑμῖν, ἤν τι προσδέησθε. ἐπειδὰν δὲ ἕλησθε καὶ ἀριστήσητε, πέμψατε πρὸς ἐμὲ τὸν αἱρεθέντα. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξαν. ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἐξήγαγε τὸ στράτευμα, κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ᾑρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων, ἐκέλευσε πλησίον αὑτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν. ὅπως ἔφη ἢν δυνώμεθα, ἀναθαρρύνωμεν τοὺς ἄνδρας. Οὕτω δὴ ἐπορεύοντο. καὶ ἐλθόντες, ἔθαπτον μὲν τοὺς Καδουσίους, ἐδῄουν δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα, ἀπῆλθον τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες πάλιν εἰς τὴν Γαδάτα. Ἐννοήσας δὲ ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότες, ὄντες πλησίον Βαβυλῶνος, κακῶς πείσονται, ἢν μὴ αὐτὸς ἀεὶ παρῇ. οὕτως ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφίει, καὶ τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ. καὶ αὐτὸς κήρυκα ἔπεμψε πρὸς αὐτόν, λέγοντα ταῦτα. Ὅτι ἕτοιμος εἴη ἐᾶν τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ καὶ ἐκεῖνος βούλοιτο ἐᾶν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς αὐτὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. Καίτοι ἔφη σὺ μὲν ἢν καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις. ὀλίγη γάρ ἐστι γῆ

ἢ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων. Ἐγὼ δὲ πολλὴν ἄν σοι γῆν ἐῴην ἐνεργὸν εἶναι. Εἰς δὲ τὴν τοῦ καρποῦ κομιδὴν, ἢν μὲν πόλεμος ᾖ, ὁ κρατῶν μὲν οἶμαι κομίσεται, ἢν δὲ εἰρήνη γένηται, δῆλον ὅτι σὺ ἔφη, ἢν μέντοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ὅπλα ἀνταίρηταί σοι ἢ τῶν σῶν ἐμοὶ, τούτους ἔφη ὡς ἂν δυνώμεθα ἑκάτεροι ἀμυνούμεθα. Ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρυκι ἀπέπεμπεν. Οἱ δὲ ἀσσύριοι ἐπεὶ ἤκουσαν ταῦτα πάντα ἐποίουν, πείθοντες τὸν βασιλέα συγχωρῆσαι ταῦτα, καὶ ὅτι σμικρότατον τοῦ πολέμου λιπεῖν. Καὶ ὁ ἀσσύριος μέντοι, εἴτε ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς εἴτε καὶ αὐτὸς οὕτω βουληθεὶς, συνῄνεσε ταῦτα. καὶ ἐγένοντο συνθῆκαι. τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι. τοῖς δ᾽ ὁπλοφόροις πόλεμον. ταῦτα μὲν δὴ περὶ τῶν ἐργατῶν διεπέπρακτο ὁ κῦρος. τὰς μέντοι νομὰς τῶν κτηνῶν, τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε καταθέσθαι εἰ βούλοιντο, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ. τὴν δὲ τῶν πολεμίων λείαν, ἦγον ὁπόθεν δύναιντο. ὅπως εἴη ἡ στρατιὰ ἡδίων τοῖς συμμάχοις. οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ αὐτοὶ καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. ἡ δὲ ἐκ τῶν πολεμίων τροφὴ, κουφοτέραν τὴν στρατιὰν ἐδόκει παρέχειν. ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ὁ κῦρος ἤδη ὡς ἀπιὼν, παρῆν ὁ γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων, ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου. καὶ ἵππους γε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἱππέων. οἷς ἠπιστήκει διὰ τὴν ἐπιβουλήν. ὡς δ᾽ ἐπλησίασεν, ἔλεξεν ὧδε. Ω κῦρε, νῦν μέν σοι ἐγὼ ἄγω ταῦτα, ἵνα ἐν τῷ παρόντι χρῇ αὐτοῖς ἄν τι δέοι. Νόμιζε δ᾽ ἔφη καὶ τἄλλα πάντα τὰ ἐμὰ, σὰ εἶναι. οὔτε γάρ ἐστιν οὔτ᾽ ἔσται ποτὲ, ὅτῳ ἐγὼ ἀπ᾽ ἐμοῦ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον. ἀλλ᾽ ἀνάγκη ἔφη σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι, πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνομα. καὶ ταῦτα ἔφη ὦ κῦρε ὄμνυμί σοι τοὺς θεοὺς, οἳ καὶ ὁρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσιν, οὔτε ἄδικον, οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ᾽ εἶπον, οὔτε ποιήσας ἔπαθον, καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, κα-

τεδά-

τεδάκρυσε τὴν αὑτοῦ τύχην καὶ οὐκέτι ἠδυνήθη πλείω εἰπεῖν. Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας, τοῦ μὲν πάθους ᾤκτειρεν αὐτόν. ἔλεξε δὲ ὧδε. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι ἔφη. σέ τε γὰρ ὠφελήσω, εὐνουστέροις δοὺς ἂν τούς, ἢ νῦν σοι εἶχον. ὡς ἔοικεν, ἐγώ τε, οὗ δὴ πάλαι ἐπιθυμῶ, τὸ Περσῶν ἱππικὸν, θᾶττον ἐκπλήσω εἰς τοὺς μυρίους ἱππέας. τὰ δ᾽ ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν, φύλαττε ἔφη. ἔστ᾽ ἂν με ἴδῃς ἔχοντα, ὥστε σοῦ μὴ ἡττᾶσθαι ἀντιδωρούμενον. εἰ δὲ πλείω μοι δοὺς ἀπίοις ἢ λαμβάνοις παρ᾽ ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. Πρὸς ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν πιστεύω σοι, ὁρῶ γάρ σου τὸν τρόπον. φυλάττειν μέντοι ἄρα ἐπιτήδειός εἰμι. ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστη δὴ ἐδόκει εἶναι, ἡ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς κτῆσις. τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς οὖσα ὅσα μὲν ὠφελεῖσθαί ἐστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπελαύομεν. ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι οἴκαδε, δεῦρο ἀπιόντες τούτων ἐκποδὼν ἦμεν. νῦν δ᾽ ἐπεὶ ἐχθροί ἐσμεν, δῆλον ὅτι ἐπειδὰν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλευσόμεθα καὶ ὁ οἶκος ὅλος καὶ οἶμαι, λυπηρῶς βιωσόμεθα ὅλως τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες, καὶ κρείττους ἡμῶν αὐτοὺς ὁρῶντες. τάχ᾽ οὖν εἴποις ἄν, καὶ τί δὴ ταῦτα οὐκ ἐνενόουν πρὶν ἀποστῆναι. ὅτι ὦ Κῦρε ἡ ψυχή μου διὰ τὸ ὑβρίσθαι, καὶ ὀργίζεσθαι, οὐ τὸ ἀσφαλέστατον σκοποῦσα διῆγεν. ἀλλ᾽ ἀεὶ τοῦτο κυοῦσα· ἆρα ποτὲ ἔσται ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὃς διατελεῖ μισῶν, οὐκ ἤν τις τι αὐτὸν ἀδικῇ, ἀλλ᾽ ἤν τινα ὑποπτεύσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι. τοιγαροῦν οἶμαι αὐτὸς πονηρὸς ὢν, πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεται. ἢν δέ τις ἄρα καὶ βελτίων αὐτοῦ φανῇ, θάρρει ἔφη ὦ Κῦρε οὐδέν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι. ἀλλ᾽ ἐκεῖνος ἀρκέσει τοῦτο μηχανώμενος, ἕως ἂν ἕλῃ τὸν αὑτοῦ βελτίονα. τοῦ μέντοι ἐμὲ ἀνιᾶν, καὶ σὺν τοῖς πονηροῖς ῥᾳδίως οἶμαι κρείττων ἔσται. Ἀκούσαν

τι τῷ

τι τῷ κύρῳ ταῦτα, ἔδοξεν ἄξια ἐπιμελείας λέγειν. καὶ εὐθὺς εἶπε. τί οὖν ἔφη ὦ γαδάτα, οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῇ ἐχυρὰ ἐποίησας, ὅπως ἄν σοι εἴη ἀσφαλῶς χρῆσθαι, ὁπόταν εἰς αὐτὰ ἴῃς, αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύῃ, ἵνα ἢν οἱ θεοί, ὥσπερ νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὗτός σε φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τοῦτον. ὅτι δὲ ἡδύ σοι ὁρᾶν τῶν σῶν, ἢ ὅτῳ συνὼν, χαίροις ἔχων, σὺν ἐμοὶ πορεύου. καὶ σύ τ᾽ ἂν ἐμοὶ ὥς γέ μοι δοκῶ, πάνυ ἂν χρήσιμος εἴης. ἐγώ τέ σοι ὡς ἐὰν δύνωμαι πειράσομαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ γαδάτας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν. ἆρ᾽ οὖν ἔφη, δυναίμην ἂν συσκευασάμενος φθάσαι, πρὶν σε ἐξιέναι; βούλομαι γάρ τοι ἔφη καὶ τὴν μητέρα, ἄγειν μετ᾽ ἐμαυτοῦ. Ναί μὰ Δί᾽ ἔφη. φθάσεις μέντοι. ἐγὼ γὰρ ἐπισχήσω, ἔστ᾽ ἂν καλῶς σὺ φῇς ἔχειν. Οὕτω δὴ ὁ γαδάτας ἀπελθὼν, ἐφύλαξε μὲν τὰ τείχη σὺν κύρῳ ὠχυρώσατο, συνεσκευάσατο δὲ πάντα, ὁπόσοις ἂν οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. ἦγε δὲ καὶ τῶν ἑαυτοῦ τῶν τε πιστῶν οἷς ἥδετο. καὶ ὧν ἠπίστει πολλούς. ἀναγκάσας, τοὺς μὲν αὐτῶν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς δὲ, καὶ ἀδελφούς, ὡς δεδεμένους τούτους κατέχοι αὐτούς. καὶ τὸν μὲν γαδάταν ὁ κῦρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἔχων ᾔει. καὶ ὁδῶν φραστῆρα, καὶ ὑδάτων, καὶ χιλοῦ, καὶ σίτου, ὡς ἀεὶ ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατεύοιτο. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος κατεώρα τὴν τῶν βαβυλωνίων πόλιν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς ἣν ᾔει παρ᾽ αὐτὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν γωβρύαν καὶ τὸν γαδάταν, ἠρώτα, εἰ ἄλλη ὁδὸς εἴη, ὥστε μὴ πάνυ πλησίον ἄγειν τοῦ τείχους. καὶ ὁ γωβρύας εἶπεν εἰσὶ μὲν ὦ δέσποτα καὶ πολλαὶ ὁδοί. ἀλλ᾽ ἔγωγ᾽ ἔφη ᾤμην καὶ βούλεσθαι ἄν σε νῦν ὅτι ἐγγύτατα ἄγειν τῆς πόλεως. ἵνα καὶ ἐπιδείξῃς αὐτοῖς τὸ στράτευμα, ὅτι σοι ἤδη, πολύ τί ἐστι καὶ καλόν. Ἐπεὶ καὶ ὅτε ἔλαττον εἶχες, προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος. καὶ ἐθεῶντο ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας. νῦν δὲ καὶ εἰ παρεσκευασμένος τί ἐστιν ὥσπερ πρός σε εἶπεν ὅτι παρασκευάσαιτο ὡς μαχούμενος, οἶδα ὅτι ἰδόντι αὐτῷ τὴν

σὴν δύνα-

σὴν δύναμιν, πάλιν ἐπαρασκευάσαι τὰ αὐτοῦ φαίνεται. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς
ταῦτα εἶπε. Δοκεῖς μοι ὦ γωβρύα θαυμάζειν, ὅτι ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ πο-
λὺ μείονα ἔχων στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσήγαγον, νῦν δὲ
πλείω δύναμιν ἔχων, οὐκ ἐθέλω ὑπ᾽ αὐτὰ τὰ τείχη ἄγειν. ἀλλὰ γὰρ μὴ
θαύμαζ᾽ ἔφη. οὐ γὰρ τὸ αὐτό ἐστι, προσάγειν τε καὶ παράγειν. Προσάγουσι μὲν
γὰρ ἅπαντες οὕτω ταξάμενοι, ὡς ἂν οἴωνται ἄριστα μάχεσθαι. ἀπάγουσι
μὲν οἱ σώφρονες, ᾗ ἂν ἀσφαλέστατα, οὐχ ᾗ ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. πα-
ριέναι δὲ ἀνάγκη ἐστὶν, ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἁμάξαις. ἀνειργμένοις
δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολύ. ταῦτα δὲ δεῖ πάντα, προκεκα-
λύφθαι τοῖς ὁπλοφόροις. καὶ μηδαμῇ τοῖς πολεμίοις, γυμνὰ ὅπλων, τὰ
σκευοφόρα φαίνεσθαι. ἀνάγκη οὖν οὕτω πορευομένων ἐπὶ λεπτὸν καὶ
ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τετάχθαι. εἰ οὖν βούλοιντο ἐκ τοῦ τείχους ἀθρόοι
πη προσπεσεῖν, ὅπη προσμίξειαν, πολὺ ἂν ἐρρωμενέστερον συμμιγνύοι-
εν τῶν παριόντων. καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πορευομένοις, μακραὶ καὶ
αἱ ἐπιβοήθειαι. τοῖς δ᾽ ἐκ τοῦ τείχους βραχὺ πρὸς τοὺς ἐγγύς, καὶ προσ-
δραμεῖν. καὶ πάλιν ἀνελθεῖν. ἢν δὲ μὴ μεῖον ἀπέχοντες παρίωμεν, ἢ ἐφ᾽
ὅσον κατόψονται ἡμᾶς. καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος
κατόψονται ἡμῶν. ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὅπλων πᾶς ὄχλος δεινὸς
φαίνεται. ἢν δ᾽ ἄρα καὶ οὕτως ἰόντων ἐπεξίωσι σιωπῇ, ἐκ πολλοῦ προορῶν-
τες αὐτοὺς, οὐκ ἂν ἀπαράσκευοι λαμβανοίμεθα. Μᾶλλον δ᾽ ἔφη ὦ ἄνδρες,
οὐδ᾽ ἐπιχειρήσουσιν, ὁπόταν πρόσω δέοι ἀπὸ τοῦ τείχους ἀπιέναι, ἢν
μὴ τῷ ὅλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παντὸς κρείττους εἶναι. φοβερὸν γὰρ ἡ ἀποχώ-
ρησις. ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, ἔδοξέ τε ὀρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν. καὶ ὁ
γωβρύας ὥσπερ ἐκέλευσεν ἡγεῖτο. Παραμειβομένου δὲ τὴν πό-
λιν τοῦ στρατεύματος, ἀεὶ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρὸν ποιούμενος ἀπεχώρει.
ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις, ἀφικνεῖ-

ται πρὸς

ται πρὸς τὰ μεθόρια τῶν ἀσυρίων καὶ μήδων, ὅθεν περ ὡρμᾶτο. ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν ἀσυρίων φρούρια, ἓν μὲν αὐτῶν τὸ ἀσθενέστατον προσλαβὼν, βίᾳ ἔλαβε. Τῶν δὲ δύο φρουρίων, φοβῶν μὲν κῦρος, πείθων δὲ γαδάτας, ἔπεισε παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας. ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπράξατο, πέμπει πρὸς κυαξάρην. καὶ ἐπέστελλεν ἥκειν αὐτὸν ἐπὶ τὸ στράτευμα. ὅπως περί τε τῶν φρουρίων ὧν εἰλήφεσαν βουλεύσαιντο, ὅ,τι χρήσαιντο, καὶ ὅπως θεασάμενος τὸ στράτευμα, καὶ περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο, ὅ,τι ἂν δοκοίη ἐκ τούτου πράττειν. ἢν δὲ κελεύῃ, εἰπὲ ἔφη, ὅτι ἐγὼ ἂν ὡς ἐκεῖνον ἴοιμι στρατοπεδευσόμενος. Ο μὲν δὴ ἄγγελος, ᾤχετο ταῦτ' ἀπαγγελῶν. ὁ δὲ κῦρος ἐκέλευσεν ἐν τούτῳ τὸν γαδάταν, τὴν τοῦ ἀσυρίου σκηνὴν, ἣν κυαξάρει οἱ μῆδοι ἐξεῖλον, ταύτην κατασκευάσαι ὡς κάλλιστα, τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ ἣν εἶχε, καὶ τὼ γυναῖκε εἰσαγαγεῖν, εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς, καὶ σὺν αὐταῖς τὰς μουσουργοὺς, αἵπερ ἐξῃρημέναι ἦσαν κυαξάρει· οἱ μὲν, δὴ ταῦτ' ἔπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν κυαξάρην, ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας ὁ κυαξάρης αὐτοῦ, ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στράτευμα μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. καὶ γὰρ οἱ πέρσαι οὓς μετεπέμψατο ὁ κῦρος, ἧκον· ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. Ορῶν οὖν καὶ τούτους πολλὰ σινομένους τὴν μηδικὴν, τούτων αὖ ἐδόκει ἥδιον ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον, ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. Ο μὲν δὴ ἐκ περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν, ἐρόμενος τὸν κυαξάρην κατὰ τὴν κύρου ἐπιστολὴν, εἴ τι δέοιτο τοῦ στρατεύματος, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερὸν, ἐπεὶ ἤκουσε παρόντα κῦρον, ᾤχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στράτευμα. Ο δὲ κυαξάρης τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύετο σὺν τοῖς παραμείνασι μήδων ἱππεῦσιν. ὡς δ' ᾔσθετο ὁ κῦρος προσιόντα αὐτὸν, λαβὼν τοὺς πέρσας ἱππέας πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς μήδους, πάντας, καὶ τοὺς ἀρμενίους καὶ τοὺς

ὑρκανίους, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐιπποτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους ἅπαντα λαβών. καὶ ἐπιδείκνυσι τῷ κυαξάρῃ τὴν δύναμιν. ὁ δὲ κυαξάρης, ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ κύρῳ, πολλούς τε καὶ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς συνεπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγου ἀξίαν θεραπείαν, ἄτιμόν τι ἔδοξεν αὐτῷ εἶναι, καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. Επεὶ δὲ καταβὰς ὁ κῦρος ἀπὸ τοῦ ἵππου, προσῆλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ κυαξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου. ἀπεστράφη δέ. καὶ ἐφίλησε μὲν οὔ. δακρύων δὲ φανερὸς ἦν. ἐκ τούτου δὴ ὁ κῦρος τοὺς μὲν ἄλλους, ἅπαντας ἀποστάντας, ἐκέλευσεν ἀναπαύσασθαι. αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ κυαξάρου, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδοῦ ἔξω, ὑπὸ φοίνικάς τινας, τῶν τε μηδικῶν πίλων, ὑποβάλλειν ἐκέλευσεν αὐτῷ. καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθισάμενος, ἤρετο ὧδε. Εἰπέ μοι ἔφη πρὸς τῶν θεῶν ὦ θεῖε, τί μοι ὀργίζῃ. καὶ τί χαλεπὸν ὁρῶν, οὕτω χαλεπῶς φέρεις. Ενταῦθα δὴ ὁ κυαξάρης ἀπεκρίνατο τοιάδε. ὅτι ἔφη ὦ κῦρε, δοκῶν γε δή, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται, καὶ τῶν πάλαι προγόνων, καὶ πατρὸς βασιλέως πεφυκώς, καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἐμαυτὸν μὲν ὁρῶ οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ, καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει, μέγαν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα. καὶ ταῦτα, χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν. πολὺ δὲ ὦ ζεῦ χαλεπώτερον ὑφ' ὧν ἥκιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέναι. ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ, δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς ἥδιον δῦναι, ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινός. καὶ ἰδεῖν τοὺς ἐμούς, ἐμοῦ ἀμελήσαντας, καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. Οὐ γὰρ ἀγνοῶ τοῦτ' ἔφη ὅτι οὐ σύ μου μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι, ἰσχυρότεροι ἐμοῦ ὑπαντιάζουσί μοι, καὶ κατεσκευασμένοι, ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς, ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν

δακρύων. ὥς τε καὶ τὸν κῦρον, ἐπεσπάσατο, ἐμπλησθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. Ἐπισχὼν δὲ μικρὸν, ἔλεξε τοιάδε ὁ κῦρος. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔφη ὦ κυαξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῶς, οὔτε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ οἴει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ, μήδους κατεσκευάσθαι, ὥς τε ἱκανοὺς εἶναί σε κακῶς ποιεῖν. Τὸ μέντοι σε θυμοῦσθαι καὶ φοβεῖσθαι, οὐ θαυμάζω. εἰ μέντοι γε δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαίνεις, παρήσω τοῦτο. Οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέρῃς ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν. τὸ μέντοι ἄνδρα ἄρχοντα, πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἁμάρτημα εἶναι. ἀνάγκη γὰρ, διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν, πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖσθαι. διὰ δὲ τὸ ἅμα πᾶσι χαλεπαίνειν, πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. ὧν ἕνεκα εὖ ἴσθι ἐγὼ οὐχὶ ἀπέπεμπον ἄνευ ἐμαυτοῦ τούτους, φοβούμενος, μή τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν, ὅτι πάντας ἡμᾶς λυπήσει. Ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρόντος, ἀσφαλῶς ἔχει σοι. Τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ᾽ ἐμοῦ δὲ ἀδικεῖσθαι, τοῦτ᾽ ἐγὼ χαλεπῶς πάνυ φέρω. Εἰ ἀσκῶν ὅσον δύναμαι τοὺς φίλους, ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν, ἔπειτα ἐναντίον τούτου δοκῶ ἐργάζεσθαι. Ἀλλὰ γὰρ ἔφη, μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα.

Ἀλλ᾽ εἰ δυνατὸν, σαφέστατα κατίδωμεν, ὁποῖόν ἐστι τὸ παρ᾽ ἐμοῦ ἀδίκημα. καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν, ἐγὼ ὑποτίθεμαι. ἢν γάρ τι ἐγὼ φανῶ κακὸν πεποιηκὼς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν. ἢν μέντοι μηδὲν φαίνομαι κακὸν πεποιηκὼς, μὴ δὲ βουληθεὶς, οὐ καὶ σὺ αὖ ὁμολογήσεις μηδὲν ὑπ᾽ ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; Ἀνάγκη ἔφη. Ἢν δὲ δὴ καὶ ἀγαθόν πεπραχὼς σοι δῆλος ὦ, καὶ προθυμούμενος πρᾶξαι ὁπόσα πλεῖστα ἠδυνάμην, οὐκ ἂν ἐπαίνου σοι ἄξιος εἴην μᾶλλον ἢ μέμψεως; Δίκαιον γοῦν ἔφη. Ἄγε τοίνυν ἔφη ὁ κῦρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ᾽ ἓν ἕκαστον. οὕτω γὰρ δὴ μάλιστα κατάδηλα

ἔσται,

ἔσται, ὅτι τε αὐτῶν ἀγαθόν ἐστι καὶ ὅτι κακόν. ἀρξώμεθα δὲ ἔφη ἐκ
τῆσδε τῆς ἀρχῆς, εἰ καὶ σοὶ δοκεῖ ἀρκούντως ἔχειν. Σὺ γάρ δήπου
ἐπεὶ ᾔσθου πολλοὺς πολεμίους ἠθροισμένους, καὶ τούτους ἐπὶ σὲ καὶ
τὴν σὴν χώραν ὡρμημένους, εὐθὺς ἔπεμπες πρός τε τὸ περσῶν κοινὸν
συμμάχους αἰτούμενος, καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ πειρᾶσθαι αὐτὸν εἶμε
ἐλθεῖν ἡγούμενον οἵτινες περσῶν ἴοιεν. Οὐκοῦν ἐγώ, ἐπείσθην τε
ταῦτα ὑπὸ σοῦ, καὶ παρεγενόμην, ἄνδρας ἄγων σοι ὡς ἐδυνάμην,
πλείστους τε καὶ ἀρίστους. ἦλθες γὰρ οὖν ἔφη. Ἐν τούτῳ τοίνυν μοι
πρῶτον εἰπὲ ἔφη. πότερον ἀδικίαν ἐμοῦ πρός σε κατέγνως, ἢ μᾶλλον
εὐεργεσίαν; δῆλον ἔφη ὁ κυαξάρης ὅτι ἔκ γε τούτων εὐεργεσίαν. Τί
γὰρ ἔφη. ἐπειδὴ οἱ πολέμιοι ἦλθον, καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐ-
τούς, ἐν τούτῳ κατενόησάς με, ἢ πόνου τινὸς ἀποστάντα ἢ κινδύνου φει-
σάμενον; Οὐ μὰ τὸν Δί' ἔφη. οὐ μὲν δή. Τί γὰρ ἐπεὶ νίκης γενομέ-
νης σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας, καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων, οὐ πα-
ρεκάλουν σε ἐγώ, ὅπως κοινῇ μὲν αὐτοὺς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμωροί-
μεθα, κοινῇ δ' εἴ τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν συμβαίνοι, τοῦτο καρποίμεθα; ἐν τού-
τοις ἔχεις τινὰ πλεονεξίαν ἐμοῦ κατηγορῆσαι; Ὁ μὲν δὴ κυαξάρης πρὸς
ταῦτα ἐσίγα. Ὁ δὲ κῦρος πάλιν ἔλεγεν ὧδε. Ἀλλ' ἐπεὶ πρὸς τοῦτο σιω-
πᾶν ἥδιόν σοι ἢ ἀποκρίνασθαι, τόδε ἔφη εἰπέ. εἴ τι ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας.
ὅτι ἐπεί σοι ἐδόκει οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι τὸ διώκειν, σὲ μὲν αὐτὸν, οὐκ ἀφῆ-
κα τούτου τοῦ κινδύνου μετέχειν, ἱππέας δὲ τῶν σῶν, πέμψε ἐδεόμην σου.
εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αἰτῶν ἠδίκουν. Ἄλλως τε καὶ προπαρεσχηκὼς
ἐμαυτόν σοι σύμμαχον, τοῦτ' αὖ παρὰ σοῦ ἔφη ἐπιδεικνύσθω. Ἐπεὶ δ'
αὖ καὶ πρὸς ταῦτα ἐσίγα ὁ κυαξάρης, ἀλλ' εἰ μηδὲ τοῦτο ἔφη βού-
λει ἀποκρίνασθαι, σὺ τοὐντεῦθεν λέγε, εἴ τι αὖ ἠδίκουν. ὅτι σου
ἀποκριναμένου ἐμοί, ὡς οὐκ ἂν βούλοιο εὐθυμουμένους ὁρῶν μήδους

τούτους, παύσας σὺ αὐτοὺς ἀναγκάζειν κινδυνεύοντας ἰέναι, εἴ τι αὖ σοι δοκῶ τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι. ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαί σοι, ἐπὶ τούτοις πάλιν ᾔτουν σε ὃ ᾔδειν, οὔτε σοὶ μεῖον ὂν δοῦναί μοι οὐδὲν, οὔτε ῥᾴδιον μὴ δοῖς ἐπιταχθῆναι οὐδέν. Τὸν γὰρ βουλόμενον δήπου ἕπεσθαι ᾔτησά σε δοῦναί μοι. Οὐκοῦν τούτου τυχὼν παρὰ σοῦ, οὐδὲν ἤνυον, εἰ μὴ τούτους πείσαιμι. ἐλθὼν οὖν, ἔπειθον αὐτούς. καὶ οὓς ἔπεισα, τούτους λαβὼν ἐπορευόμην, σοῦ ἐπιτρέψαντος. εἰ δὲ τοῦτό γε αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅτι ἂν διδῷς ὡς ἔοικε δέχεσθαι παρὰ σοῦ ἀναίτιόν ἐστιν. Οὐκοῦν, ἐξωρμήσαμεν οὕτως. Ἐπεὶ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν πεπραγμένον οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον ἥλωκε τῶν πολεμίων; οὐ τεθνᾶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἐλθόντων; Ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν, οὐ πολλοὶ μὲν ὅπλων ἐστέρηνται, πολλοὶ δὲ ἵππων, χρήματά γε μὴν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγαγόντων τὰ σὰ πρότερον, νῦν ὁρᾷς τοὺς σοὺς φίλους, καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας, τὰ μὲν σοί, τὰ δ' αὐτοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. Τὸ δὲ πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν αὐξανομένην ὁρᾷς. τὴν δὲ τῶν πολεμίων μειουμένην. Καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα. τὰ δὲ σά, τὰ πρότερον εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν συγκατασπασθέντα, νῦν τἀναντία σοι προσκεχωρηκότα. Τούτων δὲ εἴ τι κακόν σοι ἢ εἴ τι ἀγαθόν, μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι, οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν εἴποιμι. Ἀκοῦσαι μέντοι ἔφη οὐδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε ὅτι γιγνώσκεις περὶ αὐτῶν. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος, οὕτως εἰπών, ἐπαύσατο, ὁ δὲ Κυαξάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα, τάδε. Ἀλλ' ὦ Κῦρε. εἰ μὲν ταῦτα ἃ σὺ πεποίηκας καλά ἐστιν, οὐκ οἶδα ὅπως χρὴ λέγειν. Εὖ γε μέντοι ἔφη ἴσθι, ὅτι ταῦτα τὰ ἀγαθὰ τοιαῦτά ἐστιν, οἷα ὅσῳ πλείω φαίνεται, τοσούτῳ ἐμὲ μᾶλλον βαρύνει. τήν τε γὰρ χώραν ἔφη ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον, ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ σοῦ ὁρᾶν οὕτως αὐξανομένην. Σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα

ποιοῦντι, καλά. ἐμοὶ δὲ ἔστιν ᾗ ταῦτα, ἀτιμίαν φέροντα. Καὶ γὰρ
μὰ τάς γε ἔφη, ἐγὼ ἂν σοι δοκῶ ἥδιον οὕτω δωρεῖσθαι, ἢ παρὰ σοῦ λαμ-
βάνειν, ὧν σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως. τούτοις δὲ πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ, καὶ
μᾶλλον αἰσθάνομαι, οἷς πενέστερος γίγνομαι. καὶ τούς γε ἐμοὺς ὑπηκόους
ἰδὼν μικρά γε ἀδικουμένους ὑπὸ σοῦ, ἧττον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι, ἢ νῦν ὁ-
ρῶ, ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι ταῦτα ἔφη δοκῶ
ἀγνωμόνως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ ταῦτα. ἀλλ' ἐν σοὶ τρέψας πάν-
τα, κατανόησον οἷα σοι φαίνεται. τί δὲ ἂν ἔφη εἴ τις κύνας, ἃς σὺ τρέφεις
φυλακῆς ἕνεκα σαυτοῦ τε καὶ τῶν σῶν, ταύτας θεραπεύων, ἑαυτῷ γνω-
ριμωτέρας ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἆρ' ἂν εὐφραίνοι σε, τούτῳ τῷ θεραπεύματι;
Εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν εἶναι. κἀκεῖνο κατανόησον, εἴ τις τοὺς σὲ
θεραπεύοντας, οὓς σὺ καὶ φρουρᾶς καὶ θεραπείας ἕνεκα κέκτησαι, τού-
τους οὕτω διαθείη, ὥστ' ἐκείνου μᾶλλον ἢ σοῦ βούλεσθαι εἶναι, ἆρ' ἂν τῆς
ταύτης τῆς εὐεργεσίας, χάριν αὐτῷ εἰδείης; τί δὲ ὃ μάλιστα ἄνθρωποι ἀσ-
πάζονταί τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα, εἴ τις γυναῖκα τὴν σὴν οὕ-
τω θεραπεύσειεν, ὥστε αὐτὴν φιλεῖν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σέ,
ἆρ' ἄν σε τῇ εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφράνοι; πολλοῦ γ' ἂν ἔφη οἶμαι καὶ δέοι.
ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι, πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοίη σε τοῦτο ποιήσας. ἵνα δὲ εἴπω,
καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει ἐμφερές, εἴ τις οὓς σὺ ἤγαγες πέρσας οὕτω
θεραπεύσειεν, ὥστε αὐτῷ ἥδιον ἕπεσθαι, ἢ σοὶ ἆρ' ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις;
Οἶμαι μὲν οὔ. ἀλλὰ πολεμιώτερον ἢν, ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν κατακάνοι.
Τί δὲ εἴ τις τῶν σῶν φίλων, φιλοφρόνως σου εἰπόντος, λάμβανε τῶν ἐ-
μῶν ὁπόσα ἐθέλεις, εἰ τοῦτο ἀκούσας, οἴχοιτο λαβὼν πάντα ὁπόσα δύναι-
το, καὶ αὐτὸς μὲν, τοῖς σοῖς γε πλουτοίη, σὺ δὲ μὴ δὲ μετρίοις ἔχοις χρῆ-
σθαι, ἆρ' ἂν δύναιο τὸν τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομίζειν; Νῦν μέντοι ἐγὼ
Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα, ἀλλὰ τοιαῦτα ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. Σὺ δὲ ἀληθῆ

λέγεις

λέγεις, εἰ ποιοῦντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν, λαβὼν ᾤχου πᾶσάν μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες. καὶ νῦν ἃ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει, ἄγεις δή μοι, καὶ τὴν ἐμὴν χώραν αὔξεις σὺν τῇ ἐμῇ δυνάμει. Ἐγὼ δὲ δοκῶ οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν, παρέχειν ἐμαυτὸν ὥσπερ γυνὴ, εὖ ποιεῖν καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις. σὺ μὲν γὰρ ἀνὴρ φαίνῃ. ἐγὼ δὲ οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. ταῦτα οὖν σοι δοκεῖ εὐεργετήματα εἶναι ὦ Κῦρε; εὖ οἶσθ' ὅτι, εἴ τι ἐμοῦ ἐκήδου, οὐδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφυλάττου, ὡς ἀξιώματος καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἐμοὶ πλέον τὸ τὴν γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι. Οὐ γάρτοι ἐγὼ Μήδων ἦρχον, διὰ τὸ κρείττω πάντων αὐτῶν εἶναι. ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ καὶ αὐτοὺς τούτους ἀξιοῦν ἡμᾶς αὐτῶν πάντα βελτίονας εἶναι. Καὶ ὁ Κῦρος ἔτι λέγοντος αὐτοῦ, ὑπολαβὼν, εἶπε πρὸς τῶν θεῶν ἔφη ὦ θεῖε, εἴ τι κἀγώ σοι πρότερον ἐχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι, ὧν ἄν σου δεηθῶ. παῦσαι ἔφη τὸ νῦν εἶναι μεμφόμενός μοι. Ἐπειδὰν δὲ πεῖραν ἡμῶν λάβοις, ὅπως ἔχομεν πρὸς σὲ, ἢν μέν σοι φαίνηται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα, ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ τῷ σῷ, πεποιημένα, ἀσπαζομένου τέ μου σὲ ἀντασπάζου με εὐεργέτην τε νόμιζε εἶναι. ἢν δ' ἐπὶ θάτερα. τότε μοι μέμφου. ἀλλ' ἴσως τοι ἔφη ὁ Κυαξάρης, καλῶς λέγεις. κἀγὼ ποιήσω ταῦτα. Τί οὖν ἔφη ὁ Κῦρος, ἦ καὶ φιλήσω σε; Εἰ σὺ βούλει ἔφη, καὶ οὐκ ἀποστρέψῃς με ὥσπερ ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέψομαι ἔφη. Καὶ ὃς, ἐφίλησεν αὐτόν. ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι, καὶ ἄλλοι πολλοί. πᾶσι γὰρ ἔμελεν ὅ,τι ἐκ τούτων ἔσοιτο, εὐθὺς ἥσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν, καὶ ὁ Κυαξάρης δὲ καὶ ὁ Κῦρος ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἡγοῦντο. καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κυαξάρει, οἱ Μῆδοι εἵποντο. Κῦρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν. ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ, οἱ Πέρσαι. ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ ἄλλοι. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ κατέστησαν τὸν Κυαξάρην, εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνὴν, οἷς μὲν ἐ-

πετέτα

πετέτακτο, παρεσκεύαζον τὰ ἐπιτήδεια τῷ κυαξάρῃ. οἱ δὲ μῆδοι ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δείπνου ἦγον ὁ κυαξάρης, ἧκεσαν πρὸς αὐτόν. οἱ μὲν, καὶ αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν. οἱ δὲ πλεῖστοι. ὡς κεκέλευστο ὑπὸ κύρου δῶρα ἄγοντες. ὁ μέν τις οἰνοχόον καλόν. ὁ δὲ, ὀψοποιὸν ἀγαθόν. ὁ δὲ, ἀρτοποιόν. ὁ δὲ μουσουργόν. ὁ δὲ, ἐκπώματα. ὁ δ', ἐσθῆτα καλήν. πᾶς δέ τις ὡς ἐπιτοπολὺ, ἕν γέ τι ὧν εἰλήφει, ἐδωρεῖτο αὐτῷ. ὥστε τὸν κυαξάρην μεταγινώσκειν, ὡς οὔτε κῦρος ἀπέστησεν αὐτὸν ἀπ' αὐτοῦ, οὔτε οἱ μῆδοι ἧττόν τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν. Ἐπειδὴ δὲ δείπνου ὥρα ἦν, καλέσας ὁ κυαξάρης ἠξίου τὸν κῦρον διὰ χρόνου ἰδόντα αὐτὸν συνδειπνεῖν. Ὁ δὲ κῦρος εἶπε. μὴ δὴ σὺ κέλευε ὦ κυαξάρη, ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες, ὑφ' ἡμῶν πάντες ἐπηρμένοι πάρεισιν; Οὔκουν καλῶς ἂν πράττοιμι, εἰ τούτων ἀμελῶν, τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοίην. ἀμελεῖσθαι δὲ δοκοῦντες οἱ στρατιῶται, οἱ μὲν ἀγαθοὶ, πολὺ ἂν ἀθυμότεροι γίγνοιντο. οἱ δὲ πονηροὶ, πολὺ ὑβριστότεροι. Ἀλλὰ σὺ μὲν ἔφη ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μακρὰν ἥκων, δείπνει ἤδη. καὶ εἴτινές σε τιμῶσιν ἀντασπάζου καὶ εὐώχει αὐτοὺς, ἵνα σε καὶ θαρρήσωσιν. Ἐγὼ δὲ ἀπιὼν ἐφ' ἅπερ ἔλεγον τρέψομαι. Αὔριον δ' ἔφη πρωῒ ἐπὶ τὰς σὰς θύρας, παρέσονται πάντες οἱ ἐπικαίριοι. Ὅπως βουλευσώμεθα σὺν σοὶ τί χρὴ ποιεῖν τοἐκτοῦδε. σὺ δὲ ἡμῖν ἔμβαλε παρὼν περὶ τούτου, πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύεσθαι, ἢ καιρὸς ἤδη διαλύσειν τὴν στρατιάν. Ἐκ τούτου ὁ μὲν κυαξάρης, ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν. Ὁ δὲ κῦρος, συλλέξας τοὺς ἱκανωτέρους τῶν φίλων, καὶ φρονεῖν καὶ συμπράττειν εἴτι δέοι, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι. ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐξάμεθα, σὺν θεοῖς πάρεστιν ἡμῖν. ὅποι γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν τῆς χώρας. καὶ μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὁρῶμεν μειουμένους. ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς, πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους. εἰ δὲ ἡμῖν ἔτι θελήσειαν οἱ νῦν προσ-

γενόμενοι

γενόμενοι σύμμαχοι παρεῖναι, καὶ πολλῷ ἂν μᾶλλον ἀνύσαι δυναίμεθα. καὶ εἴτι βιάσασθαι καιρὸς, καὶ εἴτι πεῖσαι δέοι. ὅπως δὲ τὸ μέλλον ὡς πλείστοις συνδόξαι τῶν συμμάχων, οὐδὲν μᾶλλον τοῦτ' ἐμὸν ἔργον, ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι. ἀλλ' ὥσπερ ὅταν μάχεσθαι δέῃ, ὁ πλείστους χειρωσάμενος, ἀλκιμώτατος δοξάζεται εἶναι, οὕτω καὶ ὅταν που δέῃ βουλῆς, ὁ πλείστους ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας, οὗτος δικαίως ἂν λεκτικώτατός τε καὶ πρακτικώτατος φαίνοιτο εἶναι. μὴ μέντοι ὡς λόγον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι. οἷον ἂν εἴποιτε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, τοῦτο μελετᾶτε. ἀλλ' ὡς τοὺς πεπεισμένους ὑφ' ἑκάστου δήλους εἶναι οἷς ἂν πράττωσιν, οὕτω παρασκευάζεσθε. καὶ ὑμεῖς μὲν ἔφη τούτων ἐπιμελεῖσθε. ἐγὼ δὲ ὅπως ἂν ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, ὅσα ἂν ἐγὼ δύνωμαι οἱ στρατιῶται περὶ τοῦ στρατεύεσθαι βουλεύωνται, πειράσομαι ἐπιμελεῖσθαι.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΚΤΟΝ.

Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαγόντες καὶ δειπνήσαντες, ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ, ἧκον ἐπὶ τὰς κυαξάρου θύρας, πάντες οἱ σύμμαχοι. ἐν ᾧ οὖν ὁ κυαξάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τούτῳ οἱ φίλοι τῷ κύρῳ προσῆγον. οἱ μὲν, καδουσίους δεομένους αὐτὸν μένειν. οἱ δὲ, ὑρκανίους, ὁ δέ τις γωβρύαν, ὁ δέ τις σάκαν. ὑστάσπης δὲ γαδάτην τὸν εὐνοῦχον προσῆγε δεόμενον τοῦ κύρου μένειν.

ἔνθα δὴ ὁ κῦρος γιγνώσκων ὅτι ὁ γαδάτας πάλαι ἀπολώλει τῷ φό-
βῳ, μὴ λυθείη ἡ στρατιὰ, ἐπιγελάσας εἶπεν. Ὦ γαδάτα δῆλος ἔφη
εἶ, ὑπὸ ὑστάσπου τουδὲ πεπεισμένος ταῦτα γιγνώσκειν, ἃ λέγεις. Καὶ
ὁ γαδάτας ἀνατείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν, ἀπώμοσεν, ἦ μὴν, μὴ
ὑπὸ του ὑστάσπους ταῦτα πεπεῖσθαι ἃ γιγνώσκοι. Ἀλλ' οἶδα ἔφη. ὅτι
ἢν ὑμεῖς ἀπέλθητε, ἔῤῥει τὰ ἐμὰ παντελῶς. Διαταῦτ' ἔφη καὶ τούτῳ
ἐγὼ αὐτὸς προσῆλθον, ἐρωτῶν, εἰ εἰδείη, τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς δια-
λύσεως του στρατεύματος. Καὶ ὁ κῦρος εἶπεν. ἀδίκως ἄρα ἐγὼ ὡς ἔοικεν
ὑστάσπην ἐπαιτιῶμαι. Καὶ ὁ ὑστάσπης εἶπε. ναὶ μὰ δία ἔφη ὦ κῦρε, ἀδί-
κως μὲν δή. ἐπειδὴ ἔγωγε καὶ ἀντέλεγον γαδάτᾳ, ὡς οὐχ οἷόν τέ σοι
μένειν, λέγων ὅτι ὁ πατήρ σε μεταπέμποιτο. Καὶ ὁ κῦρος. τί λέγεις
ἔφη. καὶ τοῦτο σὺ ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν; εἴτ' ἐγὼ ἐβουλόμην εἴτι μή;
Μὰ δί' ἔφη. ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα. ἐν πέρσαις περίβλεπτον
περιελθεῖν. καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδείξασθαι, ἣ ἕκαστα διεπράξω. Ὁ δὲ κῦ-
ρος ἔφη. σὺ δὲ, οὐκ ἐπιθυμεῖς οἴκαδε ἀπελθεῖν; Μὰ δί' ἔφη ὁ ὑστά-
σπης, οὐδὲ ἄπειμί γε. ἀλλὰ μένων στρατηγήσω, ἔστ' ἂν ποιήσω γαδάταν
τουτονὶ, δεσπότην του ἀσσυρίου. οἱ μὲν δὴ, τοιαῦτα ἔπαιζον σπουδῇ
πρὸς ἀλλήλους. Ἐν δὲ τούτῳ ὁ κυαξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλ-
θε. καὶ ἐπὶ θρόνου μηδικοῦ ἐκαθέζετο. ὡς δὲ πάντες συνῆλθον οὓς ἔδει,
καὶ σιωπὴ ἐγένετο, κυαξάρης εἶπεν ὧδε. Ἄνδρες σύμμαχοι. ἴσως ἐπεὶ
δὴ παρὼν τυγχάνω, καὶ πρεσβύτερός εἰμι κύρου, εἰκός με ἄρχειν λό-
γου. νῦν οὖν μοι δοκεῖ καιρὸς ἔφη εἶναι περὶ τούτου διαλέγεσθαι πρῶ-
τον. πότερον στρατεύεσθαι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἔτι, ἢ διαλύειν ἤδη τὴν
στρατιάν. λεγέτω οὖν τις ἔφη περὶ αὐτου τούτου ἃ γινώσκοι. Ἐκ τούτου
πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ ὑρκάνιος. Ἄνδρες σύμμαχοι. οὐκ οἶδα μὲν ἔγω-
γε εἴ τι δεῖ λόγων, ὅπου αὐτὰ τὰ ἔργα δείκνυσι τὸ κράτιστον. πάντες γὰρ

ᾐσθησάμεθα, ὅτι ὁμοῦ μὲν ὄντες, πλείω κακὰ ποιοῦμεν τοὺς πολεμίους ἢ πάσχομεν. ὅτε δὲ χωρὶς ἦμεν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο, ὡς ἐκείνοις ἦν ἥδιστον. ἡμῖν γε μὴν ὡς χαλεπώτατον. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδούσιος εἶπεν. ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν ἔφη, περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντες ἑκάστοι χωρὶς εἶναι· ὅπου γε οὐδὲ στρατευομένοις ὡς ἔοικε χωρίζεσθαι συμφέρει. ἡμεῖς γοῦν οὐ πολὺν χρόνον, δίχα τοῦ ὑμετέρου πλήθους στρατευσάμενοι, δίκην ἔδομεν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε. Ἐπὶ τούτῳ ἀρτάβαζος, ὁ συγγενὴς εἶναί ποτε φήσας κύρῳ, εἶπε τάδε. Ἐγὼ δ' ἔφη ὦ κυαξάρη τοσοῦτον διαφέρομαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν. οὗτοι μὲν γάρ φασιν ὅτι δεῖ μένοντας στρατεύεσθαι· ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι ὅτε οἴκοι ἦμην, ἐστρατευόμην. καὶ γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις, τῶν ἡμετέρων ἀγομένων, καὶ περὶ τῶν σφετέρων φρουρίων, ὡς ἐπιβουλευσομένων, πολλάκις πράγματα εἶχον, φοβούμενός τε καὶ φρουρῶν. καὶ ταῦτα ἔπραττον τὰ οἰκεῖα δαπανῶν. νῦν δὲ ἔχω μὲν, τὰ ἐκείνων φρούρια. καὶ οὐ φοβοῦμαι ἐκείνους. εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων. πίνω δὲ τὰ τῶν πολεμίων. ὡς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατείαν οὖσαν, τάδε ἑορτὴν, ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ ἔφη διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν. Ἐπὶ τούτῳ ὁ γωβρύας εἶπεν. Ἐγὼ δ' ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι μὲν τοῦδε ἐπαινῶ τὴν κύρου δεξιάν. οὐδὲν γὰρ ψεύδεται ὧν ὑπέσχετο. εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χώρας, δηλονότι ὁ μὲν ἀσσύριος ἀναπαύσεται. οὐ τίνων ποινὰς, ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν ἀδικεῖν καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν. ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει πάλιν ἐκείνῳ δώσω δίκην, ὅτι ὑμῖν φίλος ἐγενόμην. Ἐπὶ τούτοις πᾶσι, κῦρος εἶπεν. ὦ ἄνδρες οὐδ' ἐμὲ λανθάνει, ὅτι ἐὰν διαλύωμεν τὸ στράτευμα, τὰ μὲν ὑμέτερα, ἀσθενέστερα γίγνεται. τὰ δὲ τῶν πολεμίων πάλιν αὐξήσεται. Ὅσοι μὲν γὰρ αὐτῶν ὅπλα ἀφῄρηνται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵππους ἀπεστέρηνται, ταχὺ πάλιν ἄλλους κτήσονται. ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων, ἕτεροι καὶ ἐφηβήσονται καὶ ἐπιγενήσονται.

ὥστε

ὥστε οὐδὲ θαυμαστὸν, εἰ ἐν τάχει πάλιν ἡμῖν, πράγματα παρέχειν δυ-
νήσονται. τί δῆτα ἐγὼ Κυαξάρει λόγον ἐκέλευσα ἐμβαλεῖν, περὶ κα-
ταλύσεως τῆς στρατιᾶς. Εὖ ἴσθι ἔφη, ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον. ὁρῶ
γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας, οἷς ἡμεῖς εἰ ὧδε στρατευσόμεθα, οὐ
δυνησόμεθα μάχεσθαι. Προσέρχεται μὲν γὰρ δήπου χειμών. στέγαι
δ' εἰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ δία, οὐχ ἵπποις οὐδὲ θεράπουσιν.
οὐδὲ τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτῶν, ὧν ἄνευ ἡμεῖς, οὐκ ἂν δυναίμεθα στρα-
τεύεσθαι. τὰ δ' ἐπιτήδεια, ὅπου μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν, ὑφ' ἡμῶν ἀνά-
λωται. ὅπου δὲ οὐκ ἀφίγμεθα διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι, ἀνακεκομισμέ-
να εἰ εἰσὶν εἰς ἐρύματα, ὥστε αὐτοὺς μὲν ἔχειν. ἡμᾶς δὲ ταῦτα μὴ δύ-
νασθαι λαμβάνειν. τίς οὖν οὕτως ἀγαθὸς, ἢ τίς οὕτως ἰσχυρῶς, ὃς λι-
μῷ καὶ ῥίγει δύναιτ' ἂν μαχόμενος στρατεύεσθαι. εἰ μὲν οὖν οὕτω στρα-
τευσόμεθα ἐγὼ μέν φημι χρῆναι ἑκόντας ἡμᾶς καταλῦσαι τὴν στρατι-
ὰν μᾶλλον, ἢ ἄκοντας ὑπ' ἀμηχανίας ἐξελαυθῆναι. εἰ δὲ βουλόμεθα ἔτι
στρατεύεσθαι, τόδ' ἐγώ φημι χρῆναι ποιεῖν, πειρᾶσθαι ὡς τάχιστα τῶν
μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν ἡμᾶς, ὡς πλεῖστα παραιρεῖν. ἡμῖν δ' αὐτοῖς, ὡς πλεῖ-
στα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι. Εἰ γὰρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλεί-
ονα ἕξουσιν, ὁπότεροι ἂν πλείω δύνωνται λαμβάνοντες ἀποτίθεσθαι. πο-
λιορκήσονται δὲ ὁπότεροι ἂν ἥττους ὦσι. νῦν δ' οὐδὲν διαφέρομεν τῶν ἐν
πελάγει πλεόντων. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι, πλέουσι μὲν ἀεί. Τὸ δὲ πεπλευσμέ-
νον, οὐδὲν οἰκειότερον τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. ἢν δὲ φρούρια ἡμῖν
γένηται, ταῦτα ἤδη τοῖς μὲν πολεμίοις, ἀλλοτριώσει τὴν χώραν. ἡμῖν
δὲ ὑπ' εὐδίας μᾶλλον ἔσται πάντα. ὃ δ' ἴσως ἄν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ
δεήσει πόῤῥω τῆς ἑαυτῶν φρουρεῖν μὴ δ' ἐν τούτῳ ὀκνήσετε. ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἐπεί-
περ ὡς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν, φρουρήσειν ὑμῖν ἀναδεξοίμεθα τὰ ἐγγύτα-
τα χωρία τῶν πολεμίων. ὑμεῖς δὲ, τὰ πρόσορια ὑμῖν αὐτοῖς τοῖς Ἀσσυρίοις,

ἐκεῖνα κτᾶσθε καὶ ἐργάζεσθε. ἢν δὲ ὑμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν, δυνώμεθα φρουροῦντες σώζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ, οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες βιοτεύσετε. οὐ γὰρ οἴομαι δυνήσονται τῶν ἐγγὺς αὐτοῖς κακῶν ἀμελοῦντες τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλεύειν. Ὡς δὲ ταῦτα ἐρρήθη, οἵ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστάμενοι συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ᾽ ἔφασαν, καὶ Κυαξάρης. καὶ Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας, καὶ τεῖχος αὐτῶν ἑκάτερος, ἢν ἐπιτρέψωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιεῖσθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. ὁ οὖν Κῦρος ἐπεὶ ἑώρα πάντας προθύμως ὄντας πράσσειν ὅσα ἔλεξε, τέλος ἔφη. Εἰ τοίνυν περαίνειν βουλόμεθα ὅσα φαμὲν, χρὴ καὶ ποιεῖν ὡς τάχιστα, ἃ ἂν δέοι γενέσθαι. μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τείχη. τέκτονας δὲ, εἰς τὸ ἡμῖν ὀχυρὰ πυργοῦσθαι. Ἐκ τούτου ὑπέσχετο μὲν Κυαξάρης, μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν. ἄλλην δὲ, Γαδάτας τε καὶ Γωβρύας. ἄλλην Τιγράνης, ἄλλην δὲ αὐτὸς ὁ Κῦρος ἔφατο πειρᾶσθαι ποιήσασθαι. Ἐπεὶ δὲ ταῦτ᾽ ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανοποιούς. παρεσκευάζοντο δ᾽ ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἔδει. ἄνδρας δ᾽ ἐπέστησαν οἳ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ᾽ ἔχειν. Κῦρος δ᾽ ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦτα, ἐκάθισε μὲν τὸ στράτευμα ἔνθα ᾤετο, ὑγιεινότατον εἶναι καὶ εὐπροσοδώτατον, ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι. ὅσα τε ἐρυμνότητος προσεδεῖτο, ἐποιήσατο ὡς ἐν ἀσφαλεῖ οἱ ἀεὶ μένοντες εἶεν. εἴποτε καὶ πρόσω τῇ ἰσχύϊ ἀποστρατοπεδεύσαιτο. πρὸς δὲ τούτοις ἐρωτῶν, οὓς ᾤετο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώραν, ὁπόθεν ἂν ὡς πλεῖστα ὠφελεῖτο τὸ στράτευμα, ἐξῆγεν ἀεὶ πρὸς νομάς, ἅμα μὲν ὡς ὅτι πλεῖστα λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια, ἅμα δ᾽ ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύοιεν διαπονούμενοι ταῖς πορείαις. ἅμα δ᾽ ὅπως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπομιμνήσκοιντο. Ὁ μὲν δὴ Κῦρος, ἐν τούτοις ἦν. Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἁλισκόμενοι ταῦτ᾽

ἔλεγον

ἔλεγον, ὅτι ὁ ἀσσύριος οἴχοιτο ἐπὶ λυδίας, πολλὰ τάλαντα ἀργυρίου καὶ χρυσίου ἄγων, καὶ ἄλλα κτήματα, καὶ κόσμον παντοδαπόν. Ο μὲν οὖν ὄχλος τῶν στρατιωτῶν ὑπελάμβανεν, ὡς ὑπεκτίθοιτο ἤδη τὰ χρήματα φοβούμενος. Ο δὲ κῦρος γιγνώσκων, ὅτι οἴχοιτο συστήσων εἴτι δύναιτο ἀντίπαλον ἑαυτὸν ἀντιπαρεσκευάζετο ἐῤῥωμένως ὡς μάχης ἔτι δεῆσον. καὶ ἐξεπίμπλα μὲν τὸ τῶν περσῶν ἱππικόν, τοὺς μὲν, ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς δέ τινας καὶ παρὰ τῶν φίλων λαμβάνων ἵππους. ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχετο. καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδὲν εἴτις ὅπλον ἐδίδου καλὸν, οὔτε ἵππον. κατεσκευάζετο δὲ καὶ ἅρματα, ἔκτε τῶν αἰχμαλώτων ἁρμάτων, καὶ ἄλλοθεν ὁπόθεν δύναιτο. καὶ τὴν μὲν τρωϊκὴν διφρείαν πρόσθεν οὖσαν, καὶ τὴν κυρηναίων ἔτι νῦν οὖσαν ἁρματηλασίαν κατέλυσε. τὸν γὰρ πρόσθεν χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ μηδίᾳ τῇ συρίᾳ καὶ ἀραβίᾳ, καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ, τοῖς ἅρμασιν οὕτως ἐχρῶντο, ὥσπερ νῦν οἱ κυρηναῖοι. ἔδοξε δ' αὐτῷ ὃ κράτιστον ἦν, εἰκὸς εἶναι τῆς δυνάμεως ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, τοῦτο ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι· καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδὲ μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. Αρματα γὰρ τριακόσια, τοὺς μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίους. ἵπποις δὲ οὗτοι χρῶνται, διακοσίοις καὶ χιλίοις. ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς εἰσὶ μὲν ὡς εἰκὸς οἷς μάλιστα πιστεύουσιν οἱ βέλτιστοι εἰς τριακοσίους. οὗτοι δέ εἰσιν, οἳ οὐδ' ὁτιοῦν τοὺς πολεμίους βλάπτουσιν. ταύτην μὲν οὖν τὴν διφρείαν κατέλυσεν. ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κατεσκευάσατο ἅρματα, τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὡς μὴ ῥᾳδίως συντρίβηται, ἄξοσί τε μακροῖς. ἧττον γὰρ ἀνατρέπεται πάντα τὰ πλατέα. τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνιόχοις ἐποίησεν, ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων. ὕψος δὲ τούτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἀγκώνων, ὡς δύνωνται ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων. τοὺς δ' ἡνιόχους ἐθωράκισε πάντας πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. προσέ-

θηκε δὲ

θηκε δὲ καὶ δρέπανα σιδήρεα ὡς διπήχεα πρὸς τοὺς ἄξονας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν τροχῶν. καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς γῆν βλέποντα, ὡς ἐμβαλόντων εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἅρμασιν. ὡς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκεύασεν, οὕτω καὶ ἔτι νῦν τοῖς ἅρμασι χρῶνται, καὶ οἱ ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ. ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλαὶ, παρά τε τῶν φίλων συνειλεγμέναι καὶ αἰχμάλωτοι πᾶσαι συνηθροισμέναι. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐπεραίνετο. Βουλόμενος δέ τινα κατάσκοπον πέμψαι ἐπὶ Λυδίας, καὶ μαθεῖν, ὅτι πράσσει ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδειος εἶναι Ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο ὁ φυλάττων τὴν καλὴν γυναῖκα. συνεβεβήκει γὰρ τῷ Ἀράσπᾳ τοιάδε. ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς, ἠναγκάσθη προσενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνουσίας. ἡ δὲ ἀπέφησε μὲν καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ, καίπερ ἀπόντι. ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς. οὐ μέντοι κατηγόρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν Κῦρον, ὀκνοῦσα συμβαλεῖν φίλους ἄνδρας.

Επεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας δοκῶν ὑπηρετεῖν, ἀπετύγχανεν ἃ ἐβούλετο, ἠπείλησε τῇ γυναικὶ, ὅτι εἰ μὴ βούλοιτο ἑκοῦσα, ἄκουσα ποιοίσοιτο ταῦτα.

Εκ τούτου ἡ γυνὴ ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, οὐκέτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ κελεύει λέξαι ἅπαντα. Ὁ δ' ὡς ἤκουσεν, ἀναγελάσας, ἐπὶ τῷ κρείττονι τοῦ ἔρωτος φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ καὶ κελεύει αὐτῷ εἰπεῖν, βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυναῖκα. πείθειν δὲ εἰ δύναιτο, οὐκ ἔφη κωλύειν. ἐλθὼν δὲ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν, ἐλοιδόρησε. παρακαταθήκην τε ὀνομάζων τὴν γυναῖκα. ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων, ἀδικίαν τε καὶ ἀκρασίαν. ὥστε τὸν Ἀράσπαν, πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ λύπης. καταδύεσθαι δ' ὑπὸ τῆς αἰσχύνης. ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ, μή τι πάθῃ ὑπὸ Κύρου.

Ο οὖν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα, ἐκάλεσέ τε αὐτόν. καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν. Ορῶ σε ἔφη ὦ Ἀράσπα φοβούμενόν τε ἐμὲ, καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς

ἔχοντα

ἔχοντα. παῦσαι οὖν τούτων. ἐγὼ δὲ θεούς τε ἀκούω, ἔρωτος ἡττῆσθαι. ἀνθρώπους τε οἶδα, καὶ μάλα φρονίμους δοκοῦντας εἶναι οἷα πεπόνθασιν ὑπ' ἔρωτος. καὶ αὐτὸς δ' ἐμαυτοῦ κατέγνων, μὴ ἂν καρτερῆσαι ὥστε συνὼν καλοῖς, ἀμελῆσαι αὐτῶν. καὶ σοὶ δὲ τούτου τοῦ πράγματος ἐγὼ αἴτιός εἰμι. ἐγὼ γάρ σε συγκαθεῖρξα τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν, εἶπεν. Ἀλλὰ σὺ μὲν ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἶ, οἷόσπερ καὶ τἆλλα, πρᾶός τε καὶ συγγνώμων τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων. ἐμὲ δ' ἔφη καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, καταδύουσι τῷ ἄχει. ὡς γὰρ ὁ θροῦς διῆλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς. οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφήδονταί μοι. οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβουλεύουσιν, ἐκποδὼν ἔχειν ἐμαυτὸν μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὡς ἠδικηκότος ἐμοῦ μεγάλα. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. εὖ τοίνυν ἴσθι ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ, οἷός τ' εἶ ἐμοί τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι, καὶ τοὺς συμμάχους μεγάλα ὠφελῆσαι. εἰ γὰρ γένοιτο ἔφη ὁ Ἀράσπας ὅτι ἐγώ σοι ἐν καιρῷ ἂν γενοίμην αὖ χρήσιμος. Εἰ τοίνυν ἔφη προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέλοις εἰς τοὺς πολεμίους ἐλθεῖν, οἶμαι ἄν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ἔγωγε ναὶ μὰ Δί' ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα, ὅτι ὡς σὲ πεφευγὼς, λόγον ἂν παρέχοιμι. Ἔλθοις ἂν τοίνυν ἔφη ἡμῖν, πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων, οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βουλευμάτων, κοινωνὸν ἄν σε ποιοῖντο διὰ τὸ πιστεύειν. ὥστε μηδὲν σε λεληθέναι, ὧν βουλόμεθα εἰδέναι. ὡς πορευσομένου οὖν ἤδη νυνί. καὶ γὰρ τοῦτο ἴσθι ἓν τῶν πιστῶν ἔσται, τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σοῦ μελλήσαντά τι παθεῖν ἐκπεφευγέναι. ἦ καὶ δυνήσῃ ἔφη ἀπολιπεῖν τὴν καλὴν Πάνθειαν; Δύο γὰρ ἔφη ὦ Κῦρε σαφῶς ἔχω ψυχάς. νῦν τοῦτο πεφιλοσόφηκα, μετὰ τοῦ ἀδίκου σοφιστοῦ τοῦ ἔρωτος. οὐ γὰρ δὴ μία γε οὖσα, ἅμα ἀγαθή τέ ἐστι καὶ κακή. οὐδ' ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχρῶν ἔργων ἐρᾷ. καὶ ταὐτὰ ἅμα βούλεταί τε καὶ οὐ βούλεται πράττειν. ἀλλὰ δῆλον ὅτι, δύο

ἐστὸν ψυ

ἐσὸν ψυχά. Καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται. ὅταν δὲ ἡ πονηρά, τὰ αἰσχρὰ ἐπιχειρεῖται. νῦν δὲ ὡς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολύ. εἰ τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πορεύεσθαι ἔφη ὁ Κῦρος, ὧδε χρὴ ποιεῖν. ἵνα καὶ ἐκείνοις, πιστότερος ᾖς. Ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ' ἡμῶν, οὕτω τε ἐξάγγελλε, ὡς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ σοῦ λεγόμενα, ἐμποδὼν μάλιστ' ἂν εἴη, ὧν βούλονται πράττειν. Εἴη δ' ἂν ἐμποδών, εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμβαλεῖν που τῆς ἐκείνων χώρας. ταῦτα γὰρ ἀκούοντες, ἧττον ἂν παντὶ σθένει ἀθροίζοιντο. ἕκαστός τις φοβούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. καὶ μένε ἔφη παρ' ἐκείνοις ὅτι πλεῖστον χρόνον. ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν ὅταν ἐγγύτατα ἡμῶν ὦσι, ταῦτα μάλιστα ἡμῖν καιρὸς εἰδέναι ἔσται. Συμβούλευε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι, ὅπῃ ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι. Ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς εἰδέναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχθαι αὐτοῖς. μετατάττεσθαι γὰρ ὀκνήσουσι. Καὶ ἤν πῃ ἄλλῃ μετατάττωνται ἐξ ὑπογύου ταράξονται.

Ἀράσπας μὲν δὴ οὕτως ἐξελθών, συλλαβών τινας πιστοτάτους θεράποντας, καὶ εἰπὼν πρός τινας, ἃ ᾤετο συμφέρειν τῷ πράγματι, ᾤχετο. Ἡ δὲ Πάνθεια ὡς ᾔσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσπαν πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε. μὴ λυποῦ ὦ Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους. ἐὰν γὰρ ἐμὲ ἐάσῃς πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγώ σοι ἀναδέχομαι ἥξειν, πολὺ Ἀράσπου πιστότερόν σοι φίλον. καὶ δύναμιν δὲ οἶδ' ὅτι ὁπόσην ἂν δύνηται ἔχων παρέσται σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ τοῦ νῦν βασιλεύοντος, φίλος ἦν αὐτῷ. ὁ δὲ νῦν βασιλεύων, ἐπεχείρησέ ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων. ὑβριστὴν οὖν νομίζων αὐτόν, οἶδ' ὅτι ἀσμένως ἂν πρὸς ἄνδρα οἷος σὺ εἶ ἀπαλλαγείη.

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, κελεύει πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἡ δ' ἔπεμψεν. Ὡς δ' ἔγνω Ἀβραδάτης τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ τἆλ-

λα δὲ

λα δὲ ἤθελε, ὡς εἶχεν ἄσμενος πορεύεται πρὸς Κῦρον, ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς δισχιλίους. ὡς δ᾽ ἦν πρὸς τοῖς περσῶν σκοποῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον, εἰπὼν ὃς ἦν. Ὁ δὲ Κῦρος, εὐθὺς ἄγειν κελεύει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. Ὡς δ᾽ ἰδέτην ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀβραδάτης, ἠσπάζοντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστου. Ἐκ τούτου δὴ λέγει ἡ πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὁσιότητα, καὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. Ὁ δὲ ἀβραδάτης ἀκούσας εἶπε· τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν ὦ πάνθεια χάριν κύρῳ ὑπέρ τε σοῦ καὶ ἐμαυτοῦ ἀποδοίην. Τί δὲ ἄλλο ἔφη ἡ πάνθεια, ἢ πειρώμενος, ὅμοιος περὶ ἐκεῖνον εἶναι, οἷός περ καὶ ἐκεῖνος περὶ σέ. Ἐκ τούτου δὴ, ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ ἀβραδάτης. καὶ ὡς εἶδον αὐτὸν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ, εἶπεν. ἀνθ᾽ ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς ὦ κῦρε, οὐκ ἔχω τί μεῖζον εἴπω, ἢ ὅτι φίλον σοι ἐμαυτὸν δίδωμι, καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον, καὶ ὅσα ἂν ὁρῶ σε σπουδάζοντα, συνεργός σοι πειράσομαι γίγνεσθαι ὡς ἂν δύνωμαι κράτιστος. Καὶ ὁ κῦρος εἶπεν. ἐγὼ δέχομαί τε. καὶ νῦν μὲν σε ἀφίημι ἔφη σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν. αὖθις δὲ καὶ παρ᾽ ἐμοὶ δεήσοι σε σκηνοῦν, σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις. ἐκ τούτου ὁρῶν ὁ ἀβραδάτης σπουδάζοντα τὸν κῦρον περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἅρματα, καὶ περὶ τοὺς τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συντελεῖν αὐτῷ, εἰς τὰ ἑκατὸν ἅρματα, ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἑαυτοῦ, ὅμοια ἐκείνῳ· αὐτὸς δὲ ὡς ἡγησόμενος αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἅρματος παρεσκευάζετο. Συνεζεύξατο δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἅρμα, τετράρυμόν τε καὶ ἐξ ἵππων ὀκτώ. Ἡ δὲ πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων, χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποιήσατο, καὶ χρυσοῦν κράνος. ὡσαύτως δὲ καὶ περιβραχιόνια. τοὺς δ᾽ ἵππους τοῦ ἅρματος, χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατεσκευάσατο. Ἀβραδάτης μὲν ταῦτα ἔπραττε. κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ τετράρυμον αὐτοῦ ἅρμα, κατενόησεν ὡς οἷόν τε εἴη, καὶ ὀκτά-

ξυμον ποιήσασθαι. ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν, ἄγειν τῶν μηχανῶν τὸ κατώτατον οἴκημα. ἦν δὲ τοῦτο τριόγυιον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τροχοῖς. τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦντες, ἐδόκουν αὐτῷ, μεγάλη μὲν ὠφέλεια γενέσθαι τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι. μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει. Ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων, καὶ περιδρόμους καὶ ἐπάλξεις. ἀνεβίβαζε δὲ ἐπὶ τῶν πύργων ἕκαστον, ἄνδρας εἴκοσιν. ἐπεὶ δὲ πάντα συνεστήκει αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, πεῖραν ἐλάμβανε τοῦ ἀγωγίμου. καὶ πολὺ ῥᾷον ἦγε τὰ ὀκτὼ ζεύγη τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐπ᾽ αὐτῷ ἄνδρας, ἢ τὸ σκευοφορικὸν βάρος ἕκαστον τὸ ζεῦγος. Σκευῶν μὲν γὰρ βάρος, ἀμφὶ τὰ εἴκοσι καὶ πέντε τάλαντα ἦν. Ζευγίτου δὲ πύργου ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς, τῶν ξύλων πάχος ἐχόντων καὶ οἴκησιν ἀνδρῶν, καὶ ὅπλων, τούτοις ἐγένετο ἔλαττον, ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἑκάστῳ ζεύγει τὸ ἀγώγιον. ὡς δὲ ἔγνω εὔπορον οὖσαν τὴν ἀγωγήν, παρεσκευάζετο ὡς ἅμα ἄξων τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι. νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν, ἅμα σωτηρίαν τε εἶναι καὶ δικαιοσύνην καὶ εὐδαιμονίαν. Ἦλθον δ᾽ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ χρήματα ἄγοντες, καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἐπιστέλλει τοιάδε. Ἐγὼ ὦ Κῦρε ἥδομαι, ὅτι μοι ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου. καὶ βούλομαί σου ξένος εἶναι. καὶ πέμπω σοι χρήματα. κἂν ἄλλων δέῃ μεταπέμπου. ἐπέσταλται δὲ τοῖς παρ᾽ ἐμοῦ ποιεῖν ὅ,τι ἂν σὺ κελεύῃς. Ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε. Κελεύω τοίνυν ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἔνθα κατεσκηνώκατε, φυλάττειν τὰ χρήματα. καὶ ζῆν ὅπως ὑμῖν ἥδιόν ἐστι. τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους ὡς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας. καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες ὅ,τι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγείλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ. κἂν ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἴσομαι τούτου, ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις

ἐοικότες κατάσκοποι, οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγέλλειν, ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν. οἱ δὲ τοιοῦτοι οἵπερ ὑμεῖς ἄνδρες, πολλάκις καὶ τὰ βουλεύματα καταμανθάνουσιν. οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ ἀκούσαντες ἡδέως, καὶ ξενισθέντες τότε παρὰ Κύρῳ συσκευασάμενοι, τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι ἦ μὴν καταμαθόντες ὅσα ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων, ἥξειν ὡς δυνατὸν τάχιστα. Ὁ δὲ Κῦρος τά τε ἄλλα πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ οὐδὲν μικρὸν ὑπονοῶν πράττειν. Ἐπεμελεῖτο δὲ οὐ μόνον ὧν ἔδοξε τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις, ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φαίνοιντο, καὶ εὐοπλώτατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. ταῦτα δὲ ἐξειργάζετο ἐπί τε τὰς θύρας ἐξάγων, καὶ τιμῶν τοὺς κρατίστους ἑκασταχοῦ. Καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ οὓς ἑώρα ἐπιμελουμένους τούτου ὅπως οἱ αὐτοῦ κράτιστοι ἔσοιντο στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν παρώξυνε καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς ὅ, τι δύναιτο. εἰ δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἑορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμου ἕνεκα μελετῶσιν οἱ ἄνθρωποι, πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει, καὶ ἆθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι. Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδόν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν, ὁπόσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι, πλὴν τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς, ἔκπλεῳ ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους. καὶ τὰ ἅρματα τὰ δρεπανηφόρα ἅτε αὐτὸς κατεσκεύαζεν, ἔκπλεα ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν. Ἅτε Ἀβραδάτης ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρου, καὶ ταῦτα ἔκπλεα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἅρματα ἐπεπείκει Κῦρος Κυαξάρην, εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον μετασκευάσαι, ἐκ τῆς Τρωϊκῆς καὶ Λιβυκῆς διφρείας. καὶ ἔκπλεα καὶ ταῦτα ἦν, εἰς ἄλλα ἑκατόν. Καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ ἐτετάγμενοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην τοξόται. Καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατός, οὕτως εἶχε τὴν γνώμην, ὡς ἤδη παντελῶς κεκρατηκώς, καὶ οὐδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων, ἦλθον οἱ ἰνδοὶ ἐκ τῶν πολεμίων οὓς ἔπεμψε κῦρος ἐπὶ κατασκοπὴν, καὶ ἔλεγον ὅτι κροῖσος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ᾑρημένος εἴη τῶν πολεμίων. δεδογμένον δ᾽ εἴη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι, πάσῃ δυνάμει ἕκαστον παρεῖναι. χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα. ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθουμένους οὓς δύναιντο, καὶ δωρουμένους οἷς δέοι. ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους εἶναι, πολλοὺς μὲν θρᾳκῶν μαχαιροφόρους. αἰγυπτίους δὲ προσπλεῖν. καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας σὺν ἀσπίσι ταῖς ποδήρεσι, καὶ δόρασι μεγάλοις, οἷάπερ καὶ νῦν ἔχουσι καὶ κοπίσι, προσπλεῖν δὲ καὶ κυπρίων στράτευμα ἔτι. παρεῖναι δὲ ἤδη, καὶ κίλικας πάντας, καὶ φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ λυκάονας, καὶ παφλαγόνας, καὶ καππαδόκας, καὶ ἀραβίους, καὶ φοίνικας, καὶ σὺν τῷ βαβυλῶνος ἄρχοντι, τοὺς ἀσσυρίους, καὶ ἴωνας δὲ καὶ αἰολέας, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ ἀσίᾳ ἐποικοῦντας, σὺν κροίσῳ ἠναγκάσθαι ἕπεσθαι. πεπομφέναι δὲ κροῖσον, καὶ εἰς λακεδαίμονα περὶ συμμαχίας. συλλέγεσθαι δὲ τὸ στράτευμα, ἀμφὶ τὸν πακτωλὸν ποταμόν. προϊέναι δὲ μέλλειν αὐτοὺς, εἰς θύμβραρα. ἔνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῶν κάτω συρίας. καὶ ἀγορὰν πᾶσι παρηγγέλθαι ἐνταῦθα κομίζειν. Σχεδὸν δὲ τούτοις ταὐτὰ ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι. Ἐπεμελεῖτο γὰρ ὁ κῦρος, ὅπως ἁλίσκοιντο, παρ᾽ ὧν ἔμελλε πεύσεσθαί τι. Ἔπεμπε δὲ καὶ δούλοις ἐοικότας κατασκόπους, ὡς αὐτομόλους. Ὡς οὖν ἤκουσε ταῦτα ὁ στρατὸς τοῦ κύρου, ἐν φροντίδι τε ἕκαστος ἐγίγνετο, ὥσπερ εἰκός. ἡσυχαίτεροί τε ἢ ὡς εἰώθασι διεφοίτων, φαιδροί τε οἱ πολλοὶ οὐ πάνυ ἐφαίνοντο. ἐκυκλοῦντό τε. καὶ μεστὰ ἦν πάντα ἀλλήλους ἐρωτώντων περὶ τούτων καὶ διαλεγομένων. Ὡς δὲ ᾔσθετο ὁ κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ στρατιᾷ, συγκαλεῖ τούς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμάτων, καὶ πάντας ὁπόσων

ἀνυ-

ἀθυμούντων, ἔλαβεν εἰ δόκει τισὶ γίγνεσθαι. καὶ προθυμουμένην ἀφέλοιτο. προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιτο τῶν ὁπλοφόρων προσιέναι ἀκουσόμενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγώ τοι ὑμᾶς συνέλεξα, ἰδών τινας ὑμῶν ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων, πάνυ ἐοικότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι, εἴ τις ὑμῶν ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι λέγονται συλλέγεσθαι δέδοικεν, ὅτι δὲ ἡμεῖς, πολὺ μὲν πλείους συνειλέγμεθα νῦν, ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους. πολὺ δὲ ἄμεινον σὺν θεῷ παρεσκευάσμεθα νῦν ἢ πρόσθεν. ταῦτα δὲ ὁρῶντες οὐ θαρρεῖτε. ὦ πρὸς θεῶν ἔφη. τί δῆτ' ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἤγγελλόν τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα, ταῦτα ἀντίπαλα ἡμῖν προσιόντα. Καὶ πρῶτον μὲν ἀκούετε ἔφη, ὅτι οἱ πρόσθεν νικήσαντες ἡμᾶς, οὗτοι πάλιν ἔρχονται ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἣν ποτε νίκην ἐκτήσαντο. Ἔπειτα δὲ οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν τὰς ἀκροβολίσεις, νῦν οὗτοι ἔρχονται, καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τούτοις πολλαπλάσιοι. ἔπειτα δὲ ὥσπερ οὗτοι ὁπλισάμενοι τοὺς πεζοὺς τότε ἐνίκων, νῦν οὕτως καὶ οἱ ἱππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἱππέας προσέρχονται. καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀποδεδοκιμάκασι, παλτὸν δὲ ἓν ἰσχυρότερον ἕκαστος λαβὼν, προσελαύνειν διανενόηται, ὡς ἐκ χειρὸς τὴν μάχην ποιησόμενος. ἔτι δὲ ἅρματα ἔρχεται ἃ οὐχ οὕτως ἑστήξει ὥσπερ τὸ πρόσθεν ἀποστραφέντα ὡς εἰς φυγήν. ἀλλ' οἵ τε ἵπποι εἰσὶ κατατεθωρακισμένοι ἐν τοῖς ἅρμασιν. οἵ τε ἡνίοχοι, ἐν πύργοις ἑστᾶσι ξυλίνοις. τὰ ὑπερέχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι θώραξι καὶ κράνεσι, δρέπανά τε σιδηρᾶ πρὸς τοῖς ἄξοσι προσήρμοσται, ὡς ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθὺς, εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐναντίων. πρὸς δ' ἔτι κάμηλοι εἰσὶν αὐτοῖς, ἐφ' ὧν προσελῶσιν. ὧν μίαν ἑκάστην ἑκατὸν ἵπποι, οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο ἰδόντες. ἔτι δὲ

πύρ-

πύργους ἔχοντες προσιᾶσιν, ἀφ' ὧν τοῖς μὲν ἑαυτῶν ἀρήξουσιν, ἡμᾶς δὲ βάλλοντες κωλύσουσιν ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι. Εἰ δὴ ταῦτα ἤγγελλέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν φοβούμενοι, τί ἂν ἐποιήσατε. ὁπότε ἀπαγγελλομένων ὅτι Κροῖσος μὲν ᾕρηται τοῖς πολεμίοις στρατηγὸς, ὃς τοσούτῳ σύρων κακίων ἐγένετο, ὅσῳ σύροι μὲν μάχῃ ἡττηθέντες ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἡττημένους, ἀντὶ τοῦ ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις, φεύγων ᾤχετο. ἔπειτα δὲ διαγγέλλεται δήπου, ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι, οὐχ ἱκανοὶ ἡγοῦνται ἡμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλους δὲ μισθοῦνται, ὡς ἄμεινον μαχουμένους ὑπὲρ σφῶν, ἢ αὐτοί. εἰ μέντοι τισὶ, ταῦτα μὲν δοκεῖ τοιαῦτα δεινὰ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα, τούτοις ἐγώ φημι χρῆναι ὦ ἄνδρες ἀφεῖναι εἰς τοὺς ἐναντίους. πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες, πλείω ἂν ὑμᾶς ὠφελοῖεν, ἢ παρόντες. Ἐπεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ὦ Κῦρε, μὴ θαύμαζε εἴ τινες ἐσκυθρώπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων. οὐ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες ὥσπερ γε ἔφη, εἴ τινων βουλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀριστήσειν, ἐξαγγελθείη τι ἔργον, ὃ ἀνάγκη εἴη πρὸ τοῦ ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἂν οἶμαι ἡσθείη τοῦτο ἀκούσας. Οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἤδη οἰόμενοι πλουτήσειν, ἐπεὶ ἠκούσαμεν, ὅτι ἐστί τι λοιπὸν ἔργον, ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρωπάσαμεν, οὐ φοβούμενοι ἀλλὰ πεπρῆχθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι. Ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ, οὐ περὶ συρίας μόνον ἀγωνιούμεθα, ὅπου σῖτος πολὺς καὶ πρόβατά ἐστι, καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ λυδίας, ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον. θάλαττα δὲ προσκλύζει, καθ' ἣν πλείω ἔρχεται, ἢ ὅσα τις ἑώρακεν ἀγαθά. ταῦτα ἔφη ἐννοούμενοι, οὐκέτι ἀχθόμεθα. ἀλλὰ θαρροῦμεν ὡς τάχιστα, ἵνα θᾶττον καὶ τούτων τῶν λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν. οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες, ἥσθησάν τε τῷ λόγῳ, καὶ ἐπῄνεσαν. καὶ μὴν

σαν. καὶ μὲν δὴ ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες δοκεῖ μοι, καὶ ἰέναι ἐπ' αὐτοὺς ὡς
τάχιστα. ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι ἢν δυνώμεθα
ὅπου τὰ ἐπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται. ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴω-
μεν, τοσούτῳ μείω μὲν τὰ παρόντα αὐτοῖς εὑρήσομεν. πλείω δὲ τὰ ἀ-
πόντα. ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω. εἰ δέ τις ἄλλως πως γιγνώσκει, ἢ ἀ-
σφαλέστερον εἶναι, ἢ ῥᾷον ἡμῖν, διδασκέτω. ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν
πολλοί, ὡς χρεὼν εἴη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀν-
τέλεγε δὲ οὐδείς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος ἤρχετο λόγου τοιοῦδε. Ἄνδρες
σύμμαχοι. αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ ὅπλα, οἷς δεήσει χρῆ-
σθαι ἐκ πολλοῦ ἡμῖν σὺν θεῷ παρεσκεύασται. νῦν δὲ τὰ ἐπιτήδεια δεῖ
εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι, αὐτοῖς τε ἡμῖν, καὶ ὁπόσοις τετράποσι χρώ-
μεθα, μὴ μεῖον εἴκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογιζόμενος εὑρίσκω πλεόνων
ἢ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἐσομένην ὁδόν, ἐν ᾗ οὐδὲν εὑρήσομεν τῶν ἐπι-
τηδείων ἀνεσκεύασται γὰρ τὰ μὲν, ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ, ὑπὸ τῶν πολεμίων
ὅσα ἐδύναντο. συσκευάζεσθαι οὖν χρὴ, σῖτον μὲν ἱκανόν, ἄνευ γὰρ τούτου,
οὔτε μάχεσθαι, οὔτε ζῆν δυναίμεθα ἄν, οἶνον δὲ τοσοῦτον χρὴ ἔχειν ἕκα-
στον, ὅσος ἱκανὸς ἔσται, ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτοὺς ὑδροποτεῖν. πολλὴ γάρ ἐστι
τῆς ὁδοῦ ἄοινος, εἰς ἣν οὐδ' ἂν πάνυ πολὺν οἶνον συσκευασώμεθα διαρ-
κέσεις. ὡς οὖν μὴ ἐξαπίνης ἄοινοι γενόμενοι, νοσήματι περιπίπτωμεν,
ὧδε χρὴ ποιεῖν. ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ νῦν εὐθὺς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ. τοῦ-
το γὰρ ἤδη ποιοῦντες, οὐ πολὺ μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅστις ἀλφιτοσιτεῖ, ὕδατι
μεμιγμένην ἀεὶ τὴν μᾶζαν ἐσθίει. καὶ ὅστις ἀρτοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον
τὸν ἄρτον. καὶ τὰ ἑφθὰ δὲ πάντα, μεθ' ὕδατος τοῦ πλείστου ἐσκεύασται. με-
τὰ δὲ τὸν σῖτον εἰ οἶνον ἐπιπίνοιμεν, οὐδὲν μεῖον ἔχουσα ἡ ψυχὴ ἀναπαύ-
σεται. ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ μετὰ δεῖπνον ἀφαιρεῖν χρή, ἕως ἂν μάθω-
μεν ὑδροπόται γενόμενοι. ἡ γὰρ κατὰ μικρὸν μετάλλαξις, πᾶσαν

ποιεῖ

ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς μεταβολάς. διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεὸς ἀπαγὼν ἡμᾶς κατὰ μικρὸν ἔκ τε τοῦ χειμῶνος, εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλπη. καὶ ἐκ τοῦ θάλπους, εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα. ὃν χρὴ μιμουμένους εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν, προεθισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι. καὶ τὸ τῶν στρωμάτων δὲ βάρος, εἰς τὰ ἐπιτήδεια καταδαπανᾶτε. τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιττεύοντα, οὐκ ἄχρηστα ἔσται· στρωμάτων δὲ ἐνδεηθέντες, μὴ δείσητε ὡς οὐχ ἡδέως καθευδήσετε. εἰ δὲ μή, ἐμὲ αἰτιᾶσθε. ἐσθὴς μέντοι ὅτῳ ἐστὶν ἀφθονωτέρα παροῦσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ κάμνοντι ἐπικουρεῖ. ὄψα δὲ χρὴ συνεσκευάσασθαι, ὅσα ἐστὶν ὀξέα ἐπιπλεῖστον καὶ δριμέα καὶ ἁλμυρά. ταῦτα γὰρ ἐπὶ σῖτον τε ἄγει, καὶ ἐπιπλεῖστον ἀρκεῖ. ὅταν δ' ἐκβαίνωμεν εἰς ἀκέραια, ὅπου ἡμᾶς εἰκὸς ἤδη σῖτον λαμβάνειν, χειρομύλας χρὴ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι, αἷς σιτοποιησόμεθα. τοῦτο γὰρ κουφότατον τῶν σιτοποιϊκῶν ὀργάνων. συνεσκευάσασθαι δὲ χρὴ καὶ ὧν ἀσθενοῦντες δέονται ἄνθρωποι. τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος μικρότατος, ἢν δὲ τύχη τοιάδε γένηται, μάλιστα ἐδέησει. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἱμάντας· τὰ γὰρ πλεῖστα καὶ ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἱμᾶσιν ἤρτηται. ὧν κατατριβομένων καὶ καταῤῥηγνυμένων, ἀνάγκη ἀργεῖν, ἢν μή τις ἔχῃ περίζυγα. ὅστις δὲ πεπαίδευται καὶ παλτὸν ξύσασθαι, ἀγαθὸν καὶ ξυλίνης μὴ ἐπιλαθέσθαι, ἀγαθὸν δὲ καὶ ξίνην φέρεσθαι. ὁ γὰρ λόγχην ἀκονῶν, ἐκεῖνος καὶ τὴν ψυχήν τι παρακονᾷ. ἔπεσι γάρ τις αἰσχύνη, λόγχην ἀκονῶντα, κακὸν εἶν. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ξύλα περίπλεα, καὶ ἅρμασι καὶ ἁμάξαις. ἐν γὰρ πολλαῖς πράξεσι, πολλὴ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορεύοντα εἶναι. ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαιότατα ὄργανα, ἐπὶ ταῦτα πάντα. οὐ γὰρ ἁπανταχοῦ χειροτέχναι παραγίνονται. τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον, ὀλίγοι τινὲς, οἳ οὐχ ἱκανοὶ ποιῆσαι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἄμην καὶ σμινύην, κατὰ ἅμαξαν ἑκάστην. καὶ κατὰ τὸ νωτοφόρον δὲ, ἀξίνην καὶ δρέπανον. ταῦτα γὰρ

καὶ ἰδίᾳ

καὶ ἰδίᾳ χρήσιμα ἑκάστῳ, καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ πολλάκις ὠφέλημα γίνεται. τὰ μὲν οὖν εἰς τροφὴν δέοντα. οἱ ἡγεμόνες τῶν ὁπλοφόρων ἐξετάζετε τοὺς ἐφ᾽ ἡμῖν αὐτοῖς. οὐ γὰρ δεῖ παριέναι, ὅτου ἄντις ἐνδέηται τούτων. ἡμεῖς γὰρ τούτων ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. Ὅσα δὲ καὶ τὰ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες, ἐξετάζετε. καὶ τὸν μὴ ἔχοντα, κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. Ὑμεῖς δ᾽ αὖ οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες, ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμένους παρ᾽ ἐμοῦ τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους, καὶ τοὺς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν, καὶ τοὺς ἐκ τῶν σφενδονητῶν. τούτους οὖν χρὴ τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν, πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον, ἀναγκάζειν στρατεύεσθαι. τοὺς δὲ ἐκ τῶν τοξοτῶν, σμινύην. τοὺς δ᾽ ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν ἄμην. τούτους δ᾽ ἔχοντας ταῦτα, πρὸ τῶν ἁμαξῶν κατ᾽ ἴλας πορεύεσθαι, ὅπως ἤν τι δέῃ ὁδοποιίας, εὐθὺς ἐνεργοὶ ὦσι. καὶ ἐγὼ ἤν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ, ὁπόθεν δεῖ λαβόντα τούτοις χρῆσθαι. Ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ σὺν τοῖς ὀργάνοις, χαλκέας τε καὶ τέκτονας, καὶ σκυτοτόμους. ὅπως ὁπόσα ἂν δέηται καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλείπηται. οὗτοι δὲ ὁπλοφόρου μὲν τάξεως ἀπολελύσονται. ἃ δ᾽ ἐπίστανται τῷ βουλομένῳ μισθοῦ ὑπηρετοῦντες, ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔσονται. ἢν δέ τις καὶ ἔμπορος βούληται ἕπεσθαι πωλεῖν τι βουλόμενος, τῶν μὲν προειρημένων ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν, ἢν δέ τι πωλῶν ἁλίσκηται, πάντων στερήσεται. Ἐπειδὰν δ᾽ αὗται παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πωλήσει ὅπως ἂν βούληται. ὅστις δ᾽ ἂν τῶν ἐμπόρων πλείστην ἀγορὰν παρέχων φαίνηται, οὗτος καὶ παρὰ τῶν συμμάχων καὶ παρ᾽ ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τεύξεται. εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς ἐμπολὴν, γνωστῆρας ἡμῖν προσάγων καὶ ἐγγυητὰς, ἦν μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν ἡμεῖς ἔχομεν. Ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω. εἰ δέ τις τί καὶ ἄλλο δέον ἐνορᾷ.

πρὸς ἐμὲ σημαινέτω. καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπιόντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύσομαι ἐπὶ τῇ ὁρμῇ. ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔχῃ, σημανοῦμεν. παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας τὰ προειρημένα ἔχοντας εἰς τὴν τεταγμένην χώραν πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἑαυτῶν. ὑμεῖς δὲ ὦ ἡγεμόνες, τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστος τάξιν εὐτρεπισάμενος, πρὸς ἐμὲ πάντες συμβάλλετε. ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἕκαστοι χώρας καταλάβητε. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, οἱ μὲν, συνεσκευάζοντο. ὁ δὲ ἐθύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὡρμᾶτο σὺν τῷ στρατεύματι. καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρατοπεδεύσατο ὡς δυνατὸν ἐγγύτατα. ὅπως εἴτις τι ἐπιλελησμένος εἴη μετέλθοι. καὶ εἴτις τι ἐνδεόμενος γνοίη, τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. κυαξάρης μὲν οὖν τῶν μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος, κατέμενεν ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι, ἔρημα εἴη. Ὁ δὲ κῦρος ἐπορεύετο ὡς ἐδύνατο τάχιστα τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων. καὶ πρὸ τούτων διερευνητάς. καὶ σκοποὺς ἀεὶ ἀναβιβάζων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα. ὅπου μὲν πεδινὸν εἴη, πολλοὺς ὁρμαθοὺς ποιούμενος τῶν ἁμαξῶν. καὶ τῶν σκευοφόρων. ὄπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἐφεπομένη. εἴ τι τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ προστυγχάνοντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο, ὡς μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι. ὅπου δὲ στενωτέρα εἴη ἡ ὁδός, διὰ μέσου ποιούμενοι τὰ σκευοφόρα, ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὁπλοφόροι. καὶ εἴτι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γιγνόμενοι αὖ τῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' ἑαυταῖς ἔχουσαι τὰ σκευοφόρα. ἐπετέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις, κατὰ τὴν ἑαυτῶν τάξιν ἕκαστον ἰέναι, εἰ μή τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι. καὶ σημεῖον δὲ ἔχων τοῦ ταξιάρχου ὁ σκευοφόρος, ἡγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτοῦ τάξεως, ὥστε ἀθρόοι ἐπορεύοντο ἐπεμελοῦντο τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ. ὡς μὴ ὑπολείποιντο. καὶ οὕτω ποιούντων, οὔτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους, ἅμα τε

παρὸν

παρόντα ἅπαντα καὶ σαώτερα ἦν. καὶ θᾶσσον τὰ δέοντα εἶχον οἱ στρα-
τιῶται. ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ ὁρᾶν ἀνθρώ-
πους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα. καὶ ὑποζύγια δὲ ἑώρων ἕτερα τοι-
αῦτα ἄγοντά τε καὶ νεμόμενα. καὶ τὰ πρόσω αὖ ἀφορῶντες, ἐδόκουν κα-
ταμανθάνειν μετεωριζόμενον ἢ καπνὸν ἢ κονιορτόν. ἐκ τούτων ἁπάντων
ἐγίνωσκον ὅτι εἴη πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. εὐθὺς οὖν πέμπει
ὁ σκοπάρχης τινὰ ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ κύρῳ. ὁ δὲ, ἀκούσας ταῦτα, ἐ-
κείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς, ὅτι ἂν ἀεὶ
καινὸν ὁρῶσιν, ἐξαγγέλλειν. τάξιν δ' ἔπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν. καὶ
ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινὰς, τῶν ἀνὰ τὸ πεδίον ἀνθρώπων.
ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν. οἱ μὲν δὴ ταχθέντες, τοῦτο ἔπραττον.
αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν ὅπως παρασκευάσαιντο
ὅσα ᾤετο χρῆναι, πρὶν πάνυ ὁμοῦ εἶναι. καὶ πρῶτον μὲν ἀριστᾶν παρηγγύησεν.
ἔπειτα δὲ μένοντας ἐν ταῖς τάξεσι, τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν. ἐπεὶ
δὲ ἠρίστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ ἁρμάτων τοὺς ἡγεμόνας.
καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας. καὶ τῶν ἁρμαμαξῶν.
Καὶ οὗτοι μὲν συνῄεσαν. οἱ δὲ καταδραμόντες εἰς τὸ πεδίον, συλλαβόντες
ἀνθρώπους, ἤγαγον. Οἱ δὲ ληφθέντες ἀνερωτώμενοι ὑπὸ τοῦ κύρου ἔλεγον.
ὅτι ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου εἶεν. προεληλύθοιεν δὲ οἱ μὲν ἐπὶ χιλόν. οἱ δ' ἐπὶ ξύλα.
παρελθόντες τὰς προφυλακάς. Διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ στρατοῦ, σπάνια πάν-
τα εἶναι. καὶ ὁ κῦρος ταῦτα ἀκούσας, πόσον δ' ἔφη ἄπεστιν ἐνθένδε τὸ στράτευ-
μα. Οἱ δ' ἔλεγον ὡς δύο παρασάγγας. Ἐπὶ τούτοις ἤρετο ὁ κῦρος. ἡμῶν δ'
ἔφη λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί' ἔφασαν, καὶ πολύς γε ὡς ἐγγὺς
ἤδη ἦτε προσιόντες. τί οὖν ἔφη ὁ κῦρος ἦ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες; τοῦτο δὲ ἐπή-
ρετο τῶν παρόντων ἕνεκα. Οὐ μὰ Δία εἶπεν ἐκεῖνοι. οὐ μὲν δὴ ἔχαιρον. ἀλλὰ
καὶ μάλα ἠνιῶντο. νῦν δ' ἔφη ὁ κῦρος τί ποιοῦσιν. ἐκτάττονται ἔφασαν καὶ

χθὲς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔπραττον. ὁ δὲ τάττων ἔφη ὁ Κῦ-
ρος τίς ἐστιν. οἱ δ' ἔφασαν αὐτός τε Κροῖσος, καὶ σὺν αὐτῷ, Ἕλλην τις ἀ-
νήρ. καὶ ἄλλος δέ τις Μῆδος, ὃν δὴ μέντοι ἐλέγετο, φυγὰς εἶναι παρ' ὑ-
μῶν. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε. λαβεῖν μοι αὐτὸν γένοιτο,
ὡς ἐγὼ βούλομαι, ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέλευσεν.
εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὡς λέξων τι ἀνήγετο. Ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος
αὖ παρὰ τοῦ σκοπάρχου λέγων. ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη ἐν τῷ πε-
δίῳ προφαίνοιτο. καὶ ἡμεῖς μὲν ἔφη εἰκάζομεν ἐλαύνειν αὐτοὺς, βου-
λομένους ἰδεῖν τότε τὸ στράτευμα. Καὶ γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ἄλλοι ὡς τριάκον-
τα ἱππεῖς, συχνῶς προσελαύνουσι. καὶ μέντοι κατ' αὐτοὺς ἡμᾶς, ἴσως
βουλόμενοι λαβεῖν ἂν δύνωνται τὴν σκοπήν. ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν μία δεκὰς
οἱ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σκοπῇ. Καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τῶν περὶ αὐτὸν ἀεὶ ὄν-
των ἱππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδήλοις τοῖς πολεμίοις ἀ-
τρεμίαν ἔχειν. ὅταν δ' ἔφη ἡ δεκὰς ἡ ἡμετέρα λείπῃ τὴν σκοπὴν, ἐξα-
ναστάντες, ἐπίθεσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπήν. Ὡς δ' ὑμᾶς μὴ
λυπῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σὺ ὦ Ὑστάσπα, τὴν χι-
λιοστὴν τῶν ἱππέων λαβών. καὶ ἐπιφάνηθι ἀντίος τῇ τῶν πολεμίων τά-
ξει. διώξεις δὲ μηδαμῇ ἐς ἀφανές. ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαί σου διαμένωσιν
ἐπιμεληθεὶς, πάριθι. ἂν δ' ἄρα ἀνατείνοντες τὰς δεξιὰς προσελαύνω-
σιν ὑμῖν τινὲς, δέχεσθε φιλίως τοὺς ἄνδρας. Ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπας ἀπι-
ὼν, ὡπλίζετο. οἱ δὲ ὑπηρέται ἤλαυνον εὐθὺς ὡς ἐκέλευσεν. ἀπαντᾷ δ'
αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν Ἀράσπας σὺν τοῖς θεράπουσιν, ὁ πεμ-
φθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος γυναικός. Ὁ μὲν οὖν
Κῦρος ὡς εἶδεν ἀναπηδήσας ἐκ τῆς ἕδρας ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιοῦ-
το. Οἱ δὲ ἄλλοι ὥσπερ εἰκὸς μηδὲν εἰδότες ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ
πράγματι. ἕως ὁ Κῦρος εἶπεν. Ἄνδρες φίλοι. ἥκει ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. νῦν
γὰρ

γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους, δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. Οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἡττηθεὶς οὐδενὸς ᾤχετο, οὔτε ἐμὲ φοβηθείς. ἀλλ' ὑπ' ἐμοῦ πεμφθείς. ὅπως ἡμῖν μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων, σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλαι. ἃ μὲν οὖν ἐγώ σοι ὑπεσχόμην ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τούτοις πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας ὦ ἄνδρες τοῦτον τιμᾶν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα. ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ, καὶ ἐκινδύνευσε. καὶ αἰτίαν ὑπέσχον ἣ ἐβαρύνετο. ἐκ τούτου δὴ πάντες ἠσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν, καὶ ἐδεξιοῦντο. Εἰπόντος δὲ Κύρου, ὅτι τούτων μὲν ἅλις εἴη, ἃ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτα ἔφη διηγοῦ ὦ Ἀράσπα, καὶ μηδὲν μείου τοῦ ἀληθοῦς τὰ τῶν πολεμίων. κρεῖττον γὰρ μείζονα οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν, ἢ μείω ἀκούσαντας, μείζονα εὑρίσκειν. Καὶ μὴν ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὡς σαφέστατά γ' ἂν εἰδείην ἐποιούμην. συνεξέταττον γὰρ παρὼν αὐτοῖς. Σὺ μὲν ἄρα ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πλῆθος μόνον οἶσθα. ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί' ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὡς διανοοῦνται τὴν μάχην ποιεῖσθαι. Ἀλλ' ὅμως ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν πρῶτον εἰπὲ ἐν κεφαλαίῳ. Ἐκεῖνοι τοίνυν πάντες, τεταγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος, καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. Οὗτοι δ' ἀπέχουσιν, ἀμφὶ τὰ τετταράκοντα στάδια. πάνυ γάρ μοι ἔφη ἐμέλησεν, ὥστε εἰδέναι ὁπόσον κατεῖχον χωρίον. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπὲ πῶς εἰσὶ τεταγμένοι, ὅτι εἶπας πλὴν τῶν Αἰγυπτίων.

Τούτους δὲ οἱ μυρίαρχοι ἔταττον, εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τὴν μυριοστὴν ἑκάστην. Τοῦτον γὰρ σφίσι καὶ οἴκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων. καὶ ὁ Κροῖσος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς, οὕτω τάττεσθαι. ἐβούλετο γὰρ ὅτι πλεῖστον ὑπερφαλαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος. Πρὸς τί δὴ ἔφη ὁ Κῦρος τοῦτο ἐπιθυμῶν. Ὡς ναὶ μὰ Δί' ἔφη τῷ περιττῷ κυκλωσόμενος. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. ἀλλ' οὔτοι ἂν εἰδεῖεν, εἰ κυκλούμενοι

κυκλω

κυκλωθεῖεν. Ἀλλ' ἃ μὲν παρὰ σοῦ καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν. ὑμᾶς δὲ χρὴ ὦ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν. νῦν μὲν ἐπειδὰν ἐνθένδε ἀπέλθητε, εὐθὺς σκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων, καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα· πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδείᾳ, καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος, καὶ ἅρμα, ἀχρεῖον γίνεται. αὔριον δὲ πρωῒ ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρὴ ἀριστῆσαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους. ὅπως ὅτι ἂν πράττειν καιρὸς ἀεὶ ᾖ, μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδέῃ. Ἔπειτα δὲ σὺ ἔφη ὦ Ἀρσάμα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε ὥσπερ καὶ ἔχεις. καὶ οἱ ἄλλοι μυριάρχοι ᾗπερ νῦν ἔχετε. ὁμοῦ γὰρ τοῦ ἀγῶνος ὄντος, οὐδενὶ ἅρματι ἔτι καιρὸς τοὺς ἵππους μεταζευγνύναι. παραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιάρχοις καὶ λοχαγοῖς, ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι, εἰς δύο ἔχοντας ἕκαστον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος, εἴκοσι τέτταρες. καί τις εἶπε τῶν μυριάρχων. καὶ δοκοῦμέν σοι ὦ Κῦρε ἱκανῶς ἕξειν εἰς τοσούτους τεταγμένοι, πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. αἱ δὲ βαθύτεραι φάλαγγες, ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις τῶν ἐναντίων, τίσοι δοκοῦσιν ἔφη. τοὺς πολεμίους βλάπτειν, ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἔφη τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὁπλίτας, εἰς μυρίους ἂν βουλοίμην μᾶλλον τετάχθαι. οὕτω γὰρ ἂν ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. Ἐξ ὅσων μέντοι ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυνῶ, οἴομαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποιήσειν αὐτὴν ἑαυτῇ. ἀκοντιστὰς μὲν ἐπὶ τοῖς θωρακοφόροις τάξω. ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς, τοξότας. τούτους γὰρ πρωτοστάτας μὲν ἀντιτάττοι, οἳ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι, μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός. προβεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους, μενοῦσί τε. καὶ οἱ μὲν, ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ, τοξεύοντες ὑπὲρ τῶν πρόσθεν πάντων, λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους. ὅτι δ' ἂν κακουργῇ τις τοὺς ἐναντίους, δηλονότι παντὶ τούτῳ τοὺς συμμάχους κουφίζει. τελευταίους μέντοι στήσω, τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους. ὥσπερ γὰρ οἰκίας, οὔτε ἄνευ λιθολογήματος ἰσχυροῦ, οὔτε ἄνευ τῶν στέγην ποι-

σόντων

ὄντων οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ φάλαγγος, οὔτε ἄνευ τῶν πρώτων οὔτε ἄνευ τῶν τελευταίων, ἢν μὴ ἀγαθοὶ ὦσιν, ὄφελος οὐδέν. Ἀλλ' ὑμεῖς τε ἔφη ὡς παραγγέλλω, τάττεσθε. καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχοντες, ἐπὶ τούτοις τοὺς λόχους ὡσαύτως καθίστατε. καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξοτῶν ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. σὺ δὲ ὃς τῶν ἐπὶ πᾶσιν ἄρχεις τελευταίοις ἔχων τοὺς ἄνδρας, παράγγελλε τοῖς ἑαυτοῦ, ἐφορᾶν τε ἑκάστῳ τοὺς καθ' ἑαυτόν. καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον ποιοῦσιν, ἐπικελεύειν. τοῖς δὲ κακυνομένοις, ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς. ἢν δέ τις στρέφηται, προδιδόναι θέλων, θανάτῳ ζημιοῦν. ἔργον γάρ ἐστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις, θαρρύνειν τοὺς ἑπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ. ὑμᾶς δὲ δὴ τοὺς ἐπὶ πᾶσι τεταγμένους, πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς, τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων. καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποιεῖτε. σὺ δὲ ὦ Ἀβραδάτα, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς, οὕτω ποίει. ὅπως τὰ ζεύγη τὰ τοὺς ὑπηρέτας καὶ τοὺς πύργους φέροντα, ἕψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. Σὺ δ' ὦ Δαοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων ἁρμαμαξῶν, ἐπὶ τοῖς πύργοις ἄγε πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν. οἱ δ' ὑπηρέται σου ἰσχυρῶς κολαζόντων, τοὺς προϊόντας τοῦ καιροῦ ἢ λειπομένους. Σὺ δ' ὦ Καρδοῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν ἁρμαμαξῶν, αἳ ἄγουσι τὰς γυναῖκας, κατάστησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις. Ἑπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα, καὶ πλῆθος δόξαν παρέξειν, καὶ ἐνεδρεύειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται. καὶ τοῖς πολεμίοις ἢν κυκλοῦσθαι βούλωνται, μείζω τὴν περιβολὴν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι. ὅσῳ δ' ἂν μείζω χωρίον περιβάλλωνται, τοσούτῳ αὐτοὺς ἀσθενεστέρους ἀνάγκη γίγνεσθαι. Καὶ ὑμεῖς μὲν, οὕτω ποιεῖτε. σὺ δὲ ὦ Ἀρτάβαζε καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὴν ἑκάτερος τῶν σὺν ὑμῖν ἐπὶ τούτοις ἔχετε πεζῶν, καὶ σὺ ὦ Φαρνοῦχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν τῶν ἱππέων χιλιοστὴν, ἧς ἑκάτερος ὑμῶν ἄρχει, μὴ συγκατάταττε εἰς τὴν φάλαγγα. ἀλλ' ὄπι-

ὅθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἐξοπλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς. Ἔπειτα πρὸς ἡμᾶς ἥκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. Οὕτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρεσκευάσθαι, ὡς πρώτους δεήσον ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ σὺ δὲ ὦ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν ἐκτάττου. Ποίει δὲ ὅτι ἄν σοι παραγγέλλῃ ἀρταγέρσας. Ὑμεῖς δ' οἱ τῶν ἁρμάτων ἡγεμόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν πρὸ τῆς φάλαγγος, τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων ἅρματα καταστησάτω. αἱ δ' ἕτεραι ἑκατοστύες τῶν ἁρμάτων, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς στοιχοῦσα, ἑπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρας. ἡ δὲ, κατὰ τὸ εὐώνυμον. Κῦρος μὲν, οὕτω διετάττετο. Ἀβραδάτης δὲ ὁ σούσων βασιλεὺς, εἶπεν. Ἐγώ σοι ὦ κῦρε ἐθελούσιος ὑφίσταμαι, τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μή τι σοι ἄλλο δοκεῖ. Καὶ ὁ κῦρος ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος, ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅρμασι πέρσας, εἰ καὶ ὑμεῖς ἔφη ταῦτα συγχωρεῖτε. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐ καλὸν εἴη ταῦτα ὑφίεσθαι, διεκλήρωσεν αὐτούς. καὶ ἔλαχεν ἀβραδάτης ἧπερ ὑφίσατο. καὶ ἐγένετο κατὰ τοὺς αἰγυπτίους. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον, ἐδειπνοποιοῦντο. καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρωῒ μὲν ὁ κῦρος ἐθύετο. ὁ δὲ ἄλλος στρατὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος, ἐξοπλίζετο. πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι. πολλοῖς δὲ καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν. ὥπλιζον δὲ καὶ ἵππους προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις. καὶ τοὺς μὲν μονίππους, παραμηριδίοις. τοὺς δὲ ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, παραπλευριδίοις. ὥστε ἤστραπτε μὲν χαλκῷ. ἤνθει δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά. Καὶ τῷ ἀβραδάτῃ δὲ τὸ τετράρυμον ἅρμα καὶ ἵππων ὀκτὼ παγκάλως ἐκεκόσμητο. Ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ πάνθεια, χρυσοῦν κράνος, καὶ περιβραχιόνια, καὶ ψέλια

πλατέα

πλατέα περὶ τοὺς καρποὺς τῶν χειρῶν. καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδήρη στολιδωτὸν τὰ κάτω. καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῆ. Ταῦτα δὲ ἐποιήσατο λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησαμένη τὰ ἐκείνου ὅπλα. Ὁ δὲ, ἰδὼν ἐθαύμασε. καὶ ἤρετο τὴν πάνθειαν. Σὺ δήπου ὦ γύναι συγκόψασα τὸν σαυτῆς κόσμον τὰ ὅπλα μοι ἐποιήσω; Μὰ Δί' ἔφη ἡ πάνθεια, τόν γε πλείστου ἄξιον. σὺ γάρ ἔμοι γ' ἂν καὶ τοῖς ἄλλοις φανεὶς, οἷος ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσῃ. Ταῦτα λέγουσα, ἐνέδυέ τε τὰ ὅπλα. καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειρᾶτο. ἐλείβετο δὲ αὐτῆς τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν. Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὢν ἀξιοθέατος ὁ ἀβραδάτης ὡπλίσθη τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἅτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχούσης. λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑφηνιόχου τὰς ἡνίας, παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἅρμα. Ἐν δὲ τούτῳ ἡ πάνθεια ὑποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρόντας πάντας, ἔλεξεν. Ἀλλ' ὅτι μὲν ὦ ἀβραδάτα, ἥτις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν αὐτῆς ἄνδρα, μεῖζον τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γιγνώσκειν, ὅτι καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. Τί οὖν με δεῖ καθ' ἓν ἕκαστον λέγειν. τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πιθανώτερα παρεσχῆσθαι, τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. Ὅμως δὲ οὕτως ἔχουσα πρὸς σὲ ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν φιλίαν, ἦ μὴν ἐγὼ βούλεσθαι ἂν μετὰ σοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου, κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον, ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη. Οὕτως ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλίστων, καὶ ἐμαυτὴν ἠξίωκα. καὶ Κύρῳ δὲ δοκῶ, μεγάλην τινὰ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμάλωτον γενομένην, ἐξαιρεθεῖσαν ἑαυτῷ, οὔτε με ὡς δούλην ἠξίωσε κεκτῆσθαι, οὔτε ὡς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι, διεφύλαξε δέ σοι ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναῖκα λαβών. Πρὸς δὲ, καὶ ὅτε ὁ ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἴ με ἐάσει πρὸς σὲ πέμψαι, ἥξειν αὐτῷ σὲ πολὺ ἀρά-

σου πιστότερον καὶ ἀμείνονα. ἡ μὲν, ταῦτα εἶπεν. ὁ δὲ ἀβραδάτης,
ἀγασθεὶς τοῖς λόγοις, καὶ θίγων αὐτῆς τῆς κεφαλῆς, ἀναβλέψας εἰς τὸν
οὐρανὸν, ἐπεύξατο. Ἀλλ' ὦ ζεῦ μέγιστε. δός μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν παν
θείας ἀνδρὶ, ἀξίῳ δὲ κύρου φίλῳ τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτα εἰπὼν
κατὰ τὰς θύρας τοῦ ἁρματίου δίφρου, ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἅρμα. ἐπεὶ δὲ
ἀναβάντος αὐτοῦ, κατέκλεισε τὸν δίφρον ὁ ὑφηνίοχος, οὐκ ἔχουσα ἡ
πάνθεια πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἂν ἀσπάσαιτο αὐτὸν, κατεφίλησε τὸν δίφρον.
καὶ τῷ μὲν, προῄει ἤδη τὸ ἅρμα. ἡ δὲ, λαθοῦσα αὐτὸν συνεφείπετο. ἕως
ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ ἀβραδάτης, εἶπε. θάῤῥει πάνθεια καὶ χαῖ
ρε. καὶ ἄπιθι ἤδη. ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαιναι λαβοῦσαι αὐ
τὴν, ἀπῆγον εἰς τὴν ἁρμαμάξαν, καὶ κατέκλιναν, καὶ κατεκάλυψαν τῇ
σκηνῇ. Οἱ δ' ἄνθρωποι καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ ἀβραδάτου καὶ
τοῦ ἅρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν, πρὶν ἡ πάνθεια ἀπῆλ
θεν. ὡς δ' ἐκεκαλλιερήκει μὲν ὁ κῦρος, ἡ δὲ στρατιὰ παρετέτακτο αὐ
τῷ ὥσπερ παρήγγελε κατέχων σκοπὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων, συνεκάλε
σε τοὺς ἡγεμόνας, καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι. τὰ μὲν
ἱερὰ ἡμῖν οἱ θεοὶ φαίνουσιν, οἷάπερ ὅτε τὴν πρόσθεν νίκην ἔδοσαν. ὑμᾶς
δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνῆσαι, ὧν μοι δοκεῖτε μεμνημένοι, πολὺ ἂν εὐθυ-
μότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα ἰέναι. ἠσκήκατε μὲν τὰ εἰς τὸν πόλεμον, πολὺ
μᾶλλον τῶν πολεμίων. συντέτραφθε δὲ καὶ συντέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ.
πολὺ πλείω ἤδη χρόνον ἢ οἱ πολέμιοι. καὶ συννενικήκατε μετ' ἀλλήλων.
τῶν δὲ πολεμίων, πολλοὶ μὲν συνήττηνται κατ' αὐτῶν. οἱ δὲ ἀμάχητοι ἑκα
τέρων. Οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν, ὅτι προδότας τοὺς παραστάτας
ἔχουσιν. ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ' ἡμῶν ἴστε ὅτι μετὰ θελόντων τοῖς συμμάχοις
ἀρήγειν μαχεῖσθε. εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας ἀλλήλοις, ὁμονόως μάχε
σθαι μένοντας. τοὺς δὲ ἀπιστοῦντας, ἀναγκαῖον βουλεύεσθαι πῶς ἂν ἑκα

στοι τά

τοι τάχιστα ἐκ πολλῶν γένοιντο. ἴωμεν δὴ ὦ ἄνδρες ἐπὶ τοὺς πολεμίους. ἅρματα μὲν ἔχοντες ὡπλισμένα, πρὸς ἄοπλα τὰ τῶν πολεμίων. ὡς δ' αὔτως καὶ ἱππέας καὶ ἵππους ὡπλισμένους πρὸς ἀόπλους ὡς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι. πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις, οἵοις καὶ πρόσθεν μαχεῖσθε. αἰγύπτιοι δὲ, οἱ ὁμοίως μὲν ὡπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι. τάς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους ἔχουσιν ἢ ὡς ποιεῖν τι καὶ ὁρᾶν. τεταγμένοι δὲ εἰς ἑκατὸν, δῆλον ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι, πλὴν πάνυ ὀλίγων. Εἰ δὲ τῷ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύουσιν, ἵπποις αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν. καὶ σιδήρῳ ὑφ' ἵππων ἰσχυριζομένων. ἢν δέ τις αὐτῶν καὶ ὑπομείνῃ, πῶς ἅμα δυνήσεται, ἱππομαχεῖν τε καὶ φαλαγγομαχεῖν, καὶ πυργομαχεῖν. Καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν, ἐπαρήξουσι. τοὺς δὲ πολεμίους παίοντες, ἀμηχανεῖν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δέ τινος ἐνδεῖσθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε. ἔξ σὺν θεοῖς, οὐδενὸς ἀπορήσομεν. καὶ εἰ μέν τις εἰπεῖν τι βούλεται, λεξάτω. εἰ δὲ μὴ,
ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ προσευξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν
θεοῖς, ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις. καὶ ἕκαστος ὑμῶν ὑπο-
μιμνησκέτω τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, ἅπερ ἐγὼ
ὑμᾶς. καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρ-
χομένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρ-
χῆς, ἄφοβον δεικνὺς
καὶ χῆμα καὶ πρό-
σωπον καὶ
λόγους.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΒΔΟΜΟΝ.

Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς, ἀπῄεσαν πρὸς τὰς τάξεις. τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προσήνεγκαν οἱ θεράποντες, ἐμφαγεῖν καὶ ἐμπιεῖν. ἔτι οὖσιν ἀμφὶ τὰ ἱερά. ὁ δὲ Κῦρος ὥσπερ εἶχεν ἑστηκὼς, ἀπαρξάμενος ἠρίστα. καὶ μετεδίδου ἀεὶ τῷ μάλιστα δεομένῳ καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἔπιε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν, οὕτως ἐποίουν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτησάμενος, Δία πατρῷον ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον, ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον. καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἐκέλευσεν. ὡπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κῦρον, τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλτῷ κρανείῳ ἑνὶ ἕκαστος. οἱ δὲ ἵπποι προμετωπιδίοις, καὶ προστερνιδίοις, καὶ παραπλευριδίοις χαλκοῖς. τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα, καὶ παραμηρίδια ἦν τῷ ἀνδρί. τοσοῦτον δὲ μόνον διέφερον τὰ Κύρου ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχριστο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι. τὰ δὲ Κύρου ὅπλα ὥσπερ κάτοπτρον ἐξέλαμπεν. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ ἔστη ἀποβλέπων, ᾗπερ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέγξατο. ὁ δ' εἶπεν. ἑψόμεθά σοι ὦ Ζεῦ μέγιστε. καὶ ὡρμᾶτο μὲν, ἐν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἵππαρχον καὶ τοὺς ἱππέας. ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρσάμαν καὶ τοὺς πεζούς. παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον. καὶ ἐν ἴσῳ ἕπεσθαι. ἦν δ' αὐτῷ τὸ σημεῖον, ἀετὸς χρυσοῦς, ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ νῦν δὲ ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. πρὶν δὲ ὁρᾶν τοὺς πολεμίους

λεμίους, εἰς τρὶς ἀνέπαυσε τὸ στράτευμα. Ἐπεὶ δὲ προσεληλύθεσαν ὡς εἴκοσι σταδίους, ἤρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων στράτευμα ἀντιπροσιὸν καθορᾶν. Ὡς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλήλοις ἐγένοντο. καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἑκατέρωθεν ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὴν ἑαυτῶν φάλαγγα, (οὐ γάρ ἐστιν ἄλλως κυκλοῦσθαι) ἐπέκαμπτον εἰς κύκλωσιν· ὅπως ὥσπερ γάμμα ἑκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν τάξιν ποιήσαντες, πάντοθεν ἅμα μάχοιντο. Κῦρος δὲ ὁρῶν ταῦτα, οὐδέν τι μᾶλλον ἀφίστατο. ἀλλ' ὡσαύτως ἡγεῖτο. κατανοῶν δὲ ὡς πρόσω τὸν καμπτῆρα ἑκατέρωθεν ἐποιήσαντο. περὶ ὃν κάμπτοντες ἀνέτεινον τὰ κέρατα. Ἐννοεῖς ἔφη ὦ Χρυσάντα ἔνθα τὴν ἐπικαμπὴν ποιοῦνται. Πάνυ γε ἔφη ὁ Χρυσάντας καὶ θαυμάζω γε. πολὺ γάρ μοι δοκοῦσιν ἀποσπᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ Δί' ἔφη ὁ Κῦρος. καὶ ἀπό γε τῆς ἡμετέρας. τί δὴ τοῦτο; δῆλον ὅτι ἔφη φοβούμενοι, μὴ ἢν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα, τῆς φάλαγγος ἔτι πρόσω οὔσης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. Ἔπειτα ἔφη ὁ Χρυσάντας πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους, οὕτω πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων. Ἀλλὰ δῆλον ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι ἡνίκα ἂν γένηται τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τοῦ ἡμετέρου στρατεύματος στραφέντες ὡς εἰς φάλαγγα, ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχούμενοι. Οὐκοῦν ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι βουλεύεσθαι, πρός γε ἃ ὁρῶσι. πρὸς δέ γε ἃ οὐχ ὁρῶσιν, ἔτι κάκιον, ἢ εἰ κατὰ κέρας προσήεσαν. Ἀλλὰ σὺ μὲν ἔφη ὦ Ἀρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεζῷ ἠρέμα, ὥσπερ ἐμὲ ὁρᾷς. καὶ σὺ ὦ Χρυσάντα ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρέπου. ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖ σε, ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχεσθαι τῆς μάχης. ἅμα δὲ παριὼν, ἐπισκέψομαι ἕκαστα πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὰν δὲ ἐκεῖ γένωμαι. ὅταν ἤδη ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλοις γιγνώμεθα, παιᾶνα ἐξάρξω. ὑμεῖς δὲ ἐφέπεσθε.

ἡνίκα

ἡνίκα δ' ἂν, ἡμεῖς ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μὲν, οὐ γὰρ οἴμαι ὀλίγος θόρυβος ἔσται. ὁρμήσεται δὲ τηνικαῦτα ἀβραδάτης ἤδη σὺν τοῖς ἅρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους. οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται. ὑμᾶς δὲ χρὴ ἕπεσθαι, ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν ἁρμάτων. οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσούμεθα. παρέσομαι δὲ καὶ ἐγὼ ᾗ ἂν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἢν οἱ θεοὶ ἐθέλωσι. ταῦτα εἰπὼν, καὶ συνθήματα παρεγγυήσας, ζεὺς σωτὴρ καὶ ἡγεμὼν, ἐπορεύετο. μεταξὺ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος ὁπότε προσβλέψειέ τινας τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τοτὲ μὲν εἶπεν ἂν ὦ ἄνδρες, ὡς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι, τοτὲ δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, ἆρα ἐννοεῖτε ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγών ἐστιν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν ἣν ἐνικήσατε, καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δὲ προσιὼν εἶπεν. ὦ ἄνδρες τὸ ἀπὸ τοῦδε, οὐδέν ποτε θεοὺς αἰτιατέον ἔτι ἔσται. παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν, πολλά τε καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλ' ὦ ἄνδρες ἀγαθοὶ γενώμεθα. κατ' ἄλλους δ' αὖ, τοιάδε, ὦ ἄνδρες, εἰς τίνα ποτ' ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέσαιμεν, ἢ εἰς τόνδε. νῦν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι γενομένοις, πολλὰ κἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. κατ' ἄλλους δ' αὖ ἐπίστασθε μὲν οἶμαι ὦ ἄνδρες ὅτι νῦν ἆθλα πρόκειται, τοῖς νικῶσι μὲν, διώκειν, παίειν, κατακαίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέροις εἶναι, ἄρχειν, τοῖς δὲ κακοῖς, δῆλον ὅτι τἀναντία τούτων. ὅστις οὖν ἑαυτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω. ἐγὼ γὰρ οὐδὲν κακὸν, οὐδ' αἰσχρὸν ἑκὼν εἶναι προσήσομαι. Ὁπότε δ' αὖ γένοιτο κατά τινας τῶν πρόσθεν συμμαχεσαμένων, εἶπεν ἂν πρὸς δὲ ὑμᾶς τί δεῖ λέγειν ὦ ἄνδρες. Ἐπίστασθε γὰρ, οἵαν τε οἱ ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγουσι, καὶ οἵαν οἱ κακοί. ὡς δὲ ἀπιὼν κατὰ ἀβραδάτην ἐγένετο, ἔστη. καὶ ὁ ἀβραδάτης παραδοὺς τῷ ὑφηνιόχῳ τὰς ἡνίας, προσῆλ

ας, προσῆλθον αὐτῷ. προσέδραμον δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, τῶν πλησίον τεταγ-
μένων, καὶ πεζῶν, καὶ ἁρματηλατῶν. ὁ δ' αὖ Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγονη-
μένοις, ἔλεξε τοιάδε. Ὁ μὲν θεὸς ὦ Ἀβραδάτα ὥσπερ σὺ ἠξίους, συνη-
ξίωσέ σε, καὶ τοὺς σὺν σοὶ πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμάχων. Σὺ δὲ
τοῦτο μέμνησο ὅταν δέῃ σε ἤδη ἀγωνίζεσθαι, ὅτι οἵ τε θεασόμε-
νοι ὑμᾶς ἔσονται. καὶ οἱ ἑψόμενοι ὑμῖν. καὶ οὐκ ἐάσοντες ἐρήμους ὑ-
μᾶς ἀγωνίζεσθαι. Καὶ ὁ Ἀβραδάτης εἶπεν. ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς
ἔμοιγε δοκεῖ ὦ Κῦρε καλῶς ἔχειν. ἀλλὰ τὰ πλάγια λυπεῖ με. ὅτι τὰ
μὲν τῶν πολεμίων κέρατα ἰσχυρὰ ὁρῶ ἀνατεινόμενα καὶ ἅρμασι καὶ
παντοδαπῇ στρατιᾷ. ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτέτακται, ἢ ἅρ-
ματα. ὥστ' ἔγωγ' ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τήνδε τὴν τάξιν, ᾐσχυνόμην ἂν ἐνθά-
δε ὤν. οὕτω πολύ μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν.
ἀλλ' εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ ἐκείνων. ἐγὼ γάρ σοι σὺν
θεοῖς, ἔρημα τῶν πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. καὶ σὺ μὴ πρό-
τερον ἔμβαλλε τοῖς πολεμίοις διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύγοντας τού-
τους οὓς νῦν φοβῇ θεάσῃ. Τοιαῦτα δ' ἐμεγαληγόρει, μελλούσης τῆς μάχης
γίγνεσθαι. ἄλλως δ' οὐ μάλα μεγαλήγορος ἦν. ὅταν μέντοι τούτους ἴδῃς
φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε, καὶ ὅρμα εἰς τοὺς ἄνδρας. καὶ
σὺ γὰρ τότε, τοῖς μὲν ἐναντίοις, κακίστοις ἂν χρήσαιο. τοῖς δὲ μετὰ σαυτοῦ
κρατίστοις. ἀλλ' ἕως ἔστι σοι σχολὴ ὦ Ἀβραδάτα πάντως παρελάσας πα-
ρὰ τὰ σαυτοῦ ἅρματα, παρακάλει τοὺς σὺν σοὶ εἰς τὴν ἐμβολήν. τῷ
μὲν προσώπῳ, παραθαρρύνων. ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικουφίζων. Ὅπως δὲ
κράτιστοι φανῆσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἅρμασι, φιλονεικίαν αὐτοῖς ἔμβαλ-
λε, καὶ γὰρ εὖ ἴσθι, ἢν τάδε γένηται, πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπόν, μηδὲν
εἶναι κερδαλεώτερον ἀρετῆς. Ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτης ἀναβάς, πα-
ρήλαυνε. καὶ ταῦτα ἐποίει. Ὁ δ' αὖ Κῦρος παριών, ὡς ἐγένετο πρὸς

τῷ εὐω

τῷ εὐωνύμῳ, ἔνθα ὑστάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν, εἶπεν. ὦ ὑστάσπα. νῦν ὁρᾷς ἔργον, τῆς σῆς ταχυεργίας. νῦν γὰρ ἢν φθάσωμεν τοὺς πολεμίους κατακτανόντες, οὐδεὶς ἡμῶν ἀποθανεῖται. καὶ ὁ ὑστάσπας ἐπιγελάσας, εἶπεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας, ἡμῖν μελήσει. τοὺς δ' ἐκ πλαγίου, σὺ ἄλλοις πρόσταξον. Ὅπως μὴ δ' οὗτοι σχολάζωσι. Καὶ ὁ κῦρος εἶπεν. ἀλλ' ἐπί γε τούτους, ἐγὼ αὐτὸς ἀπέρχομαι. ἀλλ' ὦ ὑστάσπα. τόδε μέμνησο. ὅτῳ ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῷ, ἤν τι που μένῃ πολέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον ἀεὶ συμβάλλωμεν. ταῦτα εἰπὼν προῄει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν προϊὼν ἐγίγνετο, καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτῃ ἁρμάτων, πρὸς τοῦτον ἔλεξεν. Ἐγὼ δὲ ἔρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων. Ἀλλ' ὁπόταν αἴσθησθε ἡμᾶς, ἐπιτιθεμένους κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε ἅμα, διὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρῳ ἔσεσθε ἔξω γενόμενοι, ἢ ἔνδον ἀπολαμβανόμενοι. Ἐπεὶ δ' αὖ παριὼν ἐγένετο ὄπισθεν τῶν ἁρμαμαξῶν, ἀρταγέρσαν μὲν καὶ φαρνοῦχον, ἐκέλευσεν ἔχοντας τήν τε τῶν πεζῶν χίλιος ἦν καὶ τὴν τῶν ἱππέων, μένειν αὐτοῦ. ἐπειδὰν δὲ ἔφη αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε. μαχεῖσθε δ' ἔφη πρὸς κέρας, ὥσπερ ἀσθενέστερον στράτευμα γίγνεται. φάλαγγα δὲ ἔχοντες, ὥσπερ ἰσχυρότεροι ἂν εἴητε. καὶ εἰσὶ μὲν ὡς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς οἱ ἔσχατοι. πάντως δὲ πρόετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμήλων τάξιν. καὶ εὖ ἴστε ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι, γελοίους τοὺς πολεμίους θεάσεσθε. Ὁ μὲν δὴ κῦρος ταῦτα διαπραξάμενος, ἐπὶ τὸ δεξιὸν παρῄει. Ὁ δὲ κροῖσος, νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα σὺν ᾗ αὐτὸς ἐπορεύετο ἐπανατεινόμενα τὰ κέρατα. ἦρε τοῖς κέρασι σημεῖον, μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι. ἀλλ' ἐν τῇ χώρᾳ στραφῆναι. ὡς δὲ ἔστησαν πάντες πρὸς τὸ κύρου στράτευμα ὁρῶντες, ἐσήμαινεν αὐ-

τοῖς πο

τοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ οὕτω προσῄεσαν τρεῖς φάλαγγες ἐπὶ τὸ Κύρου στράτευμα. ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον. τὼ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιόν. ἡ δὲ, κατὰ τὸ εὐώνυμον. ὥστε πολὺν φόβον παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν μεγάλῳ τεθὲν, οὕτω καὶ τὸ Κύρου στράτευμα, πάντοθεν περιείχετο ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ ἱππεῦσι, καὶ ὁπλίταις, καὶ πελτοφόροις, καὶ τοξόταις, καὶ ἅρμασι. πλὴν ἐξόπισθεν. ὅμως δὲ καὶ ὁ Κῦρος, ἐπεὶ παρήγγειλεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολεμίοις. καὶ ἦν μὲν πανταχόθεν πολλὴ σιγὴ, ὑπὸ τοῦ τὸ μέλλον ὀκνεῖν. Ἡνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς ἤδη εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα. συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός. μετὰ δὲ τοῦτο, τῷ Ἐνυαλίῳ τε ἅμα ἐπηλάλαξαν, καὶ ἐξανίσταται ὁ Κῦρος. καὶ εὐθὺς μὲν μετὰ τῶν ἱππέων λαβὼν πλαγίους τοὺς πολεμίους ὁμόσε αὐτοῖς τὴν ταχίστην συνεμίγνυεν. οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ, συντεταγμένοι, ταχὺ ἐφείποντο. καὶ περιεπτύσσοντο, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκτουν. φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας προσέβαλλον ὥστε ταχὺ, ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο τοῖς πολεμίοις. ὡς δ' ᾔσθετο ὁ Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν Κῦρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, προεὶς τὰς καμήλους ὥσπερ Κῦρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἵπποι αὐτὰς ἐκ πάνυ πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο. Ἀλλ' οἱ μὲν, ἔκφρονες γιγνόμενοι, ἔφευγον. οἱ δ' ἐξήλλοντο. οἱ δ' ἐνέπιπτον ἀλλήλοις. τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν οἱ ἵπποι ὑπὸ καμήλων. Ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συντεταγμένους ἔχων τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ, ταραττομένοις ἐπέκειτο τεταγμένος. καὶ τὰ ἅρματα δὲ, τά τε κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον, ἅμα ἐνέβαλλε. καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἅρματα φεύγοντες, ὑπὸ τῶν κατὰ κέρας ἑπομένων, ἀπέθνησκον. πολλοὶ δὲ τούτους φεύγοντες, ὑπὸ τῶν ἁρμάτων ἡλίσκοντο. καὶ ὁ Ἀβραδάτας δὲ, οὐκέτι ἔμελλεν, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἀναβοήσας, ἄνδρες φίλοι ἕπεσθε, ἐνίει οὐδὲν φειδόμενος τῶν ἵππων. ἀλλ' ἐξαιμάττων κατὰ πολὺ τῷ κέντρῳ.

συνεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἁρματηλάται. καὶ τὰ μὲν ἅρματα, ἔφευγεν αὐτοὺς εὐθύς. τὰ μὲν, καὶ ἀναλαβόντα τοὺς παραβάτας, τὰ δὲ, καὶ ἀπολιπόντα. ὁ δὲ ἀβραδάτης, ἀντικρὺ δι' αὐτῶν, εἰς τὴν τῶν αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει. συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ, καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχόθι μὲν οὖν καὶ ἄλλοθι δῆλον. ὡς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ, ἢ ὅταν ἐκ φίλων συμμάχων ἠθροισμένη ᾖ καὶ ἐν τούτῳ δὲ ἐδήλωσεν. Οἱ μὲν γὰρ ἑταῖροί τε αὐτοῦ καὶ ὁμοτράπεζοι, συνεισέβαλον. οἱ δὲ ἄλλοι ἡνίοχοι ὡς εἶδον ὑπομένοντας πολλῷ στίφει τοὺς αἰγυπτίους, ἐξέκλιναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἅρματα. καὶ τούτοις ἐφείποντο. Οἱ δὲ ἀμφὶ ἀβραδάτην, ᾗ μὲν ἐνέβαλον ἅτε οὐ δυναμένων διαχωρῆσαι τῶν αἰγυπτίων, διὰ τὸ μένειν τοὺς ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτῶν, τοὺς μὲν ὀρθοὺς τῇ ῥύμῃ τῇ τῶν ἵππων παίοντες, ἀνετρέποντο, τοὺς δὲ πίπτοντας κατηλόων, καὶ αὐτοὺς, καὶ ὅπλα, καὶ ἵππους, καὶ τροχούς. Ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο τὰ δρέπανα, πάντα βίᾳ διεκόπτετο, καὶ ὅπλα καὶ σώματα. ἐν δὲ τῷ ἀδιηγήτῳ τούτῳ ταράχῳ ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν σωρευμάτων ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν, ἐκπίπτει ὁ ἀβραδάτης, καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων. καὶ οὗτοι μὲν ἐνταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι, κατεκόπησαν καὶ ἀπέθανον. οἱ δὲ πέρσαι συνεπισπόμενοι, ᾗ μὲν ὁ ἀβραδάτης ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ ἐπεισπεσόντες τεταραγμένους ἐφόνευον. ᾗ δὲ ἀπαθεῖς ἐγένοντο οἱ αἰγύπτιοι. πολλοὶ δὲ οὗτοι ἦσαν, ἐχώρουν ἐναντίοι τοῖς πέρσαις. ἔνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν. καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν καὶ μαχαιρῶν. Ἐπλεονέκτουν μέντοι οἱ αἰγύπτιοι, καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. τά τε γὰρ δόρατα ἰσχυρά τε καὶ μακρά. ἃ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, αἵ τε ἀσπίδες πολὺ μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέρρων. καὶ στέγουσι τὰ σώματα. καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται, πρὸς τοῖς ὤμοις οὖσαι. Συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπίδας,

ἐχώρουν

ἐχώρουν καὶ ὤθουν. οἱ δὲ πέρσαι οὐκ ἐδύναντο ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄ-
κραις ταῖς χερσὶ τὰ γέῤῥα ἔχοντες. ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο. παί-
οντες καὶ παιόμενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι
ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν πύργων. καὶ οἱ ἐπὶ
πᾶσι δὲ, οὐκ εἴων φεύγειν. οὔτε τοὺς τοξότας οὔτε τοὺς ἀκοντιστάς. ἀλλ'
ἀνατεταμένοι τὰς μαχαίρας, ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. ἦν δὲ πο
λὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος. πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων καὶ βελῶν παντοδαπῶν.
πολλὴ δὲ βοή. τῶν μὲν, ἀνακαλούντων ἀλλήλους, τῶν δὲ, παρακελευομένων.
τῶν δὲ, θεοὺς ἐπικαλουμένων. ἐν δὲ τούτῳ κῦρος διώκων τοὺς καθ' ἑαυτὸν πα-
ραγίνεται. ὡς δὲ εἶδε τοὺς πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἐωσμένους, ἤλγησέ τε. καὶ
γνοὺς ὅτι οὐδαμῶς ἂν θᾶττον σχοίη, ἢ τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προ-
σόδου, εἰ εἰς τὸ ὄπισθεν περιελάσειεν αὐτῶν. παραγγείλας ἕπεσθαι τοῖς μεθ'
ἑαυτοῦ, περιήλαυνεν εἰς τὸ ὄπισθεν καὶ εἰσπεσόντες, παίουσιν ἀφορῶντας. καὶ
πολλοὺς κατακαίνουσιν. οἱ δὲ αἰγύπτιοι ὡς ᾔσθοντο, ἐβόων τε ὅτι ὄπισθεν οἱ
πολέμιοι καὶ ἐστρέφοντο ἐν ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐνταῦθα δὴ, φύρδην
ἐμάχοντο, καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. πεπτωκὼς δέ τις ὑπὸ τῷ κύρου ἵππῳ
καὶ πατούμενος, παίει εἰς τὴν γαστέρα τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ. ὁ δὲ
ἵππος πληγεὶς, σφαδάζων, ἀποσείεται τὸν κῦρον. ἔνθα δὴ ἔγνω ἄν τις
ὅσου ἄξιον εἴη, τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα, ὑπὸ τῶν ἀρχομένων. εὐθὺς γὰρ
ἀνεβόησάν τε πάντες. καὶ προσπεσόντες, ἐμάχοντο. ἐώθουν, ἐω-
θοῦντο, ἔπαιον, ἐπαίοντο. καταπηδήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν
τοῦ κύρου ὑπηρετῶν, ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον. ὡς δὲ ἀνέβη ὁ
κῦρος κατεῖδε πάντοθεν ἤδη παιομένους τοὺς αἰγυπτίους. καὶ γὰρ ὑστάσπας
ἤδη παρῆν, σὺν τοῖς περσῶν ἱππεῦσι, καὶ χρυσάντας. ἀλλὰ τούτους ἐμβα-
λεῖν μὲν οὐκέτι εἴα, εἰς τὴν φάλαγγα τῶν αἰγυπτίων. ἔξωθεν δὲ, τοξεύειν καὶ
ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. ὡς δὲ ἐγένετο περιελαύνων ἐπὶ τὰς μηχανὰς, ἔδοξεν

αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ πύργον τινὰ κατασκέψασθαι, εἴ πῃ καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πολεμίων, καὶ μάχοιτο. Ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατεῖδε μεστὸν τὸ πεδίον, ἵππων, ἀνθρώπων, ἁρμάτων, φευγόντων, διωκόντων, κρατούντων, κρατουμένων· τῶν μὲν πολεμίων φυγόντων. τῶν δ' ἑαυτοῦ κρατούντων, κρατουμένον δ' οὐδαμοῦ, οὐδὲν ἔτι ἠδύνατο κατιδεῖν, πλὴν τῶν αἰγυπτίων. οὗτοι δὲ ἐπειδὴ ἠποροῦντο, κύκλῳ πάντοσε ποιησάμενοι ὥστε ὁρᾶσθαι τὰ ὅπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο καὶ ἐποίουν μὲν οὐδὲν ἔτι. ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δεινά. Ἀγασθεὶς δὲ ὁ κῦρος αὐτοὺς καὶ οἰκτείρων ὅτι ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπόλοιντο, ἀνεχώρησε. καὶ πάντας τοὺς περιμαχομένους μάχεσθαι, οὐδένα ἔτι εἴα. πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα ἐρωτῶν, πότερα βούλονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὸ τῶν προδεδωκότων αὐτοὺς, ἢ σωθῆναι, ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο. πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. Ὁ δὲ κῦρος πάλιν ἔλεγεν. ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὁρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μάχεσθαι θέλοντας. Ἀλλὰ τοὐντεῦθεν ἔφασαν οἱ αἰγύπτιοι, τί καὶ καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν. καὶ ὁ κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν. εἰ τῶν τε συμμάχων μηδένα προδόντες σωθείητε, τά τε ὅπλα ἡμῖν παραδόντες, φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἱρουμένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἐξὸν ἀπολέσαι. Ἀκούσαντες ταῦτα ἐπήροντο. ἢν δὲ γενώμεθά σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις χρῆσθαι. ἀπεκρίνατο ὁ κῦρος, εὖ ποιεῖν, καὶ εὖ πάσχειν. Ἐπηρώτων πάλιν οἱ αἰγύπτιοι, τίνα εὐεργεσίαν. Πρὸς τοῦτο εἶπεν ὁ κῦρος, μισθὸν ὑμῖν δοίην πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάνετε, ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος ᾖ, εἰρήνης δὲ γενομένης τῷ βουλομένῳ ὑμῶν μένειν παρ' ἐμοί. χώραν τε δώσω καὶ πόλεις, καὶ γυναῖκας, καὶ οἰκέτας. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ αἰγύπτιοι, τὸ μὲν ἐπὶ κροῖσον συστρατεύειν, ἀφελεῖν σφίσιν ἐδεήθησαν. τούτῳ γὰρ μόνῳ συγγιγνώσκεσθαι ἔφασαν. Τὰ δ' ἄλλα συνωμολογήσαντες

σαντες

σαντες, ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον. καὶ οἱ αἰγύπτιοί τε οἱ καταμείναντες,
τότε ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ διαμένουσι, κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε.
τὰς μὲν ἄνω, αἳ ἔτι καὶ νῦν πόλεις αἰγυπτίων καλοῦνται, λάρισάν τε
καὶ κυλλήνην, παρὰ κύμην πλησίον θαλάσσης. ἃς ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ' ἐκεί-
νων ἔχουσι. Ταῦτα διαπραξάμενος ὁ κῦρος, ἤδη σκοταῖος ἀναγαγὼν,
ἐστρατοπεδεύσατο, ἐν θυμβράροις. ἐν δὲ τῇ μάχῃ, τῶν μὲν πολεμίων, αἰ-
γύπτιοι μόνοι εὐδοκίμησαν. τῶν δὲ σὺν κύρῳ, τὸ περσῶν ἱππικόν, κράτι-
στον ἔδοξεν εἶν. ὥστ' ἔτι καὶ νῦν, διαμένει ἡ ὅπλισις, ἣν τότε κῦρος τοῖς
ἱππεῦσι κατεσκεύασεν. εὐδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ δρεπανηφόρα ἅρ-
ματα. ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστήριον, τῷ ἀεὶ βασι-
λεύοντι. αἱ μέντοι κάμηλοι, ἐφόβουν μόνον τοὺς ἵππους. οὐ μέντοι κατέ-
καινόν γε οἱ ἐπ' αὐτῶν ἱππεῖς. οὐδ' αὐτοί γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἱππέων.
οὐδεὶς γὰρ ἵππος ἐπέλαζε. καὶ χρήσιμον μὲν ἐδόκει εἶν. ἀλλὰ γὰρ οὔτε τρέ-
φειν οὐδεὶς ἐθέλει καλὸς κἀγαθὸς κάμηλον, ὥστ' ἐποχεῖσθαι, οὔτε μελε-
τᾶν ὡς πολεμήσων ἀπὸ τούτων. Οὕτω δὴ ἀπολαβοῦσαι πάλιν τὸ ἑαυτῶν
σχῆμα, ἐν τοῖς σκευοφόροις διάγουσι. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν κῦρον, δειπνο-
ποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθησαν.
Κροῖσος μέντοι εὐθὺς ἐπὶ σάρδεων ἔφυγε σὺν τῷ στρατεύματι. τὰ δ'
ἄλλα φῦλα ὅποι ἐδύνατο προσωτάτω ἐν τῇ νυκτὶ, τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ
ἕκαστος ἀπεχώρει. ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ σάρδεις ἦγεν ὁ κῦ-
ρος. ὡς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν σάρδεσι, τάς τε μηχανὰς ἀνίστη
ὡς προσβαλῶν πρὸς τὸ τεῖχος, καὶ κλίμακας παρεσκεύαζε. ταῦτα
δὲ ποιῶν, κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶναι τῶν σαρδιανῶν ἐρύ-
ματα, τῆς ἐπιούσης νυκτὸς, ἀναβιβάζει χαλδαίους τε καὶ πέρσας. ἡγήσατο
δ' αὐτοῖς ἀνὴρ πέρσης, δοῦλος γεγενημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς
φρουρῶν, καὶ καταμεμαθηκὼς κατάβασιν εἰς τὸν ποταμόν, καὶ ἀνάβα-
σιν τὴν

σιν τὴν αὐτήν. ὡς δ᾽ ἐγένετο τοῦτο δῆλον, ὅτι εἴχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὴ ἔφευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ὅπη ἠδύνατο ἕκαστος. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, εἰσῄει εἰς τὴν πόλιν. καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως, μηδένα κινεῖσθαι. ὁ δὲ Κροῖσος κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις, Κῦρον ἐβόα. ὁ δὲ Κῦρος, τοῦ μὲν Κροίσου, φύλακας κατέλιπεν· αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν, ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάσσοντας τὴν ἄκραν ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα, καταδεδραμήκεσαν γὰρ ἁρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν, εὐθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἀπιέναι ἐκ τοῦ στρατεύματος τάχιστα. οὐ γὰρ ἂν ἔφη ἀνασχοίμην, πλεονεκτοῦντας ὁρῶν τοὺς ἀτακτοῦντας. καὶ εὖ μὲν ἔφη ἐπίστασθε, ὅτι παρεσκευαζόμην ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς ἐμοὶ στρατευομένους, πᾶσι Χαλδαίοις, μακαριστοὺς ποιῆσαι. νῦν δ᾽ ἔφη μὴ θαυμάζετε, ἤν τις καὶ ἀπιοῦσιν ὑμῖν κρείττων ἐντύχῃ. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι, ἔδεισάν τε καὶ ἱκέτευον παύσασθαι ὀργιζόμενον. καὶ τὰ χρήματα πάντα, ἀποδώσειν ἔφασαν. ὁ δὲ, εἶπεν ὅτι οὐδὲν αὐτῶν δέοιτο. ἀλλ᾽ εἴ με ἔφη βούλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα ὅσα ἐλάβετε, τοῖς διαφυλάξασι τὴν ἄκραν. ἢν γὰρ αἴσθωνται οἱ ἄλλοι στρατιῶται, ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὔτακτοι γενόμενοι, πάντα μοι καλῶς ἕξει. Οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι, οὕτως ἐποίησαν ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος. καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι, πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. Ὁ δὲ Κῦρος κατα στρατοπεδεύσας τοὺς ἑαυτοῦ ὅπου ἐδόκει τὸ ἐπιτηδειότατον εἶναι τῆς πόλεως, μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις, παρήγγειλεν ἀριστοποιεῖσθαι. ταῦτα δια πραξάμενος, ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸν Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον. χαῖρε ὦ δέσποτα ἔφη. τοῦτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν τὸ ἀπὸ τοῦδε δίδωσί σοι. καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν. Καὶ σύ γε ἔφη ὦ Κροῖσε, ἐπείπερ ἄνθρωποι ἐσμὲν ἀμφότεροι. ἀτὰρ ἔφη ὦ Κροῖσε, ἆρ᾽ ἄν τί μοι ἐθελήσαις

συμβου

συμβουλεῦσαι; Καὶ βουλοίμην γ' ἂν ἔφη ὦ κῦρε, ἀγαθόν τι σοι εὑρεῖν. τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθὸν κἀμοὶ γενέσθαι. Ἄκουσον τοίνυν ἔφη ὦ κροῖσε. ἐγὼ γὰρ ὁρῶν τοὺς στρατιώτας, πολλὰ πεπονηκότας, καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότας, καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ ἀσίᾳ μετὰ βαβυλῶνα, ἀξιῶ ὠφεληθῆναι τοὺς στρατιώτας. γινώσκω δ' ἔφη. ὅτι εἰ μή τινα καρπὸν λήψονται τῶν πόνων, οὐ δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν, διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν, οὐ βούλομαι. τήν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἅμα διαφθαρῆναι, ἔν τε τῇ ἁρπαγῇ, εὖ οἶδ' ὅτι οἱ πονηροὶ πλεονεκτήσειαν ἄν. Ἀκούσας ταῦτα ὁ κροῖσος, ἔλεξεν. ἀλλ' ἐμὲ ἔφη ἔασον λέξαι, πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ λυδῶν ἐθέλω, ὅτι διαπέπραγμαι παρὰ σοῦ, μὴ ποιῆσαι ἁρπαγήν. μὴ δὲ ἐᾶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας, ὑπεσχόμην δέ σοι ἀντὶ τούτων, ἦ μὴν παρ' ἑκόντων λυδῶν ἔσεσθαι, πᾶν ὅ, τι καλὸν κἀγαθόν ἐστιν ἐν σάρδεσιν. ἢν γὰρ ταῦτα ἀκούσωσιν, οἶδ' ὅτι ἥξει σοι πᾶν ὅτι ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρὶ καὶ γυναικὶ καὶ ὁμοίως εἰς νέωτα. πολλῶν τε καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἡ πόλις ἐστίν. ἢν δὲ διαρπάσῃς καὶ αἱ τέχναι σοι, ἃς πηγάς φασι τῶν καλῶν εἶναι, διεφθαρμέναι ἔσονται. ἔξεστι δέ σοι ἰδόντι ταῦτα, ἐλθόντι ἔτι καὶ περὶ τῆς ἁρπαγῆς βουλεύσασθαι. πρῶτον δ' ἔφη ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς θησαυροὺς πέμπε. καὶ παραλαμβανέτωσαν οἱ σοὶ φύλακες, παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων. Ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα, οὕτω συνῄνεσε ποιεῖν ὁ κῦρος, ὥσπερ ἔλεξεν ὁ κροῖσος. τάδε δέ μοι ἔφη πάντως ὦ κροῖσε, λέξον πῶς ἀποβέβηκε, τὰ ἐκ τοῦ ἐν δελφοῖς χρηστηρίου. σοὶ γὰρ δὴ λέγεται, πάνυ τεθεραπεῦσθαι ὁ ἀπόλλων. καὶ σὲ πάντα ἐκείνῳ πειθόμενον πράττειν. ἐβουλόμην δ' ἂν ἔφη ὦ κῦρε, οὕτως ἔχειν. νῦν δὲ πάντα τἀναντία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ ἀπόλλωνι. πῶς δὲ ἔφη ὁ κῦρος, δίδασκε. πάνυ γὰρ παράδοξα λέγεις. Ὅτι πρῶτον μὲν ἔφη ἀμελήσας ἐρωτᾶν τὸν θεὸν εἴ τι

ἐδεόμην

ἐδεείμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ εἰ δύναιτο ἀληθεύειν. ὅπου δὲ μὴ ὅτι ὁ θεὸς ἔφη, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ κἀγαθοί, ἐπειδὰν γνῶσιν ἀπιστούμενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. ἐπεὶ μέντοι ἔγνω καὶ μάλα ἄτοπα ἐμοῦ ποιοῦντος, καίπερ πρόσω Δελφῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παίδων. Ὁ δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ᾽ ἀπεκρίνατο. ἐπεὶ δ᾽ ἐγὼ πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ᾽ ἀργυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων, ἐξιλασάμην ποτὲ αὐτὸν ὡς ἐδόκουν, τότε δή μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι. τί ἄν μοι ποιήσαντι, παῖδες γένοιντο. ὁ δὲ, εἶπεν, ὅτι ἔσοιντο. καὶ ἐγένοντο μέν. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο. γενόμενοι δὲ, οὐδὲν ὤνησαν. ὁ μὲν γὰρ, κωφὸς ὢν διετέλει. ὁ δὲ, ἄριστος γενόμενος, ἐν ἀκμῇ τοῦ βίου ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς παῖδας συμφοραῖς, πάλιν πέμπω καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεὸν, τί ἂν ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον, εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι. ὁ δέ μοι ἀπεκρίνατο. σαυτὸν γινώσκων, εὐδαίμων Κροῖσε περάσεις. ἐπεὶ δὲ ἀκούσας τὴν μαντείαν ἥσθην, ἐνόμιζον γὰρ τὸ ῥᾷστόν μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν διδόναι. ἄλλους μὲν γὰρ γιγνώσκειν, τοὺς μὲν, οἷόν τ᾽ εἶναι. τοὺς δ᾽ οὔ. ἑαυτὸν δὲ ὅστις ἐστὶ πάντα τινὰ ἐνόμιζον ἄνθρωπον εἰδέναι. Καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν μετὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις. ἐπειδὴ δὲ ἀνεπείσθην ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου ἐφ᾽ ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον. ἐσώθην μέντοι οὐδὲν κακὸν λαβών. οὐκ αἰτιῶμαι δὲ οὐδὲ τάδε τὸν θεόν. Ἐπεὶ γὰρ ἔγνων ἐμαυτὸν, μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μάχεσθαι ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ᾽ αὖ πάλιν ὑπό τε πλούτου τοῦ παρόντος διαθρυπτόμενος, καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων μου προστάτην γενέσθαι, καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδίδοσάν μοι, καὶ ὑπ᾽ ἀνθρώπων οἵ με κολακεύοντες ἔλεγον, ὡς εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο, καὶ μέγιστος ἂν εἴην ἀνθρώπων. ὑπὸ τοιούτων

δὲ λό

δὲ λόγων ἀναφυσώμενος ὡς εἵλοντό με πάντες οἱ κύκλῳ βασιλεῖς προστάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν στρατηγίαν, ὡς ἱκανὸς ὢν μέγιστος γενέσθαι. ἀγνοῶν ἄρα ἐμαυτὸν, ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς ᾤμην εἶναι. πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀσκοῦντι. τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούω τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα, ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέσθαι. ταῦτ' οὖν ἀγνοήσας, δικαίως ἔφη ἔχω τὴν δίκην. ἀλλὰ νῦν δὴ ἔφη ὦ Κῦρε, γινώσκω μὲν ἐμαυτόν. σὺ δ' ἔτι δοκεῖς ἀληθεύειν τὸν Ἀπόλλω, ὡς εὐδαίμων ἔσομαι, γινώσκων ἐμαυτόν. σὲ δ' ἐρωτῶ διὰ τοῦτο ὅτι ἄριστ' ἄν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ παρόντι. καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε βουλήν μοι δὸς περὶ τούτου ὦ Κροῖσε. ἐγὼ γάρ σου ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν, οἰκτείρω τέ σε καὶ ἀποδίδωμι ἤδη, γυναῖκά τε ἔχειν ἣν εἶχες. καὶ τὰς θυγατέρας. ἀκούω γάρ σοι εἶναι. καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς θεράποντας. καὶ τράπεζαν σὺν οἵαπερ ἐζῶτε. μάχας δέ σοι καὶ πολέμους ἀφαιρῶ. Μὰ Δία μηδὲν τοίνυν ἔφη ὁ Κροῖσος σὺ ἐμοὶ ἔτι βουλεύου ἀποκρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας. ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι λέγω, ἢν ταῦτά μοι ποιήσῃς ἃ σὺ λέγεις, ὅτι ἣν ἄλλοι τε μακαριωτάτην ἐνόμιζον εἶναι βιοτὴν, καὶ ἐγὼ συνεγίνωσκον αὐτοῖς ταύτην καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διάξω. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε. τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν. ἡ ἐμὴ γυνὴ εἶπεν ὦ Κῦρε. ἐκείνη μὲν γὰρ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν, ἐμοὶ τὸ ἴσον μετεῖχε. φροντίδων δὲ ὅπως ταῦτα ἔσται καὶ πολέμου καὶ μάχης, οὐ μετῆν αὐτῇ. οὕτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ κατασκευάζειν. ὥσπερ ἐγὼ ἣν ἐφίλουν μάλιστ' ἀνθρώπων. ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι, ἄλλα μοι δοκῶ χαριστήρια ὀφειλήσειν. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν. ἦγε δὲ τὸ λοιπὸν, ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο. εἴτ' ἄρα καὶ χρήσιμόν τι νομίζων αὐτὸν εἶναι.

εἶπε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως ἡγούμενος. καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ καλέσας ὁ κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν. τοὺς δ' ἐκέλευσεν ὁπόσα παραδιδοίη κροῖσος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξαιρεῖν, ὁποῖα ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται. Επειτα τὰ ἄλλα χρήματα παραδεχομένους, ἐν ζυγάστροις στήσαντας, ἐφ' ἁμαξῶν ἐπισκευάσαι. καὶ διαλαχόντας τὰς ἁμάξας κομίζειν, ὅποιπερ ἄν, αὐτοὶ πορεύωνται. ἵνα ὅπη καιρὸς εἴη, διαλαμβάνοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια. Οἱ μὲν δή, ταῦτ' ἐποίουν. Ὁ δὲ κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρετῶν, εἴπατέ μοι ἔφη. ἑώρακέ τις ὑμῶν ἀβραδάτην; θαυμάζω γὰρ ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς, νῦν οὐδαμοῦ φαίνεται. τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπεκρίνατο. ὅτι ὦ δέσποτα οὐ ζῇ. ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν. ἐμβαλὼν τὸ ἅρμα εἰς τοὺς αἰγυπτίους. οἱ δ' ἄλλοι πλὴν τῶν ἑταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν ὥς φασιν, ἐπεὶ τὸ στῖφος εἶδον τὸ τῶν αἰγυπτίων. Καὶ νῦν γε ἔφη λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀνελομένη τὸν νεκρόν, καὶ ἐνθεμένη εἰς τὴν ἁρμάμαξαν ἐν ἧπερ αὐτὴ ὠχεῖτο, προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε πη πρὸς τὸν πακτωλὸν ποταμόν. καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους καὶ τοὺς θεράποντας αὐτοῦ, ὀρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφου τινός, θήκην τῷ τελευτήσαντι. τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὡς κάθηται χαμαί, κεκοσμηκυῖα. οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα. τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ κῦρος, ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρόν. καὶ εὐθὺς ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον, λαβὼν χιλίους ἱππέας, ἤλαυνεν ἐπὶ τὸ πάθος. γαδάταν δὲ καὶ γωβρύαν ἐκέλευσεν ὅτι δύναιντο, λαβόντας καλὸν κόσμημα, ἀνδρὶ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι, μεταδιώκειν. καὶ ὅστις εἶχε τὰς ἑπομένας ἀγέλας καὶ βοῦς καὶ ἵππους, εἶπε τούτῳ. καὶ ἄλλα πρόβατα πολλὰ ἐλαύνειν, ὅποι ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὡς ἐπισφαγείη τῷ ἀβραδάτῃ. Επεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην, καὶ τὸν

νεκρὸν

νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει. καὶ εἶπε. φεῦ ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ. οἴχῃ δὴ ἀπολιπὼν ἡμᾶς. καὶ ἅμα ἐδεξιοῦτο αὐτόν. καὶ ἡ χεὶρ τοῦ νεκροῦ ἐπηκολούθησεν. ἀποκέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ τῶν αἰγυπτίων. ὁ δὲ, ἰδὼν, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἤλγησε. καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρατο. καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ κύρου, ἐφίλησέ τε τὴν χεῖρα, καὶ πάλιν ὡς οἷόν τ᾽ ἦν, προσήρμοσε καὶ εἶπε. καὶ τἆλλά τοι ὦ κῦρε οὕτως ἔχει. ἀλλὰ τί δεῖ σε ὁρᾶν. καὶ ταῦτα ἔφη ὅτι δι᾽ ἐμὲ οὐχ ἥκιστα ἔπαθεν. ἴσως δὲ καὶ διὰ σὲ ὦ κῦρε οὐδὲν ἧττον. Ἐγώ τε γὰρ ἡ μώρα πολλὰ διεκελευόμην αὐτῷ, οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιος λόγου φανείη. αὐτός τε οἶδ᾽ ὅτι οὗτος, οὐ τοῦτο ἐνενόει, ὅ,τι πείσοιτο. ἀλλὰ τί ἄν σοι ποιήσας χαρίσαιτο. καὶ γὰρ οὖν ἔφη αὐτὸς, μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν, ἐγὼ δ᾽ ἡ παρακελευομένη, ζῶσα παρακάθημαι. Καὶ ὁ κῦρος χρόνον μέν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν. ἔπειτα δὲ ἐφθέγξατο. ἀλλ᾽ οὗτος μὲν δὴ ὦ γύναι ἔχει τὸ κάλλιστον τέλος. νικῶν γὰρ τετελεύτηκε. Σὺ δὲ λαβοῦσα τοῖσδε, ἐπικόσμει αὐτὸν τοῖς παρ᾽ ἐμοῦ. Παρῆν δὲ γωβρύας καὶ ὁ γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κόσμον φέροντες. ἔπειτα δ᾽ ἔφη ἴσθι, ὅτι οὐδὲ τἆλλα ἄτιμος ἔσται. ἀλλὰ καὶ τὸ μνῆμα πολλοὶ χώσουσιν ἀξίως ἡμῶν. καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ, ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. καὶ σὺ δὲ ἔφη, οὐκ ἔρημος ἔσῃ. ἀλλ᾽ ἐγώ σε καὶ σωφροσύνης ἕνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τἆλλα τιμήσω καὶ συστήσω ὅστις ἀποκομιεῖ σε, ὅποι ἂν αὐτὴ ἐθέλῃς. μόνον ἔφη δήλωσον, πρὸς ὅντινα χρῄζεις κομισθῆναι. καὶ ἡ πάνθεια εἶπεν. ἀλλὰ θάρρει ἔφη ὦ κῦρε. οὐ μή σε κρύψω, πρὸς ὅντινα βούλομαι ἀφικέσθαι. ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἰπὼν, ἀπῄει κατοικτείρων τήν τε γυναῖκα οἵου ἀνδρὸς στέροιτο, καὶ τὸν ἄνδρα οἵαν γυναῖκα καταλιπὼν, οὐκ ἔτ᾽ ὄψοιτο. ἡ δὲ γυνὴ, τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποστῆναι, ἕως ἂν ἔφη τόνδ᾽ ἐγὼ ὀδύρωμαι, ὡς βούλομαι. τῇ δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν. καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ ἐπειδὰν ἀποθάνῃ, περικαλύ-

ψαι αὐτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα, ἐν ἑνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκετεύουσα μὴ ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυε, καὶ χαλεπαίνουσαν ἑώρα, ἐκάθητο κλαίουσα. ἡ δὲ, ἀκινάκην πάλαι παρεσκευασμένη, σφάττει ἑαυτήν. καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν, ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ τροφὸς, ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἀμφοτέρους ὥσπερ ἡ πάνθεια ἐπέστειλεν. Ο δὲ κῦρος ὡς ᾔσθετο τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς, ἐκπλαγεὶς, ἵεται εἴ τι δύναιτο βοηθῆσαι. οἱ δὲ εὐνοῦχοι ἰδόντες τὸ γεγενημένον, τρεῖς ὄντες, σπασάμενοι κἀκεῖνοι τοὺς ἀκινάκας, ἀποσφάττονται οὗπερ ἔταξεν αὐτοὺς ἑστηκότες. καὶ νῦν τὸ μνῆμα μέχρι τοῦ νῦν τῶν εὐνούχων κεχῶσθαι λέγεται καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἄνω στήλῃ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς, ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, σύρια γράμματα. κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγουσι στήλας. καὶ ἐπιγεγράφθαι σκηπτούχων. Ο δὲ κῦρος ὡς ἐπλησίασε τῷ πάθει, ἀγασθείς τε τὴν γυναῖκα, καὶ κατολοφυράμενος ἀπῄει. καὶ τούτων μὲν ᾗ εἰκὸς ἐπεμελήθη ὡς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν. καὶ τὸ μνῆμα ὑπερμέγεθες ἐχώσθη ὥς φασιν. ἐκ δὲ τούτου στασιάζοντες οἱ κᾶρες καὶ πολεμοῦντες πρὸς ἀλλήλους ἅτε τὰς οἰκήσεις, ἔχοντες ἐν ἐχυροῖς χωρίοις, ἑκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν κῦρον. ὁ δὲ κῦρος αὐτὸς μὲν μένων ἐν σάρδεσι, μηχανὰς ἐποιεῖτο, καὶ κριούς. ὡς τῶν μὴ πειθομένων τρείψων τὰ τείχη. Καδδούσιον δὲ ἄνδρα πέρσην καὶ τἆλλα οὐκ ἄφρονα, οὐδ᾽ ἀπόλεμον, καὶ πάνυ δὴ εὔχαριν, πέμπει ἐπὶ τὴν καρίαν, στράτευμα δοὺς, καὶ κίλικες δὲ καὶ κύπριοι, πάνυ προθύμως αὐτῷ συνεστράτευσαν, ὧν ἕνεκα οὐδ᾽ ἔπεμψέ πω ποτὲ πέρσην σατράπην, οὔτε κιλίκων, οὔτε κυπρίων. Ἀλλ᾽ ἤρκουν αὐτῷ ἀεὶ οἱ ἐπιχώριοι βασιλεύοντες, δασμὸν μέντοι ἐλάμβανε, καὶ στρατείας ὁπότε δέοιτο, ἐπήγγελλεν αὐτοῖς. Ο δὲ καδδούσιος ἄγων τὸ στράτευμα, ἐπὶ τὴν καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ᾽ ἀμφοτέρων τῶν καρῶν παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, ἕτοιμοι ὄντες

δέχεσθαι

δέχεσθαι εἰς τὰ τείχη ἐπὶ κακῷ τῶν ἀντιστασιαζόντων. Ὁ δὲ Ἀδού
σιος πρὸς ἀμφοτέρους ταὐτὰ ἐποίει. δικαιότερά τε ἔφη λέγειν τούτους
ὁποτέροις διαλέγοιτο. λαθεῖν τε ἔφη δεῖν τοὺς ἐναντίους φίλους σφᾶς
γενομένους. ὡς δὴ οὕτω μᾶλλον ἐπιπεσὼν ἀπαρασκεύοις τοῖς ἐναντί
οις. πιστὰ δ' ἠξίου γενέσθαι. καὶ τοὺς μὲν κᾶρας ὀμόσαι ἀδόλως τε δέ
ξασθαι εἰς τὰ τείχη σφᾶς, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ κύρου καὶ περσῶν. αὐτὸς
δὲ ὀμόσαι ἐθέλειν ἀδόλως ἰέναι εἰς τὰ τείχη. καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχο
μένων. ταῦτα δὲ ποιήσας, ἀμφοτέροις λάθρα ἑκατέρων, νύκτα συνέθε
το τὴν αὐτὴν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσήλατο εἰς τὰ τείχη. καὶ παρέλαβε τὰ
ἐρύματα ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρα καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν
τῇ στρατιᾷ, ἐκάλεσεν ἑκατέρων τοὺς ἐπικαιρίους. οἱ δὲ, ἰδόντες ἀλλή
λους, ἠχθέσθησαν νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφότεροι. Ὁ μέντοι καδού
σιος ἔλεξε τοιάδε. Ἐγὼ ὑμῖν ὦ ἄνδρες ὤμοσα, ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ
τείχη, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. εἴπερ οὖν ἀπολῶ ὁποτέρους ὑμῶν
νομίζω ἐπὶ κακῷ ἐσεληλυθέναι καρῶν. Ἢν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ
ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ
παρεῖναι. Νῦν δὲ χρὴ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας, ἐπιμίγνυσθαί τε ἀλλήλοις
φιλικῶς. Ἐργάζεσθαί τε τὴν γῆν ἀδεῶς. διδόναι τε τέκνα καὶ λαμ
βάνειν παρ' ἀλλήλων. ἢν δὲ παρὰ ταῦτα, ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τούτοις
κῦρός τε καὶ ἡμεῖς, πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐκ τούτου πύλαι μὲν ἀνεωγμέναι
ἦσαν τῶν τειχῶν, μεσταὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πορευομένων παρ' ἀλλήλους. μεστοὶ
δὲ οἱ χῶροι ἐργαζομένων. ἑορτὰς δὲ κοινῇ ἦγον. εἰρήνης δὲ καὶ εὐφροσύ
νης πάντα πλέα ἦν. Ἐν δὲ τούτῳ, ἧκον οἱ παρὰ κύρου ἐρωτῶντες, εἴ τι
στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχανημάτων. ὁ δὲ καδούσιος ἀπεκρίνατο.
ὅτι καὶ τῇ παρούσῃ ἔχειν ἀλλαχόσε χρῆσθαι στρατιᾷ. καὶ ἅμα ταῦτα
λέγων, ἀπῆγε τὸ στράτευμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις καταλιπών. οἱ δὲ
κᾶρες

κᾶρες ἱκέτευον μένειν αὐτόν. ἐπεὶ δ' οὐκ ἤθελε, ἔπεμψαν πρὸς τὸν κῦ
ρον, δεόμενοι πέμψαι καὶ ἀδούσιον σφίσι σατράπην. ὁ δὲ κῦρος, ἐν τῷ
τῷ ἀπεστάλκει ὑστάσπην, στράτευμα ἄγοντα, ἐπὶ φρυγίαν τὴν περὶ
ἑλλήσποντον. ἐπεὶ δ' ἧκεν ὁ ἀδούσιος, μετάγειν αὐτὸν ἐκέλευσεν, ᾗπερ
ὁ ὑστάσπης προῴχετο. ὅπως μᾶλλον πείθοιντο τῷ ὑστάσπῃ, ἀκούσαντες
ἄλλο στράτευμα προσιόν. οἱ μὲν οὖν ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες,
πολλὰ δόντες δῶρα, διεπράξαντο, ὥστε εἰς μὲν τὰ τείχη, βαρβάρους
μὴ δέχεσθαι. δασμὸν δὲ ὑποφέρειν, καὶ στρατεύειν ὅποι κῦρος ἐπαγ-
γέλλοι. ὁ δὲ τῶν φρυγῶν βασιλεύς, παρεσκευάζετο μὲν, ὡς καθέξων τὰ
ἐρυμνὰ καὶ οὐ πεισόμενος. καὶ παρήγγελλεν οὕτως. ἐπεὶ δὲ ἀφίσταντο
αὐτοῦ οἱ ὕπαρχοι, καὶ ἔρημος ἐγίγνετο, τελευτῶν, εἰς χεῖρας ἦλθεν ὑστά
σπᾳ ἐπὶ τῇ κύρου δίκῃ. καὶ ὁ ὑστάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἄκραις
ἰσχυρὰς περσῶν φρουράς, ἀπῄει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ, καὶ φρυγῶν πολ-
λοὺς ἱππέας καὶ πελταστάς. ὁ δὲ κῦρος ἐπέστελλε ἀδουσίῳ συμμί
ξαντα πρὸς ὑστάσπην, τοὺς μὲν ἑλομένους φρυγῶν τὰ σφέτερα, σὺν τοῖς
ὅπλοις ἄγειν, τοὺς δ' ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν, τούτων ἀφελομένους
τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα σφενδόνας ἔχοντας πάντας κελεύειν ἕπε-
σθαι. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν, κῦρος δὲ ὡρμᾶτο ἐκ σάρδεων. φρου
ρὰν μὲν πεζὴν καταλιπὼν πολλὴν ἐν σάρδεσι, κροῖσον δὲ ἔχων. ἄγων
δὲ πολλὰς ἁμάξας, πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἧκε δὲ καὶ
ὁ κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς, ὅσα ἐν ἑκάστῃ ἦν τῇ ἁμάξῃ. καὶ δι
δοὺς τῷ κύρῳ τὰ γράμματα εἶπε. ταῦτα ἔφη ἔχων ὦ κῦρε, ἴσθι τόν
τε σοὶ ὀρθῶς ἀποδιδόντα ἃ ἄγει, καὶ τὸν μή. καὶ ὁ κῦρος ἔλεξεν. ἀλλὰ
σὺ μὲν καλῶς ποιεῖς ὦ κροῖσε προνοῶν. ἐμοί γε μέντοι ἄξουσι τὰ χρή-
ματα, οἵπερ καὶ ἔχειν αὐτὰ ἄξιοι εἰσίν. ὥστε ἤν τι καὶ κλέψωσι, τὰ ἑ-
αυτῶν κλέψονται. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων, ἔδωκε τὰ γράμματα, τοῖς
φίλοις

φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἰδεῖεν τῶν ἀνθρώπων, εἴτε σῶα αὐτοῖς ἀποδιδοῖεν, εἴτε μή. ᾔει δὲ καὶ Λυδῶν οὓς μὲν ἑώρα καλλωπιζομένους καὶ ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἅρμασι καὶ πάντα πειρωμένους ποιεῖν, ὅ,τι ᾤοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν τοῖς ὅπλοις. οὓς δὲ ἑώρα ἀχαρίστως ἑπομένους, τοὺς μὲν ἵππους αὐτῶν, παρέδωκε πέρσαις τοῖς πρώτοις συστρατευομένοις. τὰ δὲ ὅπλα κατέκαυσε. σφενδόνας δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἕπεσθαι. καὶ πάντας δὲ τοὺς ἀόπλους τῶν ὑποχειρίων γενομένων, σφενδονᾶν ἠνάγκαζε μελετᾶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὅπλον δουλικώτερον εἶναι. σὺν μὲν γὰρ ἄλλῃ δυνάμει, μάλα ἐστὶν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελοῦσι σφενδονῆται παρόντες. αὐτοὶ δὲ καθ' ἑαυτοὺς, οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῆται μείνειαν πάνυ ὀλίγους ὁμόσε ἰόντας, σὺν ὅπλοις ἀγχεμάχοις. προϊὼν δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος, κατεστρέψατο μὲν Φρύγας τοὺς ἐπὶ τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ καππαδόκας. ὑποχειρίους δὲ ἐποιήσατο ἀραβίους, ἐξώπλισε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων, περσῶν μὲν ἱππέας, οὐ μεῖον ἢ τετρακισμυρίους. πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε. καὶ πρὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, παμπόλλους μὲν ἱππέας ἄγων. παμπόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς. σφενδονήτας δὲ ἀναρίθμους. Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, περιέστη μὲν πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν. ἔπειτα αὐτὸς περιήλαυνε τὴν πόλιν. σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαιρίοις τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ κατεθεάσατο τὰ τείχη, ἀπάγειν παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως. ἐξελθὼν δέ τις αὐτόμολος εἶπεν. ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλλοιεν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα. καταθεωμένοις γὰρ ἔφη αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους. ἀσθενὴς ἐδόκει εἶναι ἡ φάλαγξ. καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν ἦν οὕτως ἔχειν. περὶ γὰρ πολὺ τεῖχος κυκλουμένους,

ἀνάγκη

ἀνάγκη ἦν ἐπολίγον τὸ βάθος γενέσθαι τῆς φάλαγγος. ἀκούσας οὖν ὁ Κῦρος ταῦτα, στὰς κατὰ μέσον τῆς αὑτοῦ στρατιᾶς σὺν τοῖς περὶ αὐτόν, παρήγγειλεν ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἑκατέρωθεν τοὺς ὁπλίτας ἀναπτύσσοντας τὴν φάλαγγα, ἀπιέναι παρὰ τὸ ἑστηκὸς τοῦ στρατεύματος. ἕως γένοιτο ἑκατέρωθεν τὸ ἄκρον, κατ' αὐτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον. οὕτως οὖν ποιούντων, οἵ τε μένοντες εὐθὺς θαῤῥαλεώτεροι ἐγίγνοντο, ἐπὶ διπλάσιον τὸ βάθος γιγνόμενοι. οἵ τ' ἀπιόντες ὡσαύτως θαῤῥαλεώτεροι. εὐθὺς γὰρ οἱ μένοντες αὐτῶν, πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐγίγνοντο. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἑκατέρωθεν συνῆψαν τὰ ἄκρα, ἔστησαν ἰσχυρότεροι γεγενημένοι. Οἵ τε ἀπεληλυθότες διὰ τοὺς ἔμπροσθεν. οἵ τ' ἔμπροσθεν διὰ τοὺς ὄπισθεν προσγεγενημένους. ἀναπτυχθείσης δ' οὕτω τῆς φάλαγγος, ἀνάγκη τοὺς πρώτους ἀρίστους εἶναι καὶ τοὺς τελευταίους. ἐν μέσῳ δὲ τοὺς κακίστους τετάχθαι. ἡ δ' οὕτως ἔχουσα τάξις, καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι, καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύγειν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνῆται οἱ ἀπὸ τῶν κεράτων, αἰεὶ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο τοῦ ἄρχοντος τοσούτῳ, ὅσῳ ἡ φάλαγξ βραχυτέρα ἐγίγνετο ἀναδιπλουμένη. ἐπεὶ δὲ οὕτω συνεσπειράθησαν, ἀπῄεσαν ἕως μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδα. ἐπεὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στραφέντες, καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγα βήματα προϊόντες, μετεβάλλοντο ἐπὶ ἀσπίδα καὶ ἵσταντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες. ὅσῳ δὲ προσωτέρω ἐγίγνοντο, τοσῷδε μανώτερον μετεβάλλοντο. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, ξυνεῖρον ἀπιόντες, ἔστε ἐπὶ ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο. Ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς ἐπικαιρίους καὶ ἔλεξεν. Ἄνδρες σύμμαχοι, τεθεάμεθα μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν. ἐγὼ δὲ ὅπως μὲν ἄντις τείχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσμαχόμενος ἕλοι, οὐκ ἐνορᾶν μοι δοκῶ. ὅσῳ δὲ πλείονες ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσίν, ἐπείπερ οὐ μάχονται ἐξιόντες, τοσούτῳ ἂν θᾶττον λιμῷ αὐτοὺς

ἡγοῦμαι

ἡγοῦμαι ἁλῶναι. εἰ μή τινα σὺ ἄλλον τρόπον ἔχεις λέγειν, τούτῳ πο-
λιορκητέους φημὶ εἶναι τοὺς ἄνδρας. καὶ ὁ χρυσάντας εἶπεν. ὁ δὲ πο-
ταμὸς ἔφη οὗτος, οὐ διὰ μέσης τῆς πόλεως ῥεῖ, πλάτος ἔχων πλεῖον ἢ ἐπὶ
δύο στάδια; Ναὶ μὰ Δί' ἔφη ὁ γαβρύας. καὶ βάθος γε ὡς οὐδ' ἂν δύο
ἄνδρες ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἑστηκὼς, τοῦ ὕδατος ὑπερέχοιεν. ὥστε
τῷ ποταμῷ ἔτι ἰσχυροτέρα ἐστὶν ἡ πόλις, ἢ τοῖς τείχεσι. Καὶ ὁ κῦρος
ταῦτα μὲν ἔφη ὦ χρυσάντα ἐῶμεν, ὅσα κρείττω ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυ-
νάμεως. Διαμετρησαμένους δὲ χρὴ ὡς τάχιστα τὸ μέρος ἑκάστου ἡμῶν,
ὀρύττειν τάφρον, ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὅτι ἐλαχίστων
ἡμῖν τῶν φυλάκων δέοι. οὕτω δὴ κύκλῳ διαμετρήσας περὶ τὸ τεῖχος
ἀπολιπὼν ὅσον τύρσεσι μεγάλαις ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, ὤρυσσεν ἔνθεν καὶ
ἔνθεν τοῦ τείχους, τάφρον ὑπερμεγέθη. καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλλον πρὸς ἑαυ-
τούς. Καὶ πρῶτον μὲν, πύργους ἐπὶ τῷ ποταμῷ ᾠκοδόμει, φοίνιξι θε-
μελιώσας, οὐ μεῖον ἢ πλεθριαίοις. εἰσὶ γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆ-
κος πεφυκότες. καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοίνικες ὑπὸ βάρους, ἄνω κυρ-
τοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ κανθήλιοι. τούτους δ' ὑπετίθει, τούτου ἕνεκα.
Ὅπως ὅτι μάλιστα ἐοίκοι, πολιορκήσειν παρασκευαζομένῳ. ὡς εἰ καὶ δια-
φύγοι ὁ ποταμὸς εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἂν ἕλοι τοὺς πύργους. ἀνίστη δὲ καὶ
ἄλλους πολλοὺς πύργους ἐπὶ τῆς ἀμβολάδος γῆς, ὅπως ὅτι πλεῖστα
φυλακτήρια εἴη. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν. οἱ δὲ ἐν τῷ τείχει κατε-
γέλων τῆς πολιορκίας, ὡς ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, πλέον ἢ εἴκοσιν ἐτῶν.
ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ κῦρος, τὸ στράτευμα κατένειμε δώδεκα μέρη. ὡς
μῆνα τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕκαστον τὸ μέρος φυλάξον. Οἱ δ' αὖ βαβυλώνιοι ἀκού-
σαντες ταῦτα, πολὺ ἔτι μᾶλλον κατεγέλων. ἐννοούμενοι, εἰ σφᾶς φρύ-
γες καὶ λύκιοι καὶ ἀράβιοι καὶ καππαδόκαι φυλάξοιεν. οὓς σφίσιν ἐνό-
μιζον πάντας εὐμενεστέρους εἶναι ἢ πέρσαις. καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη,

ὀρωρυγμέναι ἦσαν. ὁ δὲ Κῦρος, ἐπειδὴ ἑορτὴν τοιαύτην ἐν Βαβυλῶνι ἤκουσεν εἶναι, ἐν ᾗ πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτα πίνουσι καὶ κωμάζουσιν. ἐν ταύτῃ ἐπειδὴ τάχιστα συνεσκότασε λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους, ἀνεστόμωσε τὰς τάφρους τὰς πρὸς τὸν ποταμόν. ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο τὸ ὕδωρ κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί. ἡ δὲ διὰ τῆς πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς, πορεύσιμος ἀνθρώποις ἐγίνετο. ὡς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ οὕτως ἐπορσύνετο, παρηγγύησεν ὁ Κῦρος, Πέρσαις χιλιάρχοις καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων, εἰς δύο ἄγοντας τὴν χιλιοστὺν, παρεῖναι πρὸς αὐτόν. τοὺς δ' ἄλλους συμμάχους, κατ' οὐρὰν τούτων ἕπεσθαι ᾗπερ πρόσθεν τεταγμένους. οἱ μὲν, δὴ παρῆσαν. ὁ δὲ, καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν τοῦ ποταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας, καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας, ἐκέλευσε σκέψασθαι, εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἔδαφος τοῦ ποταμοῦ. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν ὅτι πορεύσιμον εἴη, ἐνταῦθα δὴ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων, ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι. ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακεχώρηκε, τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ. ἡμεῖς δὲ θαρροῦντες εἰσίωμεν, μηδὲν φοβούμενοι εἴσω. ἐννοούμενοι ὅτι οὗτοι ἐφ' οὓς νῦν πορευσόμεθα, ἐκεῖνοί εἰσιν οὓς ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντας, καὶ ἐγρηγορότας ἅπαντας, καὶ νήφοντας, καὶ ἐξωπλισμένους καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν. νῦν δ' ἐπ' αὐτοὺς ἴομεν. ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι. πολλοὶ δ' αὐτῶν μεθύουσι. πάντες δὲ ἀσύντακτοί εἰσίν. ὅταν δὲ καὶ αἴσθωνται ἡμᾶς ἔνδον ὄντας, πολὺ ἂν ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται ὑπὸ τοῦ ἐκπεπλῆχθαι. εἰ δέ τις τοῦτο ἐννοεῖται ὃ δὴ λέγεται φοβερὸν εἶναι τοῖς εἰς πόλιν εἰσιοῦσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλλωσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν, τοῦτο μάλιστα θαρρεῖτε. ἢν γὰρ ἀναβῶσι τινὲς ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον Ἥφαιστον. εὔφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν. φοίνικος

μὲν αἱ

μεν αἱ θύραι πεποιημέναι. ἀσφάλτῳ δὲ ὑπεκκαύματι κεχρισμέναι. ἡμεῖς δ᾽ αὖ, πολλὴν δᾷδα ἔχομεν, ἣ ταχὺ πολὺ πῦρ τέξεται. πολλὴν δὲ πίτταν καὶ στυππεῖον. ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολλὴν φλόγα. ὥστε ἀνάγκην εἶναι, ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν, ἢ ταχὺ κατακεκαῦσθαι. ἀλλ᾽ ἄγετε. λαμβάνετε ὅπλα. ἡγήσομαι δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς. ὑμεῖς δ᾽ ἔφη ὦ γαδάτα καὶ γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδούς. ἴστε γάρ. ὅταν δὲ ἐντὸς γινώμεθα, τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ βασίλεια. καὶ μὴν ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν γωβρύαν. οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστὸν καὶ εἰ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ τοῦ βασιλείου. ὡς ἐν κώμῳ, δοκεῖ γὰρ ἡ πόλις πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νυκτί. φυλακῇ μέντοι πρὸ τῶν θυρῶν ἐντευξόμεθα. ἔστι γὰρ ἀεὶ τεταγμένη. οὐκ ἂν ἀμελεῖν δέοι ἔφη ὁ κῦρος ἀλλ᾽ ἰέναι. ἵνα ἀπαρασκεύους ὡς μάλιστα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐρρήθη ἐπορεύοντο. τῶν δὲ ἀπαντώντων, οἱ μὲν, ἀπέθνησκον παιόμενοι. οἱ δ᾽ ἔφευγον πάλιν εἴσω. οἱ δ᾽ ἐβόων. οἱ δ᾽ ἀμφὶ τὸν γωβρύαν, συνεβόων αὐτοῖς, ὡς κωμασταὶ ὄντες καὶ αὐτοί. καὶ ἰόντες ᾗ ἐδύναντο ὡς τάχιστα, ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐγένοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ γωβρύᾳ καὶ γαδάτᾳ τεταγμένοι, κεκλεισμένας εὑρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βασιλείου. οἱ δ᾽ ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπεισπίπτουσιν αὐτοῖς, πίνουσι πρὸς φῶς πολύ. καὶ εὐθὺς ὡς πολεμίοις ἐχρῶντο αὐτοῖς. ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κτύπος ἐγίγνετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον, τοῦ θορύβου κελεύσαντος τοῦ βασιλέως σκέψασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἐκθέουσι τινὲς ἀνοίξαντες τὰς πύλας. Οἱ δ᾽ ἀμφὶ τὸν γαδάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας χαλώσας, εἰσπίπτουσι. καὶ τοῖς πάλιν φεύγουσιν, εἴσω ἐφεπόμενοι καὶ παίοντες, ἀφικνοῦνται πρὸς τὸν βασιλέα καὶ ἤδη ἑστηκότα αὐτὸν, καὶ ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινάκην εὑρίσκουσι. Καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν γαδάτᾳ καὶ γωβρύᾳ πολλοὶ ἐχειροῦντο. καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον. ὁ μὲν, προβαλλόμενός τι. ὁ δὲ,

φευγόντων. ὁ δὲ ἔγε καὶ ἀμυνόμενος ὅτῳ ἐδύνατο. ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν ἱππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδούς. καὶ προεῖπεν, οὓς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν, κατακαίνειν. τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοὺς συριστὶ ἐπισταμένους, ἔνδον μένειν. εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι θανατώσοιτο. οἱ μὲν δὴ, ταῦτα ἐποίουν. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας ἧκον. καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνουν, ὅτι τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα. ἔπειτα δὲ, Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας πολλὰ δακρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφραινόμενοι. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ᾔσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες, ἑαλωκυῖαν τε τὴν πόλιν, καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα παραδιδόασι καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας εὐθὺς παρελάμβανε, καὶ φρουράρχας τε καὶ φρουροὺς εἰς ταύτας ἀνέπεμπε. τοὺς δὲ τεθνηκότας, θάπτειν ἀνῆκε τοῖς προσήκουσι. τοὺς δὲ κήρυκας κηρύττειν ἐκέλευσεν, ἀποφέρειν πάντας τὰ ὅπλα Βαβυλωνίους. ὅπου δὲ ληφθήσοιτο ὅπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευεν, ὡς πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανοῦνται. οἱ μὲν δὴ ἀπέφερον. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο. ὡς εἴη ἕτοιμα, εἴτι ποτε δέοι χρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, ὡς δοριαλώτου τῆς πόλεως οὔσης, ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ τεμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν. ἐκ τούτου δὲ καὶ οἰκίας διεδίδου καὶ ἀρχεῖα τούτοις, οὕσπερ κοινωνοὺς ἐνόμιζε τῶν καταπεπραγμένων, οὕτω διένειμεν ὥσπερ ἐδέδοκτο τὰ κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. εἰ δέ τις οἴοιτο μεῖον ἔχειν, διδάσκειν προσιόντα ἐκέλευε. προεῖπε δὲ Βαβυλωνίοις μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι, καὶ τοὺς δασμοὺς ἀποφέρειν καὶ θεραπεύειν τούτους, οἷς ἕκαστοι αὐτῶν ἐδόθησαν. Πέρσας δὲ καὶ τοὺς κοινωνοῦντας, καὶ τῶν συμμάχων, ὅσοι μένειν ᾑροῦντο παρ' αὐτῷ, ὡς δεσπότας ὧν ἔλαβον προηγόρευε διαλέγεσθαι. ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κῦρος ἤδη κατασκευάσασθαι καὶ αὐτὸς ὡς βασιλεῖ ἡγεῖτο πρέπειν, ἔδο-

ξεν αὐτῷ

ξον αὐτῷ, τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι. ὡς ὅτι ἥκιστα ἀνεπιφθόνως, σπάνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη. ὧδε οὖν ἐμηχανᾶτο τοῦτο. ἅμα τῇ ἡμέρᾳ στὰς ὅπου ἐδόκει αὐτῷ ἐπιτήδειον εἶναι, προσεδέχετο τὸν βουλόμενον λέγειν τι, καὶ ἀποκρινόμενος ἀπέπεμπεν. οἱ δ᾽ ἄνθρωποι ὡς ἔγνωσαν ὅτι προσδέχοιτο ἧκον ἀμήχανοι τὸ πλῆθος. καὶ ὠθουμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν, μηχανή τε πολλὴ καὶ μάχη ἦν. οἱ δὲ ὑπηρέται ὡς ἐδύναντο διακρίναντες, προσίεσαν. ὁπότε δέ τις καὶ τῶν φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανείη, προτείνων ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα, προσήγετο αὐτούς. καὶ οὕτως ἔλεγεν. Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε ὡς τὸν ὄχλον διωσώμεθα. ἔπειτα δὲ καθ᾽ ἡσυχίαν συγγενησόμεθα. Οἱ μὲν δὴ φίλοι περιέμενον. Ὁ δ᾽ ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπέῤῥει. ἕως παρέφθασεν ἑσπέρα τε γενομένη, πρὶν τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενέσθαι. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος λέγει. ἄρα ἔφη ὦ ἄνδρες, νῦν μὲν καιρὸς διαλυθῆναι. αὔριον δὲ πρωῒ ἔλθετε. καὶ γὰρ ἐγὼ βούλομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ φίλοι, ἄσμενοι ᾤχοντο ἀποθέοντες. δίκην δεδωκότες ἀπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον. ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλεῖον πλῆθος περιεστήκει, βουλομένων προσιέναι. καὶ πολὺ πρότερον, ἢ οἱ φίλοι παρῆσαν. Ὁ οὖν Κῦρος περιστησάμενος τῶν ξυστοφόρων περσῶν κύκλον μέγαν, εἶπε μηδένα παριέναι, ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἄρχοντας τῶν περσῶν τε καὶ τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον αὐτοί, ἔλεξεν ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι. τοῖς μὲν θεοῖς, οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι, τὸ μὴ οὐχὶ μέχρι τοῦδε, πάντα ὅσα εὐχόμεθα κατα πεπραχέναι. Εἰ μέντοι τοιοῦτον ἔσται τὸ μεγάλα πράσσειν ὥστε μὴ οἷόν τε εἶναι, μήτε ἀμφ᾽ αὐτὸν σχολὴν ἔχειν, μήτε μετὰ τῶν φίλων εὐφρανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν ταύτην

τὴν

τὴν εὐδαιμονίαν κελεύω. ἐννοήσατε δ' ἔφη καὶ χθὲς δήπου, ὅτι ἕωθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν τῶν προσιόντων, οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἑσπέρας. καὶ νῦν ὁρᾶτε τούτους καὶ ἄλλους, πλείονας τῶν χθὲς παρόντων, ὡς πράγματα ἡμῖν παρέξοντας. εἰ οὖν τις τούτοις ὑφέξει ἑαυτὸν, λογίζομαι, μικρὸν μέν τι ὑμῖν μέρος ἐμοῦ μετεσόμενον. μικρὸν δέ τι ἐμοὶ ὑμῶν. Ἐμαυτοῦ μέντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι, οὐδ' ὁτιοῦν μοι μετέσται. ἔτι δ' ἔφη καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πρᾶγμα. ἐγὼ γὰρ δήπου, ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι. τούτων δὲ τῶν περιεστηκότων, ἤ τινα ἢ οὐδένα οἶδα. καὶ οὗτοι πάντες οὕτω παρεσκευασμένοι εἰσὶν ὡς ἢν νικῶσιν ὑμᾶς ὠθοῦντες, πρότερον ἃ βούλονται ὑμῶν παρ' ἐμοῦ διαπραξάμενοι. Ἐγὼ δὲ ἠξίουν τοὺς τοιούτους, εἴτις τί ἐμοῦ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς φίλους δεομένους προσαγωγῆς. ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις, τί δῆτα οὐχ οὕτως ἐξαρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλλὰ παρεῖχον ἐν τῷ μέσῳ ἐμαυτόν. ὅτι τὰ τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐγίνωσκον ὄντα, ὡς μὴ ὑστερίζειν δέον τὸν ἄρχοντα, μήτε τοῦ εἰδέναι ἃ δεῖ, μήτε τοῦ πράττειν, ἃ ἂν καιρὸς ᾖ. τοὺς δὲ σπανίους ἰδεῖν στρατηγοὺς πολλὰ ἐνόμιζον ὧν δεῖ πραχθῆναι παριέναι. νῦν δ' ἐπειδὴ ὁ φιλοπονώτατος πόλεμος ἀναπέπαυται, δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ, ἀναπαύσεώς τινος ἀξιοῦν τυγχάνειν. ὡς οὖν ἐμοῦ ἀποροῦντος ὅ τι ἂν τύχοιμι ποιῶν ὥστε καλῶς ἔχειν τά τε ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἄλλων ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, συμβουλευέτω τις ὅτι ὁρᾷ συμφορώτατον. Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν. ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ Ἀρτάβαζος, ὁ συγγενής ποτε φήσας εἶναι, καὶ εἶπεν. Ἦ καλῶς ἔφη, ἐποίησας ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου. ἐγὼ γὰρ ἔτι νέου μὲν ὄντος σου πάνυ ἀρξάμενος ἐπεθύμουν φίλος γενέσθαι. ὁρῶν δέ σε οὐδὲν δεόμενον ἐμοῦ, κατώκνουν σοι προσιέναι. ἐπεὶ δ' ἔτυχές ποτε καὶ ἐμοῦ δεηθεὶς προθύμως ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μήδους τὰ παρὰ Κυαξάρους, ἐλογιζόμην εἰ ταῦτα

προθύμως

πρόθυμός σοι συλλάβοιμι, ὡς οἰκεῖός τέ σοι ἐσοίμην καὶ ἐξείη μοι διαλέγεσθαί σοι, ὁπόσον ἂν χρόνον βουλοίμην. καὶ ἐκεῖνα μὲν δὴ ἐπράχθη, ὥστε σε ἐπαινεῖν, μετὰ δὲ ταῦτα ὑρκάνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο. καὶ μάλα πεινῶσι συμμάχων. ὥστε μόνον οὐκ ἐν ταῖς ἀγκάλαις περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. μετὰ δὲ ταῦτα, ἐπεὶ ἑάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ οἶμαι σχολὴν σοι εἶναι ἀμφ' ἐμὲ ἔχειν, καὶ ἐγώ σοι συνεγίνωσκον. ἐκ δὲ τούτου γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον. καὶ αὖθις γαδάτας, καὶ ἤδη ἔργον σου ἦν μεταλαβεῖν. Επεί γε μέντοι καὶ σάκαι καὶ καδούσιοι σύμμαχοι ἐγεγένηντο, θεραπεύειν εἰκότως ἔδει τούτους. καὶ γὰρ οὗτοι σε ἐθεράπευον. Ὡς δ' ἤλθομεν πάλιν ἔνθεν ὡρμήθημεν, ὁρῶν σε ἀμφ' ἵππους ἔχοντα, ἀμφ' ἅρματα, ἀμφὶ μηχανάς, ἡγούμην, ἐπεὶ ἀπὸ τούτου σχολάσαις, τότε σε καὶ ἀμφ' ἐμὲ ἕξειν σχολήν. ὥς γε μέντοι ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία, τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίγνωσκον ὅτι ταῦτα μέγιστα εἴη· εἰ δὲ ταῦτα καλῶς γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκουν εἶναι, ὅτι πολλὴ ἔσοιτο ἀφθονία, τῆς ἐμῆς καὶ τῆς σῆς συνουσίας. καὶ νῦν δὴ νενικήκαμέν τε τὴν μεγάλην μάχην, καὶ σάρδεις καὶ κροῖσον ὑποχείριον ἔχομεν. καὶ βαβυλῶνα ᾑρήκαμεν, καὶ πάντας κατεστράμμεθα. καὶ μὰ τὸν μίθρην ἐγώ τοι ἐχθὲς εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκτευσα, οὐκ ἄν σοι ἐδυνάμην προσελθεῖν. Επεί γε μέντοι ἐδεξιώσω με, καὶ παρά σοι ἐκέλευσας μένειν, ἤδη περίβλεπτος ἦν. Ὅτι μετὰ σοῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημέρευον. νῦν οὖν, εἰ μὲν ἔσται πη ὅπως οἱ πλείστου ἄξιοι γεγενημένοι, πλεῖστον σου μέρος μεθέξομεν. εἰ δὲ μή, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπιέναι πάντας ἀπὸ σοῦ. πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων. ἐπὶ τούτῳ, ἐγέλασε μὲν ὁ κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί. Χρυσάντας δὲ ἀνέστη ὁ πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε. Αλλὰ τὸ μὲν πρόσθεν ὦ κῦρε εἰκότως σὺ

τὰς ἐν τῷ φανερῷ σαυτὸν παρέχεις. δεῖ ἀπ' αὐτῆς εἶπε, καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς σοι μάλιστα ἦν θεραπευτέον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἕνεκα πάρεσμεν. τὸ δὲ πλῆθος ἀνακτᾶσθαι ἔδει ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι ἥδιστα συμπονεῖν καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπειδὴ οὐ τούτῳ τῷ τρόπῳ μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνακτᾶσθαι δύνασαι οὓς καιρὸς εἴη, ἤδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν ἄξιον. ἢ τί ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοιρος εἴης ἑστίας, οὗ οὔτε ὁσιώτερον χωρίον ἐν ἀνθρώποις, οὔτε ἥδιον, οὔτε οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν. Ἔπειτα δ' ἔφη οὐκ ἂν εἴη καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν ὁρῷμεν ἔξω καρτεροῦντα, αὐτοὶ δὲ ἐν οἰκίαις εἴημεν, καὶ σοῦ δοκοῖμεν πλεονεκτεῖν; Ἐπεὶ δὲ Χρυσάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγόρευον αὐτῷ κατὰ ταῦτα πολλοί. ἐκ τούτου δὴ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασίλεια. καὶ τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα, ἐνταῦθ' οἱ ἄγοντες ἀπέδοσαν. Ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἑστίᾳ ἔθυσεν. ἔπειτα Διῒ βασιλεῖ, καὶ εἴ τινι ἄλλῳ θεῷ οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο. ποιήσας δὲ ταῦτα, τὰ ἄλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν. ἐννοῶν δὲ τὸ αὐτοῦ πρᾶγμα ὅτι ἐγχειροίη μὲν ἄρχειν πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πόλει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν. αὕτη δὲ οὕτως ἔχοι αὐτῷ, ὡς ἂν πολεμιωτάτη γένοιτο ἀνδρὶ πόλις, ταῦτα δὴ λογιζόμενος, φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἡγήσατο δεῖσθαι. γνοὺς δ' ὅτι οὐδαμοῦ ἄνθρωποι εὐχειρωτότεροί εἰσιν, ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτρῷ καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ, ἐσκόπει τίνας ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πιστοτάτους ἔχοι. ἐνόμισε δὲ, μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ πιστὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσοι, τοῦ τῆς φυλακῆς δεομένου. Τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ γυναῖκας συναρμοζούσας, ἢ παιδικά, ἔγνω φύσει συνηναγκάσθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν. τοὺς δὲ εὐνούχους ὁρῶν πάντων τούτων στερομένους, ἡγήσατο τούτους ἂν περὶ πλείστου ποιεῖσθαι, οἵτινες δύναιντο πλουτίζειν μάλιστα αὐτοὺς, καὶ βοηθεῖν εἴ τι ἀδι-

κοῖντο

οῖντο. καὶ τιμὰς περιάπτειν αὐτοῖς. τούτους δὲ εὐεργετοῦντα ὑπερβάλλειν αὐτὸν, οὐδὲν ἂν ἡγεῖτο δύνασθαι. Πρὸς δὲ τούτοις ἀδοξοῦντες οἱ εὐνοῦχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις. καὶ διὰ τοῦτο δεσπότου ἐπικούρου προσδέονται. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἦν, ὅστις οὐκ ἂν ἀξιώσειεν, εὐνούχου πλέον ἔχειν ἐν παντί. εἰ μή τι ἄλλο κρεῖττον ἀπείργοι. δεσπότῃ δὲ πιστὸν ὄντα, οὐδὲν κωλύει πρωτεύειν καὶ τὸν εὐνοῦχον. ὃ δ᾽ ἂν μάλιστά τις οἰηθείη ἀνάλκιδας τοὺς εὐνούχους γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἐφαίνετο αὐτῷ. ἐτεκμαίρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι οἵ τε ὑβρισταὶ ἵπποι ἐκτεμνόμενοι, τοῦ μὲν δάκνειν καὶ ὑβρίζειν ἀποπαύονται. πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν ἧττον γίγνονται. οἵ τε ταῦροι ἐκτεμνόμενοι, τοῦ μὲν μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίενται. τοῦ δ᾽ ἰσχύειν καὶ ἐργάζεσθαι, οὐ στερίσκονται. καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύτως. τοῦ μὲν ἀπολείπειν τοὺς δεσπότας ἀποπαύονται ἐκτεμνόμενοι φυλάττειν δὲ καὶ εἰς θήραν οὐδὲν κακίους γίγνονται. καὶ οἵ γε ἄνθρωποι ὡσαύτως, ἠρεμέστεροι γίγνονται, στερισκόμενοι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας. οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν προσταττομένων, οὐδ᾽ ἧσσόν τι ἱππικοί. οὐδὲ ἧσσόν τι ἀκοντιστικοί. οὐδὲ ἧσσον φιλότιμοι. κατάδηλοι δὲ γίγνονται καὶ ἐν τοῖς πολεμίοις καὶ ἐν ταῖς θήραις, ὅτι ἔσωζον τὸ φιλόνεικον ἐν ταῖς ψυχαῖς. τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι, ἐν τῇ φθορᾷ τῶν δεσποτῶν, μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν. οὐδένες γὰρ πιστότερα ἔργα ἐπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσποτικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. Εἰ δέ τι ἄρα τῆς τοῦ σώματος ἰσχύος μειοῦσθαι δοκοῦσιν, ὁ σίδηρος ἂν ἰσοῖ τοὺς ἀσθενεῖς ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς ἰσχυροῖς. ταῦτα δὴ γιγνώσκων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν πάντας τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτῆρας, ἐποιήσατο εὐνούχους. ἡγησάμενος δὲ οὐχ ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν ταύτην, πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκόπει, τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασίλειον φύλακας λάβοι. εἰδὼς οὖν Πέρσας τοὺς οἴκοι, κακοβιωτάτους μὲν ὄντας διὰ πενίαν, ἐπιπονώτατα

δὲ ζῶντας, διὰ τὴν τῆς χώρας τραχύτητα, καὶ διὰ τὸ αὐτουργοὺς εἶναι, τούτους ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἀγαπᾶν τὴν παρ' ἑαυτῷ δίαιταν. λαμβάνει οὖν τούτων, μυρίους δορυφόρους. Οἳ κύκλῳ μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐφύλαττον περὶ τὰ βασίλεια, ὁπότε ἔσω ξαΐσειεν. ὁπότε δὲ ἐξίοι που, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεταγμένοι ἐπορεύοντο. Νομίσας δὲ καὶ Βαβυλῶνος ὅλης φύλακας δεῖν εἶναι ἱκανούς, εἴτ' ἐπιδημῶν αὐτὸς τυγχάνοι εἴτε καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς ἱκανούς. μισθὸν δὲ καὶ τούτοις Βαβυλωνίους ἔταξε παρέχειν. βουλόμενος αὐτοὺς ὡς ἀμηχανωτάτους εἶναι. ὅπως ὅτι ταπεινότατοι καὶ εὐκαθεκτότατοι εἶεν. Αὕτη μὲν δὴ περὶ αὐτόν τε φυλακὴ, καὶ ἡ ἐν Βαβυλῶνι τότε κατασταθεῖσα, καὶ νῦν ἔτι οὕτως ἔχουσα διαμένει. Σκοπῶν δ' ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατέχοιτο, καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἡγήσατο τοὺς μισθοφόρους τούτους, οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν ὑπηκόων εἶναι, ὅσον ἐλάττονας. τοὺς δ' ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγίγνωσκε, συνεκτέον εἶναι, οἵπερ σὺν τοῖς θεοῖς τὸ κρατεῖν παρέσχον. καὶ ἐπιμελητέον ὅπως μειώσωσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἄσκησιν. Ὅπως δὲ μὴ ἐπιτάξειεν αὐτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ γνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα ἄριστοι εἶναι, οὕτως συμμένοιέν τε καὶ ἐπιμελοῖντο τῆς ἀρετῆς, συνέλεξε τούς τε ὁμοτίμους καὶ πάντας, ὁπόσοι ἐπικαίριοι ἦσαν, καὶ ἀξιοχρεωτάτους αὐτῷ ἐδόκουν κοινωνοὶ εἶναι, καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι. τοῖς μὲν θεοῖς μεγίστη χάρις. ὅτι ἔδοσαν ἡμῖν τυχεῖν, ὧν ἐνομίζομεν ἄξιοι εἶναι. νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθήν. καὶ οἵτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θρέψουσιν ἡμᾶς. ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίας. καὶ ἐν ταύταις κατασκευάς. καὶ μηδείς γε ὑμῶν ἔχων ταῦτα, νομισάτω ἀλλοτρίαν ἔχειν. νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀΐδιός ἐστιν, ὅταν πολεμούντων πόλις ἁλῷ, τῶν ἑλόντων

εἶναι, καὶ

ναι, καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει, καὶ τὰ χρήματα. οὔκουν ἀδικίᾳ γε ἕξετε
ὅ,τι ἂν ἔχητε. ἀλλὰ φιλανθρωπίᾳ οὐκ ἀφαιρήσεσθε, ἤν τι ἐᾶτε ἔχειν
αὐτούς. Τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε, οὕτως ἐγὼ γινώσκω. ὅτι εἰ μὲν τρεψόμε-
θα ἐπὶ ῥᾳδιουργίαν, καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἡδυπάθειαν, οἳ νομίζου-
σι τὸ μὲν πονεῖν ἀθλιώτατον, τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυπάθειαν, ταχὺ
ἡμᾶς φημὶ, ὀλίγου ἀξίους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι. καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγα-
θῶν στερήσεσθαι. οὐ γάρ τι τὸ ἀγαθοὺς ἄνδρας γενέσθαι, τοῦτο ἀρκεῖ, ὥσ-
τε καὶ διατελεῖν ὄντας ἀγαθούς, ἢν μή τις αὐτοῦ διατέλους ἐπιμελῆται.
ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι, ἀμεληθεῖσαι μείονος ἄξιαι γίγνονται, καὶ
τὰ σώματά γε αὐτὰ εὖ ἔχοντα, ὁπόταν τις αὐτὰ ἀνῇ ἐπὶ ῥᾳδιουργί-
αν, πονηρῶς πάλιν ἔχει. οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη, καὶ ἡ ἐγκράτεια, καὶ ἡ ἀλ-
κὴ, ὁπόταν τις αὐτῶν ἀνῇ τὴν ἄσκησιν, ἐκ τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πά-
λιν τρέπεται. Οὔκουν δεῖ μέλλειν, οὐδ᾽ ἐπὶ τὸ αὐτίκα ἡδὺ, προϊέναι
αὑτούς. μέγα μὲν γὰρ οἶμαι ἔργον, καὶ τὸ ἀρχὴν καταπρᾶξαι. πολὺ δ᾽ ἔτι
μεῖζον, τὸ, λαβόντα διασώσασθαι. Τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν, πολλάκις τῷ τόλ-
μαν μόνον παρασχομένῳ ἐγένετο. τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν, οὐκέτι τοῦτο
ἄνευ σωφροσύνης. οὐδ᾽ ἄνευ ἐγκρατείας. οὐδ᾽ ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας
γίγνεται. ἃ χρὴ γιγνώσκοντας νῦν, πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἀρετὴν, ἢ πρὶν
τάδε τἀγαθὰ κτήσασθαι, εὖ εἰδότας ὅτι ὅταν πλεῖστα τις ἔχῃ, τότε πλεῖ-
στοι καὶ φθονοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσι. καὶ πολέμιοι γίγνονται. ἄλλως τε κἂν
παρ᾽ ἀκόντων τά τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν ὥσπερ ἡμεῖς ἔχῃ. τοὺς
μὲν οὖν θεοὺς, οἴεσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν ἔσεσθαι. οὐ γὰρ ἐπιβουλεύσαντες
ἀδίκως ἔχομεν. ἀλλ᾽ ἐπιβουλευθέντες ἐτιμωρησάμεθα. τὸ μέντοι μετὰ
τοῦτο, κράτιστον ἡμῖν αὐτοῖς παρασκευαστέον. τοῦτο δέ ἐστι, τὸ βελτίο-
νας ὄντας, τῶν ἀρχομένων, ἄρχειν ἀξιοῦν. θάλπους μὲν οὖν καὶ ψύχους, καὶ σί-
των καὶ ποτῶν καὶ πόνων καὶ ὕπνου, ἀνάγκη καὶ τοῖς δούλοις μετα-

διδόναι. μεταδιδόντας γε μέντοι, πειρᾶσθαι δεῖ τούτοις, πρῶτον βελ-
τίονας αὐτῶν φαίνεσθαι. πολεμικῆς δ' ἐπιστήμης καὶ μελέτης παντά-
πασιν, οὐ μεταδοτέον τούτοις, οὕστινας ἐργάτας τε ἡμετέρους, καὶ δα-
σμοφόρους βουλόμεθα κτήσασθαι. ἀλλ' αὐτοὺς δεῖ, τούτοις τοῖς ἀσκή-
μασι πλεονεκτεῖν. γιγνώσκοντας ὅτι ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ
εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπέδειξαν. καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους
τὰ ὅπλα ἀφῃρήμεθα οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ, μὴ τῶν ὅπλων ποτ' ἐρή-
μους γίγνεσθαι, εὖ εἰδότας, ὅτι τοῖς ἀεὶ ἐγγυτάτω τῶν ὅπλων οὖσι, τού-
τοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν ἃ ἂν βούλωνται. εἰ δέ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται
τί δῆτα ἡμῖν ὄφελος κατα πρᾶξαι ἃ ἐπεθυμοῦμεν. εἰ ἔτι δεήσει καρ-
τερεῖν καὶ πεινῶντας, καὶ διψῶντας, καὶ ἐπιμελομένους, καὶ πονοῦν-
τας, ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν, ὅτι τοσούτῳ τἀγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει, ὅ-
σῳ ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπίοι. οἱ γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς
ἀγαθοῖς. ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυγχάνειν τινὸς, οὐδὲν οὕτω πολυτε-
λῶς παρασκευασθείη ἂν ὥσθ' ἡδὺ εἶναι. εἰ δὲ ὧν μὲν μάλιστα ἄνθρω-
ποι ἐπιθυμοῦσιν, ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρεσκεύασεν, ὡς δ' ἂν ἥδι-
στα ταῦτα φαίνοιτο, αὐτός τις αὑτῷ ταῦτα παρασκευάσοι, ὁ τοιοῦτος
ἀνὴρ τοσούτῳ πλεονεκτήσει τῶν ἐνδεεστέρων βίου, ὅσῳ πεινήσας, τῶν
ἡδίστων σίτων τεύξεται. καὶ διψήσας τῶν ἡδίστων ποτῶν ἀπολαύσε-
ται. καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως, ἥδιστον ἀναπαύσεται. ὧν ἕνεκα φημὶ χρῆ-
ναι νῦν, ἐπιταθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν. ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν, ᾗ ἄρι-
στον καὶ ἥδιστον ἀπολαύσωμεν. καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπωτάτου ἄ-
πειροι γενώμεθα. οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τἀγαθὰ οὕτω χαλεπὸν, ὥσπερ
τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν. ἐννοήσατε δὲ κἀκεῖνο, τίνα πρόφασιν ἔ-
χοντες ἂν προσιέμεθα κακίονες ἢ πρόσθεν γενέσθαι. πότερον ὅτι ἄρχο-
μεν; ἀλλ' οὐδήπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων, πονηρότερον προσήκει

εἶν

εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι δοκοῦμεν νῦν ἢ πρότερον εἶναι, ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ φήσει τις τὴν κακίαν ἐπιτρέπειν; ἀλλ' ὅτι ἐπεὶ κεκτήμεθα δούλους τούτους κολάσομεν ἢν πονηροὶ ὦσιν; καὶ τί προσήκει αὐτὸν ὄντα πονηρὸν, πονηρίας ἕνεκα ἢ βλακείας, ἄλλους κολάζειν. ἐννοεῖτε δὲ καὶ τοῦτο. ὅτι τρέφειν μὲν παρεσκευάσμεθα πολλούς. καὶ τῶν ἡμετέρων οἴκων φύλακας καὶ τῶν σωμάτων. αἴσχιον δὲ πῶς οὐκ ἂν εἴη, εἰ δι' ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησόμεθα χρῆναι τυγχάνειν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς οὐ δορυφορήσομεν. καὶ μὴν, εὖ γε δεῖ εἰδέναι, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη, οἵα αὐτόν τινα καλὸν κἀγαθὸν ὑπάρχειν. τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν. τῷ δ' ἀρετῆς ἐρήμῳ, οὐδὲ ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν προσήκει. τί οὖν φημι χρῆναι ποιεῖν καὶ ποῦ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν, καὶ ποῦ τὴν μελέτην ποιεῖσθαι; οὐδὲν καινὸν ὦ ἄνδρες ἐρῶ. ἀλλ' ὥσπερ ἐν πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμότιμοι διάγουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημὶ χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς ὁμοτίμους πάντας ἅπερ καὶ ἐκεῖ ἐπιτηδεύειν καὶ ἡμᾶς γε ἐμὲ ὁρῶντας κατανοεῖν παρόντας, εἰ ἐπιμελόμενος ὧν δεῖ διάξω. ἐγώ τε ὑμᾶς κατανοῶν θεάσομαι, καὶ οὓς ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τούτους τιμήσω. καὶ τοὺς παῖδας δὲ, οἳ ἂν ἡμῖν γίγνωνται, ἐνθάδε παιδεύομεν, αὐτοί γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα, βουλόμενοι τοῖς παισὶν ὡς βέλτιστα παραδείγματα, ἡμᾶς αὐτοὺς παρέχειν. ὅτε παῖδες, οὐδ' ἂν εἰ βούλοιντο ῥᾳδίως πονηροὶ γένοιντο. αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μήτε ὁρῶντες μήτε ἀκούοντες. ἐν δὲ καλοῖς κἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

ΞΕΝΟΦΩΝ-

ΤΟΣ ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΟΓΔΟΟΝ.

Κῦρος μὲν δὴ οὕτως εἶπεν. ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυσάντας καὶ εἶπεν ὧδε. Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δὴ ὦ ἄνδρες καὶ ἄλλοτε κατενόησα ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς, οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ. οἵ τε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων, ὅπως μήποτε αὐτοὺς τἀγαθὰ ἐπιλείψῃ, Κῦρός τε μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν, ἀφ' ὧν μάλιστ' ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν. ὃ δέ μοι δοκεῖ ἐνδεέστερον ἢ ὡς ἐχρῆν δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ πειράσομαι τοὺς μὴ εἰδότας διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ δὴ, τίς ἂν πόλις πολεμία, ὑπὸ μὴ πειθομένων ἁλοίη. τίς δ' ἂν φιλία, ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθείη. ποῖον δ' ἂν ἀπειθούντων στράτευμα, νίκης τύχοι. πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἡττῷντο ἄνθρωποι, ἢ ἐπειδὰν ἄρξωνται ἰδίᾳ ἕκαστος περὶ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας βουλεύεσθαι. τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθείη ὑπὸ τῶν μὴ πειθομένων τοῖς κρείττοσι. ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν οἰκήσειαν, ἢ ποῖοι οἶκοι σωθείησαν, πῶς δ' ἂν νῆες ὅποι δεῖ ἀφίκοιντο. ἡμεῖς δὲ ἃ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν, διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν, ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τῷ ἄρχοντι. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ταχὺ μὲν ὅποι ἔδει παρεγιγνόμεθα. ἀθρόοι δὲ τῷ ἄρχοντι ἑπόμενοι, ἀνυπόστατοι ἦμεν. τῶν δ' ἐπιταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς κατελείπομεν. εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται, εἰς τὸ καταπράττειν τἀγαθὰ, οὕτως εὖ ἴστε ὅτι αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸ διασώζειν ἃ δεῖ, μέγιστον ἀγαθόν ἐστι. καὶ πρόσθεν μὲν δὴ, πολλοὶ ἡμῶν ἦρχον. οὐδενὸς δ' ἤρχομεν. νῦν

δὲ κα

δὲ κατεσκεύασθε οὕτω πάντες οἱ παρόντες, ὥστε ἄρχετε οἱ μὲν, πλειόνων. οἱ δὲ, μειόνων· ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ, ἀξιώσετε ἄρχειν τῶν ὑφ᾽ ὑμῖν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πειθώμεθα, οἷς ἂν ἡμῖν καθήκοι. τοσοῦτον δὲ διαφέρειν ἡμᾶς δεῖ τῶν δούλων, ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι, ἄκοντες τοῖς δεσπόταις ὑπηρετοῦσιν. ἡμᾶς δὲ εἴπερ ἀξιοῦμεν ἐλεύθεροι εἶναι, ἑκόντας δεῖ ποιεῖν, ὅτι πλείστου ἄξιον φαίνεται εἶναι, εὑρήσετε δὲ ἔφη καὶ ἔνθα ἄνευ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται. τὴν μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πείθεσθαι, ταύτην ἥκιστα τῶν πολεμίων ἀναγκαζομένην ὑποκύειν. παρῶμέν τε οὖν ὥσπερ κῦρος κελεύει ἐπὶ τόδε τὸ ἀρχεῖον. ἀσκῶμέν τε, δι᾽ ὧν μάλιστα δυνησόμεθα κατέχειν ἃ δεῖ. παρέχωμέν τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆσθαι κύρῳ ὅτι ἂν δέῃ καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρὴ, ὅτι οὐ μὴ, δυνήσεται κῦρος εὑρεῖν, ὅτι αὐτῷ μὲν ἐπ᾽ ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δὲ οὔ. ἐπείπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει. καὶ οἱ αὐτοί εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι.

ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε χρυσάντας, οὕτω δὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἀνίσταντο πολλοὶ, καὶ περσῶν καὶ τῶν συμμάχων συνεροῦντες. καὶ ἔδοξε τοὺς ἐντίμους ἀεὶ παρεῖναι ἐπὶ θύρας, καὶ παρέχειν αὐτοῖς χρῆσθαι ὅτι βούλονται, ἕως ἂν ἀφίῃ κῦρος. ὡς δὲ τότ᾽ ἔδοξεν, οὕτω καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν ἀσίαν, ὑπὸ βασιλεῖ ὄντες. θεραπεύουσι τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. ὡς δ᾽ ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, κῦρος καταστησάμενος, εἰς τὸ διαφυλάττειν ἑαυτῷ τε καὶ πέρσαις τὴν ἀρχὴν, ταῦτα καὶ οἱ μετ᾽ ἐκεῖνον βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι ποιοῦντες. οὕτω δ᾽ ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ τἆλλα. ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθαρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται. ὅταν δὲ χείρων, φαυλότερον. ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς θύρας κύρου, οἱ ἔντιμοι σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδόξαν πᾶσι τοῖς ἀρίστοις, τῶν συγκαταστρεψαμένων τὴν ἀρχήν. κῦρος δ᾽ ἐπὶ μὲν τἆλλα, καθίστη ἄλλους ἐπιμελητάς.

καὶ ἦσαν

Καὶ ὅσαι αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες. καὶ δαπανημάτων δοτῆρες. καὶ ἔργων ἐπιστάται. καὶ κτημάτων φύλακες. καὶ τῶν εἰς τὴν δίαιταν ἐπιτηδείων ἐπιμεληταί. καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθίστη, οὓς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα, βέλτιστ' ἂν παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. οὓς δὲ συμφύλακας τῆς εὐδαιμονίας οἱ ᾤετο χρῆναι ἔχειν τούτους ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσοιντο, οὐκέτι τούτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλλοις προσέταττεν. ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον εἶναι. ᾔδει γὰρ ὅτι εἴ τι μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ τούτων αὐτῷ καὶ παραστάτας καὶ ἐπιστάτας ληπτέον εἴη, σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοι. καὶ ταξιάρχους δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐγίγνωσκεν ἐκ τούτων καταστατέον εἶναι. εἰ δέοι δὲ καὶ στρατηγῶν που ἄνευ αὐτοῦ, ᾔδει ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἴη. Καὶ πόλεων δὲ καὶ ὅλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σατράπαις, ᾔδει ὅτι τούτων τισὶ χρηστέον. καὶ πρέσβεις γε τούτων τινὰς πεμπτέον. ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἡγεῖτο εἶναι, εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν ὧν δέοιντο. Μὴ ὄντων μὲν οὖν οἵων δεῖ, δι' ὧν αἱ μέγισται καὶ πλεῖσται πράξεις ἔμελλον εἶναι, κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὐτοῦ ἕξειν. εἰ δ' οὗτοι εἶεν οἵους δέοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς ἔσεσθαι. ἐνέδυ μὲν οὖν οὕτω γνοὺς εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν. ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὑτῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. οὐ γὰρ ᾤετο οἷόν τε εἶναι, μὴ αὐτόν τινα ὄντα οἷον δεῖ, ἄλλους παρορμᾶν ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ καλὰ ἔργα. Ὡς δὲ ταῦτα διενοήθη, ἡγήσατο σχολῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν κρατίστων ἐπιμελεῖσθαι. Τὸ μὲν οὖν προσόδων ἀμελεῖν, οὐχ οἷόν τε ἐνόμισεν εἶναι. προνοῶν ὅτι πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο, εἰς μεγάλην ἀρχήν. Τὸ δ' αὖ πολλῶν κτημάτων ὄντων, ἀμφὶ ταῦτα αἰεὶ αὐτὸν ἔχειν, ᾔδει ὅτι ἀσχολίαν παρέξει τῆς τῶν ὅλων σωτηρίας ἐπιμελεῖσθαι. οὕτω δὴ σκοπῶν, ὅπως ἂν τά τε οἰκονομικὰ καλῶς ἔχῃ, καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ πως τὴν στρατιωτικὴν σύντα-

ξιν. ὡς

ἐστιν. ὥσπερ γὰρ τὰ πολλὰ, δεκάδαρχοι μὲν, δεκάδων ἐπιμέλονται. λοχαγοὶ δὲ δεκαδάρχων. χιλίαρχοι δὲ λοχαγῶν. μυρίαρχοι δὲ χιλιάρχων. καὶ οὕτως οὐδεὶς ἀτημέλητος γίγνεται. οὐδ' ἢν πάνυ πολλαὶ μυριάδες ἀνθρώπων ὦσι. Καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βούληται χρήσασθαί τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ ἢν τοῖς μυριάρχοις παραγγείλῃ. ὥσπερ οὖν ταῦτα ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Κῦρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς πράξεις. ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐγένετο ὀλίγοις διαλεγομένῳ, μηδὲν τῶν οἰκείων ἀτημελήτως ἔχειν. καὶ ἐκ τούτου ἤδη σχολὴν ἦγε πλείω, ἢ ἄλλος μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεὼς ἐπιμελούμενος. Οὕτω δὴ καταστησόμενος τὰ αὑτοῦ ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, ταύτῃ τῇ καταστάσει χρῆσθαι. τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν, ἤρχετο δὲ ἐπιστατεῖν τοῦ οἵους δεῖ εἶναι τοὺς κοινῶνας. πρῶτον μὲν ὁπόσοι ὄντες ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι μὴ παρεῖεν ἐπὶ τὰς θύρας, τούτους ἐπεζήτει. νομίζων τοὺς μὲν παρόντας, οὐκ ἂν ἐθέλειν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχρὸν οὐδὲν ἂν πράττειν. καὶ διὰ τὸ παρὰ ἄρχοντι εἶναι, καὶ διὰ τὸ εἰδέναι ὅτι ὁρῷντο ὅτι πράττοιεν, ὑπὸ τῶν βελτίστων. οἳ δὲ μὴ παρεῖεν, τούτους ἡγεῖτο, ἢ ἀκρατίᾳ τινὶ ἢ ἀδικίᾳ, ἢ ἀμελείᾳ ἀπεῖναι. τοῦτο οὖν πρῶτον ἡγησάμενος, προσηνάγκαζε τοὺς τοιούτους παρεῖναι. τῶν γὰρ παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων, ἐκέλευσεν ἄν τινα λαβεῖν τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος. φάσκοντα λαμβάνειν τὰ ἑαυτοῦ. Ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἧκον ἂν εὐθὺς οἱ στερόμενοι ὡς ἠδικημένοι. Ὁ δὲ Κῦρος, πολὺν μὲν χρόνον οὐκ ἐσχόλαζε τοῖς τοιούτοις ὑπακούειν. ἐπεὶ δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεβάλλετο τὴν διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν, ἡγεῖτο προσεθίζειν αὐτοὺς θεραπεύειν. ἧττον δὲ ἐχθρούς, ἢ εἰ αὐτὸς κολάζων ἠνάγκαζε παρεῖναι. εἷς μὲν διδασκαλίας τρόπος ἦν αὐτῷ οὗτος τοῦ παρεῖναι. ἄλλος δὲ, τὸ τὰ ῥᾷστα καὶ κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προστάττειν.

ἄλλος δέ, τὸ μηδέν ποτε τοῖς ἀποῦσιν νέμειν. ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἴ τις τούτων μηδενὸς ὑπακούοι, ἀφελόμενος ἂν τοῦτον ἃ ἔχοι, ἄλλῳ ἐδίδου, ὃν ᾤετο δύνασθαι ἂν ἐν τῷ δέοντι παρεῖναι. καὶ οὕτως ἐγίγνετο αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἀντὶ ἀχρήστου. Ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νῦν βασιλεὺς ἤν τις ἀπῇ, οἷς παρεῖναι καθήκει. τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν, οὕτω προσεφέρετο. Τοὺς δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς, ἐνόμισε μάλιστ᾽ ἄν, ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ παρορμᾶν ἔργα, ἐπείπερ ἄρχων αὐτῶν, εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πειρῷτο τοῖς ἀρχομένοις, πάντων μάλιστα κεκοσμημένον τῇ ἀρετῇ. αἰσθάνεσθαι μὲν γὰρ ἐδόκει, καὶ διὰ τοὺς γραφομένους νόμους βελτίους γιγνομένους ἀνθρώπους. Τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρχοντα βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμισεν, ὅτι καὶ τάττειν ἱκανός ἐστι, καὶ ὁρᾶν τὸν ἀτακτοῦντα καὶ κολάζειν. οὕτω δὴ γιγνώσκων, πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον ἐπεδείκνυεν ἑαυτὸν ἐκπονοῦντα ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ. ἐπεὶ δὲ εὐδαιμονέστερος ἦν. καὶ τότε πρῶτον κατεστάθησαν οἱ μάγοι ὑμνεῖν τε ἀεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεούς. καὶ θύειν ἀν᾽ ἑκάστην ἡμέραν οἷς οἱ μάγοι θεοῖς εἴποιεν. Οὕτω δὴ τὰ τότε κατασταθέντα, ἔτι καὶ νῦν διαμένει, παρὰ τῷ ἀεὶ ὄντι βασιλεῖ. ταῦτα οὖν πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι πέρσαι. νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι, ἢν θεραπεύωσι τοὺς θεούς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ὢν καὶ ἄρχων. καὶ κύρῳ δ᾽ ἂν ἡγοῦντο ταῦτα ποιοῦντες ἀρέσκειν. Ὁ δὲ κῦρος τὴν τῶν μεθ᾽ αὑτοῦ εὐσέβειαν, καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε. λογιζόμενος ὥσπερ οἱ πλεῖν αἱρούμενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον, ἢ μετὰ τῶν ἠσεβηκέναι τι δοκούντων πρὸς δὲ τούτοις ἐλογίζετο ὡς εἰ πάντες οἱ κοινῶνες θεοσεβεῖς εἶεν, ἧττον ἂν αὐτοὺς ἐθέλειν, περί τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι ποιεῖν, καὶ περὶ ἑαυτόν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι τῶν κοινώνων. ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο, μη

το, μη

το, μηδένα μήτε φίλον ἀδικεῖν, μήτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς ἐρῶν, μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλλους ᾤετ' ἂν, τῶν μὲν αἰσχρῶν κερδῶν ἀπέχεσθαι. διὰ τοῦ δικαίου δ' ἐθέλειν πορίζεσθαι. καὶ αἰδοῦς δ' ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον πάντας ἐμπιπλάναι εἰ αὐτὸς φανερὸς εἴη, πάντας οὕτως αἰδούμενος, ὡς μήτ' εἰπεῖν ἂν, μήτε ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρόν. ἐτεκμαίρετο δὲ τοῦτο οὕτως ἕξειν ἐκ τοῦδε. μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα, ἀλλὰ καὶ οὓς οὐ φοβοῦνται, μᾶλλον τοὺς αἰδουμένους αἰδοῦνται τῶν ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι. καὶ γυναῖκας δὲ ἃς ἂν αἰδουμένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν ὁρῶντες. τὸ δ' αὖ πείθεσθαι, οὕτω μάλιστ' ἂν ᾤετο ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτὸν, εἰ τοὺς ἀπροφασίστως πειθομένους φανερὸς εἴη μᾶλλον τιμῶν, τῶν τὰς μεγίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχεσθαι. γιγνώσκων δὲ οὕτω καὶ ποιῶν διετέλει καὶ σωφροσύνην δὲ αὑτοῦ ἐπιδεικνὺς, μᾶλλον ἐποίει καὶ ταύτην πάντας ἀσκεῖν. Ὅταν γὰρ ὁρῶσιν ᾧ μάλιστα ἔξεστιν ὑβρίζειν τοῦτον σωφρονοῦντα, οὕτω μᾶλλον οἵγε ἀσθενέστεροι ἐθέλουσιν, οὐδὲν ὑβριστικὸν ποιοῦντες φανεροὶ εἶναι. Διῄρει δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύνην τῇδε. ὡς τοὺς μὲν αἰδουμένους, τὰ ἐν τῷ φανερῷ αἰσχρὰ φεύγοντας. τοὺς δὲ σώφρονας, καὶ τὰ ἐν τῷ ἀφανεῖ. καὶ ἐγκράτειαν δὲ οὕτω μάλιστ' ἂν, ᾤετο ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν, μὴ ὑπὸ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν, ἑλκόμενον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν. ἀλλὰ προπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον, σὺν τῷ καλῷ τῶν εὐφροσυνῶν. Τοιγαροῦν, τοιοῦτος ὢν, ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς θύραις, πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπεικόντων τοῖς ἀμείνοσι. πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. Ἐπέγνως δ' ἂν ἐκεῖ οὐδένα, οὔτε ὀργιζόμενον κραυγῇ, οὔτε χαίροντα ὑβριστικῷ γέλωτι. ἀλλ' ἰδὼν ἂν αὐτοὺς, ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν. τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὁρῶντες ἐπὶ θύραις διῆγον, τῆς πολεμικῆς δὲ ἕνεκα ἀσκήσεως, ἐπὶ θήραν ἐξῆγεν οὕσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο

χρῆναι· ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἄσκησιν πολεμικῶν εἶναι. καὶ ἱππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ γὰρ ἐπόχους ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσι, διὰ τὸ θηρίοις φεύγουσιν ἐφέπεσθαι. καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων, ἐνεργοὺς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται. διὰ τὴν τοῦ λαμβάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν. καὶ τὴν ἐγκράτειαν δὲ, καὶ πόνους καὶ ψύχη καὶ θάλπη, καὶ λιμὸν καὶ δίψος δύνασθαι φέρειν, ἐνταῦθα μάλιστα προσείθιζε τοὺς κοινῶνας. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλέα, ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ᾤετο προσήκειν οὐδενὶ ἀρχῆς, ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων, καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι δῆλον. καὶ ὅτι οὕτως ἀσκῶν τοὺς περὶ ἑαυτὸν πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεπόνει, καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας. καὶ γὰρ ἐπὶ θήραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξῆγεν, ὁπότε μὴ μένειν ἀνάγκη τις εἴη. Αὐτὸς δὲ καὶ ὁπότε ἀνάγκη εἴη, οἴκοι ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα. καὶ οὔτε αὐτός ποτε πρὶν ἱδρῶσαι δεῖπνον ᾑρεῖτο, οὔτε ἵπποις ἀγυμνάστοις σῖτον ἐνέβαλε. συμπαρεκάλει δὲ καὶ εἰς ταύτην τὴν θήραν, τοὺς περὶ αὐτὸν σκηπτούχους. τοιγαροῦν, πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἔργοις, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκεῖνον, διὰ τὴν ἀεὶ μελέτην. Παράδειγμα μὲν δὴ τοιόνδε ἑαυτὸν παρείχετο. Πρὸς δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων, οὕστινας μάλιστα ὁρῴη τὰ καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροις καὶ ἀρχαῖς, καὶ ἕδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιρεν. ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλον, ὅπως ἕκαστος ἄριστος φανήσοιτο Κύρῳ. καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν, ὡς οὐ τούτῳ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι. Ἀλλὰ καὶ καταγοητεύειν ᾤετο χρῆναι αὐτούς. στολήν τε γοῦν εἵλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν, καὶ τοὺς κοινῶνας ταύτην ἔπεισεν ἐνδύεσθαι. αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρύπτειν ἐδό-

πτειν ἐδόκει. εἴ τις τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι. καὶ καλλίστους καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας. καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν, ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἐστι. καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσί. καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσίετο, ὡς εὐοφθαλμότεροι φαίνοιντο ἢ εἰσί. καὶ ἐντρίβεσθαι ὡς εὐχροώτεροι ὁρῷντο ἢ πεφύκασιν. ἐμελέτησε δὲ καὶ ὡς μὴ δὲ πτύοντες μηδὲ ἀπομυττόμενοι φανεροὶ εἶεν. μηδὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θέαν μηδενός, ὡς οὐδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾤετο φέρειν τι, εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις. οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ᾤετο χρῆναι δι᾽ ἑαυτοῦ, οὕτω κατεσκεύασε, καὶ μελέτῃ καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι αὐτῶν. οὓς δ᾽ αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τούτους, οὔτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα παρώρμα, οὔτε ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν. ἐπεμελεῖτο δέ, ὅπως μήποτε ἄσιτοι, μήτε ἄποτοι ποτὲ ἔσοιντο, ἐλευθερίων ἕνεκα μελετημάτων. καὶ γὰρ ὁπόταν ἐλαύνοιεν τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία φέρεσθαι, σῖτον εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε. τῶν δὲ ἐλευθέρων, οὐδενί. καὶ ὁπότε πορεία εἴη, ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. καὶ ὁπότε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστου, ἀνέμενεν αὐτοὺς ἔστ᾽ ἂν φάγοιέν τι ὡς μὴ βουλιμιῷεν. ὥστε καὶ οὗτοι αὐτὸν ὥσπερ οἱ ἄριστοι πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμελεῖτο αὐτῶν. ὅπως ἀναμφιλόγως ἀεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν. τῇ μὲν δὴ ὅλῃ περσῶν ἀρχῇ, οὕτω τὴν ἀσφάλειαν κατεσκεύαζεν. ἑαυτῷ δὲ ὅτι μὲν οὐχ ὑπὸ τῶν καταστραφέντων κίνδυνος εἴη παθεῖν τι, ἰσχυρῶς ἐθάρρει. καὶ γὰρ ἀνάλκιδας ἡγεῖτο εἶναι αὐτούς, καὶ ἀσυντάκτους ὄντας ἑώρα. καὶ πρὸς τούτοις, οὐδὲ ἐπλησίαζε τούτων οὐδεὶς αὐτῷ οὔτε νυκτός, οὔτε ἡμέρας. οὓς δὲ κρατίστους τε ἡγεῖτο, καὶ ὡπλισμένους καὶ ἀθρόους ὄντας ἑώρα. καὶ τοὺς μέν, αὐτῶν ᾔδει ἱππέων ἡγεμόνας ὄντας. τοὺς δέ, πεζῶν, πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ φρονήματα ἔχοντας ᾐσθάνετο ὡς

ἱκα

ἱκανοὺς ὄντας ἄρχειν. καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτοῦ, οὗτοι μάλιστα ἐπλησίαζον καὶ αὐτῷ δὲ Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλάκις συνεγίγνοντο, ἀνάγκη γὰρ ἦν ὅτι κεχρῆσθαι ἔμελλεν αὐτοῖς. ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνος ἦν αὐτὸν μάλιστα παθεῖν τι κατὰ πολλοὺς τρόπους. σκοπῶν οὖν ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιτο, τὸ μὲν περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὅπλα καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι, ἀπεδοκίμασε. καὶ ἄδικον ἡγούμενος, καὶ κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς τοῦτο νομίζων. τὸ δ' αὖ μὴ προσίεσθαι αὐτούς, καὶ τὸ ἀπιστοῦντα φανερὸν εἶναι, ἀρχὴν ἡγήσατο πολέμου. ἓν δ' ἀντὶ πάντων τούτων ἔγνω καὶ κράτιστον εἶναι πρὸς τὴν αὑτοῦ ἀσφάλειαν καὶ κάλλιστον, εἰ δύναιτο ποιῆσαι τοὺς κρατίστους ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους ἢ ἀλλήλοις. ὡς οὖν ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν τοῦτο πειρασόμεθα διηγήσασθαι. πρῶτον μὲν γὰρ διαπαντὸς ἀεὶ τοῦ χρόνου φιλανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὡς ἐδύνατο μάλιστα ἐνεφάνιζεν. ἡγούμενος ὥσπερ οὐ ῥᾴδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς μισεῖν δοκοῦντας. οὐδ' εὐνοεῖν τοῖς κακονόοις οὕτω καὶ τοὺς γνωσθέντας ὡς φιλοῦσι καὶ εὐνοοῦσιν, οὐκ ἂν δύνασθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγουμένων. ἕως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐεργετεῖν, τῷ τε προνοεῖν τῶν συνόντων. καὶ τῷ προπονεῖν. καὶ τῷ συνηδόμενος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανερὸς εἶναι, συναχθόμενος δὲ ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τούτοις ἐθηρᾶτο τὴν φιλίαν θηρεύειν. ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῷ ὥστε χρήμασιν εὐεργετεῖν, δοκεῖ ἡμῖν γνῶναι. πρῶτον μὲν, ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους, οὐδέν ἐστι ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριτώτερον, ἢ σίτων καὶ ποτῶν μετάδοσις. τοῦτο δ' οὕτω νομίσας. πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν αὐτὴν αὑτῷ τράπεζαν συνέταξεν, ὅπως οἷς αὐτὸς σιτοῖτο σίτοις, τούτοις ὅμοια ἀεὶ παρατίθοιτο αὐτῷ ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις. ὅσα δὲ παρατεθείη, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδειπνοι χρήσαιντο διεδίδου. οἷς ἀεὶ βούλοιτο τῶν

φίλων

φίλων μνήμην ἐνδείκνυσθαι ἢ φιλοφροσύνην. διέπεμπε δὲ καὶ τού-
τοις οὓς ἀγασθείη, ἢ ἐν φυλακαῖς, ἢ ἐν θεραπείαις, ἢ ἐν αἷς τισινοῦν
πράξεσιν. ἐνσημαινόμενος τοῦτο, ὅτι οὐχὶ λανθάνοιεν χαρίζεσθαι βου-
λόμενοι. ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης, ὁπότε τινὰ ἐ-
παινέσειε. καὶ τὸν πάντα δὲ σῖτον τῶν οἰκετῶν, ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπε-
ζαν ἐπετίθετο οἰόμενος ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν ἐμποιεῖν τινὰ καὶ τοῦ-
το εὔνοιαν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαι τινὰ βούλοιτο τῶν φίλων ὑπὸ πολ-
λῶν, καὶ τούτοις ἔπεμπεν ἀπὸ τραπέζης. καὶ νῦν γὰρ ἔτι οἷς ἂν ὁρῶ-
σι πεμπόμενα ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες μᾶλλον
θεραπεύουσι, νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι καὶ ἱκανοὺς διαπράτ-
τειν ἤν τι δέωνται. ἔτι δὲ καὶ οὐ τούτων μόνον ἕνεκα τῶν εἰρημένων
εὐφραίνει τὰ πεμπόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ, πο-
λὺ διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. καὶ τοῦτο μὲν τὸ οὕ-
τως ἔχειν, οὐδέν τι θαυμαστόν. ὥσπερ γὰρ καὶ ἄλλαι τέχναι διαφερόν-
τως ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξειργασμέναι εἰσί, κατὰ τὸν αὐτὸν
τρόπον καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα, πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνηται. ἐν
μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν, οἱ αὐτοὶ ποιοῦσι κλίνην, θύραν, ἄροτρον, τρά-
πεζαν. πολλάκις δ᾽ ὁ αὐτὸς οὗτος, καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ, ἢν καὶ οὕτως
ἱκανοὺς αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνῃ. ἀδύνατον οὖν πολλὰ τεχνώ-
μενον ἄνθρωπον, πάντα καλῶς ποιεῖν. ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι. διὰ
τὸ πολλοὺς ἑκάστου δεῖσθαι, ἀρκεῖ καὶ μία ἑκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι.
πολλάκις δὲ οὐδ᾽ ὅλη μία. ἀλλ᾽ ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν, ἀνδρεῖα. ὁ δὲ
γυναικεῖα. ἔστι δὲ ἔνθα καὶ ὑποδήματα, ὁ μὲν, νευρορράφων μόνον τρέφεται.
ὁ δὲ σχίζων. ὁ δὲ, χιτῶνας μόνον συντέμνων. ὁ δέ γε τούτων οὐδὲν
ποιῶν. ἀλλὰ συντιθεὶς ταῦτα. ἀνάγκη οὖν τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρί-
βοντα ἔργῳ. τοῦτον καὶ ἄριστα διηναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν. τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέ-

πονθε

πονεῖ καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δίαιταν. ᾧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνην στρώννυ-
σι. τράπεζαν κοσμεῖ. μάττει. ὄψα ἄλλοτε ἀλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη οἶμαι
τούτῳ ὡς ἂν ἕκαστον προχωρῇ, οὕτως ἔχειν. ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον ἑνὶ
ἕψειν κρέα. ἄλλῳ ὀπτᾶν. ἄλλῳ δὲ ἰχθῦν ἕψειν. ἄλλῳ ὀπτᾶν. ἄλλῳ ἄρτους
ποιεῖν καὶ μηδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλὰ ἀρκεῖν ἂν ἓν εἶδος εὐδοκιμοῦν
παρέχηται, ἀνάγκη οἶμαι ταῦτα οὕτω ποιούμενα, πολὺ διαφερόντως
ἐξειργάσθαι ἕκαστον. τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπείᾳ τοιαῦτα ποιῶν, πολὺ
ὑπερεβάλλετο πάντας. ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐκρά-
τει, τοῦτο νῦν διηγήσομαι. πολὺ γὰρ διενεγκὼν ἀνθρώπων, τῷ πλεί-
στας προσόδους λαμβάνειν, πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε, τῷ πλεῖστα ἀνθρώ-
ποις δωρεῖσθαι. κατῆρξε μὲν οὖν τούτου Κῦρος. διαμένει δὲ ἔτι καὶ νῦν
τοῖς βασιλεῦσιν ἡ πολυδωρία. τίνι μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες φα-
νεροὶ, ἢ περσῶν βασιλεῖ. τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον φαίνεται στολαῖς τοὺς πε-
ρὶ αὐτὸν, ἢ βασιλεύς. τίνος δὲ δῶρα γιγνώσκεται ὥσπερ ἔνια τῶν βασιλέ-
ως, ψέλλια καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι. οὐ γὰρ δὴ ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦ-
τα ἔχειν ᾧ ἂν μὴ βασιλεὺς δῷ. Τίς δ' ἄλλος λέγεται δώρων μεγέθει
ποιεῖν αἱρεῖσθαι αὐτὸν, καὶ ἀντ' ἀδελφῶν, καὶ ἀντὶ πατέρων καὶ ἀντὶ παί-
δων. Τίς δ' ἄλλος ἐδυνάσθη ἐχθροὺς ἀπέχοντας πολλῶν ἡμερῶν ὁδὸν
τιμωρεῖσθαι ὡς περσῶν βασιλεύς. τίς δὲ ἄλλος καταστρεψάμενος ἀρ-
χὴν, ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλούμενος ἀπέθανεν, ἢ Κῦρος.
Τοῦτο δὲ τὸ ὄνομα, δῆλον ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ ἀφαιρου-
μένου. κατεμάθομεν δὲ, ὡς καὶ τοὺς βασιλέως καλουμένους ὀφθαλμοὺς καὶ
τὰ βασιλέως ὦτα οὐκ ἄλλως ἐκτήσατο, ἢ τῷ δωρεῖσθαί τε καὶ τιμᾶν.
τοὺς γὰρ ἀπαγγείλαντας ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἴη πεπύσθαι, μεγάλως εὐεργε-
τῶν, πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ ὠτακουστεῖν καὶ κατοπτεύειν, τί ἂν ἀγγεί-
λαντες ὠφελήσειαν βασιλέα. ἐκ τούτου δὴ, καὶ πολλοὶ ἐνομίσθησαν
βασι-

βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὦτα. εἰ δέ τις οἴεται ἕνα αἱρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς οἴεται. ὀλίγα γὰρ εἷς ἂν ἴδοι καὶ εἷς ἀκούσειε. καὶ τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν παραγγελμένον εἴη, εἰ ἑνὶ τοῦτο προστεταγμένον εἴη. πρὸς δὲ, καὶ ὅντινα γιγνώσκοιεν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἰδεῖεν ὅτι φυλάττεσθαι δεῖ. ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει. ἀλλὰ τοῦ φάσκοντος ἀκοῦσαί τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας, παντὸς βασιλεὺς ἀκούει. οὕτω δὴ, πολλὰ μὲν βασιλέως ὦτα, πολλοὶ δὲ ὀφθαλμοὶ νομίζονται. καὶ φοβοῦνται πανταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ ἀκούοντος. καὶ ποιεῖν ἃ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτοῦ παρόντος. Οὔκουν ὅπως μνησθῆναι ἄν τις ἐτόλμησε πρός τινα περὶ Κύρου, φλαῦρόν τι. Ἀλλ' ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὠσὶ βασιλέως τοῖς ἀεὶ παροῦσιν, οὕτως ἕκαστος διέκειτο. Τὸ δὲ οὕτω διακεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ὅ,τι ἄν τις αἰτιάσαιτο μᾶλλον, ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργετεῖν. καὶ τὸ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλουσιώτατον ὄντα, οὐ θαυμαστόν. τῇ δὲ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγενέσθαι, τοῦτο ἀξιολογώτερον. Ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται κατάδηλος εἶναι, μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυνθεὶς ἡττώμενος, ὡς φίλων θεραπείᾳ. καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημονεύεται, ὡς λέγοι παραπλήσια ἔργα εἶναι, νομέως ἀγαθοῦ, καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ. Τόν τε γὰρ νομέα χρῆναι ἔφη, εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιοῦντα, χρῆσθαι αὐτοῖς. ἣ δὴ προβάτων εὐδαιμονία, τόν τε βασιλέα ὡσαύτως, εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα, χρῆσθαι αὐτοῖς. Οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονείκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων, θεραπείᾳ περιγίγνεσθαι. Καλὸν δὲ ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο λέγεται Κῦρος ἐπιδεῖξαι Κροίσῳ, ὅτε ἐνουθέτει αὐτὸν, ὡς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξὸν αὐτῷ θησαυροὺς χρυσοῦ πλείστους, ἑνί γε ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ καταθέσθαι. καὶ τὸν Κῦρον λέγεται

ἐρέσθαι, καὶ πόσα ἂν οἴει μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυσίον ὥσπερ σὺ κελεύεις, ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι. καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν, πολύν τινα ἀριθμόν. καὶ τὸν Κῦρον πρὸς ταῦτα, ἄγε δὴ φάναι ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπᾳ τούτῳ, ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. Σὺ δὲ ὦ Ὑστάσπα ἔφη περιελθὼν πρὸς τοὺς φίλους, λέγε αὐτοῖς ὅτι δέομαι χρυσίου, πρὸς πρᾶξίν τινα. καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι. καὶ κέλευε αὐτούς, ὁπόσα ἂν ἕκαστος δύναιτο πορίσαι μοι χρήματα. γράψαντας δὲ καὶ κατασημηναμένους δοῦναι τὴν ἐπιστολὴν τῷ Κροίσου θεράποντι φέρειν. Ταῦτα δὲ ὅσα ἔλεγε, γράψας καὶ σημηνάμενος, ἐδίδου τῷ Ὑστάσπᾳ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους. ἐνέγραψε δὲ πρὸς πάντας, καὶ Ὑστάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροίσου θεράπων τὰς ἐπιστολάς, ὁ δὴ Ὑστάσπης εἶπεν. ὦ Κῦρε βασιλεῦ. καὶ ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι. πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρειμι δῶρα διὰ τὰ σὰ γράμματα. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. εἷς μὲν τοίνυν καὶ οὗτος ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν ὦ Κροῖσε. τοὺς δὲ ἄλλους καταθεῶ. καὶ λόγισαι πόσα ἐστὶν ἕτοιμα χρήματα, ἤν τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγεται δὴ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος, πολλαπλάσια εὑρεῖν, ἢ ἔφη Κύρῳ ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη εἰ συνέλεγον. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο. εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος, ὁρᾷς φάναι ὦ Κροῖσε ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροί. ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με παρ᾽ ἐμοὶ αὐτοὺς συλλέγοντα, φθονεῖσθαί τε δι᾽ αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι. καὶ φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα, μισθοφόρους τούτοις πιστεύειν. Ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν, τούτους μοι νομίζω θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἐμοῦ τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι, ἢ εἰ φρουροὺς μισθοφόρους ἐπεστησάμην. καὶ ἄλλο δέ σοι ἐρῶ. Ἐγὼ γὰρ ὦ Κροῖσε, ὃ μὲν οἱ θεοὶ δόντες εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πένητας πάντας, τούτου μὲν οὐδὲ

αὐτὸς

αὐτὸς διαιτώμενος περιγένοιτο. ἀλλ' εἰμὶ ἄπληστος κἀγὼ, ὥσπερ οἱ ἄλλοι χρημάτων. τῇδέ γε μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν πλείστων, ὅτι οἱ μὲν, ἐπειδὰν τῶν ἀρκούντων περιττὰ κτήσωνται, τὰ μὲν, αὐτῶν κατορύττουσι. τὰ δὲ, κατασήπουσι. τὰ δὲ, ἀριθμοῦντες καὶ μετροῦντες, καὶ ἱστάντες καὶ διαψύχοντες καὶ φυλάττοντες, πράγματα ἔχουσι. καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες αὐτὰ, οὔτε ἐσθίουσι πλείω, ἢ δύνανται φέρειν, διαῤῥαγεῖεν γὰρ ἄν. οὔτ' ἀμφιέννυνται πλείω ἢ δύνανται φέρειν. ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἄν. ἀλλὰ τὰ περιττὰ χρήματα, πράγματα ἔχουσιν. ἐγὼ δὲ ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς. καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλειόνων. ἐπειδὰν δὲ κτήσωμαι, ἃ ἂν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούντων, τούτοις τάς τε ἐνδείας τῶν φίλων ἐξαρκοῦμαι. καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους, εὔνοιαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν. καὶ ἐκ τούτων καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὔκλειαν. ἃ οὔτε κατασήπεται, οὔτε ὑπερπληρούμενα λυμαίνεται. ἀλλὰ ἡ εὔκλεια, ὅσῳ ἂν πλείων ᾖ, τοσούτῳ καὶ μείζων καὶ καλλίων καὶ κουφοτέρα φέρειν γίγνεται. πολλάκις δὲ καὶ τοὺς φέροντας αὐτὰ κουφοτέρους παρέχεται. ὅπως δὲ καὶ τοῦτο εἰδῇς ἔφη ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς πλεῖστα ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλεῖστα εὐδαιμονεστάτους ἡγοῦμαι. οἱ γὰρ τὰ τείχη φυλάττοντες, οὕτως ἂν εὐδαιμονέστατοι εἴησαν. πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν. ἀλλ' ὃς ἂν κτᾶσθαί τε πλεῖστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ, χρῆσθαί τε πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω. καὶ τὰ χρήματα. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερὸς ἦν ὥσπερ καὶ ἔλεγε πράττων. πρὸς δὲ τούτοις κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἢν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, παρασκευάζονται, ὅπως ἕξουσι τὰ ἐπιτήδεια, καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα, εἰς τὴν τῶν ὑγιαινόντων δίαιταν. ὅπως δὲ ἢν ἀσθενήσωσι τὰ συμφορα παρέσται, τούτου οὐ πάνυ ἐπιμελουμένους ἑώρα, ἔδοξεν οὖν καὶ

ταῦτα ἐκπονῆσαι αὐτῷ. τούς τε ἰατροὺς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὑτὸν, τοῦτο λέγων ἐθέλειν, καὶ ὁπόσα ἢ ὄργανα χρήσιμα ἔφη τις ἂν αὐτῷ γενέσθαι, ἢ φάρμακα ἢ σῖτα ἢ ποτά, οὐδὲν τούτων ὅτι οὐχὶ παρασκευάσας ἐθησαύριζε παρ' αὑτῷ. καὶ ὁπότε δέ τις ἀσθενήσειε τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιρίων, ἐπισκόπει, καὶ παρεῖχε πάντα ὅτου ἔδει. καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ᾔδει, ὁπότε τις ἰάσαιτό τινα τῶν παρ' ἐκείνου λαμβάνων. ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο πρὸς τὸ πρωτεύειν, παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. ὧν δὲ προηγόρευέ τε ἀγῶνας, καὶ ἆθλα προυτίθει φιλονεικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κύρῳ ἔπαινον παρεῖχεν ὅτι ἐπεμέλετο ὅπως ἀσκοῖτο ἡ ἀρετή. τοῖς μέντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες οὗτοι, πρὸς ἀλλήλους καὶ ἔριδας καὶ φιλονεικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τούτοις, ὥσπερ νόμον κατεστήσατο ὁ Κῦρος, ὅσα διακρίσεως δέοιτο, εἴτε δίκῃ εἴτε ἀγωνίσματι, τοὺς δεομένους διακρίσεως, συντρέχειν τοῖς κριταῖς. δῆλον οὖν ὅτι ἐστοχάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοί τι ἀμφότεροι τῶν κρατίστων καὶ τῶν μάλιστα φίλων κριτῶν. ὁ δὲ μὴ νικῶν, τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθόνει. τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας, ἐμίσει. ὁ δ' αὖ νικῶν, τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν. ὥστε χάριν οὐδενὶ ἡγεῖτο ὀφείλειν καὶ οἱ πρωτεύειν δὲ βουλόμενοι φιλίᾳ παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι ἐν πόλεσιν, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον. ὥσθ' οἱ πλέονες, ἐκποδὼν ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον, ἢ συνέπραξαν ἄντι ἀλλήλοις ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται ὡς ἐμηχανᾶτο τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλλήλους. νῦν δὲ ἤδη διηγησόμεθα, ὡς τὸ πρῶτον ἐξέλασε Κῦρος ἐκ τῶν βασιλείων. καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελάσεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ, μία τῶν τεχνῶν εἶναι, τῶν μεμηχανημένων τὴν ἀρχὴν, μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως, εἰσκαλέσας πρὸς αὐ-

τόν,

τῶν, τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων, διέδωκεν αὐτοῖς τὰς μηδικὰς στολάς. καὶ τότε πέρσαι πρῶτον, μηδικὴν στολὴν ἐνέδυσαν· διαδιδούς τε ἅμα, τάδε ἔλεγεν αὐτοῖς. ὅτι ἐλάσαι βούλοιτο, εἰς τὰ τεμένη. τὰ τοῖς θεοῖς ἐξῃρημένα καὶ θῦσαι μετ᾽ ἐκείνων. πάρεστε οὖν ἔφη ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις, πρὶν ἥλιον ἀνατέλλειν, καὶ καθίστασθε. ὡς ἂν ὑμῖν φεραύλας ὁ πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ᾽ ἐμοῦ. καὶ ἐπειδὰν ἔφη ἐγὼ ἡγῶμαι, ἕπεσθε ἐν τῇ ῥηθείσῃ χώρᾳ. ἢν δ᾽ ἄρα τινὶ δοκῇ ὑμῶν ἄλλῃ κάλλιον εἶναι, ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὰν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκέτω με. ὅπῃ γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῇ εἶναι, ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστῆσαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολάς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας μηδικὰς στολάς. παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο, οὐδὲν φειδόμενος, οὔτε πορφυρίδων, οὔτε ὀρφνίνων, οὔτε φοινικίδων, οὔτε καρυκίνων ἱματίων. νείμας δὲ τούτων τὸ μέρος ἑκάστῳ τῶν ἡγεμόνων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς, τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὑτῶν φίλους, ὥσπερ ἔφη ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καί τις τῶν παρόντων, ἐπήρετο αὐτόν. σὺ δὲ ὦ κῦρε ἔφη, πότε κοσμήσῃ. ὁ δ᾽ ἀπεκρίνατο. οὐ γὰρ νῦν ἔφη δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει ἔφη, ἢν δύνωμαι ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὁποίαν ἂν ἔχων στολὴν τυγχάνω, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. οὕτω δὴ οἱ μὲν, ἀπελθόντες μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους, ἐκόσμουν ταῖς στολαῖς. ὁ δὲ κῦρος νομίζων φεραύλαν τὸν ἐκ τῶν δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ φιλόκαλον καὶ εὔτακτον, καὶ τοῦ χαρίζεσθαι αὐτῷ οὐκ ἀμελεῖν, ὅς ποτε καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνεῖπε, τοῦτον δὴ καλέσας, συνεβουλεύετο αὐτῷ, πῶς ἂν τοῖς μὲν εὔνοις, κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκοπούντοιν αὐτοῖν ταὐτὰ ἔδοξεν, ἐκέ-

λευσε

λεύσει τὸν φεραύλαν ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἂν οὕτω γένοιτο αὔριον ἡ ἐξέλασις, ὥσπερ ἐδόκει καλῶς ἔχειν. εἰρηκὼς δ᾽ ἔφη ἐγὼ πάντας πείθεσθαί σοι, περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξελάσει τάξεως. ὅπως δ᾽ ἂν ἥδιον παραγγέλλοντός σου ἀκούωσι, φέρε λαβὼν ἔφη χιτῶνας μὲν τουτουσὶ, τοῖς τῶν δορυφόρων ἡγεμόσι. καλέσας δὲ τοὺς ἐφιππείους, τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσι δός. καὶ τῶν ἁρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν, ἄλλους τούσδε χιτῶνας. ὁ μὲν δὴ ἔφερε λαβών. οἱ δὲ ἡγεμόνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτὸν, ἔλεγον. μέγας δὲ σύ γε ὦ φεραύλα, ὁπότε γε καὶ ἡμῖν τάξεις ἃ ἂν δέοι ποιεῖν. οὐ μὰ δί᾽ ἔφη ὁ φεραύλας. οὐ μόνον γε ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ συσκευοφορήσω. νῦν γοῦν φέρω τώδε δύο κάνδυε. τὸν μὲν σοὶ, τὸν δὲ ἄλλῳ. σὺ μέντοι τούτων λάβε, ὁπότερον βούλει. ἐκ τούτου δὴ, ὁ μὲν λαμβάνων τὸν κάνδυν, τοῦ μὲν φθόνου ἐπελέληστο. εὐθὺς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ, ὁπότερον λαμβάνοι. ὁ δὲ συμβουλεύσας ἂν ὁπότερον βέλτιον εἴη. καὶ εἰπὼν, ἤν μου κατηγορήσῃς ὅτι αἵρεσίν σοι δέδωκα, εἰσαῦθις ὅταν διακονῶ, ἑτέρῳ χρήσῃ μοι διακόνῳ. ὁ μὲν δὴ φεραύλας οὕτω διαδοὺς ᾗ ἐτάχθη, εὐθὺς ἐπεμελεῖτο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν, ὅπως ὡς κάλλιστα ἕξει. ἡνίκα δ᾽ ἡ ὑστεραία ἧκε, καθηράμενοι πάντα πρὸ ἡμέρας, στοῖχοι δὲ εἱστήκεσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι ἵστανται, ᾗ ἂν βασιλεὺς μέλλῃ ἐλαύνειν, ὧν ἐντὸς οὐδενί ἐστιν εἰσιέναι τῶν μὴ τετιμημένων. μαστιγοφόροι δὲ καθέστασαν, οἳ ἔπαιον, εἴ τις ἐνοχλοίη. ἕστασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν δορυφόρων, εἰς τετρακισχιλίους. ἔμπροσθεν δὲ τῶν πυλῶν εἰς τέτταρας. δισχίλιοι δὲ ἑκατέρωθεν τῶν πυλῶν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ πάντες παρῆσαν καταβεβηκότες ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διειρκότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν κανδύων ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι διείργουσιν ὅταν ὁρᾷ βασιλεὺς. ἕστασαν δὲ πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς. οἱ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ. καὶ τὰ ἅρματα ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἑκατέρωθεν. ἐ-

πεὶ δὲ

ἐπεὶ δὲ ἀνεπετάνυντο αἱ τοῦ βασιλείου πύλαι, πρῶτον μὲν ἤγοντο τῷ Διΐ, ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέσσαρας. καὶ οἷς τῶν ἄλλων θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο. πολλοὶ γὰρ οἴονται πέρσαι χρῆναι, τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆσθαι, ἢ περὶ τἄλλα. μετὰ δὲ τοὺς βοῦς, ἵπποι ἤγοντο θῦμα τῷ ἡλίῳ. μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ἅρμα, λευκὸν χρυσόζυγον, ἐστεμμένον διὸς ἱερόν. μετὰ δὲ τοῦτο, ἡλίου ἅρμα λευκόν, καὶ τοῦτο ἐστεμμένον ὥσπερ τὸ πρόσθεν. μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο τρίτον ἅρμα ἐξήγετο. φοινικίσι καταπεπταμένοι οἱ ἵπποι. καὶ πῦρ ὄπισθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἵποντο φέροντες. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν προυφαίνετο ὁ κῦρος ἐφ' ἅρματος, ὀρθὴν ἔχων τὴν τιάραν. καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον. ἄλλῳ δ' οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν. καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν, ἀναξυρίδας ὑσγινοβαφεῖς. καὶ κάνδυν ὁλοπόρφυρον. εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ τιάρᾳ, καὶ οἱ συγγενεῖς δὲ αὐτοῦ, τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον εἶχον. καὶ νῦν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρίδων εἶχε. παρωχεῖτο δὲ αὐτῷ ἡνίοχος, μέγας μέν. μείων δ' ἐκείνου, εἴτε καὶ τῷ ὄντι, εἴτε καὶ ὁπωσοῦν. μείζων δὲ ἐφάνη πολὺ κῦρος. ἰδόντες δὲ πάντες προσεκύνησαν. εἴτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι, εἴτε καὶ ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ δόξαι, μέγαν τε καὶ καλὸν φανῆναι τὸν κῦρον. πρόσθεν δὲ περσῶν, οὐδεὶς κῦρον προσεκύνει. ἐπεὶ δὲ προῄει τὸ τοῦ κύρου ἅρμα, προηγοῦντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δορυφόροι. παρείποντο δὲ οἱ δισχίλιοι ἑκατέρωθεν τοῦ ἅρματος. ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ' ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς, ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους. οἱ δ' αὐτῷ κύρῳ τρεφόμενοι ἵπποι, παρήγοντο χρυσοχάλινοι, ῥαβδωτοῖς ἱματίοις καταπεπταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους. ἐπὶ δὲ τούτοις, δισχίλιοι ξυστοφόροι. ἐπὶ δὲ τούτοις ἱππεῖς οἱ πρῶτοι γενόμενοι, μύριοι

εἰς ἑκα

εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τεταγμένοι. ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν χρυσάντας. ἐπὶ δὲ τούτοις, μύριοι ἄλλοι περσῶν ἱππεῖς τεταγμένοι ὡσαύτως. ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν ὑστάσπας. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἄλλοι μύριοι ὡσαύτως. ἡγεῖτο δ' αὐτῶν γαδάτας. ἐπὶ δὲ τούτοις, μῆδοι ἱππεῖς. ἐπὶ δὲ τούτοις ἀρμένιοι. μετὰ δὲ τούτους ὑρκάνιοι. μετὰ δὲ τούτους καδούσιοι. μετὰ δὲ τοὺς ἱππέας, ἅρματα ἐπὶ τεττάρων τεταγμένα. ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν, ἀρταβάτης πέρσης. πορευομένου δὲ αὐτοῦ, παρείποντο πάμπολλοι ἄνθρωποι ἔξω τῶν σημείων δεόμενοι κύρου. ἄλλος ἄλλης πράξεως. πέμψας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκηπτούχων τινάς, οἳ παρείποντο αὐτῷ, τρεῖς ἑκατέρωθεν τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, τούτου ἕνεκα τοῦ διαγγέλλειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τίς τι αὐτοῦ δέοιτο, διδάσκειν τῶν ὑπάρχων τινά, ὅτι τις βούλοιτο, ἐκείνους δὲ ἔφη πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν. οἱ μὲν δή, ἀπιόντες, εὐθὺς κατὰ τοὺς ἱππέας ἐπορεύοντο. καὶ ἐβουλεύοντο, τίνι ἕκαστος προσίοι. ὁ δὲ κῦρος οὓς ἐβούλετο μάλιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τούτους πέμπων τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καθ' ἕκαστον καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ἤν τις ὑμᾶς διδάσκῃ τι τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν. ὃς δ' ἂν δικαίων δεῖσθαι δοκῇ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα κοινῇ βουλευόμενοι, διαπράττοιμεν αὐτοῖς. οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντες, ὑπήκουον συναύξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ κύρῳ. καὶ ἐνδεικνύμενοι, ὅτι σφόδρα πείθοιντο. δαϊφέρνης δέ τις ἦν, σολοικότερος ἄνθρωπος τῷ τρόπῳ. ὃς ᾤετο εἰ μὴ ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. αἰσθόμενος οὖν ὁ κῦρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ, ὑποπέμψας τινὰ τῶν σκηπτούχων, εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτόν, ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο. καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἐκάλει. ὡς δ' ὁ ὕστερον κληθεὶς αὐτοῦ. πρότερος αὐτῷ ὑπακούσας, προσήλασεν ὁ κῦρος. καὶ ἵππον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων. καὶ

ἐκέλευ

ἐκέλευσε τῇ σκηπτούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅπου κελεύσειε. τοῖς
δὲ ἰδοῦσιν, ἔντιμόν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι. καὶ πολὺ πλείονες ἐκ τούτου αὐτὸν
ἐθεράπευον ἀνθρώπων. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσαν τῷ
Διί. καὶ ὡλοκαύτωσαν τοὺς ταύρους. ἔπειτα τῷ ἡλίῳ. ὡλοκαύτω
σαν τοὺς ἵππους. ἔπειτα γῇ σφάξαντες ὡς ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι, ἐποίησαν.
ἔπειτα δὲ, ἥρωσι τοῖς Συρίαν ἔχουσι, μετὰ δὲ ταῦτα καλοῦντος τοῦ χω
ρίου, ἔδειξε τέρμα ὡς ἐπὶ πέντε σταδίων χωρίου καὶ εἶπε κατὰ φυλὰς
ἀνακράτος ἐνταῦθα ἀφεῖναι τοὺς ἵππους. σὺν μὲν οὖν τοῖς πέρσαις, αὐ-
τὸς ἤλασε καὶ ἐνίκα. πολὺ μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς. μή
δων δὲ ἀρταβάζης ἐνίκα. κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν ἵππον ἐδεδώκει. σύ
ρων δὲ ὁ προστατῶν. ἀρμενίων δὲ τιγράνης. ὑρκανίων δὲ, ὁ υἱὸς τοῦ ἱπ-
πάρχου. σακῶν δὲ ἰδιώτης ἀνὴρ, ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τοὺς ἄλλους
ἵππους, ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου. ἔνθα δὴ λέγεται ὁ κῦρος ἐρέσθαι τὸν
νεανίσκον. εἰ δέξαιτ' ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. τὸν δ' ἀποκρίνασθαι,
ὅτι βασιλείαν μὲν, οὐκ ἂν δεξαίμην. χάριν δὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ καταθέ
σθαι, δεξαίμην ἄν. καὶ ὁ κῦρος εἶπε. καὶ μὴν ἐγὼ δεῖξαι σοι θέλω, ἔν-
θα κἂν μύων βάλλῃς, οὐκ ἂν ἁμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. πάντως τοίνυν
ὁ σάκας ἔφη, ἀνελόμενος δεῖξόν μοι. ὡς βαλῶ γε ταύτῃ τῇ βώλῳ ἀνε
λών. καὶ ὁ μὲν κῦρος δείκνυσιν αὐτῷ, ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων.
ὁ δὲ, καταμύων, ἵησι τῇ βώλῳ. καὶ παρελαύνοντος φεραύλα τυγχάνει.
ἔτυχε γὰρ ὁ φεραύλας, παραγγέλλων τι πεταγμένον παρὰ τοῦ κύρου. βλη
θεὶς δὲ, οὐδὲ μετεστράφη. ἀλλ' ᾤχετο ἐφ' ὅπερ ἐτάχθη. ἀναβλέψας δὲ
ὁ σάκας, ἐρωτᾷ τίνος ἔτυχεν. οὐ μὰ τὸν Δί' ἔφη οὐδενὸς τῶν παρόν
των. ἀλλ' οὐ μέντοι ἔφη ὁ νεανίσκος τῶν γε ἀπόντων. ναὶ μὰ Δί' ἔφη
ὁ κῦρος, σύ γε ἐκείνου τοῦ παρὰ τὰ ἅρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον.
καὶ πῶς ἔφη οὐ μεταστρέφεται. καὶ ὁ κῦρος ἔφη. μαινόμενος γάρ τις

ἐστὶν ὡς ἔοικεν. ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος, ᾤχετο σκεψόμενος τίς εἴη καὶ εὑρίσκει τὸν φεραύλαν, γῆς τε κατάπλεων τὸ γένειον καὶ αἵματος. ἐῤῥύη γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς ῥινὸς βληθέντι. ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, ἤρετο αὐτὸν εἰ βληθείη. ὁ δὲ, ἀπεκρίνατο ὡς ὁρᾷς. δίδωμι τοίνυν σοι ἔφη τοῦτον τὸν ἵππον. ὁ δ' ἐπήρετο, ἀντὶ τοῦ. ἐκ τούτου δὴ, διηγεῖτο ὁ σάκας τὸ πρᾶγμα· καὶ τέλος εἶπε. καὶ οἶμαί γε, οὐχ ἡμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ φεραύλας εἶπεν. ἀλλὰ πλουσιωτέρῳ μὲν ἂν εἰ ἐσωφρόνεις, ἢ ἐμοὶ ἐδίδους. νῦν δὲ κἀγὼ δέξομαι. ἐπεύχομαι δὲ ἔφη τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βληθῆναι ὑπὸ σοῦ, δοῦναί μοι ποιῆσαι, μὴ μεταμέλειν σοι τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. καὶ νῦν μὲν ἔφη ἀπέλα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον, αὖθις δὲ ἐγὼ παρέσομαι πρὸς σέ. οἱ μὲν δὴ, οὕτω διηλλάξαντο. καδουσίων δὲ ἐνίκα ῥαθονίκης. ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἅρματα καθ' ἕκαστον. τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου, βοῦς τε ὅπως ἂν θύσαντες ἑστιῷντο, καὶ ἐκπώματα. τὸν μὲν οὖν βοῦν, ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον. τῶν δ' ἐκπωμάτων τὸ αὐτοῦ μέρος, φεραύλᾳ ἔδωκεν. ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτῷ, τὴν ἐκ τοῦ βασιλείου ἔλασιν διατάξαι. οὕτω δὴ ἡ τότε ὑπὸ κύρου καταστασθεῖσα ἔλασις, οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἡ βασιλέως ἔλασις. πλὴν τὰ ἱερὰ ἄπεστιν ὅταν μὴ θύῃ. ὡς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνοῦνται πάλιν ἐς τὴν πόλιν, καὶ ἐσκήνωσαν. οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι, κατ' οἰκίας. οἷς δὲ μὴ, ἐν τάξει. καλέσας δὲ καὶ ὁ φεραύλας τὸν σάκαν, τὸν δόντα τὸν ἵππον, ἐξένιζε. καὶ τἆλλα τε παρεῖχεν ἔκπλεω. καὶ ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ ἃ ἔλαβε παρὰ κύρου ἐκπιπλὰς, προὔπινε καὶ ἐδωρεῖτο. καὶ ὁ σάκας ὁρῶν, πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμνὴν, πολλὴν δὲ καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολλοὺς, εἰπέ μοι ἔφη ὦ φεραύλα. ἦ καὶ οἴκοι τῶν πλουσίων ἦσθα; καὶ ὁ φεραύλας εἶπε. ποίων πλουσίων. τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀπὸ χειροβιώτων. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατὴρ τὴν μὲν τῶν παίδων παιδεί-

αν γλί

σιν γλίσχρως αὐτοὺς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων, ἐπαίδευσεν. ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγιγνόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἀργόν, εἰς ἀγρὸν ἀπαγαγὼν, ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. ἔνθα δὴ ἐγὼ ἀντέτρεφον ἐκεῖνον ἕως ἔζη, αὐτὸς σκάπτων καὶ σπείρων μάλα μικρὸν γήδιον. οὐ μέντοι πονηρόν γε· ἀλλὰ πάντων δικαιότατον. ὅτι γὰρ ἂν λάβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον οὐδέν τι πολύν. ἤδη δέ ποτε ὑπὸ γενναιότητος, καὶ διπλάσια ἀπέδωκεν ὧν ἔλαβεν, οἴκοι μὲν οὖν οὕτως ἔγωγε ἔζων. νῦν δὲ ταῦτα πάντα ἃ ὁρᾷς, Κῦρός μοι ἔδωκε. καὶ ὁ σάκας εἶπεν. ὦ μακάριε σὺ τά τε ἄλλα, καὶ αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἐκ πένητος πλούσιος γεγένησαι. πολὺ γὰρ οἶμαί σε καὶ διὰ τοῦτο, ἥδιον πλουτεῖν, ὅτι πεινήσας χρημάτων, πεπλούτηκας. καὶ ὁ φεραύλας εἶπεν. ἦ γὰρ οὕτως ὦ σάκα ὑπολαμβάνεις ὡς ἐγὼ νῦν, τοσούτῳ ἥδιον ζῶ, ὅσῳ πλείω κέκτημαι; οὐκ οἶσθα ἔφη. ὅτι ἐσθίω μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω, οὐδ᾽ ὁτιοῦν νῦν ἥδιον, ἢ τότε ὅτε πένης ἦν. ὅτι δὲ ταῦτα πολλά ἐστι, τοσοῦτον κερδαίνω. πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ. πλείω δὲ ἄλλοις διανέμειν. πλείονα δὲ ἐπιμελούμενον πράγματα ἔχειν. νῦν γὰρ δὴ ἐμέ, πολλοὶ μὲν οἰκέται σῖτον αἰτοῦσι. πολλοὶ δὲ πιεῖν. πολλοὶ δὲ ἱμάτια, οἱ δὲ ἰατρῶν δέονται. ἥκει δέ τις ἢ τῶν προβάτων λελυκωμένα φέρων, ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημνισμένα. ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν. ὥστε μοι δοκῶ ἔφη ὁ φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν πλείω λυπεῖσθαι ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν. καὶ ὁ σάκας. ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία ἔφη, ὅταν σῷα ᾖ πολλὰ ὁρῶν, πολλαπλάσια ἐμοῦ εὐφραίνῃ. καὶ ὁ φεραύλας εἶπεν. οὔτοι ὦ σάκα οὕτως ἡδύ ἐστι τὸ ἔχειν χρήματα, ὡς ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. γνώσῃ δ᾽ ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων, οὐδεὶς ἀναγκάζεται ὑφ᾽ ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν. τῶν δὲ ἀποβαλλόντων τι, οὐδένα ἂν ἴδοις δυνάμενον καθεύδειν ὑπὸ λύπης. μὰ Δί᾽ ἔφη ὁ σάκας, οὐδ᾽ ἔτι τῶν λαμβανόντων τι, νυστάζοντα οὐδένα ἂν ἴδοις ὑφ᾽ ἡδονῆς.

ἀληθῆ δοκεῖς λέγειν. εἰ γάρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως ὥσπερ τὸ λαμβάνειν ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν διέφερον εὐδαιμονίᾳ οἱ πλούσιοι τῶν πενήτων. καὶ ἀνάγκη δέ τοι ἐστὶν ἔφη ὦ σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν, καὶ εἰς θεοὺς καὶ εἰς φίλους, καὶ εἰς ξένους. ὅστις οὖν ἰσχυρῶς χρήμασιν ἥδεται, εὖ ἴσθι τοῦτον καὶ δαπανῶντα, ἰσχυρῶς ἀνιᾶσθαι. μὰ δί᾽ ἔφη ὁ σάκας, ἀλλ᾽ οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί. ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίαν τοῦτο νομίζω τὸ πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν. τί οὖν ἔφη πρὸς τῶν θεῶν ὁ φεραύλας. οὐχὶ σύ γε αὐτίκα μάλα εὐδαίμων ἐγένου, καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας. λαβὼν γὰρ ἔφη ταῦτα πάντα κέκτησο. καὶ χρῶ ὅπως βούλει αὐτοῖς. ἐμὲ δὲ, μηδὲν ἄλλο ἢ ὥσπερ ξένον τρέφε. καὶ ἔτι εὐτελέστερον ἢ ξένον. ἀρκέσει γάρ μοι ὅτι ἂν καὶ σὺ ἔχῃς τούτων μετέχειν. παίζεις ἔφη ὁ σάκας. καὶ ὁ φεραύλας ὀμόσας εἶπεν. ἦ μὴν σπουδῇ λέγειν. καὶ ἄλλα γέ σοι ὦ σάκα προσδιαπράξομαι παρὰ κύρου. μήτε θύρας τὰς κύρου θεραπεύειν, μήτε στρατεύεσθαι. ἀλλὰ σὺ μὲν πλουτῶν, οἴκοι μένε. ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω, καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ ἐάν τι ἀγαθὸν προσλαμβάνω διὰ τὴν κύρου θεραπείαν, ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινός, οἴσω πρὸς σέ. ἵνα ἔτι πλειόνων ἄρχῃς. μόνον ἔφη ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ἐπιμελείας. ἢν γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων, ἐμοί τε οἴομαι πολλὰ καὶ κύρῳ χρήσιμον ἔσεσθαι. τούτων οὕτω ῥηθέντων, ταῦτα συνέθεντο καὶ ταῦτα ἐποίουν. καὶ ὁ μὲν, ἡγεῖτο εὐδαίμων γεγενῆσθαι, ὅτι πολλῶν ἦρχε χρημάτων. ὁ δ᾽ αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον ἕξει, σχολὴν παρέχοντα πράττειν, ὅ, τι ἂν αὐτῷ ἡδὺ εἴη. ἦν δὲ τοῦ φεραύλα ὁ τρόπος, φιλέταιρός τε καὶ θεραπεύειν οὐδὲν ἡδὺ αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι οὐδ᾽ ὠφέλιμον ὡς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων τῶν ζώων ἡγεῖτο ἄνθρωπον εἶναι καὶ εὐχαριστότατον, ὅτι ἑώρα τούς τε ἐπαινουμένους, ὑπό τινος ἀντεπαινοῦντας τούτους προθύμως, τοῖς τε χα-

ριζο-

ριζομένοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι. καὶ οὓς γνοῖεν εὐνοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντευνοοῦντας. καὶ οὓς εἰδεῖεν φιλοῦντας αὐτοὺς, τούτους μισεῖν οὐ δυναμένους. καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων τῶν ζώων ἐθέλοντας, καὶ ζῶντας, καὶ τελευτήσαντας. τὰ δ᾽ ἄλλα πάντα ζῶα, καὶ ἀχαριστότερα, καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐγίνωσκεν εἶναι. οὕτω δὴ, ὅτε φεραύλας ὑπερήδετο, ὅτι ἐξέσοιτο αὐτῷ, ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμελείας, ἀμφὶ τοὺς ἄλλους φίλους ἔχειν. ὅτε σάκας, ὅτι ἔμελλε πολλὰ ἔχων, πολλοῖς χρήσεσθαι ἐφίλει δὲ ὁ μὲν σάκας τὸν φεραύλαν. ὅτι προσέφερέ τι ἀεί. ὁ δὲ, τὸν σάκαν, ὅτι παραλαμβάνειν πάντα ἤθελε. καὶ ἀεὶ πλειόνων ἐπιμελούμενος, οὐδὲν μᾶλλον αὐτῷ ἀσχολίαν παρεῖχε. καὶ οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον. Θύσας δὲ καὶ ὁ κῦρος νικητήρια ἑστιᾷ, ἐκάλεσε τῶν φίλων, οἳ μάλιστ᾽ αὐτὸν αὔξειν τε βουλόμενοι, φανεροὶ ἦσαν καὶ τιμῶντες εὐνοϊκώτατα. συνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς, καὶ ἀρτάβαζον τὸν μῆδον καὶ τιγράνην τὸν μῆδον, καὶ τιγράνην τὸν ἀρμένιον, καὶ τὸν ὑρκάνιον ἵππαρχον, καὶ γωβρύαν. γαδάτας δὲ τῶν σκηπτούχων ἦρχεν αὐτῷ, καὶ ὅπως ἐκεῖνος διεκόσμησεν, ἡ πᾶσα ἔνδον δίαιτα καθειστήκει. καὶ ὁπότε μὲν συνδειπνοῖέν τινες, οὐδ᾽ ἐκάθιζε γαδάτας. ἀλλ᾽ ἐπεμελεῖτο, ὁπότε δὲ μὴ αὐτοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει. ἥδετο γὰρ αὐτῷ ξυνών. ἀντὶ δὲ τούτων, πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ κύρου. διὰ δὲ κῦρον, καὶ ὑπ᾽ ἄλλων. ὡς δ᾽ ἦλθον οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, οὐχ ὅποι ἔτυχεν ἕκαστον ἐκάθιζεν. ἀλλ᾽ ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ὡς εὐεπιβουλευτοτέρας ταύτης οὔσης, ἢ τῆς δεξιᾶς. τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιάν. τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστεράν. τὸν δὲ τέταρτον, παρὰ τὴν δεξιάν, καὶ ἢν πλείονες ὦσιν, ὡσαύτως. σαφηνίζεσθαι δὲ ὡς ἕκαστον ἐτίμα, τοῦτ᾽ ἐδόκει αὐτῷ ἀγα-

θὸν εἶν

θὸν εἶναι. ὅπου ἔτι μὲν οἴονται οἱ ἄνθρωποι τὸν κρατιστεύοντα, μήτε κηρυχθήσεσθαι, μήτε ἆθλα λήψεσθαι, δῆλοί εἰσιν, ἐνταῦθα οὐ φιλονείκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες. ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν ὁ κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα φρονιμώτατα φανεροί εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὕτως, ἐσαφήνιζε μὲν τοὺς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῷ εὐθὺς ἀρξάμενος, ἐξ ἕδρας καὶ παραστάσεως. οὐ μέντοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖσαν ἕδραν κατεστήσατο. ἀλλὰ νόμιμον ἐποιήσατο. καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις προβῆναι εἰς τὴν τιμιωτάτην ἕδραν. καὶ εἴ τι ῥᾳδιουργοίη, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν δὲ πρωτεύοντα ἐν ἕδρᾳ ᾐσχύνετο, μὴ πλεῖστα καὶ ἀγαθὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ἐπὶ Κύρου γενόμενα, οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένοντα αἰσθανόμεθα. ἐπεὶ δ' ἐδείπνουν, ἐδόκει τῷ Γωβρύᾳ, τὸ μὲν πολλὰ ἕκαστα εἶναι, οὐδὲν θαυμαστὸν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἄρχοντι. τὸ δὲ τὸν Κῦρον, οὕτω μεγάλα πράττοντα. ἔτι ἡδὺ δόξειε λαβεῖν, μηδὲν τούτων μόνον καταδαπανᾶν, ἀλλὰ ἔργον ἔχειν τὸ δεόμενον, τὸ κοινωνεῖν τοὺς παρόντας. πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων ἐστὶν, οἷς ἑώρα πέμποντα ταῦτα αὐτὸν, οἷς ἡσθεὶς τύχοι. ὥστε ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, καὶ πάντα τὰ πολλὰ ὄντα, διαπεπόμφει ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς τραπέζης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας. ἀλλ' ἐγὼ ὦ Κῦρε. πρόσθεν μὲν ἡγούμην, τούτῳ σε πλεῖστον διαφέρειν ἀνθρώπων, τὸ στρατηγικώτατον εἶναι. νῦν δὲ θεοὺς ὄμνυμι, ἦ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν πλέον σε διαφέρειν, φιλανθρωπίᾳ, ἢ στρατηγίᾳ. νὴ Δί' ἔφη ὁ Κῦρος. καὶ μὲν δὴ καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα, πολὺ ἥδιον φιλανθρωπίας, ἢ στρατηγίας. πῶς δὲ ἔφη ὁ Γωβρύας. ὅτι ἔφη, τὰ μὲν κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους δεῖ ἐπιδείκνυσθαι. τὰ δὲ, εὖ. ἐκ τούτου δ' ἢ ἐπεὶ ὑπέπινον, ἤρετο ὁ Ὑστάσπας τὸν Κῦρον. ἆρ' ἂν ἔφη ὦ Κῦρε, ἀχθεσθείης μοι εἴ σε ἐροίμην

μην, ὃ βούλομαί σου πείθεσθαι; Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἔφη, τοὐναντίον τούτου, ἀχθοίμην ἄν σοι, εἰ αἰσθοίμην σιωπῶντα, ἃ ἂν βούλοιο λέγεσθαι. λέγε δή μοι ἔφη, ἤδη πώποτε καλέσαντός σου οὐκ ἦλθον; εὐφήμει ἔφη ὁ κῦρος. ἀλλ' ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα; οὐδὲ τοῦτο. προσταχθὲν δέ τι ἤδη σοι, οὐκ ἔπραξα; οὐκ αἰτιῶμαι ἔφη. ὃ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὅτι πώποτε οὐ προθύμως, ἢ οὐχ ἡδομένως πράττοντά με κατέγνως; τοῦτο δὴ πάντων ἥκιστα ἔφη ὁ κῦρος. τίνος μὴν ἕνεκα ἔφη πρὸς τῶν θεῶν ὦ κῦρε, χρυσάντας σε ἔρεψαν, ὥστε εἰς τὴν τιμιωτέραν ἐμοῦ χώραν ἱδρυθῆναι, ἦ λέγω ἔφη ὁ κῦρος; πάντως ἔφη ὁ ὑστάσπας. καὶ σὺ αὖ, οὐκ ἀχθεσθήσῃ μοι ἀκούων τἀληθῆ. ἡσθήσομαι μὲν οὖν ἔφη, ἢν εἰδῶ ὅτι οὐκ ἀδικοῦμαι. χρυσάντας τοίνυν ἔφη οὑτοσί, πρῶτον μὲν, οὐ κλῆσιν ἀνέμενεν. ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι, παρῆν τῶν ἡμετέρων ἕνεκα. ἔπειτα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅ, τι αὐτὸς γνοίη ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν, τοῦτο ἔπραττεν. ὁπότε δὲ εἰπεῖν τι δέοι εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ᾤετο πρέπειν λέγειν, ἐμοὶ συνεβούλευεν. ἃ δὲ ἐμὲ αἴσθοιτο βουλόμενον μὲν εἰδέναι τοὺς συμμάχους, αὐτὸν δέ με αἰσχυνόμενον περὶ ἐμαυτοῦ λέγειν, ταῦτα οὗτος λέγων ὡς ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαίνετο. ὥστ' ἔν γε τούτοις, τί κωλύει αὐτὸν, καὶ ἐμοῦ, ἐμοὶ κρείττονα εἶναι. καὶ ἑαυτὸν μὲν, ἀεί φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν. ἐμοὶ δὲ ἀεὶ φανερός ἐστι σκοπῶν, τί ἂν προσγενόμενον ὀνήσειεν. ἐπί τε τοῖς ἐμοῖς καλοῖς, μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται, καὶ ἥδεται. πρὸς ταῦτα ὁ ὑστάσπας εἶπε, νὴ τὴν ἥραν ὦ κῦρε, ἥδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. τί μάλιστα ἔφη ὁ κῦρος. ὅτι κἀγὼ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν. ἓν μόνον ἔφη ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἴην δῆλος χαίρων ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς. πότερον κροτεῖν δεῖ τὼ χεῖρε, ἢ γελᾶν, ἢ τί ποιεῖν. καὶ ὁ ἀρτάβαζος εἶπεν, ὀρχεῖσθαι δεῖ τὸ περσικόν. ἐπὶ

τούτοις μὲν δὴ γέλως ἐγένετο. προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου, ὁ κῦρος τὸν γωβρύαν ἐπήρετο. εἰπέ μοι ἔφη ὦ γωβρύα. νῦν ἂν δοκοίης ἥδιον τούτῳ τὴν θυγατέρα δοῦναι, ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγένου. Οὐκοῦν ἔφη ὁ γωβρύας κἀγὼ τἀληθῆ λέγω. Ναὶ δί' ἔφη ὁ κῦρος, ὡς ψεῦδός γε οὐδεμία ἐρώτησις δεῖται. εὖ τοίνυν ἔφη ἴσθι, ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἥδιον. ἢ καὶ ἔχοις ἂν ἔφη ὁ κῦρος εἰπεῖν διότι; ἔγωγε. λέγε δή. Ὅτι τότε μὲν ἑώρων τοὺς πόνους καὶ τοὺς κινδύνους, εὐθύμως αὐτοὺς φέροντας. νῦν δὲ ὁρῶ αὐτοὺς τὰ ἀγαθὰ σωφρόνως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι ὦ κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὑρεῖν ἄνδρα τἀγαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ, ὕβριν τοῖς πολλοῖς. τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. Καὶ ὁ κῦρος εἶπεν. ἤκουσας ὦ ὑστάσπα γωβρύου τὸ ῥῆμα; Ναὶ μὰ δί' ἔφη. καὶ ἐὰν πολλά τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλον με τῆς θυγατρὸς μνηστῆρα λήψεται, ἢ ἐὰν ἐκπώματα πολλὰ ἐπιδεικνύῃ. ἦ μὴν ἔφη ὁ γωβρύας, πολλά γέ μοι ἐστὶ τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγώ σοι οὐ φθονῶ, ἢν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνῃς. τὰ δὲ ἐκπώματα ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαί μοι φαίνῃ, οὐκ οἶδ' εἰ χρυσάντᾳ τούτῳ δῶ, ἐπεὶ καὶ τὴν ἕδραν σου ὑφήρπασε. καὶ μὴν δὴ ἔφη ὁ κῦρος ὦ ὑστάσπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἢν ἐμοὶ λέγητε, ὅταν τις ὑμῶν γαμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε ὁποῖός τις κἀγὼ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι, καὶ ὁ γωβρύας εἶπεν. ἢν δέ τις ἐκδοῦναι βούλοιτο θυγατέρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν. πρὸς ἐμὲ ἔφη ὁ κῦρος καὶ ταύτην. πάνυ γὰρ ἔφη δεινός εἰμι ταύτην τὴν τέχνην. ποίαν ἔφη ὁ χρυσάντας; τὸ γνῶναι ὁποῖος ἂν γάμος ἑκάστῳ συναρμόσειε. καὶ ὁ χρυσάντας ἔφη. λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν, ποίαν τινά μοι γυναῖκα οἴει, συναρμόσειν κάλλιστα. πρῶτον μὲν ἔφη μικράν. μικρὸς γὰρ καὶ αὐτὸς εἶ. ἢν δὲ μεγάλην γαμήσῃς, ἤν ποτε βούλει αὐτὴν ὀρθὴν φιλῆσαι, προσάλλεσθαί σε δεήσει ὡς τὰ κυνάρια. τοῦτο μὲν δὴ ἔφη ὀρθῶς προνοεῖς. καὶ

νοῆς. καὶ γὰρ οὐδ' ὅπως τοιοῦτος ἀλτικός εἰμι. ἔπειτα δ' ἔφη· σιμὴ ἂν σοι ἰσχυρῶς συμφέροι. πρὸς τί δὴ αὖ τοῦτο. ὅτι ἔφη, σὺ γρυπὸς εἶ. πρὸς οὖν τὴν σιμότητα σάφ' ἴσθι, ὅτι ἡ γρυπότης ἄριστα προσαρμόσει. λέγεις σὺ ἔφη ὡς καὶ τῷ εὖ δεδειπνηκότι, ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν ἄδειπνος ἂν συναρμόζοι. ναὶ μὰ Δί' ἔφη ὁ Κῦρος. τῶν μὲν γὰρ μεστῶν γρυπὴ ἡ γαστὴρ γίγνεται. τῶν δὲ ἀδείπνων, σιμή. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη. ψυχρῷ δ' ἂν πρὸς τῶν θεῶν βασιλεῖ, ἔχοις ἂν εἰπεῖν, ποία τις συνοίσει. ἐνταῦθα μὲν δή, ὅ, τε Κῦρος ἐξεγέλασε, καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. γελώντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ὑστάσπας πολύ γε ἔφη μάλιστα τούτου σε ὦ Κῦρε ζηλῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. τίνος ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι δύνασαι καὶ ψυχρὸς ὤν, γέλωτα παρέχειν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν. ἐπεὶ οὐκ ἂν πρίαιό γε παμπόλλου, ὥστε σοι ταῦτα εἰρῆσθαι καὶ ἀπαγγελθῆναι παρ' οὗ δοκιμεῖν βούλει ὅτι ἀστεῖος εἶ. καὶ ταῦτα μὲν δή, οὕτω διεσκώπτοντο. μετὰ δὲ ταῦτα, Τιγράνῃ μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως συνεστρατεύετο τῷ ἀνδρί. Ἀρταβάζῳ δὲ χρυσοῦν ἔκπωμα. τῷ δὲ Ὑρκανίῳ, ἵππον. καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδωρήσατο. σοὶ δὲ ἔφη ὁ Γωβρύα, δώσω ἄνδρα τῇ θυγατρί. οὐκοῦν ἐμὲ ἔφη ὁ Ὑστάσπας δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. ἦ καὶ ἔστι σοι ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία ἀξία τῆς παιδός; νὴ Δί' ἔφη, πολλαπλασίαν μὲν οὖν χρημάτων. καὶ ποῦ ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἡ οὐσία. ἐνταῦθα ἔφη ὅπουπερ καὶ σὺ κάθησαι φίλος ὢν ἐμοί. ἀρκεῖ μοι ἔφη ὁ Γωβρύας. καὶ εὐθὺς ἐκτείνας τὴν δεξιάν, δίδου ἔφη ὦ Κῦρε. δέχομαι γάρ, καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν τὴν τοῦ Ὑστάσπου δεξιάν, ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ. ὁ δ' ἐδέξατο. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα τῷ Ὑστάσπᾳ, ὅπως τῇ παιδὶ πέμψειε. Χρυσάνταν δ' ἐφίλησε προσαγαγόμενος. καὶ ὁ Ἀρτάβαζος εἶπε. μὰ Δί' ἔφη ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίου γε χρυσοῦ, ἐμοί τε τὸ ἔκπωμα δέδωκας, καὶ

χρυσάντα τὸ δῶρον· ἀλλὰ καὶ σοὶ ἔφη δώσω. ἐπήρετο ἐκεῖνος, πότε; εἰς τριακοστὸν ἔφη ἔτος. ὡς ἀναμενοῦντος ἔφη καὶ οὐκ ἀποθανουμένου, οὕτω παρασκευάζου, καὶ τότε μὲν δή, οὕτως ἔληξεν ἡ σκηνή. ἐξανισταμένων δ᾽ αὐτῶν, ἐξανέστη καὶ ὁ κῦρος καὶ συμπροὔπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὰς θύρας. τῇ δ᾽ ὑστεραίᾳ τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους γενομένους, ἀπέπεμπεν οἴκαδε ἑκάστους. πλὴν ὅσοι αὐτῶν οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ᾽ αὐτῷ, τούτοις δὲ χώραν καὶ οἴκους ἔδωκε. καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν, οἱ τῶν καταμεινάντων τούτων τότε ἀπόγονοι, πλεῖστοι δ᾽ εἰσὶ μήδων καὶ ὑρκανίων. Τοῖς δ᾽ ἀπιοῦσι δωρησάμενος πολλά, καὶ ἀμέμπτους ποιησάμενος, καὶ ἄρχοντας καὶ στρατιώτας ἀπεπέμψατο. ἐκ τούτου δὴ διέδωκε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν στρατιώταις, τὰ χρήματα, ὅσα ἐκ σάρδεων ἔλαβε καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρέταις, ἐξαίρετα δίδου πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ. τὰ δ᾽ ἄλλα διένειμε. καὶ τὸ μέρος ἑκάστῳ δοὺς τῶν μυριάρχων, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν, ὥσπερ αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. ἐδίδοσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα, ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ᾽ ἑαυτῷ δοκιμάζων. τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἑξάδαρχοι, τοὺς ὑφ᾽ ἑαυτοῖς ἰδιώτας δοκιμάσαντες, πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ ἔδοσαν. καὶ οὕτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος. ἐπεὶ δὴ δὲ εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μέν τινες ἔλεγον περὶ τοῦ κύρου, τοιάδε. ἦπου αὐτός γε πολλὰ ἔχει. ὅπου γε καὶ ἡμῶν ἑκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν. οἱ δέ τινες αὐτῶν ἔλεγον, ποῖα πολλὰ ἔχει. οὐχ ὁ κύρου τρόπος τοιοῦτος, ὥστε χρηματίζεσθαι· ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον ἢ κτώμενος ἥδεται. αἰσθανόμενος δὲ ὁ κῦρος, τούτους τοὺς λόγους καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ, συνέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας, καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι. ἑωράκαμεν μὲν ἤδη ἀνθρώπους, οἳ βούλονται δοκεῖν, πλείω κεκτῆσθαι, ἢ ἔχουσιν, ἐλευθεριώτεροι ἂν οἰόμενοι οὕτω φαίνεσθαι. ἐμοὶ δὲ δοκοῦσιν ἔφη οὗτοι, τοὔμπαλιν οὗ βούλονται

ἐφέλ

ἐφέλκεσθαι. τὸν δὲ πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν, μὴ κατ᾽ ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελοῦντα τοὺς φίλους, ἀνελευθερίαν ἔμοιγε δοκεῖ περιάπτειν. εἰσὶ δ᾽ αὖ ἔφη, οἳ λεληθέναι βούλονται, ὅσα ἂν ἔχωσι. πονηροὶ οὖν καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι. διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα πολλάκις δεόμενοι, οὐκ ἐπαγγέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς ἑταίροις, ἀλλ᾽ ἀποτῶνται. ἁπλουστάτου δέ μοι ἔφη δοκεῖ εἶναι, τὸ τὴν δύναμιν φανερὰν ποιήσαντα, ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ καλοκἀγαθίας. κἀγὼ οὖν ἔφη βούλομαι ὑμῖν, ὅσα μὲν οἷόν τ᾽ ἐστὶν ἰδεῖν τῶν ἐμοὶ ὄντων δεῖξαι. ὅσα δὲ μὴ οἷόν τε ἰδεῖν διηγήσασθαι. ταῦτα εἰπών, τὰ μὲν, ἐδείκνυε πολλά τε καὶ καλὰ κτήματα. τὰ δὲ, κείμενα ὡς μὴ ῥᾴδια εἶναι ἰδεῖν, διηγεῖτο. τέλος δ᾽ εἶπεν ὧδε. Ταῦτα ἔφη ὦ ἄνδρες ἅπαντα, δεῖ ὑμᾶς, οὐδὲν μᾶλλον ἐμὰ ἡγεῖσθαι, ἢ καὶ ὑμέτερα. ἐγὼ δὲ ἔφη ταῦτα ἀθροίζω, οὐθ᾽ ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω, οὐθ᾽ ὅπως αὐτὸς κατατρίψω. οὐ γὰρ ἂν δυναίμην. ἀλλ᾽ ὅπως ἔχω τῷ τε ἀεὶ ὑμῶν καλόν τι ποιοῦντι διδόναι, καὶ ὅπως ἤν τις ὑμῶν τινὸς ἐνδεῖσθαι νομίσῃ, πρὸς ἐμὲ ἐλθών, λάβῃ οὗ ἂν ἐνδεὴς τυγχάνῃ ὤν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως ἐλέχθη. ἡνίκα δὲ ἤδη αὐτῷ ἐδόκει, καλῶς ἔχειν τὰ ἐν Βαβυλῶνι ὡς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς Πέρσας πορείαν. καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν. ἐπεὶ δ᾽ ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν ὧν ᾤετο δεήσεσθαι, οὕτω δὴ ἀνεζεύγνυε. διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα ὡς πολύστολος ὤν, εὐτάκτως μὲν κατεσκευάζετο, καὶ πάλιν ἀνεσκευάζετο. κατεχωρίζετο δὲ ταχὺ ὅπου δέοιτο. ὅπου γὰρ ἂν στρατοπεδεύηται βασιλεύς, σκηνὰς μὲν δὴ ἔχοντες πάντες, οἱ ἀμφὶ βασιλέα στρατεύονται καὶ θέρους καὶ χειμῶνος. εὐθὺς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κῦρος, πρὸς ἕω βλέπουσαν ἵστασθαι τὴν σκηνήν. ἔπειτα ἔταξε πρῶτον μὲν, πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκηνοῦν τοὺς δορυφόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς. Ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιάν. Ὀψοποιοῖς δὲ τὴν ἀριστεράν.

ἵπποις δὲ τὴν δεξιάν. ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀριστεράν. καὶ τ' ἆλλα δὲ διετέτακτο, ὥστε εἰδέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν. καὶ μέτρῳ καὶ τόπῳ. ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, συντίθησι μὲν ἕκαστος σκεύη οἷς περ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθενται δ' αὖ ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἔρχονται οἱ σκευαγωγοί. ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν. ἅμα δὲ πάντες ἀνατιθέασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. οὕτω δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος, ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσαις ἀνῃρῆσθαι. ὡσαύτως οὕτως ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς. καὶ περὶ τοῦ πεποιῆσθαι δὲ τὰ ἐπιτήδεια πάντα ἐν καιρῷ ὡσαύτως διατέτακται ἑκάστοις τὰ ποιητέα. καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ ἑνί τε μέρει καὶ πᾶσι πεποιῆσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὰ ἐπιτήδεια θεράποντες, χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν ἕκαστοι, οὕτω καὶ οἱ ὁπλοφόροι αὐτῷ ἐν τῇ στρατοπεδεύσει χώραν τε εἶχον τὴν τῇ ὁπλίσει ἑκάστῃ ἐπιτηδείαν. καὶ ᾔδεσαν ταύτην ὁποία ἦν. καὶ ἐπ' ἀναμφισβήτητον πάντες κατεχωρίζοντο. καλὸν μὲν γὰρ ἡγεῖτο ὁ Κῦρος καὶ ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτήδευμα τὴν εὐθημοσύνην. ὅταν γὰρ τις του δέηται, δῆλόν ἐστιν ὅπου δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν. πολὺ δ' ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρατιωτικῶν φυλῶν εὐθυμοσύνην εἶναι, ὅσῳ τε ὀξύτεροι οἱ καιροὶ τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων καὶ μείζω τὰ σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς. ἀπὸ δὲ τῶν ἐν καιρῷ παραγιγνομένων, πλείστου ἄξια τὰ κτήματα ἑώρα γινόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς. διὰ ταῦτα οὖν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐθυμοσύνης μάλιστα. καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθετο τοῦ στρατοπέδου, ὡς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης οὔσης. ἔπειτα δὲ τοὺς μὲν πιστοτάτους ὥσπερ εἰώθει περὶ αὑτὸν εἶχε. τούτων δὲ ἐν κύκλῳ ἐχομένους ἱππέας τ' εἶχε, καὶ ἁρματηλάτας. καὶ γὰρ τούτους ἐχυρᾶς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι. ὅτι σὺν οἷς μάχονται ὅπλοις, οὐδὲν πρόχειρον ἔχοντες τούτων στρα

τοπεδεύονται, ἀλλὰ πολλοῦ χρόνου δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν, εἰ μέλλουσι χρησίμως ἐξοίσειν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀριστερᾷ αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων, πελτασταῖς χώρα ἦν, τοξοτῶν δ᾽ αὖ χώρα, ἡ πρόσθεν ἦν καὶ ὄπισθεν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων. ὁπλίτας δὲ καὶ τοὺς τὰ μεγάλα γέῤῥα ἔχοντας, κύκλῳ πάντων εἶχεν, ὥσπερ τεῖχος. ὅπως καὶ εἰ δέοι τι ἐνσκευάζεσθαι τοὺς ἱππέας, οἱ μονιμώτατοι πρόσθεν ὄντες, παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν καθόπλισιν. ἐκάθευδον δὲ αὐτῷ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὁπλῖται, οὕτω δὲ καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ τοξόται. ὅπως καὶ ἐκ τῶν νυκτῶν εἰ δέοι τι ὥσπερ καὶ οἱ ὁπλῖται παρεσκευασμένοι εἰσὶ παίειν τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα. οὕτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταὶ, εἴ τινες προσίοιεν ἐξ ἑτοίμου ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ τῶν ὁπλιτῶν. εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς σκηναῖς. οἱ δ᾽ ὑπηρέται. ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ σώφρονες, ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείστων τὰς οἰκήσεις, μάλιστα δὲ τῶν ἐπικαιρίων. οὕτω καὶ τῶν ἐν τοῖς στρατοπέδοις, τάς τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων, ἠπίσταντο οἱ κύρου ὑπηρέται, καὶ τὰ σημεῖα ἐγίγνωσκον, ἃ ἑκάστοις ἦν. ὥστε ὅπου δέοιτο κῦρος οὐκ ἐζήτουν. ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην ἐφ᾽ ἕκαστον ἔθεον. καὶ διὰ τὸ εἰλικρινῆ ἕκαστα τὰ φῦλα πολὺ μᾶλλον ἦν δῆλα, καὶ ὁπότε τις εὐτακτοίη, καὶ εἴτις μὴ πράττοι τὸ προσταττόμενον. οὕτω δὴ ἐχόντων ἡγεῖτο εἴ τις πείθοιτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς ἐπιτιθεμένους ἐμπίπτειν. καὶ τὸ τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ τοῦτο μόνον ἡγεῖτο, εἴ τις ἐκτεῖναι φάλαγγας εὐπόρως δύναιτο, ἢ βαθῦναι, ἢ ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι, ἢ ἐκ δεξιᾶς, ἢ ἀριστερᾶς, ἢ ὄπισθεν ἐπιφανέντων πολεμίων, ὀρθῶς ἐξελίξαι. ἀλλὰ καὶ διασπᾶν ὁπότε δέοι, τακτικὸν ἡγεῖτο. καὶ τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον, ὅπου μάλιστα ἐν ὠφελείᾳ ἂν εἴη. καὶ τὸ ταχύνειν δὲ ὅπου φθά-

σαι

σου λέοι, πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, τακτικοῦ ἀνδρὸς ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ ἐπεμελεῖτο τούτων πάντων. ὁμοίως καὶ ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπῖπτον ἀεὶ, διατάττων ἐπορεύετο. ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ ὥσπερ εἴρηται κατεχώριζεν. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίγνονται κατὰ τὴν Μηδικὴν, τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην. ἐπεὶ δὲ ἠσπάσαντο ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος, εἶπε τῷ Κυαξάρῃ, ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξῃρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀρχεῖα ὅπως ἔχῃ. καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ, ὡς εἰς οἰκεῖα κατάγεσθαι. ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ καλά. Ὁ δὲ Κυαξάρης, ταῦτα μὲν ἐδέχετο. προσέπεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα, στέφανόν τε χρυσοῦν, καὶ ψέλλια φέρουσαν, καὶ στρεπτὸν καὶ στολὴν Μηδικὴν, ὡς δυνατὸν καλλίστην. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς, ἐστεφάνου τὸν Κῦρον. Ὁ δὲ Κυαξάρης εἶπε. δίδωμι δέ σοι ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἐμὴν οὖσαν θυγατέρα. καὶ ὁ σὸς δὲ πατὴρ ἔγημε τὴν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένου. αὕτη δέ ἐστιν ἣν σὺ πολλάκις παῖς ὤν, ὅτε παρ' ἡμῖν ἦσθα ἐτιθηνήσω. καὶ ὁπότε τίς ἐρωτῴη αὐτὴν, τίνι γαμοῖτο, ἔλεγεν ὅτι Κύρῳ. Ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ, καὶ φερνὴν, Μηδίαν τὴν πᾶσαν. οὐδὲ γὰρ ἔστι μοι ἄῤῥην παῖς γνήσιος. ὁ μὲν, οὕτως εἶπεν. ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο. ἀλλ' ὦ Κυαξάρη. τό τε γένος ἐπαινῶ, καὶ τὴν παῖδα, καὶ δῶρα. βούλομαι δὲ ἔφη σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ, καὶ τῇ τῆς μητρὸς, ταῦτά σοι συναινέσαι. εἶπε μὲν οὕτως ὁ Κῦρος. ὅμως δὲ τῇ παιδὶ πάντα ἐδωρήσατο ὁπόσα ᾤετο, καὶ τῷ Κυαξάρῃ χαριεῖσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας εἰς Πέρσας ἐπορεύετο. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῖς Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις, εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο. ἱερεῖα μὲν ἄγων ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἑστιᾶσθαι. δῶρα δὲ ἦγεν, οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μη

τρὶ, καὶ

τρὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις. δῶρα δ' ἔπεμπεν ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν. ἔδωκε δὲ καὶ πάσαις πέρσαις καὶ περσίσιν, ὅσα περ καὶ νῦν ἔτι δίδωσιν, ὅταν περ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς πέρσας. ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε καμβύσης τοὺς γεραιτέρους περσῶν, καὶ τὰς ἀρχὰς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοί εἰσι. παρεκάλεσε δὲ καὶ κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε. Ἄνδρες πέρσαι καὶ σὺ ὦ κῦρε. ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν. εἰκότως εὔνους εἰμί. ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω. σὺ δὲ ὦ κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιος οὖν εἰμι, ὅσα γινώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ μέσον λέγειν. τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα, ὑμεῖς μὲν, κῦρον ηὐξήσατε. στράτευμα δόντες καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες. κῦρος δὲ ἡγούμενος τούτου σὺν θεοῖς, εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς ὦ πέρσαι ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν ἐντίμους δ' ἐν τῇ ἀσίᾳ πάσῃ. τῶν δὲ συστρατευσαμένων αὐτῷ, τοὺς μὲν ἀρίστους καὶ πεπλούτηκε. τοῖς δὲ πολλοῖς, μισθὸν καὶ τροφὴν παρεσκεύασεν. ἱππικὸν δὲ καταστήσας περσῶν, πεποίηκε πέρσαις, καὶ πεδίων εἶναι μετουσίαν. ἢν μὲν οὖν καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω γιγνώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἴτιοι ἀλλήλοις ἔσεσθε. εἰ δὲ ἢ σὺ ὦ κῦρε ἐπαρθεὶς ταῖς παρούσαις τύχαις, ἐπιχειρήσεις καὶ περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξίᾳ ὥσπερ τῶν ἄλλων, ἢ ὑμεῖς ὦ πολῖται φθονήσαντες τούτῳ τῆς δυνάμεως, καταλύειν πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε ὅτι ἐμποδὼν ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. ὡς οὖν μὴ ταῦτα γίγνηται, ἀλλὰ τἀγαθά, ἐμοὶ δοκεῖ ἔφη θύσαντας ὑμᾶς κοινῇ, καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυραμένους συνθέσθαι, σὲ μὲν ὦ κῦρε ἤν τις ἐπιστρατεύηται, ἢ χώρᾳ περσίδι, ἢ περσῶν νόμους διασπᾶν πειρᾶται, βοηθήσειν παντὶ σθένει. ὑμᾶς δὲ ὦ πέρσαι, ἤν τις ἢ ἀρχῆς κῦρον ἐπιχειρῇ καταπαύειν, ἢ ἀφίστασθαί τις τῶν ὑποχειρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς, καὶ κύρῳ καθ' ὅτι ἂν οὗτος ἐπαγγέλλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γί-

γνηται

γένηται ἡ ἐν πέρσαις βασιλεία. ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον ὅτι κῦρος ἐὰν ζῇ. καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκηται εἰς πέρσας, ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν, ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω. ὅταν δ' οὗτος ἔκδημος ᾖ, καλῶς ἂν οἶμαι ὑμῖν ἔχειν, εἰ ἐκ τοῦ γένους, ὃς ἂν δοκῇ ὑμῖν ἄριστος εἶναι, οὗτος τὰ τῶν θεῶν ἀποτελεῖ. ταῦτα εἰπόντος καμβύσου συνέδοξε κύρῳ τε καὶ τοῖς περσῶν τέλεσι. καὶ συνθέμενοι ταῦτα τότε, καὶ θεοὺς ἐπὶ μαρτυράμενοι, οὕτω καὶ νῦν ἔτι διαμένουσι ποιοῦντες πρὸς ἀλλήλους πέρσαι τε καὶ βασιλεύς. Τούτων δὲ πραχθέντων, ἀπῄει ὁ κῦρος. ὡς δ' ἀπιὼν ἐγένετο ἐν μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, γαμεῖ τὴν κυαξάρου θυγατέρα. ἧς ἔτι καὶ νῦν λόγος ὡς παγκάλης γενομένης. ἔνιοι δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγημεν. ἀλλὰ γραῦς ἂν καὶ παντάπασιν ἦν ἡ παῖς. γήμας δ' εὐθὺς ἔχων ἀνεζεύγνυεν. Ἐπεὶ δ' ἐν βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατράπας ἤδη πέμπειν, ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. τοὺς μέντοι ἐν ταῖς ἄκραις φρουράρχους, καὶ τοὺς χιλιάρχους τῶν κατὰ τὴν χώραν φυλακῶν, οὐκ ἄλλου ἢ ἑαυτοῦ ἐβούλετο ἀκούειν. ταῦτα δὲ προεωρᾶτο, ἐννοῶν, ὅπως εἴ τις τῶν σατραπῶν, ὑπὸ πλούτου καὶ πλήθους ἀνθρώπων, ἐξυβρίσειε καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πείθεσθαι, εὐθὺς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. ταῦτ' οὖν βουλόμενος πρᾶξαι, ἔγνω συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἐπικαιρίους. καὶ προειπεῖν ὅπως εἰδεῖεν, ἐφ' οἷς ἴασιν οἱ ἰόντες. ἐνόμιζε δ' οὕτω ῥᾴδιον φέρειν ἂν αὐτούς. Ἐπεὶ δὲ καταστάιη τις ἄρχων, καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα, χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι' ἑαυτῶν ἀπιστίαν ταῦτα γενέσθαι. οὕτω δὴ συλλέξας, λέγει αὐτοῖς τοιάδε. ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις πόλεσι, φρουροὶ καὶ φρούραρχοι. οὓς τότε κατελίπομεν. καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας, ἀπῆλθον. ἄλλο μὲν οὐδὲν πολυπραγμονεῖν. τὰ δὲ τείχη διασῴζειν. τούτους μὲν οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ

καλῶς

καλῶς διαπεφυλάχασι τὰ προσταχθέντα. ἄλλους δὲ σατράπας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσι τῶν ἐνοικούντων. καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώσουσι μισθὸν, καὶ ἄλλο τελέσουσιν ὅ,τι ἂν δέῃ. δοκεῖ δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε ὑμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ πράγματα παρέχω, πέμπων πράξοντάς τι ἐπὶ ταῦτα τὰ ἔθνη, χώρας γενέσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ. ὅπως δασμοφορῆται αὐτοῖς δεῦρο. ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε, εἰς οἰκεῖα ἔχωσι κατάγεσθαι. ταῦτα εἶπε. καὶ ἔδωκε πολλοῖς τῶν φίλων, κατὰ πάσας τὰς καταστραφείσας πόλεις, οἴκους. ἔτι καὶ νῦν εἰσιν ὑπήκοοι τοῖς ἀπογόνοις τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶραι καταμένουσαι, ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ. αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ. δεῖ δὲ ἔφη τοὺς ἰόντας σατράπας ἐπὶ ταύτας τὰς χώρας τοιούτους ἡμᾶς σκοπεῖν, οἵτινες ὅ,τι ἂν ἐν τῇ γῇ ἑκάστῃ καλὸν ἢ ἀγαθὸν ᾖ, μεμνήσονται καὶ δεῦρο ἀποπέμπειν. ὡς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες τῶν πανταχοῦ γιγνομένων ἀγαθῶν. καὶ γὰρ ἤν τί που δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσται ἀμυντέον. ταῦτ' εἰπὼν, τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον. ἔπειτα δὲ οὓς ἐγίγνωσκε τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπιθυμοῦντας ἰέναι, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας ἐπιτηδειοτάτους εἶναι, ἔπεμπε σατράπας. εἰς ἀραβίαν μὲν μεγάβυζον. εἰς καππαδοκίαν δὲ ἀρταβάταν. εἰς φρυγίαν δὲ τὴν μεγάλην, ἀρτακάμαν. εἰς λυκίαν δὲ καὶ ἰωνίαν χρυσάνταν. εἰς καρίαν δὲ, καὶ ἀδούσιον, ὥσπερ ᾔτουν. εἰς φρυγίαν δὲ τὴν παρ' ἑλλήσποντον καὶ αἰολίδα, φαρνοῦχον. κιλικίας δὲ καὶ κύπρου καὶ παφλαγόνων, οὐκ ἔπεμψε πέρσας σατράπας. ὅτι ἑκόντες ἐδόκουν αὐτῷ συστρατεύεσθαι ἐπὶ βαβυλῶνα. δασμοὺς μέντοι συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους. ὡς δὲ τότε κῦρος κατεστήσατο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς ἄκραις φυλακαί. καὶ οἱ χιλίαρχοι τῶν φυλακῶν, ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες. καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπογεγραμμένοι. προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις

MM σατρί

σατράπαις, ὅσα δυνατὸν ἑώρων ποιοῦντα αὐτὸν πάντα μιμεῖσθαι.
πρῶτον μὲν, ἱππέας καθιστάναι, ἐκ τῶν συνεπομένων περσῶν καὶ συμ
μάχων, καὶ ἁρματηλάτας. ὁπόσοι δ᾽ ἂν γῆν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγ
κάζειν τούτους ἐπὶ θύρας ἰέναι. καὶ σωφροσύνης ἐπιμελουμένους, πα-
ρέχειν ἑαυτοὺς τῷ σατράπῃ χρῆσθαι ἤν τι δέηται. παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς
γιγνομένους παῖδας ἐπὶ θύρας, ὥσπερ παρ᾽ αὐτῷ. ἐξάγειν δ᾽ ἐπὶ τὴν
θήραν τὸν σατράπην, τοὺς ἀπὸ θυρῶν. καὶ ἀσκεῖν αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν
ἑαυτῷ, τὰ πολεμικά. ὃς δ᾽ ἂν ἐμοὶ ἔφη κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως,
πλεῖστα μὲν ἅρματα. πλείστους δὲ καὶ βελτίστους ἱππέας ἀποδεικνύῃ, τοῦ
τον ἐγὼ ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον, καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα πέρσαις τε
καὶ ἐμοὶ, τῆς ἀρχῆς τιμήσω. ἔστωσαν δὲ, παρ᾽ ὑμῖν καὶ ἕδραι, ὥσ-
περ παρ᾽ ἐμοὶ οἱ ἄριστοι προτετιμημένοι καὶ τράπεζα ὥσπερ ἡ ἐμή.
τρέφουσα μὲν πρῶτον τοὺς οἰκέτας. ἔπειτα δὲ καὶ ὡς φίλοις μεταδι
δόναι, ἱκανῶς κεκοσμημένη. καὶ ὡς τὸν καλόν τι ποιοῦντα, καθ᾽ ἡμέ-
ραν ἐπιγεραίρειν. κτᾶσθε δὲ καὶ παραδείσους. καὶ θηρία, τρέφετε καὶ
μήτε αὐτοί ποτε ἄνευ πόνου σῖτον παράθεσθε, μήτε ἵπποις ἀγυμνά-
στοις χόρτον ἐμβάλλετε. οὐ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ εἷς ὢν, ἀνθρωπίνῃ ἀρε-
τῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασώζειν. ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα
σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ᾽ ἐμοῦ, ὑμῖν ἐπίκουρον εἶναι. ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτοὺς
ἀγαθοὺς ὄντας, σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μεθ᾽ ὑμῶν, ἐμοὶ συμμάχους εἶναι. βουλοί
μην δ᾽ ἂν, ὑμᾶς καὶ τοῦτο κατανοῆσαι. ὅτι τούτων ὧν νῦν ὑμῖν παρακε-
λεύομαι, οὐδὲν τοῖς δούλοις προστάττω. ἃ δ᾽ ὑμᾶς φημὶ χρῆναι ποιεῖν,
ταῦτα καὶ αὐτὸς πειρῶμαι πράττειν. ὥσπερ δ᾽ ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μι
μεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ᾽ ὑμῶν ἀρχὰς ἔχοντας, μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδά
σκετε. ταῦτα δὲ κύρου οὕτως τότε τάξαντος, ἔτι καὶ νῦν τῷ αὐτῷ τρόπῳ,
πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁμοίως φυλάττονται. πᾶσαι δὲ αἱ τῶν

ἀρχόντων θύρας, ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ οἱ οἶκοι καὶ μεγάλοι
καὶ μικροί, ὁμοίως οἰκοῦνται. πᾶσι δὲ οἱ ἄριστοι τῶν παρόντων, ἕδραις προ-
τετίμηνται. πᾶσαι δὲ αἱ πορεῖαι, συντεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον
εἰσί. πᾶσι δὲ συγκεφαλαιοῦνται πολλαὶ πράξεις, ὀλίγοις ἐπιστάταις. ταῦ-
τα δ' εἰπὼν ὡς χρὴ ποιεῖν ἑκάστους, καὶ δύναμιν ἑκάστῳ προσθείς, ἐξέπεμ-
πε. καὶ προεῖπεν ἅπασι παρασκευάζεσθαι, ὡς εἰς νέωτα στρατείας ἐσομέ-
νης. καὶ ἐπιδείξεως ἀνδρῶν καὶ ὅπλων καὶ ἵππων καὶ ἁρμάτων. κατανοήσα-
μεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι Κύρου κατάρξαντος, ὥς φασί, καὶ νῦν ἔτι διαμένει.
ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ κατ' ἐνιαυτὸν ἀεί, στράτευμα ἔχων ὡς ἢν μέν τις τῶν σα-
τραπῶν ἐπικουρείας δέηται, ἐπικουρεῖ. ἢν δέ τις ὑβρίζῃ, σωφρονίζει. ἢν δέ
τις, ἢ δασμῶν φορᾶς ἀμελῇ, ἢ τῶν ἐνοίκων φυλακῆς, ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνερ-
γὸς ᾖ, ἢ ἄλλο τι τῶν τεταγμένων παραλίπῃ. ταῦτα πάντα κατευτρεπίζει.
ἢν δὲ μὴ δύνηται βασιλεῖ ἀπαγγέλλει. ὁ δὲ, ἀκούων βουλεύεται περὶ τοῦ ἀτα-
κτοῦντος, καὶ οἱ πολλάκις λεγόμενοι ὅτι βασιλέως υἱὸς καταβαίνει βασι-
λέως ἀδελφός, βασιλέως ὀφθαλμός. καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὗτοι
τῶν ἐφόδων εἰσίν. ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν, ὁπόθεν ἂν βασιλεὺς κε-
λεύῃ. καταμάθωμεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχάνημα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς
ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ᾐσθάνετο, καὶ τὰ πάμπολυ ἀπέχοντα, ὅπως ἔχοι.
σκεψάμενος γὰρ πόσην ἂν ὁδὸν ἵππος καταανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαυνό-
μενος, ὥστε διαρκεῖν, ἐποιήσατο ἱππῶνας τοσοῦτον διαλείποντας. καὶ
ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε, καὶ τοὺς ἐπιμελομένους τούτων. καὶ ἄν-
δρα ἐφ' ἑκάστῳ τόπων ἔταξε τὸν ἐπιτήδειον, παραδέχεσθαι τὰ φε-
ρόμενα γράμματα, καὶ παραδιδόναι καὶ παραλαμβάνειν, τοὺς ἀπει-
ρηκότας ἵππους. καὶ ἄλλους πέμπειν νεαλεῖς. ἔστι δ' ὅτε, οὐδὲ τὰς νύ-
κτας φασὶν ἵστασθαι ταύτην τὴν πορείαν. ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλῳ, τὸν
νυκτερινὸν διαδέχεσθαι. τούτων δὲ οὕτως γιγνομένων, φασί τινες

MM iii θᾶττον

θᾶττον τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύτειν. εἰ δὲ τοῦτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων πεζῇ πορειῶν αὕτη ταχίστη, τοῦτ' εὔδηλον. ἀγαθὸν δὲ ὡς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμενον, ὡς τάχιστα ἐπιμελεῖσθαι. ἐπεὶ δὲ περιῆλθεν ὁ ἐνιαυτὸς, συνήγειρε στρατιὰν εἰς βαβυλῶνα. καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι, εἰς δώδεκα μὲν, ἵππων μυριάδας. εἰς δισχίλια δὲ ἅρματα δρεπανηφόρα. πεζῶν δὲ εἰς μυριάδας ἑξήκοντα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνεσκευάσατο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτην τὴν στρατείαν ἐν ᾗ λέγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα συρίαν εἰσβάντι οἰκεῖ, μέχρις ἐρυθρᾶς θαλάσσης. μετὰ δὲ ταῦτα, ἡ εἰς αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι. καὶ καταστρέψασθαι αἴγυπτον. καὶ ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ὥριζεν αὐτῷ. πρὸς ἕω μὲν, ἡ ἐρυθρὰ θάλαττα. πρὸς ἄρκτον δὲ, ὁ εὔξεινος πόντος. πρὸς ἑσπέραν δὲ, κύπρος καὶ αἴγυπτος. πρὸς μεσημβρίαν δὲ αἰθιοπία. τούτων δὲ τὰ πέρατα, τὰ μὲν, διὰ θάλπος. τὰ δὲ, διὰ ψῦχος. τὰ δὲ, διὰ ὕδωρ. τὰ δὲ, δι' ἀνυδρίαν, δυσοίκητα. αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων τὴν δίαιταν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον, διῆγεν ἐν βαβυλῶνι ἑπτὰ μῆνας. αὕτη γὰρ ἀλεεινὴ ἡ χώρα. τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ, τρεῖς μῆνας ἐν σούσοις. τὴν δὲ ἀκμὴν τοῦ θέρους, δύο μῆνας, ἐν ἐκβατάνοις. οὕτω δὲ ποιοῦντ' αὐτὸν, λέγουσιν ἐν ἐαρινῷ θάλπει καὶ ψύχει διάγειν ἀεί. οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, ὡς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδόκει, εἰ μὴ κύρῳ πέμψειαν, ὅτι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ, ἢ φύοιτο ἢ τρέφοιτο ἢ τεχνῷτο. πᾶσα δὲ πόλις ὡσαύτως. πᾶς δὲ ἰδιώτης, πλούσιος ἂν ᾤετο γενέσθαι, εἴ τι κύρῳ χαρίσαιτο. καὶ γὰρ ὁ κῦρος λαμβάνων παρ' ἑκάστων ὧν ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες, ἀντεδίδου, ὧν σπανίζοντας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο. οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκότος, μάλα δὴ πρεσβύτης ὢν ὁ κῦρος, ἀφικνεῖται εἰς πέρσας τὸ ἕβδομον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πάλαι δὴ

ὥσπερ

ὥσπερ εἰκός, ἐπεπλουτήκεσαν αὐτῷ. ὁ δὲ κῦρος, ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερεῖα καὶ τὸν χορὸν ἡγήσατο πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια. καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διεδίδου ὥσπερ εἰώθει. κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ, ὄναρ εἶδε τοιόνδε. ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον, εἰπεῖν. συσκευάζου ὦ κῦρε. ἤδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ, ἐξηγέρθη καὶ σχεδὸν ἐδόκει εἰδέναι, ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευτὴ παρείη. εὐθὺς οὖν λαβὼν ἱερεῖα, ἔθυε διί τε πατρῴῳ καὶ ἡλίῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, ἐπὶ τῶν ἄκρων ὡς πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπευχόμενος ζεῦ πατρῷε καὶ ἥλιε, καὶ πάντες θεοί, δέχεσθε τάδε. καὶ τελεστήρια πολλῶν καὶ καλῶν πράξεων καὶ χαριστήρια, ὅτι ἐσημήνατέ μοι, καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις καὶ ἐν οἰωνοῖς, καὶ ἐν φήμαις ἅ τ' ἐχρῆν ποιεῖν, καὶ ἃ οὐκ ἐχρῆν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις ὅτι κἀγὼ ἐγίγνωσκον τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν. καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ' ὑμᾶς, δοῦναι καὶ νῦν, παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις καὶ πατρίδι, εὐδαιμονίαν. ἐμοὶ δέ, οἷόνπερ αἰῶνα δεδώκατε, τοιαύτην καὶ τελευτὴν δοῦναι. ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα ποιήσας, καὶ οἴκαδε ἐλθών, ἔδοξεν ἀναπαύσασθαι. καὶ κατεκλίθη. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ τεταγμένοι προσιόντες, λούσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν. τῷ δέ, ἡ ψυχή, σῖτον μὲν οὐ προσίετο. διψῆν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπινεν ἡδέως. ὡς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ, συνέβαινεν αὐτῷ ταῦτα. καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας. οἱ δέ, ἔτυχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ, καὶ ὄντες ἐν πέρσαις. ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς περσῶν ἀρχάς. παρόντων δὲ πάντων, ἤρχετο τοιοῦδε λόγου. παῖδες ἐμοί. καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι ἐμοὶ μὲν τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν. ἐκ πολλῶν τοῦτο σαφῶς γιγνώσκω. ὑμᾶς δὲ χρή, ὅταν τελευτήσω, ὥσπερ εὐδαίμονος ἐμοῦ

καὶ λέ-

καὶ λέγειν, καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ γὰρ παῖς τε ὢν, τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ, δοκῶ κεκαρπῶσθαι. ἐπεί τε ἥβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις. τέλειός τε ἀνὴρ γενόμενος, τὰ ἐν ἀνδράσι. σὺν τῷ χρόνῳ τε προϊόντι ἀεὶ συναυξανομένην ἐπιγιγνώσκειν ἐδόκουν, καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν. ὥστε καὶ τοὐμὸν γῆρας οὐδεπώποτε ᾐσθόμην, τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γιγνόμενον. καὶ οὔτ' ἐπιχειρήσας, οὔτ' ἐπιθυμήσας οἶδα, ὅτου ἠτύχησα. καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἐμοῦ, εὐδαίμονας γενομένους. τοὺς δὲ πολεμίους, ὑπ' ἐμοῦ δουλωθέντας. καὶ τὴν πατρίδα πρόσθεν ἰδιωτεύουσαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, νῦν προτετιμημένην καταλείπω. ὧν τ' ἐκτησάμην οὐδὲν οἶδα ὅ,τι οὐ διεσωσάμην. καὶ τὸν μὲν παρελθόντα χρόνον, ἔπραττον οὕτως ὥσπερ ηὐχόμην· φόβος δέ μοι συμπαρομαρτῶν, μή τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἢ ἴδοιμι, ἢ ἀκούσαιμι, ἢ πάθοιμι χαλεπόν, οὐκ εἴα τελέως με φρονεῖν, οὐδ' εὐφραίνεσθαι ἐκπεπταμένως. νῦν δ' εἰ τελευτήσω, καταλείπω μὲν ὑμᾶς ὦ παῖδες ζῶντας, οὕσπερ ἔδοσάν μοι οἱ θεοὶ γενέσθαι. καταλείπω δὲ πατρίδα, καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας. ὥστε πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μακαριζόμενος τὸν ἀεὶ χρόνον, μνήμης τυγχάνοιμι. δεῖ δὲ καὶ τὴν βασιλείαν, σαφηνίσαντα καταλιπεῖν. ὡς ἂν μὴ ἀμφίλογος γενομένη, πράγματα ὑμῖν παράσχῃ. ἐγὼ δὲ νῦν, φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως ὦ παῖδες. τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ ἡγεῖσθαι ἐφ' ὅτι ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάττω τῷ προτέρῳ γενομένῳ. καὶ πλειόνων κατὰ τὸ εἰκὸς ἐμπείρῳ. ἐπαιδεύθην δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως, ὑπὸ τῆσδε τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις, οὐ μόνον ἀδελφοῖς, ἀλλὰ καὶ πολίταις. καὶ ὁδῶν, καὶ θάκων, καὶ λόγων ὑπείκειν. καὶ ὑμᾶς δὲ ὦ παῖδες, οὕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευον. τοὺς μὲν γεραιτέρους προτιμᾶν. τῶν δὲ νεωτέρων προτετιμῆσθαι. ὡς οὖν παλαιὰ καὶ εἰθισμένα

καὶ

καὶ ἐννόμως λέγοντος ἐμοῦ, οὕτως ἀποδέχεσθε, καὶ σὺ μὲν ὦ Καμβύση τὴν βασιλείαν ἔχε, θεῶν τε διδόντων, καὶ ἐμοῦ, ὅσον ἐν ἐμοί. σοὶ δὲ ὦ Ταναοξάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι, Μήδων τε καὶ Ἀρμενίων, καὶ τρίτων Καδουσίων. ταῦτα δέ σοι διδοὺς, νομίζω ἀρχὴν μὲν μείζω καὶ τοὔνομα τῆς βασιλείας τῷ πρεσβυτέρῳ καταλιπεῖν. εὐδαιμονίαν δὲ σοὶ ἀλυποτέραν. ὁποίας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ἐπιδεὴς ἔσῃ, οὐχ ὁρῶ. ἀλλὰ πάντα σοι τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν παρέσται. τὸ δὲ δυσκαταπρακτοτέρων ἐρᾶν, καὶ τὸ πολλὰ μεριμνᾶν. καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν. κεντριζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς τἀμὰ ἔργα φιλονεικίας. καὶ τὸ ἐπιβουλεύειν καὶ τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σοῦ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν. ἃ σάφ' ἴσθι, πολλὰς ἀσχολίας παρέχει. οἶσθα μὲν οὖν καὶ σὺ ὦ Καμβύση, ὅτι οὐ τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῷζόν ἐστιν. ἀλλ' οἱ πολλοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ ἀσφαλέστατον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπους. πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοιντο. ὥσπερ καὶ τἆλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται. ἀλλὰ τοὺς πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ. ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν, ἐστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ. ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσῃ συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι, μηδαμόθεν πρότερον ἄρχου, ἢ ἀπὸ τοῦ ὁμόθεν γενομένου. καὶ πολῖταί τοι ἄνθρωποι, ἀλλοδαπῶν οἰκειότεροι. καὶ σύσσιτοι ἀποσκήνων. οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος φύντες καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφέντες, καὶ ὑπὸ τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ αὐξηθέντες, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι, καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα, καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα προσαγορεύοντες, πῶς οὐ πάντων οὗτοι οἰκειότατοι. μὴ οὖν ἃ οἱ θεοὶ ὑφήγηνται ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς, μάταιά ποτε ποιήσητε. ἀλλ' ἐπὶ

ταῦτα

ταῦτα, εὐθὺς οἰκοδομεῖ τε ἄλλα φιλικὰ ἔργα. καὶ οὕτως ἀεὶ ἀνυπέρβλητος ἀλλήλοις ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία. ἑαυτοῦ τοι κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ. τίνι γὰρ ἄλλῳ ἀδελφὸς μέγας ὤν, οὕτω καλὸν ὡς ἀδελφῷ. τίς δ' ἄλλος τιμήσεται δι' ἄνδρα μέγα δυνάμενον οὕτως, ὡς ἀδελφός. τίνα δὲ φοβήσεταί τις ἀδικεῖν, ἀδελφοῦ μεγάλου ὄντος οὕτως ὡς τὸν ἀδελφόν. μήτε οὖν θᾶττον μηδεὶς σοῦ τούτῳ ὑπακουέτω, μήτε προθυμότερον παρέστω. οὐδενὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου, οὔτε ἀγαθὰ οὔτε δεινά, ἢ σοί. ἐννοεῖτε καὶ τάδε. τίνι χαρισάμενος, ἐλπίσαις ἂν μειζόνων τυχεῖν, ἢ τούτῳ. τίνι δ' ἂν βοηθήσας, ἰσχυρότερον σύμμαχον ἀντιλάβοις. τίνα δ' αἴσχιον μὴ φιλεῖν ἢ τὸν ἀδελφόν. τίνα δὲ ἁπάντων κάλλιον προτιμᾶν ἢ τὸν ἀδελφόν. μόνου τοι ὦ Καμβύση πρώτου ὄντος ἀδελφοῦ παρ' ἀδελφῷ, οὐδὲ φθόνος παρὰ τῶν ἄλλων ἀφικνεῖται. ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρῴων παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους, εἴ τι καὶ τοῦ ἐμοὶ χαρίζεσθαι μέλει ὑμῖν. οὐ γὰρ δήπου τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι, ὡς οὐδὲν εἰμὶ ἐγὼ ἔτι ἐπειδὰν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τελευτήσω. οὐδὲ γὰρ νῦν τοι τήν γ' ἐμὴν ψυχὴν ἑωρᾶτε. ἀλλ' οἷς διεπράττετο, τούτοις αὐτὴν ὡς οὖσαν κατεφωρᾶτε. τὰς δὲ τῶν ἄδικα παθόντων ψυχάς, οὔπω κατενοήσατε, οἵους μὲν φόβους τοῖς μιαιφόνοις ἐμβάλλουσιν, οἵους δὲ παλαμναίους τοῖς ἀνοσίοις ἐπιπέμπουσι. τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς διαμένειν. ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἱ ψυχαὶ κύριαι ἦσαν, οὔτοι ἔγωγε ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτο πώποτε ἐπείσθην, ὡς ἡ ψυχὴ ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώματι ᾖ, ζῇ. ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν. ὁρῶ γὰρ ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα, ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον ᾖ ἡ ψυχή, ζῶντα παρέχεται. οὐδέ γε ὅπως ἄφρων ἔσται ἡ ψυχή, ἐπειδὰν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γένηται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαι. ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονιμώτατον εἰκὸς αὐτὸν εἶναι διαλυο-

μένου

μὲν δὲ ἀνθρώπου, δῆλά ἐστιν ἕκαστα, ἀπιόντα πρὸς τὸ ὁμόφυλον πλὴν τῆς ψυχῆς. αὕτη δὲ μόνη, οὔτε παροῦσα οὔτε ἀπιοῦσα ὁρᾶται. Ἐννοήσατε δὲ ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῷ ἀνθρωπίνῳ θανάτῳ, οὐδέν ἐστιν ὕπνου. ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχή, τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται, καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προορᾷ. τότε γὰρ ὡς ἔοικε μάλιστα ἐλευθεροῦται. εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα, ὥσπερ ἐγὼ οἴομαι, καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν καταιδούμενοι, ποιεῖτε ἃ ἐγὼ δέομαι. εἰ δὲ μὴ οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεούς γε τοὺς ἀεὶ ὄντας, καὶ πάντ᾽ ἐφορῶντας, καὶ πάντα δυναμένους, οἳ καὶ τὴν τῶν ὅλων τήνδε τάξιν συνέχουσιν ἀκριβῆ καὶ ἀκήρατον καὶ ἀναμάρτητον καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους ἀδιήγητον, τούτους φοβούμενοι, μήτε ἀσεβὲς μηδὲν μὴ δὲ ἀνόσιον, μήτε ποιήσητε, μήτε βουλεύσητε. μετὰ μέντοι θεούς, καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος τὸ ἀεὶ ἐπιγιγνόμενον, αἰδεῖσθε. οὐ γὰρ ἐν σκότῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτονται, ἀλλ᾽ ἐμφανῆ πᾶσιν ἀνάγκη ἀεὶ ζῆν, τὰ ὑμέτερα ἔργα. ἃ ἢν μὲν καθαρὰ καὶ ἔξω τῶν ἀδίκων φαίνηται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναδείξει. εἰ δὲ ἐς ἀλλήλους ἄδικόν τι φρονήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστον εἶναι ἀποβαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύναιτο ὑμῖν, οὐδ᾽ εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμενον, τὸν μάλιστα φιλίᾳ προσήκοντα. Εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω, οἵους χρὴ πρὸς ἀλλήλους εἶναι. εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μανθάνετε. αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ διαγεγένηνται. φίλοι μὲν γονεῖς παισί. φίλοι δὲ ἀδελφοῖς. ἤδη δέ τινες τούτων, καὶ ἐναντία ἀλλήλοις ἔπραξαν. ὁποτέροις ἂν οὖν αἰσθάνησθε τὰ πραχθέντα συνενεγκόντα ταῦτα δὴ αἱρούμενοι, ὀρθῶς ἂν βουλεύοισθε. καὶ τούτων μὲν ἴσως ἤδη, ἅλις. Τὸ δ᾽ ἐμὸν σῶμα ὦ παῖδες ὅταν τε

λευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε μήτε ἐν ἀργύρῳ. μὴ δὲ ἐν ἄλλῳ μηδενί. ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μακαριώτατον, τοῦ γῇ μιχθῆναι, ἣ πάντα μὲν τὰ καλὰ, πάντα δὲ τἀγαθὰ, φύει τε καὶ τρέφει. ἐγὼ καὶ ἄλλως, φιλάνθρωπος ἐγενόμην. καὶ νῦν ἡδέως ἄν μοι δοκῶ κοινωνῆσαι τοῦ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπους. ἀλλὰ γὰρ ἤδη ἔφη ἐκλιπεῖν μοι φαίνεται ἡ ψυχή. ὅθενπερ ὡς ἔοικε πᾶσιν ἄρχεται ἀπολιποῦσα. εἴτις οὖν ὑμῶν, ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἅψασθαι, ἢ ὄμμα τοὐμὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω. ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι ὑμᾶς ὦ παῖδες, μηδεὶς ἔτ' ἀνθρώπων τοὐμὸν σῶμα ἰδέτω. μὴ δ' αὐτοὶ ὑμεῖς. πέρσας μέντοι πάντας καὶ τοὺς συμμάχους, ἐπὶ τὸ μνῆμα τοὐμὸν παρακαλεῖτε, συνησθησομένους ἐμοὶ ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἤδη ἔσομαι. ὡς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν, μήτε ἢν μετὰ τοῦ θείου γένωμαι, μήτε ἢν μηδὲν ἔτι ὦ. ὁπόσοι δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται ἀποπέμπετε. καὶ τοῦτο ἔφη μέμνησθέ μου τελευταῖον. τοὺς φίλους εὐεργετοῦντες, καὶ τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν. καὶ χαίρετε ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς παρ' ἐμοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι, χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάντας δεξιωσάμενος, συνεκαλύψατο, καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν.

Ὅτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ ἀσίᾳ, ἡ τοῦ κύρου βασιλεία ἐγένετο, αὐτὴ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. ὡρίσθη μὲν πρὸς ἕω τῇ ἐρυθρᾷ θαλάττῃ, πρὸς ἄρκτον δὲ, τῷ εὐξείνῳ πόντῳ. πρὸς ἑσπέραν δὲ, κύπρῳ καὶ αἰγύπτῳ. πρὸς μεσημβρίαν δὲ, αἰθιοπίᾳ. τοσαύτη δὲ γενομένη, μιᾷ γνώμῃ τῇ κύρου ἐκυβερνᾶτο. καὶ ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ, ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας, ἐτίμα τε καὶ ἐθεράπευεν. οἵ τε ἀρχόμενοι, κῦρον ὡς πατέρα ἐσέβοντο. ἐπεὶ μέντοι κῦρος ἐτελεύτησεν, εὐ

σιν, εὐθὺς μὲν αὐτοὶ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφίσαντο. πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. ὡς δ' ἀληθῆ λέγω, ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων. οἶδα γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ, καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν, εἴτε ὅρκους ὀμόσαιεν ἠμπέδουν, εἴτε δεξιὰς δοῖεν ἐβεβαίουν. εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι ἦσαν, καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον οὐδὲν ἂν εἷς αὐτοῖς ἐπίστευεν, ὥσπερ οὐδὲ νῦν πιστεύει οὐδὲ εἷς ἔτι, ἐπεὶ ἔγνωσται ἡ ἀσέβεια αὐτῶν, οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν, οἱ τῶν σὺν κύρῳ ἀναβάντων στρατηγοί. νῦν δὲ τῇ πρόσθεν αὐτῶν δόξῃ πιστεύσαντες, ἐνεχείρισαν ἑαυτούς. καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλάς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων, ἄλλοι ἄλλαις πίστεσιν ἐξαπατηθέντες, ἀπώλοντο. πολλοὶ δὲ καὶ τάδε χείρονες νῦν εἰσι. πρόσθεν μὲν γὰρ, εἴτις ἢ διακινδυνεύσειε πρὸ βασιλέως, ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν, ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπράξειεν, οὗτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι. νῦν δὲ καὶ ἤν τις ὥσπερ λεομίθρης τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ αἰγυπτίων ἐγκαταλιπών. καὶ τοὺς μεγίστους ὅρκους παραβὰς, βασιλεῖ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι, οὗτοί εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραιρόμενοι. ταῦτα οὖν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ πάντες, ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένοι εἰσίν. ὁποῖοί τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτοὺς ὡς ἐπιτοπολὺ γίγνονται. ἀθεμιστότεροι δὲ νῦν ἢ πρόσθεν ταύτῃ γεγένηνται. εἴς γε μὴν δὴ χρήματα, τῇδε ἀδικώτεροι. οὐ γὰρ μόνον τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλὰ ἤδη τοὺς οὐδὲν ἀδικηκότας συλλαμβάνοντες, ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν. ὥστε οὐδὲν ἧττον οἱ πολλὰ ἔχειν δοκοῦντες, τῶν πολλὰ ἠδικηκότων, φοβοῦνται, καὶ εἰς χεῖρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἰέναι. οὐδέ γε ἀθροίζεσθαι, εἰς βασιλικὴν

στρατείαν ἐξέρχονται. τοιγαροῦν ὅστις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι, ἄνευ μάχης ὅπως ἂν βούλωνται, διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπους ἀδικίαν. αἱ μὲν δὴ γνῶμαι, ταύτῃ τῷ παντί, χείρους νῦν, ἢ τὸ παλαιὸν αὐτῶν. ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται ὥσπερ πρόσθεν, νῦν αὖ τοῦτο διηγήσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐτοῖς, μή τε πτύειν, μήτε ἀπομύττεσθαι. δῆλον δὲ ὅτι ταῦτα, οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι ἐνόμισαν. ἀλλὰ βουλόμενοι διὰ πόνων καὶ ἱδρῶτος, τὰ σώματα στερεοῦσθαι. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν μηδὲ ἀπομύττεσθαι ἔτι διαμένει. τὸ δὲ πονεῖν, οὐδαμοῦ ἐπιτηδεύεται καὶ μήν, πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονοσιτεῖν νόμιμον. ὅπως ὅλῃ τῇ ἡμέρᾳ χρῷντο καὶ εἰς τὰς πράξεις καὶ εἰς τὸ διαπονεῖσθαι. νῦν γε μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν, ἔτι διαμένει. ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου ἡνίκαπερ οἱ πρῳαίτατα ἀριστῶντες, μέχρι τούτου ἐσθίοντες καὶ πίνοντες διάγουσιν, ἔστε περ οἱ ὀψιαίτατα κοιμώμενοι. ἦν δὲ αὐτοῖς νόμιμον, μὴ δὲ προχοΐδας εἰσφέρεσθαι εἰς τὰ συμπόσια. δῆλον ὅτι νομίζοντες, τὸ μὴ ὑπερπίνειν, ἧττον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλειν. νῦν δὲ τὸ μὴ εἰσφέρεσθαι, ἔτι αὖ διαμένει. τοσοῦτον δὲ πίνουσιν, ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν, αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὰν μηκέτι δύνωνται ὀρθούμενοι ἐξιέναι. ἀλλὰ μήν, κἀκεῖνο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον. τὸ μεταξὺ πορευομένους, μήτε ἐσθίειν μήτε πίνειν, μήτε τῶν διὰ ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι. νῦν δ᾽ αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει. τὰς μέντοι πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦσιν, ὡς μὴ δ᾽ ἂν ἔτι θαυμάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν, πρόσθεν μὲν τοσαυτάκις ἐξῄεσαν. ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια τὰς θήρας. ἐπεὶ δὲ ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἥττους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὔτε αὐτοὶ ἐξῄεσαν, οὔτε

τοὺς ἄλ

τοὺς ἄλλους ἦγον ἐπὶ τὰς θήρας. ἀλλὰ καὶ οἵ τινες φιλόπονοι γενόμενοι, καὶ σὺν τοῖς περὶ αὐτοὺς ἱππεῦσιν ἅμα θηρῷεν, φθονοῦντες αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν καὶ ὡς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν. ἀλλά τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς θύραις ἔτι διαμένει. τὸ μέν τοι τὰ ἱππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν, ἀπέσβηκε. διὰ τὸ μὴ εἶναι ὅπου ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοῖεν. καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζομένας, ἐδόκουν μανθάνειν δικαιότητα. καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀνέστραπται. σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας, ὁπότεροι ἂν πλεῖον διδῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν φυομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες. πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῶντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοιντο. νῦν δὲ ἐοίκασι ταῦτα διδασκομένοις, ὅπως ὅτι πλεῖστα κακοποιῶσιν. οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ. οὔτε ἀποθνήσκουσιν, οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων. ἀλλὰ μὴν, καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ ἐπὶ Κύρου εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατείᾳ ἐχρῶντο. τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἁβρότητι. νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην. τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν διασώζονται. σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θρύψιν αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνὰς, οὐ μόνον ἀρκεῖ μαλακῶς ὑποστρώννυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοὺς πόδας ἐπὶ δαπίδων τιθέασιν. ὅπως μὴ ἀντερείδῃ τὸ δάπεδον. ἀλλ' ὑπείκωσιν αἱ δάπιδες. καὶ μὴν τὰ πεττόμενα, ἐπὶ τράπεζαν, ὅσα τε πρόσθεν εὕρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφῄρηται. ἄλλά τε ἀεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται. καὶ ὄψα γε ὡσαύτως. καὶ γὰρ καινοποιητὰς ἀμφοτέρων τούτων κέκτηνται. ἀλλὰ μὴν, καὶ ἐν τῷ χειμῶνι, οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας, ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ ἄκραις ταῖς χερσὶ, χειρῖδας δασείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν. ἔν γε

μὴν

μὴν τῷ θέρει, οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, οὔθ' αἱ τῶν δένδρων, οὔθ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαί. ἀλλ' ἐν ταύταις ἑτέρας σκιὰς ἄνθρωποι μηχανώμενοι αὐτοῖς παρεστᾶσι. καὶ μὴν ἐκπώματα ἢν μὲν ὡς πλεῖστα ἔχωσι, τούτῳ καλλωπίζονται· ἢν δ' ἐξ ἀδίκου φανερῶς ᾖ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνονται. πολὺ γὰρ ηὔξηται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρδεια. ἀλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς, μὴ ὁρᾶσθαι πεζῇ πορευομένοις. οὐκ ἄλλου τινὸς ἕνεκα, ἢ τοῦ ὡς ἱππικωτάτους γίγνεσθαι. νῦν δὲ στρώματα πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων, ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν. οὐ γὰρ τῆς ἱππείας οὕτως, ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι ἐπιμέλονται. τά γε μὴν πολεμικά, πῶς οὐκ εἰκότως νῦν τῷ παντὶ χείρους, ἢ πρόσθεν εἰσίν. οἷς ἐν μὲν τῷ παρελθόντι χρόνῳ, εἶναι ἐπιχώριον ὑπῆρχε, τοὺς μὲν τὴν γῆν ἔχοντας, ἀπὸ ταύτης ἱππότας παρέχεσθαι, οἳ δὴ καὶ ἐστρατεύοντο. τοὺς δὲ φρουροῦντας εἰ δέοι στρατεύεσθαι. πρὸ τῆς χώρας μισθοφόρους εἶναι. νῦν δὲ τούς τε θυρωροὺς καὶ τοὺς σιτοποιούς, καὶ τοὺς ὀψοποιούς, καὶ οἰνοχόους, καὶ λουτροχόους, καὶ παρατιθέντας, καὶ ἀναιροῦντας, καὶ κατακοιμίζοντας, καὶ ἀνιστάντας, καὶ τοὺς κοσμητάς, οἳ ὑποχρίουσί τε καὶ ἐντρίβουσιν αὐτούς, καὶ τἆλλα ῥυθμίζουσι, τούτους πάντας ἱππέας οἱ δυνάσται πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. πλῆθος μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται. οὐ μέντοι ὄφελός γε οὐδὲν αὐτῶν εἰς πόλεμον. δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα. κατὰ τὴν χώραν γὰρ αὐτῶν, ῥᾷον οἱ πολέμιοι ἢ οἱ φίλοι ἀναστρέφονται. καὶ γὰρ δὴ ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θωρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἵππους, καὶ ἓν παλτὸν ἑκάστῳ δοὺς εἰς χεῖρα. ὁμόθεν τὴν μάχην ἐποιεῖτο. νῦν δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἔτι, οὔτ' εἰς χεῖρας συνιόντες μάχονται. καὶ οἱ πεζοί, ἔχουσι μὲν γέρρα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις, ὥσπερ ἐπὶ Κύρου τὴν μάχην ποιησόμενοι. εἰς χεῖρας δὲ

ἰέναι

ξένια, οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσιν. οὐδέ γε τοῖς δρεπανηφόροις ἅρμασιν ἔτι χρῶνται ἐφ' ᾧ κῦρος αὐτὰ ἐποιήσατο. ὁ μὲν γὰρ, τιμαῖς αὐξήσας τοὺς ἡνιόχους, καὶ ἀγαθοὺς ποιήσας, εἶχε τοὺς εἰς τὰ ὅπλα ἐμβαλοῦντας. οἱ δὲ νῦν οὐδὲ γιγνώσκοντες τοὺς ἐπὶ τοῖς ἅρμασιν, οἴονται σφίσιν ὁμοίους, τοὺς ἀνασκήτους τοῖς ἠσκηκόσιν ἔσεσθαι. οἱ δὲ, ὁρμῶσι μὲν. πρὶν δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι, οἱ μὲν, ἑκόντες ἐκπίπτουσιν. οἱ δ' ἐξάλλονται. ὥστε ἄνευ ἡνιόχων γιγνόμενα τὰ ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους, ἢ τοὺς πολεμίους ποιεῖ. ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γιγνώσκουσιν, οἷα σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται. καὶ οὐδεὶς ἔτι ἄνευ τῶν ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται. οὔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν, οὔτε ὅταν οἱ ἕλληνες αὐτοῖς ἀντιστρατεύωνται. ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ἐγνώκασι μεθ' ἑλλήνων τοὺς πολέμους ποιεῖσθαι. ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι, ἅπερ ὑπεθέμην ἀπειργάσθαι μοι. φημὶ γὰρ πέρσας, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, καὶ ἀσεβεστέρους περὶ θεοὺς, καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς, καὶ ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους, καὶ ἀνανδροτέρους τὰ εἰς τὸν πόλεμον, νῦν ἢ πρόσθεν ἀποδεδεῖχθαι. εἰ δέ τις τἀναντία ἐμοὶ γιγνώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν, εὑρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

hac que secundum eos. et de tali muliere dicitur Ecclesiastici ix. non des mulieri potestatem anime tue. ne ingrediatur in
virtutem tuam et confundaris. filii eorum sunt opera mala. et hii filii sunt nequissimi. quia talia [mala] faciunt. contrarium autem
penitentie obligat animam maculat. prima peccata sunt nequam secunda sunt nequiora tertia nequissima. vel mulieres
primo eorum temptationes sue suggestioni quo animum vigorem emolliunt. et deum irritant. quia animo sunt et aliter vivunt.
filii nequissimi sunt prava doctrina eorum et deum nequissima. quia tam dampna que faciunt. et sic ipsos dampnant.
sed alios decipiunt. ideo deum per impietatem offendit. qui cum spiritum corrumpit. quia primum sunt nequam quia sunt
nequiores. quia tertia sunt nequissimi. maledicta vel maledictione digna. creatura eorum. vel facta sunt operatio eorum.
Felix est sterilis. vel casta mente et corpore. et incoinquinata. que nec habet in ydolatria polluta est. que nescivit
per experientiam. thorum in delicto. adulterii copulam. ut spiritualiter quod dicitur quia coniugata est viro [illegible] adul-
teri omnino [illegible] per [illegible] voluptatis. nec hominis amator uxoris adulter est de [illegible]. tales autem.
habebit fructum. cum electis [illegible] [illegible]. [illegible] ut [illegible] in respectione animarum sanctarum.
vel in die iudicii. et deus corpus [illegible] respiciet animas sanctas. [illegible] amicitia et remunerando in gloria. ut
ipsum cum [illegible] ostendet. non tamen fide [illegible] spiritu. [illegible] sponsio [illegible] virgo. felix est sterilis. vel sterilis virgo
que non consulit mala [illegible] opus malum [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quo non [illegible] [illegible] laude
[illegible] non est [illegible]. que nescivit thorum in delicto. vel matrimonium suum adulterio [illegible] [illegible]. et sic habe-
bit fructum [illegible] filium. in respectione animarum. vel ad [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] [illegible]
animas sanctas. quia dignatus est [illegible] [illegible]. et felix est spado qui non operatus est per manus suas iniquitatem. vel qui non
per [illegible] [illegible] non [illegible]. nec cogitavit adversus deum. vel nec [illegible] nec cogitatione
sua pudicitiam violavit. hec est felix et ille qui mentis et corporis pudicitiam custodivit. spado hoc est acce-
ptus [illegible]. qui se castravit propter regnum dei. de quo dicitur ysaie lvi non dicat eunuchus. ecce ego lignum
aridum. quia hec dicit dominus eunuchis qui custodierint sabbata mea et elegerint que ego volui. et tenuerint fe-
dus meum dabo eis in domo mea et in muris meis locum et nomen melius a filiis et filiabus. et hoc est quod
[illegible] [illegible]. Dabitur enim illi fidei donum electum. quod est gaudium eternum quod solet fidelibus [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. et sors in templo dei acceptissima. vel gloria sanctorum sors [illegible] accepta est. sors [illegible]
acceptior sors [illegible] acceptissima. et hec dabitur in celo. dicit primo et [illegible] [illegible] hac epistula [illegible]
[illegible] [illegible] que dat nobis plurima [illegible] et [illegible]. et plenitudine [illegible] [illegible]
[illegible]. bonorum enim laborum gloriosus est fructus. vel gaudium eternum quod omnes qui sancto bonorum laborum
[illegible] est omnium bonorum laborum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] labor [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]. labor [illegible] fructus [illegible] valde bonos et malos. quorum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] et labor [illegible] fructus multiplicos. et gloriosus [illegible].